

**RAAD VAN
DE EUROPESE UNIE**

**Brussel, 26 september 2000 (05.10)
(OR. fr,en)**

11317/00

LIMITE

**PESC 395
COHOM 5
RELEX 32**

NOTA

van: het secretariaat-generaal van de Raad

aan: de delegaties

Betreft: Ontwerp-jaarsverslag van de EU over de mensenrechten

Bijgaand treffen de delegaties het definitieve ontwerp van het jaarsverslag van de EU over de mensenrechten aan.

JAARVERSLAG VAN DE EUROPESE UNIE OVER DE MENSENRECHTEN

INHOUD

Voorwoord

1. INLEIDING: WAAROM EEN VERSLAG VAN DE EUROPESE UNIE OVER DE MENSENRECHTEN?	5
2. DE MENSENRECHTEN IN DE EU	
2.1. Presentatie van enkele thema's	13
2.1.1. Racisme en vreemdelingenhaat	13
2.1.2. Naar een Unie van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid: de richtpunten van Tampere	15
2.1.3. De strijd tegen sociale uitsluiting	17
2.1.4. De rechten van het kind	19
2.1.5. Mensenrechten van vrouwen	22
2.2. Europees Handvest van de grondrechten	24
2.3. De uitbreiding	25
3. OPTREDEN VAN DE EU IN MENSENRECHTENAANGELEGHEDEDEN OP HET INTERNATIONALE TONEEL	
3.1. Instrumenten en initiatieven van de EU in haar betrekkingen met derde landen	27
3.1.1. Gemeenschappelijke strategieën	27
3.1.2. Gemeenschappelijke optredens	28
3.1.3. Gemeenschappelijke standpunten	28
3.1.4. Demarches en verklaringen	30
3.1.5. Richtsnoeren voor het EU-beleid ten aanzien van derde landen met betrekking tot de doodstraf	30
3.1.6. Politieke dialoog, met inbegrip van de specifieke mensenrechtendialoog, met de geassocieerde landen, de VS, Canada en China	32
3.1.7. Verslagen van de hoofden van de missies van de EU: een essentieel instrument om de mensenrechtensituatie ter plaatse te beoordelen	33
3.1.8. De mensenrechtenclausule in overeenkomsten met derde landen	34

3.1.9.	Regionale partnerschapsregelingen	36
3.1.10.	Waarneming en bijstand bij verkiezingen	39
3.1.11.	Uitvoering van het Europees initiatief voor de democratie en de mensenrechten (titel B7-7 van de EU-begroting) in 1999	42
3.2.	Multilaterale fora	44
3.2.1.	Verenigde Naties	44
3.2.1.1.	54e zitting van de Algemene Vergadering: werkzaamheden van de 3e Commissie	45
3.2.1.2.	56e zitting van de Commissie voor de rechten van de mens	47
3.2.1.3.	Evaluatie van Peking	62
3.2.1.4.	Evaluatieproces van Kopenhagen	64
3.2.1.5.	Follow-up van de Wereldtop over kinderen: voorbereiding van de speciale zitting van de Algemene Vergadering in 2001	66
3.2.2.	OVSE	66
3.2.3.	Raad van Europa	70
4.	BIJLAGEN	
1.	Verdrag betreffende de Europese Unie	74
2.	Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap	78
3.	Relevante EG-richtlijnen, mededelingen betreffende mensenrechtenkwesties	81
4.	Criteria van Kopenhagen: Conclusies van het voorzitterschap Europese Raad van Kopenhagen, 21-22 juni 1993	82
5.	Memorandum van de EU betreffende de doodstraf	83
6.	Richtsnoeren voor het beleid van de EU ten aanzien van derde landen inzake de doodstraf	89
7.	Statement by Mr Jaime Gama, Minister for Foreign Affairs of Portugal, on behalf of the European Union 56 th session of the Commission on human rights (Geneva, 20 March-28 April 2000), Geneva, 21.03.2000	94
8.	Statement by Ambassador Alvaro Mendonça e Moura on behalf of the European Union on the question of the violation of human rights and fundamental freedoms in any part of the world	97
9.	Instrumenten betreffende de mensenrechten	111
10.	Door EU-lidstaten ondertekende mensenrechteninstrumenten	113

11. Reports submitted by Member States to human rights treaty bodies	114
12. Financial contributions by Member States to the UN human rights mechanisms	119
13. Bezoeken van vertegenwoordigers van mensenrechteninstanties aan de lidstaten	123
14. Verklaring van de Europese Unie ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van de Universele Verklaring van de rechten van de mens Wenen, 10 december 1998	125
15. 2249e zitting van de Raad Algemene Zaken, Brussel, 20 maart 1999 Communique over China	129
16. Overzicht van de initiatieven die in 1999 zijn gefinancierd uit titel B7-7	131
17. Conferenties over de mensenrechten	132
18. Human rights on the Internet	133
19. Verordening (EG) nr. 975/1999 van de Raad van 29 april 1999	136
20. Verordening (EG) nr. 976/1999 van de Raad van 29 april 1999	146
21. Lijst van afkortingen	157
REGISTER	159

1. INLEIDING: WAAROM EEN VERSLAG VAN DE EUROPESE UNIE OVER DE MENSENRECHTEN?

Om het engagement van de Europese Unie uitdragen

De Europese Unie is gegrondvest op de beginselen van vrijheid, democratie en eerbiediging van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden, en op de beginselen van de rechtsstaat. De beginselen die in de Universele Verklaring van de rechten van de mens zijn vastgelegd, behoren tot de fundamentele ijkpunten die medebepalend zijn voor het optreden van de Unie, zowel intern als naar buiten toe.

In 1998 hebben de Europese ministers van Buitenlandse Zaken, in vergadering bijeen te Wenen, ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de Universele Verklaring van de rechten van de mens plechtig bevestigd zich te zullen blijven inzetten voor de mensenrechten, en besloten tot concrete maatregelen ter versterking van de middelen voor het optreden van de Europese Unie op dit gebied.

Met dit verslag, het tweede op dit gebied na dat van oktober 1999, wordt uitvoering gegeven aan een van de destijds aangekondigde maatregelen. Het heeft niet als doel te oordelen, maar de inzet van de Europese Unie voor de universele eerbiediging van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden beter uit te dragen. Het maakt geen aanspraak op volledigheid, maar tracht de voornaamste standpunten en acties van de EU doorzichtiger te maken, en wil een naslagwerk zijn voor die standpunten en acties in de verslagperiode, van 1 juli 1999 tot en met 30 juni 2000.

Hoewel het optreden van de Europese Unie naar buiten toe en haar rol op het internationale toneel de hoofdmoot blijven vormen, omvat dit tweede verslag, overeenkomstig de wens die is geuit tijdens de eerste bijeenkomst van het Mensenrechtenforum van de Europese Unie te Brussel op 30 november en 1 december 1999 onder het Finse voorzitterschap, ook een uitgebreid hoofdstuk betreffende de rechten van de mens in de Europese Unie. Daarin worden de maatregelen uiteengezet die de 15 lidstaten gezamenlijk hebben genomen op een aantal prioritaire gebieden (racisme, veiligheid en justitie, sociale uitsluiting, rechten van kinderen, rechten van vrouwen). De Europese Unie is zich er namelijk van bewust dat zij de beginselen die zij verdedigt, in de eerste plaats zelf moet toepassen.

Op internationaal niveau wil het verslag de aandacht vestigen op de standpunten en acties van de Europese Unie op het gebied van de mensenrechten tegenover haar partners en in internationale organisaties. In laatstgenoemd kader hebben de lidstaten van de Europese Unie in de betrokken periode, naast de geregelde bijeenkomsten (Commissie voor de rechten van de mens, Algemene Vergadering van de Verenigde Naties), volop speciale gelegenheden gekregen om gezamenlijk op te treden: de evaluatievergaderingen Beijing +5 en Kopenhagen +5; de voorbereiding van de Wereldconferentie en de Europese conferentie over racismebestrijding, de onderhandelingen over en aanneming van twee facultatieve protocollen bij het Verdrag inzake de rechten van het kind, betreffende kinderen in gewapende conflicten en kinderhandel, kinderprostitutie en kinderpornografie; de instelling van de functie van speciaal vertegenwoordiger van de secretaris-generaal voor de verdedigers van de mensenrechten; en conferenties en seminars over de "menselijke

dimensie" van de OVSE, meer bepaald over kinderen in gewapende conflicten en over mensenhandel.

Dit verslag is een collectief werkstuk, in onderlinge samenwerking tot stand gebracht door mensenrechtenskundigen van de 15 lidstaten, met steun van de Commissiediensten en het secretariaat-generaal van de Raad.

Om de doorzichtigheid te vergroten en de dialoog met de civiele samenleving te bevorderen

Dialoog en samenwerking tussen regeringen en civiele samenleving, en ondersteuning van de mensenrechtenverdedigers, zijn van het grootste belang om vooruitgang te boeken in de wereldwijde toepassing van de mensenrechten en fundamentele vrijheden. De Europese Unie zet zich in om deze relaties verder te versterken, zowel op het niveau van de regeringen van de lidstaten als op dat van de instellingen van de EU.

Voortbouwend op een traditie van samenwerking met niet-gouvernementele organisaties op nationaal en internationaal niveau, erkent de EU het belang van de bijdrage die deze organisaties als bestanddeel van de civiele samenleving leveren tot de bevordering van de democratie en de mensenrechten, en waardeert zij hun deskundigheid en het effect van hun optreden.

NGO's houden zich bezig met uiterst belangrijke vraagstukken als de bestrijding van racisme en vreemdelingenhaat, de pogingen om een eind te maken aan het inzetten van kinderen in gewapende conflicten, de rechten van vrouwen, de strijd tegen de doodstraf, de steun voor slachtoffers van martelingen en de steun voor de oprichting van het Internationaal Strafhof - om er maar een paar te noemen - en de EU moedigt dat ten sterkste aan. De rol van de NGO's in het toetsingsproces van de Wereldvrouwenconferentie (Beijing +5) en de Wereldtop over Sociale Ontwikkeling (Kopenhagen +5) is nuttig en constructief gebleken. Hun inzet voor en tijdens de zittingen van de Commissie voor de rechten van de mens en de Algemene Vergadering, zowel voor vraagstukken betreffende bepaalde landen als voor thematische vraagstukken, is een belangrijk onderdeel geworden van deze twee jaarlijkse evenementen op het gebied van de mensenrechten.

Doorzichtigheid is heden ten dage een essentieel begrip voor openbaar bestuur. Het betekent zowel openheid voor kritische blikken van buitenaf, als een breed en geregeld overleg met de betrokken actoren, met name in de voorbereidende fase van internationale gebeurtenissen. De EU is vastbesloten de doorzichtigheid van haar mensenrechtenbeleid te verbeteren. Daarom neemt zij steeds meer maatregelen om de desbetreffende informatie beschikbaar te maken voor een belangstellend publiek, en om geregelde contacten te onderhouden met de NGO's die actief zijn op het gebied van de mensenrechten, zowel bij de voorbereiding als tijdens van de voornaamste bijeenkomsten op dit gebied, op Europees en op internationaal niveau.

In dit verband verdienen twee specifieke gebeurtenissen ter bevordering van de dialoog en de doorzichtigheid bijzondere vermelding: **het eerste jaarlijkse discussieforum van de EU over de mensenrechten** (Brussel, 30 november - 1 december 1999) en de **Conferentie over de Europese Unie en de centrale rol van de mensenrechten en de democratische beginselen in de betrekkingen met derde landen** (Venetië, mei 2000).

Het Forum:

Het eerste jaarlijkse discussieforum van de EU over de mensenrechten is gezamenlijk georganiseerd door het Finse voorzitterschap van de EU en de Europese Commissie, op 30 november en 1 december 1999 in Brussel. Dit evenement, dat werd gehouden ingevolge de verklaring die de EU had aangenomen ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de VN-Verklaring van de rechten van de mens, bracht vertegenwoordigers van de EU-instellingen, waaronder ook het Europees Parlement, samen met vertegenwoordigers van niet-gouvernementele organisaties, de academische wereld en de regeringen van de lidstaten van de EU. Het was een van de eerste gelegenheden waarbij de mensen die belast zijn met de besluitvorming op het niveau van de Gemeenschap en de lidstaten geconcentreerd en gericht ideeën konden uitwisselen met vertegenwoordigers van de NGO-sector en de academische wereld. Het was ook een goede gelegenheid om de gedachtewisseling en samenwerking met het Europees Parlement te versterken. Het Forum heeft de volgende vier brede thematische gebieden behandeld: de ontwikkeling van het EU-mensenrechtenbeleid; EG-samenwerking op mensenrechtengebied; racisme en non-discriminatie (mede in samenhang met de uitbreiding); en de juridische perspectieven. Uit de besprekingen kwamen bepaalde gemeenschappelijke problemen naar voren, met name dat er meer consistentie moet worden gebracht in de aanpak van de EU op het gebied van de mensenrechten, zowel binnen de Unie als in haar buitenlandse betrekkingen, aangezien mensenrechtenvraagstukken dwars door de driepijlerstructuur van de EU lopen; dat voldoende informatie en deskundigheid van belang zijn om een optimaal effect in de verdediging van de mensenrechten op het terrein te verkrijgen, en dat de organisaties van de civiele samenleving hierbij een rol te spelen hebben; en dat de NGO's onderling meer moeten netwerken en samenwerken en dat er een meer gestructureerde dialoog tussen de NGO's en de instellingen van de EU moet komen.

De Conferentie over de Europese Unie en de centrale rol van de mensenrechten en de democratische beginselen in de betrekkingen met derde landen.

Dit evenement, dat gezamenlijk is georganiseerd door het Portugese voorzitterschap van de EU en de Europese Commissie, in samenwerking met de European Master's Degree in Human Rights and Democratisation was georganiseerd, was formeel geen vervolg op het discussieforum, maar bood wel opnieuw een gelegenheid om de betrekkingen tussen de beleidsmakers en de publieke opinie op het gebied van de mensenrechten te versterken. De actieve deelneming van vertegenwoordigers van de regeringen van de lidstaten, EU-instellingen en NGO's, alsook van academici en wetenschappelijke deskundigen, zorgde voor een vrije en levendige gedachtewisseling over de manier waarop de integratie van de mensenrechten en de democratische beginselen in de betrekkingen van de EU met derde landen kan worden verbeterd. De Conferentie behandelde de volgende vier thema's: het mensenrechtenbeleid van de EU in het kader van de mondialisering; de mensenrechtenclausules in de overeenkomsten van de EU met derde landen; de mensenrechtendimensie in de praktijk; en mensenrechteneducatie, -opleiding en -voorlichting in de buitenlandse betrekkingen van de EU. De deelnemers waren het erover eens dat er een algehele langetermijnstrategie voor het beleid moet worden bepaald en dat er beter gebruik moet worden gemaakt van de bestaande instrumenten en middelen van de Unie (ontwikkelingssamenwerking, humanitaire hulp, mensenrechtenclausules in

handelsovereenkomsten, en de beschikbare financiële instrumenten van de EU, zoals het Europees Initiatief voor de democratie en de bescherming van de mensenrechten (titel B7-7 van de begroting)). Zij benadrukten dat er een samenhangend, actief beleid voor de mensenrechteneducatie in derde landen moet worden gevoerd, dat de integratie in het reguliere beleid verbeterd moet worden en dat complementariteit tussen instellingen en tussen bestaande instrumenten moet worden nagestreefd. Tijdens beide bijeenkomsten was men het er algemeen over eens dat dit proces op geregelde basis moet worden voortgezet, omdat het een vruchtbare bodem vormt voor een meer gestructureerde dialoog om het mensenrechtenbeleid van de EU te verbeteren. De volledige conclusies van beide bijeenkomsten zijn beschikbaar op internet.

Om een overzicht te geven van de rechtsgrondslagen en van de rol van de verschillende actoren van het Europese mensenrechtenbeleid, en van de beginselen die aan dat beleid ten grondslag liggen

De EU huldigt het beginsel van de universaliteit van de mensenrechten, zoals die is bevestigd door de Wereldconferentie over de mensenrechten (Wenen, 1993) als een centraal beginsel waar zij zich in haar optreden door laat leiden. De EU is zich bewust van de verscheidenheid van de wereld, die een bron van rijkdom voor de gehele mensheid is. Maar mensenrechten zijn, ongeacht verschillen in cultuur, sociale achtergrond, ontwikkelingsniveau en geografische ligging, onvervreembare rechten van ieder mens. De eerbiediging van de mensenrechten is een erfgoed dat moet worden gekoesterd en dat aan de volgende generaties moet worden doorgegeven, zonder enig onderscheid, naar ras, huidskleur, geslacht, taal, religie, politieke of andere overtuiging, nationale of sociale oorsprong, geboorte of stand. Regeringen mogen het beginsel van eerbiediging van de nationale soevereiniteit niet gebruiken om zich te onttrekken aan hun plicht om de mensenrechten en de fundamentele vrijheden te eerbiedigen. Op basis van de verklaring die tijdens de Wereldconferentie over de mensenrechten (Wenen, 1993) is aangenomen, beschouwt de EU de bevordering en bescherming van de mensenrechten in de wereld als een legitieme bemoeienis van de internationale gemeenschap. De EU heeft zich ertoe verbonden in de VN en in Europees kader te blijven werken aan een betere toepassing van de beginselen die zijn neergelegd in de mensenrechteninstrumenten, met name in de Universele Verklaring van de rechten van de mens en de fundamentele verdragen op mensenrechtengebied.

Zij is van mening dat alle mensenrechten, of het nu burgerrechten en politieke rechten of economische, sociale en culturele rechten zijn, niet alleen gelijk zijn, maar ook ondeelbaar, onderling afhankelijk en onderling verweven. De verwezenlijking van economische, sociale en culturele rechten mag geen voorwaarde zijn voor de toepassing van burgerrechten en politieke rechten. Tevens moet het elkaar versterkend effect van mensenrechten, democratie, ontwikkeling en fundamentele vrijheden worden erkend en in de hand gewerkt. De bijdrage van de mensenrechten tot vrede en stabiliteit moet meer aandacht krijgen.

Tenslotte is de Europese Unie van mening dat, telkens wanneer dat mogelijk is, prioriteit moet worden gegeven aan samenwerking en dialoog, als de beste middelen om vooruitgang te helpen boeken.

Het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap behelzen verscheidene bepalingen betreffende de mensenrechten, die het fundamentele gegeven en de grondslag voor het optreden van de EU op dit gebied vormen.

In het **Verdrag betreffende de Europese Unie (VEU)** is in artikel 2 bepaald dat een van de doelstellingen van de Unie is, de *"versterking van de bescherming van de rechten en de belangen van de onderdanen van de lidstaten van de Unie"* en de *"handhaving en ontwikkeling van de Unie als een ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid"*. In artikel 6, lid 1, is voorts bepaald dat de Europese Unie *"is gegrondvest op de beginselen van vrijheid, democratie, eerbiediging van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, en van de rechtsstaat, welke beginselen de lidstaten gemeen hebben"*. Krachtens artikel 6, lid 2, is de EU gehouden tot eerbiediging van *"de grondrechten, zoals die worden gewaarborgd door het (...) Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden [van de Raad van Europa] en zoals zij uit de gemeenschappelijke constitutionele tradities van de lidstaten voortvloeien, als algemene beginselen van het Gemeenschapsrecht"*. (De toepassing van artikel 6, lid 2, valt onder het toezicht dat het Hof van Justitie op de handelingen van de instellingen uitoefent).

Er is in het Verdrag een procedure opgenomen voor toezicht op de eerbiediging van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden door de lidstaten: volgens artikel 7 van het VEU kan de Raad besluiten tot schorsing van bepaalde rechten die uit de toepassing van het VEU op een lidstaat voortvloeien, wanneer een ernstige en voortdurende schending door die lidstaat van de in artikel 6, lid 1, genoemde beginselen is geconstateerd. Tenslotte is in artikel 11 van het VEU bepaald dat *"ontwikkeling en versterking van de democratie en de rechtsstaat, alsmede eerbiediging van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden"* behoren tot de doelstellingen van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid van de EU.

Voorts moet worden herinnerd aan de verklaring betreffende de afschaffing van de doodstraf die de Conferentie van het Verdrag van Amsterdam heeft aangenomen. In die verklaring wordt gepreciseerd dat Protocol nr. 6 bij het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens, dat door een grote meerderheid van de lidstaten is ondertekend en geratificeerd, in de afschaffing van de doodstraf voorziet. In dat verband merkte de Conferentie op dat de doodstraf sinds de ondertekening van bovengenoemd protocol op 28 april 1983 in de meeste lidstaten van de Unie is afgeschaft en in geen enkele lidstaat is toegepast. Sedert 1998 is de doodstraf in alle lidstaten afgeschaft.

Volgens het **Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap (VEG)** kan de Gemeenschap *"passende maatregelen nemen om discriminatie op grond van geslacht, ras of etnische afstamming, godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele geaardheid te bestrijden"* (artikel 13). Met betrekking tot de ontwikkelingssamenwerking bepaalt het VEG: *"Het beleid van de Gemeenschap (...) draagt bij tot de algemene doelstelling van ontwikkeling en consolidatie van de democratie en van de rechtsstaat, alsmede tot de doelstelling van eerbiediging van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden"* (artikel 177).

Op het niveau van de Unie zijn verscheidene instanties of instellingen bij de mensenrechten betrokken:

De Commissie, de Europese Raad en de Raad spelen de voornaamste rol in de beleidsbepaling, de besluitvorming en de uitvoering, maar de rol van respectievelijk het Europees Parlement, het Europese Hof van Justitie en de ombudsman verdient ook te worden benadrukt.

Het Europees Parlement

In de loop der jaren is het Europees Parlement zich steeds meer gaan inzetten om de mensenrechten tot een van de centrale aandachtspunten van de EU te maken. Zijn bevoegdheden zijn geleidelijk toegenomen, met name na de inwerkingtreding van het Verdrag van Maastricht en het Verdrag van Amsterdam. Het EP is een belangrijk forum geworden voor besprekingen over de mensenrechten en het onderhoudt regelmatige contacten met mensenrechtenorganisaties en verdedigers van de mensenrechten. Het EP heeft invloed bij de opstelling van overeenkomsten met derde landen. Ook onderneemt het EP missies betreffende de mensenrechten naar landen buiten de EU en publiceert het verslagen over specifieke mensenrechtensituaties en over thematische vraagstukken. In februari 2000 is een jaarverslag aangenomen over het internationale mensenrechtenbeleid en het mensenrechtenbeleid van de Europese Unie in 1999 (rapporteur Cecilia Malmstrom). Daarin wordt speciale aandacht besteed op de bevordering en bescherming van de mensenrechten van vrouwen. Voorts neemt het EP resoluties aan en legt het verklaringen af betreffende mensenrechtenaangelegenheden en stelt het vragen aan de Raad en aan de Commissie. Een voorbeeld is de verklaring van het EP betreffende de grondrechten en vrijheden. Er zijn bij het EP verschillende commissies die zich bezighouden met mensenrechtenvraagstukken. De Commissie buitenlandse zaken, mensenrechten, gemeenschappelijke veiligheid en defensiebeleid en de Commissie ontwikkelingssamenwerking zijn terzake bevoegd voor de buitenlandse betrekkingen, terwijl mensenrechtenvraagstukken binnen de Unie behandeld worden door de Commissie vrijheden en rechten van de burger, justitie en binnenlandse zaken en de Commissie rechten van de vrouw en gelijke kansen. De Raad van Ministers en de Europese Commissie zorgen voor een nauwe onderlinge afstemming met het EP waar het de mensenrechtenaspecten betreft. Het EP wordt door het voorzitterschap en de Commissie geregeld geïnformeerd over de ontwikkeling van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid van de Unie. Elk jaar verleent het EP aan een organisatie de Sacharovprijs voor vrijheid van meningsuiting. In 1999 is die prijs verleend aan José Alexandre "Xanana" Gusmão, leider van de nationale raad van het Timorese verzet.

Hof van Justitie

Het Europese Hof van Justitie te Luxemburg verzekert de eerbiediging van het recht bij de toepassing van de Verdragen. De lidstaten en de EU-instellingen, doch ook individuele personen, kunnen aangelegenheden met betrekking tot het Gemeenschapsrecht bij het Hof aanhangig maken. De uitspraken van het Hof zijn bindend. Sedert 1989 is het Hof van Justitie uitgebreid met een Gerecht van eerste aanleg, dat bevoegd is kennis te nemen van rechtstreekse vorderingen, met inbegrip van zaken die door individuele personen aanhangig gemaakt zijn, die ook betrekking kunnen hebben op de rechten van de mens. Hoewel het EG-Verdrag aanvankelijk geen specifieke bepalingen betreffende de rechten van de mens bevatte, heeft het Hof van Justitie consequent erkend dat de grondrechten een integrerend onderdeel vormen van de communautaire rechtsorde, zodat bij de rechtsbedeling met de rechten van de mens ten volle rekening gehouden wordt. Deze jurisprudentie van het Hof is sedert 1969 geleidelijk opgebouwd, onder verwijzing naar de grondwettelijke tradities welke de lidstaten gemeen hebben en naar internationale verdragen betreffende de bescherming van de mensenrechten waaraan door de lidstaten is meegewerkt of die zij hebben ondertekend. In dit verband heeft het Hof aan het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden een bijzondere betekenis toegekend. De zeer belangrijke jurisprudentie van het Hof staat nu omschreven in artikel 6 van het Verdrag betreffende de Europese Unie. De jurisprudentie van het Hof heeft bevestigd dat de verplichting om de fundamentele rechten te eerbiedigen, zowel geldt voor de EU-instellingen als voor de lidstaten wanneer het gaat om het Gemeenschapsrecht.

De Europese ombudsman

De Europese ombudsman heeft als voornaamste taak een onderzoek in te stellen naar vermeende gevallen van wanbeheer bij het optreden van de communautaire instellingen of organen, met uitzondering van het Hof van Justitie en het Gerecht van eerste aanleg bij de uitoefening van hun gerechtelijke taak. Die gevallen worden voor het merendeel te zijner kennis gebracht door klachten van Europese burgers. Hij is bovendien bevoegd op eigen initiatief onderzoeken in te stellen. Een aantal van deze klachten en onderzoeken houden verband met de verdediging van de mensenrechten, met name de vrijheid van meningsuiting en non-discriminatie.

Desondanks zijn het in de eerste plaats de **lidstaten van de Unie** die, in het kader van hun eigen rechtsorde, de mensenrechten moeten beschermen en bevorderen. De regeringen van de lidstaten werken op dit gebied samen met bepaalde internationale controle-instanties, met name in het kader van de Raad van Europa, de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa en de Verenigde Naties, waaraan zij verantwoording afleggen van hun optreden op de gebieden die onder hun bevoegdheid vallen (*zie in de bijlage de gedetailleerde lijst van de recentste verslagen die op grond van internationale instrumenten door de lidstaten zijn uitgebracht en van de bezoeken die de lidstaten hebben ontvangen*).

2. DE MENSENRECHTEN IN DE EU

Het is niet de bedoeling in dit hoofdstuk de situatie in de afzonderlijke lidstaten te behandelen. Het biedt een overzicht van het beleid en de activiteiten van de EU op het gebied van een aantal mensenrechtenvraagstukken in de EU, en informatie over recente ontwikkelingen (het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, de uitbreiding).

2.1. PRESENTATIE VAN ENKELE THEMA'S

2.1.1. Racisme en vreemdelingenhaat

In artikel 1 van de Universele Verklaring van de rechten van de mens is bepaald dat alle mensen vrij en gelijk in waardigheid en rechten worden geboren. Het non-discriminatiebeginsel is een van de sleutelementen van het systeem tot bescherming van de mensenrechten, die, met de vrijheid, de democratie en de rechtsstaat, evenzovele pijlers van de Europese Unie vormen.

Het recht van eenieder op gelijkheid voor de wet en op bescherming tegen discriminatie is een grondrecht waarvan de eerbiediging en toepassing onmisbaar zijn voor de goede werking van iedere democratische samenleving. De eerbiediging van de ander in zijn anderszijn en de praktijk van non-discriminatie vormen het cement van stabiliteit en veiligheid; zij bevorderen de volledige ontplooiing en de waardigheid van alle mensen, harmonieuze betrekkingen tussen gemeenschappen en de ontwikkeling van de samenleving.

Ongeacht de beweegredenen zijn daden van racisme, rassendiscriminatie en vreemdelingenhaat in wezen een ontkenning van het recht op non-discriminatie en een aantasting van de mensenrechten. Als zodanig moeten zij door de overheid worden veroordeeld, en moeten de daders worden bestraft en de slachtoffers een passende schadeloosstelling krijgen. Er moet een preventief beleid worden gevoerd. De begrippen racisme, rassendiscriminatie en vreemdelingenhaat moeten gebaseerd zijn op de definitie in artikel 1 van het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie.

Die definitie bestrijkt de situatie van alle mensen die behoren tot groepen die kwetsbaar zijn, rechtstreeks of onrechtstreeks of voor dubbele discriminatie, d.w.z. een combinatie van racistische praktijken en andere vormen van discriminatie.

Om racisme, rassendiscriminatie en vreemdelingenhaat doeltreffend te bestrijden, is een aanhoudende en alomvattende aanpak nodig, die concreet gestalte krijgt in een brede reeks maatregelen welke elkaar onderling aanvullen en versterken en alle gebieden van het leven en de samenleving bestrijken. Strategieën die vooral op educatieve maatregelen berusten, zijn van cruciaal belang om een halt toe te roepen aan de verschillende uitingen van deze gevaarlijke en onaanvaardbare verschijnselen die zich in Europa en andere werelddelen voordoen.

De regeringen dragen een bijzondere verantwoordelijkheid op het gebied van de bestrijding van racisme, maar hun inspanningen moeten ook worden ondersteund door de civiele samenleving en de niet-gouvernementele organisaties.

In haar verklaring tijdens de laatste zitting van de Commissie voor de rechten van de mens heeft de EU nogmaals verklaard dat zij alle daden van antisemitisme, racisme en vreemdelingenhaat veroordeelt en vastbesloten is maatregelen te nemen om die te allen tijde en overal in de Unie te bestrijden.

Activiteiten van de EU

Terwijl de lidstaten van de Europese Unie al jarenlang actief zijn in de strijd tegen racisme en vreemdelingenhaat en de verdediging van de mensenrechten en fundamentele vrijheden op nationaal en internationaal niveau, heeft de Unie zelf op dit gebied een veel kortere staat van dienst. De inwerkingtreding van het Verdrag van Amsterdam, op 1 mei 1999, schept nieuwe mogelijkheden voor optreden op dit gebied, met de versterking van de bepalingen inzake de grondrechten (artikelen 6 en 7 van het Verdrag betreffende de Europese Unie), politieke en justitiële samenwerking ter bestrijding van racisme en vreemdelingenhaat (artikel 29 van het VEU), non-discriminatie (artikel 13 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap) en visa, immigratie en asielbeleid (artikelen 61-69 VEG).

Bestrijding van discriminatie

Voor de geloofwaardigheid van het mensenrechtenbeleid van de EU is het van essentieel belang dat de behandeling van mensen die op het grondgebied van de Unie wonen of daar toegang toe vragen, voldoet aan de desbetreffende internationale mensenrechtennormen. De bestrijding van racisme en vreemdelingenhaat is een belangrijk aspect van de behoorlijke behandeling van onderdanen van derde landen.

Na het Europees jaar tegen racisme 1997 is de Gemeenschap initiatieven blijven stimuleren om het bewustzijn van de noodzaak van racismebestrijding te vergroten, en om ideeën en goede praktijken uit te wisselen tussen de organisaties die het nauwst bij racismebestrijding betrokken zijn. Na de inwerkingtreding van het Verdrag van Amsterdam op 1 mei 1999 zijn deze activiteiten uitgebreid tot discriminatie op andere gronden, zoals handicap, leeftijd en seksuele geaardheid.

Op basis van de nieuwe bevoegdheden die het Verdrag verleent om discriminatie te bestrijden, is de Commissie in november 1999 gekomen met voorstellen voor een pakket maatregelen dat twee richtlijnen en een actieprogramma omvat. De eerste van die richtlijnen is snel door de Raad aangenomen, op 29 juni 2000 (Richtlijn 2000/43/EG); zij behelst een verbod op discriminatie op het gebied van werk, onderwijs en opleiding, sociale bescherming, gezondheidszorg en toegang tot goederen en diensten. De lidstaten hebben nu drie jaar de tijd om de richtlijn in nationaal recht om te zetten. De tweede richtlijn - inzake discriminatie in arbeid en beroep op grond van godsdienst of levensovertuiging, handicap, leeftijd of seksuele geaardheid - en het ontwerp-actieprogramma zijn nog bij de Raad in behandeling.

Mainstreaming

Tegelijkertijd hebben de Commissiediensten gewerkt aan mainstreaming van de bestrijding van racisme en rassendiscriminatie in andere relevante beleidssectoren van de Gemeenschap. In februari 2000 is een voortgangsverslag uitgebracht, waaruit blijkt hoe de bestrijding van racisme is geïntegreerd in alle praktische maatregelen op het gebied van onderwijs, onderzoek, jongeren, ontwikkeling en buitenlands beleid. Momenteel wordt er een externe onderzoek ingesteld naar de mogelijkheden om dit in de toekomst nog krachtiger aan te pakken.

Europees Waarnemingscentrum voor racisme en vreemdelingenhaat

De Europese Unie acht betrouwbare en vergelijkbare gegevens van essentieel belang voor de doeltreffendheid van de strijd tegen racisme en vreemdelingenhaat. Daarom heeft de Gemeenschap in 1997 het Europees Waarnemingscentrum opgericht, dat nu, na de nodige aanlooperperiode, volledig operationeel begint te worden. Het Waarnemingscentrum heeft in december 1999 zijn eerste jaarverslag over racisme en vreemdelingenhaat in de lidstaten uitgebracht, en het heeft zijn officiële openingsplechtigheid in april 2000 gehouden. Het Waarnemingscentrum blijft in een groot aantal lidstaten rondetafelbijeenkomsten van overheidsdiensten, niet-gouvernementele organisaties en gespecialiseerde instanties organiseren, en eind juni 2000 heeft het een Europese rondetafelbijeenkomst in Wenen georganiseerd.

Het Waarnemingscentrum is voorts bezig een reeks nationale knooppunten in te stellen, die verantwoordelijk zullen zijn voor de informatieverstrekkingen vanuit de lidstaten als onderdeel van het RAXEN-net. Op nationaal niveau zal elk nationaal knooppunt samenwerken met een netwerk van relevante actoren op het gebied van racisme, vreemdelingenhaat en antisemitisme wat de te analyseren en verzamelen gegevens betreft. RAXEN zal worden aangevuld met een afzonderlijk netwerk van onafhankelijke deskundigen, opgezet om snel informatie over gebeurtenissen en incidenten in de gehele Unie te verstrekken. Deze netwerken zullen naar verwachting in 2001 operationeel zijn.

Het Waarnemingscentrum heeft ook een grote bijdrage geleverd tot de voorbereiding van de Wereldconferentie over racismebestrijding, door vier beleidsnota's (over rechtsbescherming, beleid en praktijken, educatie en bewustwording, en informatie, communicatie en de media) uit te brengen voor de in oktober 2000 te Straatsburg te houden Europese Regionale Conferentie. De Raad ziet uit naar verdere bijdragen van het Waarnemingscentrum naarmate dat zich ontwikkelt.

2.1.2. Naar een Unie van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid: de richtpunten van Tampere

De Europese Raad heeft op 15 en 16 oktober 1999 in Tampere een speciale bijeenkomst gehouden over de totstandbrenging van een ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid in de Europese Unie. De bijeenkomst was bijeengeroepen op basis van het Verdrag van Amsterdam, waarin is bepaald dat de lidstaten de Unie handhaven en ontwikkelen als een ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid, waarin het vrije verkeer van personen gewaarborgd is.

De staatshoofden en regeringsleiders hebben in Tampere verklaard dat het streefdoel een open en veilige Europese Unie is, die volledig gebonden is aan de verplichtingen welke uit het Vluchtelingenverdrag van Genève en andere relevante instrumenten betreffende de mensenrechten voortvloeien, en die in staat is op basis van solidariteit humanitaire noden te lenigen. De mensenrechten, democratische instellingen en de rechtsstaat behoren tot de beleidsbepalende beginselen van de ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid, die gebaseerd dient te zijn op de beginselen van transparantie en democratische controle, met een open dialoog met de civiele samenleving.

De Europese Raad van Tampere heeft de Commissie verzocht een voorstel in te dienen voor een passend scorebord terzake, om te kunnen toezien op de vorderingen van de Unie bij de totstandbrenging van de ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid. Dit voorstel is inmiddels ingediend met de mededeling van de Commissie over het scorebord (COM(2000) 167 def., Brussel, 24.3.2000), waarmee de weg vrij is gemaakt voor de uitvoering van de conclusies van de Europese Raad van Tampere.

Asiel en migratie

De Europese Raad van Tampere heeft verklaard dat er een gemeenschappelijk asiel- en migratiebeleid van de EU moet komen. Asiel en migratie worden daarbij wel opgevat als onderling nauw verbonden, doch afzonderlijke zaken.

Een rechtstreeks gevolg van de op de mensenrechten gebaseerde aanpak is dat de ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid alle personen moet omvatten die in de Unie wonen of toegang tot de Unie vragen. In de conclusies van Tampere wordt dit een belangrijke doelstelling genoemd bij de inspanningen om tot een daadwerkelijk alomvattende ruimte van vrij verkeer van personen te komen. Deze beginselen gelden zowel voor het asielbeleid als voor het migratiebeleid van de Unie. Volgens de richtpunten van Tampere is het een uitdaging ervoor te zorgen dat die vrijheid voor iedereen die legaal op het grondgebied verblijft, het recht inhoudt zich ongehinderd door de gehele Unie te verplaatsen onder voorwaarden die niet alleen voor onderdanen van de Unie gelden.

Een eerste component van het gemeenschappelijk beleid is partnerschap met de derde landen van oorsprong. In dat kader moeten politieke problemen, de mensenrechtenkwesies en ontwikkelingsvraagstukken in de landen en regio's van oorsprong en doorreis worden aangepakt, o.a. door te verlangen dat de mensenrechten worden geëerbiedigd, in het bijzonder de rechten van minderheden, vrouwen en kinderen. Daartoe hebben de staatshoofden en regeringsleiders het mandaat van de groep op hoog niveau voor asiel- en migratievraagstukken verlengd. Preventie en vermindering van schendingen van de mensenrechten in de landen van oorsprong en doorreis zijn grote uitdagingen voor het EU-mensenrechtenbeleid en de implementatie daarvan in de toekomst.

De Unie en haar lidstaten hechten in het bijzonder belang aan de absolute eerbiediging van het recht om asiel te zoeken. De Europese Raad van Tampere is derhalve overeengekomen te werken aan de instelling van een **gemeenschappelijk Europees asielstelsel**, dat de tweede component van het gemeenschappelijk beleid vormt. Dat stelsel moet gebaseerd zijn op de volledige en niet-restrictieve toepassing van het Verdrag van Genève, met handhaving van het beginsel van non-refoulement, wat betekent dat niemand wordt teruggestuurd naar een land waar hij of zij vervolging te duchten heeft. Gezien de grondbeginselen van het mensenrechtenbeleid van de EU moet er ook voor worden gezorgd dat de toegang tot internationale bescherming niet in gevaar gebracht wordt door administratieve maatregelen in het kader van de beheersing van migratie.

De Commissie heeft voorstellen ingediend voor een Europees Vluchtelingenfonds, voor financiële steunverlening voor de opvang, de integratie en de vrijwillige terugkeer van mensen die internationale bescherming nodig hebben.

Het derde aspect van het gemeenschappelijk asiel- en migratiebeleid is de eerlijke behandeling van derdelanders. Doel van het gemeenschappelijk beleid moet zijn, legaal verblijvende derdelanders (met name bij langdurig verblijf) rechten en verplichtingen te geven die vergelijkbaar zijn met die van de EU-burgers.

In december 1999 heeft de Commissie een voorstel ingediend voor een richtlijn van de Raad inzake het recht op gezinshereniging voor onderdanen van derde landen die wettig op het grondgebied van de lidstaten verblijven; dat voorstel is nu bij de Raad en het Europees Parlement in behandeling.

De vierde component van het gemeenschappelijk asiel- en migratiebeleid is de beheersing van migratiestromen. Dat omvat o.a. bestrijding van mensenhandel en economische uitbuiting van migranten. De Europese Raad van Tampere drong erop aan strenge straffen op mensenhandel te stellen. De rechten van de slachtoffers van dergelijke praktijken dienen te worden gewaarborgd, met bijzondere aandacht voor de problemen van vrouwen en kinderen. De Commissie is verzocht met wetgevingsvoorstellen te komen.

Een ware Europese rechtsruimte

De eerbiediging van de rechtsstaat is van essentieel belang voor de volledige toepassing van de mensenrechten. In de conclusies van Tampere wordt het belang van toegang tot de rechter erkend, door te poneren dat de onderlinge onverenigbaarheid of de complexiteit van de rechts- en administratieve stelsels van de lidstaten de individuele burger niet mogen verhinderen of ontmoedigen om zijn rechten te doen gelden.

Bestrijding van criminaliteit in de Unie in haar geheel

In de conclusies van de Europese Raad van Tampere wordt opgeroepen tot evenwichtige misdaadbestrijdingsmaatregelen in de gehele Unie waarbij de vrijheid en de wettelijke rechten van personen en ondernemingen worden beschermd. Er wordt speciale aandacht geschonken aan mensenhandel, met name de uitbuiting van vrouwen en seksuele uitbuiting van kinderen.

De Commissie heeft een mededeling opgesteld over de strafbaarstelling van mensenhandel en seksuele uitbuiting van kinderen, met speciale aandacht voor kinderpornografie op internet.

2.1.3. De strijd tegen sociale uitsluiting

De bestaande maatschappelijke problemen van armoede, werkloosheid en andere vormen van sociale uitsluiting ondermijnen de menselijke waardigheid en de daadwerkelijke uitoefening van de mensenrechten, en daar moeten dus dringende en doeltreffende maatregelen tegen genomen worden. Daarom blijft de bevordering van sociale insluiting, met inachtneming van het beginsel van gelijkheid, dus ook van non-discriminatie en gelijke kansen, een van de eerste prioriteiten van de EU.

Er is hiervoor in Lissabon een alomvattende strategie bepaald, en een van de doelstellingen daarvan is het Europees sociaal model te vernieuwen door te investeren in mensen en sociale uitsluiting te bestrijden.

De EU heeft zichzelf voor het komende decennium een nieuw strategisch doel gesteld: de meest concurrerende en dynamische kenniseconomie van de wereld te worden die in staat is tot duurzame economische groei met meer en betere banen en een hechtere sociale samenhang, zoals uiteengezet in de conclusies van de Europese Raad van Lissabon (23-24 maart 2000), omdat de beste bescherming tegen sociale uitsluiting een baan is.

De resultaten van deze nieuwe etappe in het proces van de bevordering van economische en sociale vooruitgang in de EU zijn van betekenis voor de mensenrechten, en dus consistent met de essentiële doelstellingen om in de gehele Unie de levensstandaard te verbeteren, duurzame werkgelegenheid te waarborgen en de arbeidsvoorwaarden te verbeteren, alsook om de ontwikkeling van een zo hoog mogelijk kennisniveau voor allen te bevorderen (zie met name artikel 2 van het VEU, en artikel 2, titel VIII betreffende werkgelegenheid en titel IX betreffende sociale politiek, onderwijs, beroepsopleiding en jeugd, van het VEG). De in Lissabon aangenomen besluiten zijn er daarom op gericht, het optreden van de EU op de betrokken beleidsterreinen op te voeren:

- i) De EU is van mening dat **investeren in mensen en vaardigheden** van fundamenteel belang is voor de kenniseconomie. Daartoe moeten er meer correctieve maatregelen tegen **uitsluiting van de informatiemaatschappij** en **digitale ongeletterdheid** worden ondernomen, om te voorkomen dat er een steeds grotere kloof ontstaat tussen mensen die toegang tot nieuwe kennis hebben en mensen die daarvan zijn uitgesloten. In het actieplan "e-Europa 2002 - Een informatiemaatschappij voor iedereen", dat in juni 2000 door de Europese Raad is goedgekeurd, zijn de grondslagen gelegd om insluiting in de informatiemaatschappij te bevorderen en om ervoor te zorgen dat iedereen aan de kennismaatschappij kan deelnemen.
- ii) De EU zet zich ook volledig in voor **levenslang leren voor allen**, als een essentieel middel om de uitdaging van een snel veranderende wereld aan te kunnen, en legt er de nadruk op dat onderwijs- en opleidingsstelsels moeten worden aangepast aan de behoeften van de kennismaatschappij om leer- en opleidingsmogelijkheden te bieden die zijn toegesneden op bepaalde doelgroepen, zoals jongeren, werkloze volwassenen en mensen met een baan wier vaardigheden door de snelle veranderingen dreigen te worden voorbijgestreefd. Volgens deze visie kan een beleid van levenslang leren alleen worden gevoerd als de sociale partners daar meer bij betrokken zijn. De Commissie heeft al een mededeling over e-leren opgesteld en de Raad heeft richtsnoeren aangenomen betreffende de toekomstige taken en doelstellingen voor de onderwijssystemen in de cognitieve samenleving, die een kader bieden om onderwijs- en opleidingssystemen te bevorderen die de mensen voorbereiden op leven en werken in de kennismaatschappij.
- iii) Een andere essentiële factor voor de ontwikkeling van een actief werkgelegenheidsbeleid is de bevordering van alle aspecten van **gelijke kansen**, met inbegrip van het verminderen van de segregatie op de arbeidsmarkt, en van vergemakkelijking van de combinatie van werk en gezin, met name door een nieuwe benchmark vast te stellen voor verbeterde zorgvoorzieningen voor kinderen. Voor de arbeidsparticipatie van vrouwen heeft de EU zich ten doel gesteld die participatie vóór 2010 tot meer dan 60% te verhogen.

- iv) In verband met het Europees sociaal model wordt **modernisering van de stelsels van sociale bescherming** eveneens als een eerste prioriteit beschouwd. In een actieve verzorgingsstaat zijn deze stelsels het middel om sociale insluiting en gendergelijkheid te bevorderen, en om een kwalitatief hoogwaardige gezondheidszorg te bieden. Uitwisseling van ervaringen en goede praktijken wordt hierbij gezien als een belangrijk en goed middel om de uitdaging van de modernisering van de sociale bescherming aan te kunnen.

De EU huldigt nadrukkelijk de opvatting dat de bevordering van sociale insluiting vereist dat vastberaden wordt opgetreden om armoede uit te roeien, door passende streefdoelen vast te stellen.

De EU stelt zich daarom ten doel de bevordering van insluiting te integreren in het beleid van de lidstaten op het gebied van werkgelegenheid, onderwijs en opleiding, gezondheidszorg en volkshuisvesting, aangevuld met maatregelen op communautair niveau. Dat beleid raakt met name de sociale, economische en culturele rechten, en zo'n strategie draagt ertoe bij dat het niveau van de toepassing van de mensenrechten wordt verhoogd. Er is een Comité voor sociale bescherming ingesteld om de werkzaamheden op het niveau van de Gemeenschap ter modernisering van de sociale bescherming en bevordering van de sociale insluiting beter te kunnen ontwikkelen en systematisch te kunnen volgen, en om de samenwerking tussen de lidstaten op dit gebied te helpen versterken door de uitwisseling van ervaringen en goede praktijken. Daarnaast heeft de Commissie een communautair programma ter bestrijding van sociale uitsluiting voorgesteld (COM(2000) 368), om de bevordering van sociale insluiting te integreren in de algehele strategie van de Europese Unie voor de komende 10 jaar.

Algemeen aanvaarde structurele indicatoren spelen een belangrijke rol bij het toezicht op en de evaluatie en meting van vooruitgang op deze gebieden. De Europese Raad van Lissabon heeft daarom nogmaals verklaard dat, waar zulks opportuun is, kwantitatieve en kwalitatieve indicatoren en benchmarks moeten worden vastgesteld.

De Europese Raad zal een geregelde voorjaarsbijeenkomst aan de economische en sociale vraagstukken wijden, om de nodige mandaten te bepalen en de vorderingen met betrekking tot de nieuwe strategische doelstelling te volgen.

2.1.4. De rechten van het kind

De bevordering en bescherming van de rechten van het kind gaan de EU bijzonder ter harte. Het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind (CRC) van 1989, dat door alle lidstaten van de EU is bekrachtigd, vormt de basis voor het beleid en de praktijk van de Unie, zowel multilateraal als intern in de EU.

Geweld tegen kinderen en jongeren

Volgens artikel 29 van het VEU moet de doelstelling van de Unie om de burgers in een ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid een hoog niveau van zekerheid te verschaffen, onder meer

worden verwezenlijkt door het voorkomen en bestrijden van criminaliteit. Mensenhandel en misdrijven tegen kinderen worden specifiek genoemd. Het actieplan van Wenen van 1998 omvat een lijst van maatregelen die moeten worden genomen om die doelen te bereiken. Tijdens zijn speciale bijeenkomst in Tampere in oktober 1999 heeft de Europese Raad de mening te kennen gegeven dat de inspanningen om overeenstemming te bereiken over gemeenschappelijke definities, strafbaarstellingen en straffen om te beginnen geconcentreerd dienen te worden op een beperkt aantal sectoren van bijzonder belang, waaronder de seksuele uitbuiting van kinderen.

Op 24 januari 2000 hebben het Europees Parlement en de Raad het Daphne-programma aangenomen, een communautair actieprogramma betreffende preventieve maatregelen ter bestrijding van geweld tegen kinderen, jongeren en vrouwen. Geweld is daarbij in de ruimst mogelijke zin opgevat, van seksueel misbruik tot huiselijk geweld, van commerciële uitbuiting tot pesten op school, van mensenhandel tot op discriminatie gebaseerd geweld tegen gehandicapten, minderheden, migranten of andere kwetsbare bevolkingsgroepen. In 1999 zijn er 54 projecten uit het Daphne-initiatief gefinancierd.

Met de invoering van het Daphne-programma (2000-2003) is het terrein voor mogelijke actie op drie belangrijke punten verruimd: een ruimere groep organisaties kan aanvragen voor financiering indienen, er wordt een breder geografisch terrein bestreken en de projecten mogen nu een looptijd van meer dan een jaar hebben. Het Daphne-programma moet helpen een hoog niveau van bescherming van de lichamelijke en geestelijke gezondheid te verzekeren, door kinderen, jongeren en vrouwen te beschermen tegen geweld (met inbegrip van geweld in de vorm van seksuele uitbuiting en misbruik), door geweld te voorkomen en door slachtoffers van geweld bij te staan en vooral voor verdere blootstelling aan geweld te behoeden. In het kader van de pretoetredingsstrategie en ter bevordering van de eerbiediging van de mensenrechten staat het Daphne-programma onder speciale voorwaarden open voor deelneming van de kandidaat-lidstaten van Midden- en Oost-Europa, de EVA/EER-landen, Cyprus, Malta en Turkije. De begroting voor het Daphne-programma bedraagt € 20 miljoen.

Bestrijding van misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen

De EU werkt actief aan de problematiek rond de seksuele uitbuiting van kinderen. Het STOP-programma van 1996 heeft ten doel de internationale samenwerking op het gebied van de strijd tegen mensenhandel en seksuele uitbuiting van kinderen te verbeteren. Het heeft ten doel netwerken en praktische samenwerking te stimuleren en te versterken. In het algemeen wordt gestreefd naar verbetering van de opleiding en vaardigheden van de mensen die in de lidstaten belast zijn met de bestrijding van deze vorm van criminaliteit. In 1997 is een gemeenschappelijk optreden ter bestrijding van mensenhandel en seksuele uitbuiting van kinderen aangenomen, waarbij gemeenschappelijke regels voor het optreden op dit gebied zijn vastgesteld. Een van de taken van de Europese politiedienst Europol is, de doeltreffendheid van de bevoegde autoriteiten in de lidstaten en de samenwerking tussen die autoriteiten te verbeteren. Met verscheidene Aziatische landen worden ervaringen uitgewisseld, als onderdeel van de samenwerking in het kader van het ASEM-proces. Dit is ook een uitvloeisel van het actieplan van het Wereldcongres tegen de commerciële seksuele uitbuiting van kinderen, dat in 1996 in Stockholm is gehouden.

Er zijn programma's ter bestrijding van kinderseksuïerisme opgezet, die zowel wettelijke maatregelen in de lidstaten als samenwerking met derde landen omvatten. Er is een specifieke begrotingspost ingesteld om bewustmakingscampagnes ter bestrijding van kinderseksuïerisme te financieren. In december 1999 heeft de Raad conclusies over de uitvoering van maatregelen ter

bestrijding van kindersekstoerisme aangenomen. Daarin wordt een geïntegreerde aanpak bepleit in verschillende beleidssectoren: justitie en binnenlandse zaken, volksgezondheid, onderwijs, toerisme, extern beleid, enz. De Commissie en de lidstaten worden verzocht de bewustmakingsactiviteiten te blijven steunen en de ontwikkeling van gedragscodes te blijven stimuleren. Er moeten inspanningen worden gedaan om de stroom van kindersekstoeristen uit de lidstaten stop te zetten. Er moeten maatregelen ter zake worden opgenomen in het nationale en communautaire ontwikkelingsbeleid.

Er worden ook maatregelen genomen om een eind te maken aan de productie en verspreiding van kinderporno op het internet en anderszins. De Raad heeft op 29 mei 2000 een besluit aangenomen om de productie, de verwerking, de verspreiding en het bezit van kinderpornografie te bestrijden, en de efficiëntie van het onderzoek naar en de vervolging van strafbare feiten op dit gebied te bevorderen. De Raad was ingenomen met het advies van het Europees Parlement en heeft zich, in het besef dat onmiddellijke maatregelen tegen kinderpornografie op internet dringend geboden zijn, bereid verklaard vraagstukken in verband met materieel strafrecht en strafprocesrecht te bespreken in het licht van het Gemeenschappelijk Optreden van 1997 en aan de hand van de ingewachte voorstellen ter zake.

Aanvullende maatregelen zijn het groenboek van de Commissie "Bescherming van minderjarigen en de menselijke waardigheid in de context van de audiovisuele en informatiediensten", en de aanbeveling van de Raad van 1998 betreffende de ontwikkeling van de concurrentiepositie van de Europese industrie van audiovisuele en informatiediensten door de bevordering van nationale kaders teneinde een vergelijkbaar en doeltreffend niveau van bescherming van minderjarigen en de menselijke waardigheid te bereiken. In januari 1999 heeft de Raad een communautair meerjarenactieplan aangenomen ter bevordering van een veiliger gebruik van internet door het bestrijden van illegale en schadelijke inhoud op mondiale netwerken. Het heeft ten doel een gunstig klimaat voor de ontwikkeling van de internetbranche aan te moedigen door een veilig gebruik van internet te bevorderen en illegale of schadelijke inhoud te bestrijden. De beschikking heeft betrekking op een brede reeks problemen, waaronder de bescherming van minderjarigen en de bescherming van de menselijke waardigheid.

Bescherming van minderjarigen die onderdaan van derde landen zijn

Kinderen die asiel zoeken, kunnen ten gevolge van vervolging in hun land van oorsprong bescherming nodig hebben, ongeacht of zij met hun ouders of ongeleid komen. Het is van belang te beseffen dat ook de onzekerheid van het asielproces het kind in een kwetsbare en gevoelige positie kan plaatsen. Ook het integratieproces in het nieuwe land kan door het kind als moeilijk en beangstigend worden ervaren. De Europese Raad heeft in december 1998 het actieplan van Wenen aangenomen, waarin de lidstaten zich ertoe verbinden ervoor te zorgen dat in toekomstige besluiten betreffende de opvang van asielzoekers en de asielprocedure het perspectief van het kind meer aandacht krijgt. Het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind (CRC) dient als leidraad bij de lopende besprekingen over de uitvoering van dit actieplan. Met name de beginselen van dat Verdrag dat het belang van het kind en van het gezin overweegt, zullen de verdere maatregelen op dit gebied beïnvloeden.

De procedure voor ongeleide minderjarigen die asiel zoeken of anderszins binnenkomen in een lidstaat van de EU is onderwerp van een resolutie van de Raad van 1997. In die resolutie wordt erkend dat minderjarigen bijzondere bescherming en zorg nodig hebben en dat in de procedure het beginsel moet worden gehuldigd dat de belangen van het kind vooropstaan, zoals in het CRC is bepaald.

De resolutie van 1993 inzake gezinshereniging is niet juridisch bindend, maar heeft een vervolg gekregen met het voorstel dat in januari 2000 op basis van het Verdrag van Amsterdam door de Commissie is ingediend, voor een richtlijn inzake het recht op gezinshereniging. Volgens die richtlijn moet bij een besluit over een asielverzoek het hogere belang van het kind naar behoren in aanmerking worden genomen. De richtlijn heeft betrekking op kinderen in derde landen die herenigd willen worden met het gezin dat in een lidstaat woont. De richtlijn heeft eveneens betrekking op kinderen die zonder hun ouders als vluchteling asiel hebben gekregen en in een lidstaat verblijven, en die herenigd willen worden met het gezin dat in een derde land woont.

Het actieplan dat de Europese Raad van Wenen van 11 en 12 december 1998 heeft aangenomen inzake de totstandbrenging van een ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid behelst prioriteiten voor de binnen twee jaar uit te voeren maatregelen. Op het gebied van asiel en immigratie is bepaald dat binnen twee jaar na de inwerkingtreding van het Verdrag van Amsterdam "minimumnormen voor de procedures in de lidstaten voor de toekenning of intrekking van de vluchtelingenstatus (artikel 63 VEG, lid 1, onder d)), onder andere met het oog op de verkorting van de duur van de asielprocedures" moeten worden aangenomen en dat "in dit verband bijzondere aandacht aan de situatie van kinderen" moet worden besteed.

2.1.5. Mensenrechten van vrouwen

De bevordering en bescherming van mensenrechten van vrouwen maken een integrerend deel uit van het mensenrechtenbeleid van de EU, in overeenstemming met de verklaring en het actieplan van de Wereldconferentie over de mensenrechten van Wenen en het Platform voor Actie van Beijing (1995). Het beleid van de Europese Gemeenschap ter bevordering van gendergelijkheid houdt verband met de volledige uitoefening van de mensenrechten en fundamentele vrijheden door zowel vrouwen als mannen. Gelijke toegang tot de economie, besluitvormingsinstanties en sociale rechten zijn in dit opzicht belangrijke rechten, evenals vrijwaring voor geweld en seksuele intimidatie.

Gendermainstreaming

Artikel 2 van het EG-Verdrag maakt gelijkheid van mannen en vrouwen tot een van de uitdrukkelijke doelstellingen van de Gemeenschap. De integratie van een genderperspectief in alle maatregelen en beleidsectoren is uitdrukkelijk vastgelegd in artikel 3, dat de Gemeenschap verplicht er bij al haar optreden naar te streven de ongelijkheden tussen mannen en vrouwen op te heffen en de gelijkheid tussen mannen en vrouwen te bevorderen.

De Commissie volgt een tweesporenaanpak door de strategie van gendermainstreaming aan te vullen met specifieke maatregelen voor vrouwen. De fundamentele documenten voor de gendermainstreamingaanpak van de Commissie zijn de mededeling van de Commissie inzake integratie van de gelijke kansen voor vrouwen en mannen in alle communautaire beleidsvormen en acties en het voortgangsrappport daarover (zie doc. COM(1998) 122 def.).

Uitoefening van economische rechten door vrouwen

In de conclusies van de Europese Raad van Lissabon (23 en 24 maart 2000) wordt gewezen op de noodzaak om vrouwen toegang te geven tot de arbeidsmarkt en de nieuwe economie. Genderdiscriminatie bij de verdeling van de economische middelen is niet verenigbaar met de uitoefening van hun economische rechten door vrouwen, noch met hun recht bij te dragen tot en te profiteren van de economische en sociale ontwikkeling.

De bevordering van de onafhankelijkheid van vrouwen en van de uitoefening door vrouwen van hun economische rechten houdt in dat vrouwen toegang moeten hebben tot werkgelegenheid, dat er passende werkomstandigheden moeten worden geboden, dat segregatie op de arbeidsmarkt en discriminatie bij de tewerkstelling moeten worden weggewerkt, en dat de verantwoordelijkheden in werk en gezin voor vrouwen en mannen meer met elkaar in overeenstemming moeten worden gebracht. Deze doelstellingen staan centraal in de werkgelegenheidsstrategie van de Europese Unie, omdat zij inziet dat de volledige participatie van vrouwen op de arbeidsmarkt noodzakelijk is voor de economische en sociale ontwikkeling van Europa.

De *werkgelegenheidsrichtsnoeren voor 2000* omvatten net als die voor 1998 en 1999 aanbevelingen inzake gendergelijkheid en roepen de lidstaten op te blijven werken aan passende maatregelen om het verschil in beloning tussen mannen en vrouwen weg te werken door positieve maatregelen in te voeren ter bevordering van gelijke betaling voor gelijkwaardig werk en de verschillen in inkomen tussen vrouwen en mannen te verkleinen. De jaarlijks terugkerende aanneming van de werkgelegenheidsrichtsnoeren en opstelling van het gezamenlijk verslag over de werkgelegenheid zorgen voor continuïteit en bieden de mogelijkheid van jaarlijkse herziening en verbetering.

Aanvankelijk was het vooral het *Europees Sociaal Fonds* dat vraagstukken van gelijke kansen in aanmerking nam, vooral in het *initiatief "Werkgelegenheid - NU"*. De andere structuurfondsen zijn geleidelijk meer betrokken geraakt bij de bevordering van gelijkheid. Er zijn de laatste jaren een aantal specifieke initiatieven in het kader van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) en het Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw (EOGFL) gelanceerd die speciaal gevolgen voor vrouwen hebben.

In 1999 heeft de Raad de nieuwe structuurfondsverordeningen voor de periode 2000-2006 goedgekeurd (Verordening (EG) nr. 1260/1999, PB L 161 van 26.6.1999). De nieuwe structuurfondsen zullen tot de bevordering van gelijkheid van vrouwen en mannen bijdragen door middel van een dubbele strategie: mainstreaming en de ontwikkeling van specifieke op vrouwen gerichte acties. Volgens de nieuwe verordeningen moet de genderdimensie in aanmerking worden genomen bij de planning, de uitvoering, het toezicht en de evaluatie.

Vrouwen in het besluitvormingsproces

Een van de centrale doelstellingen van het beleid van de Gemeenschap is de rol van vrouwen in het besluitvormingsproces, op alle gebieden van de samenleving, te vergroten. De aanhoudende ondervertegenwoordiging van vrouwen op alle gebieden van de besluitvorming is een blijk van een fundamenteel democratisch tekort. In december 1996 heeft de Raad een aanbeveling aangenomen betreffende de evenwichtige deelneming van vrouwen en mannen aan het besluitvormingsproces (Aanbeveling 96/694/EG, PB L 319 van 10.12.1996); die aanbeveling is gericht tot de lidstaten en tot de Europese instellingen. In een verslag over de tenuitvoerlegging van de aanbeveling dat op 7 maart 2000 is uitgebracht op basis van de door de lidstaten en de Europese instellingen verstrekte informatie (COM(2000) 120 def.) luidde de conclusie dat het resultaat van het sedert 1996 gevoerde beleid over het algemeen positief is. Het voldoet echter niet aan de verwachtingen van 1996, en er moeten dus verdere maatregelen worden genomen.

De Commissie heeft op 19 juni 2000 besloten zich formeel te verbinden tot een evenwichtige deelneming van mannen en vrouwen in haar comités en groepen deskundigen (Besluit 2000/407/EG, PB L 154 van 27.6.2000). Het besluit, dat zowel voor nieuwe als bestaande groepen en comités geldt, bepaalt dat op de middellange termijn elke groep of comité ten minste voor 40% uit vrouwen en voor 40% uit mannen moet bestaan.

Geweld tegen vrouwen

Geweld tegen vrouwen is een ernstige belemmering voor de verwezenlijking van de mensenrechten voor vrouwen. De problemen van geweld tegen vrouwen en handel in vrouwen zijn voor het eerst in de Europese Unie aan de orde gesteld in 1996, met de mededeling over vrouwenhandel voor seksuele exploitatie (COM(96) 567 def.) en het STOP-programma (PB L 322 van 12.12.1996, blz. 7-10), en daarna met het DAPHNE-initiatief van 1997, thans gevolgd door het DAPHNE-programma (2000-2003), aangenomen bij Besluit 293/2000 (PB L 34 van 9.2.2000). De Commissie heeft op dit beleidsterrein tot taak acties en onderzoek te ondersteunen en het beleid in de EU te coördineren. Hoofddoel van de Europese Commissie is steeds geweest ervoor te zorgen dat het probleem van geweld tegen vrouwen, waaronder de strijd tegen de vrouwenhandel, hoog op de politieke agenda van de Europese Unie wordt geplaatst.

In januari 1999 heeft de Europese Commissie een Europese bewustmakingscampagne op het gebied van geweld tegen vrouwen gelanceerd, met een begroting van € 4 miljoen in 1999. Die campagne had vooral ten doel het bewustzijn van het publiek op dit punt te vergroten en middelen te vinden om huiselijk geweld te voorkomen. De Europese campagne was aanleiding tot talrijke initiatieven op landelijk en plaatselijk niveau in alle lidstaten, zoals de promotie van landelijke campagnes en actieplannen ter bestrijding van geweld tegen vrouwen. Een belangrijk resultaat van de campagne is dat geweld tegen vrouwen wordt onderkend als een ernstig en permanent probleem.

De campagne is afgesloten met een Internationale Conferentie in mei 2000 in Lissabon.

Tijdens die conferentie heeft het voorzitterschap een oproep gericht tot de Raad, de Commissie en de lidstaten om zich er plechtig toe te verbinden alle vormen van geweld tegen vrouwen te bestrijden, door de aanneming van wettelijke, bestuursrechtelijke en andere bepalingen, en een onderzoek te laten instellen naar geweld en de preventie ervan, en de bescherming, bijstand en compensatie van de slachtoffers; en voorts om tussen 2001-2003 een "Geweld tegen Vrouwen"-jaar te organiseren, en om een eenheid in te stellen (bij de Commissie) om de vaart in het werk van de Commissie te houden en een mededeling over geweld tegen vrouwen uit te brengen.

2.2. EUROPEES HANDVEST VAN DE GRONDRECHTEN

Aangezien de eerbiediging van de mensenrechten een van de fundamentele beginselen van de EU en een conditio sine qua non voor haar legitimiteit is, hebben de staatshoofden en regeringsleiders in de **Europese Raad van Keulen (juni 1999)** gemeend dat er in het huidige stadium van de ontwikkelingen van de Europese Unie, om het uitzonderlijke belang van deze rechten te verankeren en de zichtbaarheid ervan in de Unie te verbeteren, een Handvest van de grondrechten moet worden opgesteld.

De met de redactie van het handvest belaste ad hoc instantie, ook wel Conventie genoemd, telt 62 leden die kunnen worden verdeeld in vier groepen: vijftien vertegenwoordigers van de staatshoofden en regeringsleiders van de lidstaten, een vertegenwoordiger van de Commissie, zestien leden van het Europees Parlement en dertig leden van de nationale parlementen. De

vertegenwoordigers van het Economisch en Sociaal Comité en van het Comité van de Regio's en vertegenwoordigers van de civiele samenleving en deskundigen moeten worden gehoord. Voorts nemen twee vertegenwoordigers van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen en twee vertegenwoordigers van de Raad van Europa, waarvan een vertegenwoordiger van het Hof, als waarnemer aan de bijeenkomsten deel.

In juni 2000 heeft de Conventie de eerste lezing voltooid van de eerste dertig artikelen van het ontwerp-handvest, die betrekking hebben op de burgerlijke en politieke rechten. De grote belangstelling die het publiek, en met name de civiele samenleving, voor de opstelling van dit handvest heeft, blijkt uit de omstreeks 500 amendementen die voor deze eerste dertig artikelen zijn ingediend. In juli heeft de Conventie een begin gemaakt met de behandeling van het twintigtal artikelen betreffende de economische en sociale rechten en de horizontale clausules, en is er een ontwerp-handvest opgesteld.

De werkmethode van de Conventie, die in de conclusies van de Europese Raad van Tampere (oktober 1999) in grote lijnen is vastgelegd en tijdens de eerste vergadering van de Conventie op 17 december 1999 nader is gepreciseerd, wordt gekenmerkt door de doorzichtigheid van de werkzaamheden. De Europese Raad van Tampere heeft bepaald dat de debatten van de Conventie en de documenten in beginsel openbaar zijn. De internetsite (<http://db.consilium.eu.int/>) is een eerste toepassing van dat beginsel.

De Europese Raad van Feira (juni 2000) heeft de Conventie aangespoord om haar werkzaamheden in overeenstemming met het in het mandaat van de Europese Raad van Keulen neergelegde tijdschema voort te zetten, zodat voorafgaand aan de Europese Raad van Biarritz (13-14 oktober 2000) een ontwerp-document wordt voorgelegd. Op 28 juli heeft het voorzitterschap een volledige ontwerp-tekst gepresenteerd, die in september 2000 door de Conventie zal worden behandeld.

Het vraagstuk of, en zo ja hoe, het handvest in de verdragen moet worden verwerkt, en de maatregelen die voor de toepassing ervan moeten worden genomen, zullen later worden behandeld. Daarover zal de Raad zich moeten uitspreken. De Conventie is er bij haar werk wel van uitgegaan dat het handvest een bindende rechtswerking zal krijgen, maar het vraagstuk van de integratie van het handvest in de verdragen valt niet onder haar bevoegdheid.

2.3. DE UITBREIDING

In artikel 49 van het Verdrag betreffende de Europese Unie is bepaald dat elke Europese staat die de in artikel 6 van dat Verdrag genoemde beginselen in acht neemt, kan verzoeken lid te worden van de Unie. Die beginselen zijn in juni 1993 geformuleerd door de Europese Raad van Kopenhagen, die verklaarde dat het lidmaatschap de aanwezigheid in de kandidaat-lidstaten van stabiele instellingen vereist, die de democratie, de rechtsorde, de mensenrechten en het respect voor en de bescherming van minderheden garanderen. Alleen met landen die aan die criteria voldoen, worden toetredingsonderhandelingen geopend.

Op basis van de in Kopenhagen bepaalde criteria heeft de Europese Raad van Luxemburg (december 1997) besloten onderhandelingen te openen met zes kandidaat-lidstaten: *Polen, Tsjechië, Hongarije, Slovenië, Estland en Cyprus*. De onderhandelingen zijn door de Europese Raad van Helsinki uitgebreid tot zes andere kandidaat-lidstaten: *Slowakije, Roemenië, Bulgarije, Litouwen, Letland en Malta*. De Unie heeft voorts aan *Turkije* een volledige status van kandidaat-lidstaat verleend, doch er daarbij aan herinnerd dat de toetredingsonderhandelingen pas kunnen worden geopend wanneer aan de criteria van Kopenhagen is voldaan.

De Europese Raad van Santa Maria da Feira (juni 2000) heeft herhaald dat de Unie ernaar streeft om de dynamiek van het toetredingsproces in stand te houden, maar legde het accent op het vermogen van de kandidaat-lidstaten om het *acquis* toe te passen en hun administratieve en justitiële structuren te versterken. Hij heeft nota genomen van de initiatieven van Turkije om aan de toetredingscriteria te voldoen en heeft deze kandidaat-lidstaat gevraagd om concrete vooruitgang, met name op het gebied van mensenrechten, de rechtsstaat en justitie. De Europese Raad van Nice (op 7 en 8 december 2000) zal de vorderingen van de kandidaat-lidstaten evalueren en trachten een algemene politieke visie inzake het uitbreidingsproces te bepalen.

De opening van de onderhandelingen is gepaard gegaan met toezicht op de door de kandidaat-lidstaten gemaakte vorderingen op het gebied van de naleving van de politieke criteria van Kopenhagen. Dat toezicht wordt vooral uitgeoefend door de Commissie, door middel van haar periodieke verslagen, waarin wordt geanalyseerd hoe de kandidaat-lidstaten de beginselen van de democratie en de rechtsstaat daadwerkelijk toepassen, hetgeen met name een doeltreffende werking van de instituties, het rechtsstelsel, de politie en de plaatselijke publiekrechtelijke lichamen inhoudt, alsook de eerbiediging van de mensenrechten, en met name van de rechten van minderheden. De volgende periodieke verslagen van de Commissie zullen op 8 november 2000 aan de Raad worden voorgelegd.

Er wordt van de kandidaat-lidstaten verwacht dat zij, ter voorbereiding op het lidmaatschap, daadwerkelijk volledig gebruik maken van de pretoetredingsstrategie van de Unie, waarin de toetredingspartnerschappen en financiële bijstand een centrale plaats innemen.

In de Toetredingspartnerschappen is voor elke kandidaat-lidstaat bepaald op welke prioritaire gebieden deze zich bij de aanpassing aan het *acquis* van de Unie moet concentreren. Daartoe behoren waar nodig ook prioriteiten met betrekking tot de naleving van de politieke criteria voor het lidmaatschap. De financiële bijstand van de EU, met name in het kader van het PHARE-programma, is afhankelijk gesteld van de naleving door elke kandidaat-lidstaat van de criteria van Kopenhagen en de verbintenissen die in het kader van de Associatieovereenkomsten zijn aangegaan, en van de vorderingen met de uitvoering van de Toetredingspartnerschappen.

In de pretoetredingsfase wordt in het kader van het *PHARE-programma* steun verleend voor het opzetten van institutionele infrastructuur in de landen van Midden- en Oost-Europa, waaronder de bevordering van democratisch bestuur, de rechtsstaat en de eerbiediging van de mensenrechten. Er wordt aan de betrokken kandidaat-lidstaten specifieke steun verleend voor hun inspanningen om racisme, vreemdelingenhaat en antisemitisme te bestrijden in het kader van het streven naar integratie en bescherming van nationale en etnische minderheden.

3. OPTREDEN VAN DE EU IN MENSENRECHTENAANGELEGENHEDEN OP HET INTERNATIONALE TONEEL

3.1. INSTRUMENTEN EN INITIATIEVEN VAN DE EU IN HAAR BETREKKINGEN MET DERDE LANDEN

In dit hoofdstuk worden voorbeelden gegeven van de initiatieven die de EU in de verslagperiode heeft genomen om haar streven op het gebied van de mensenrechten uit te dragen en om vorderingen op dat gebied te verwelkomen.

Gemeenschappelijke strategieën, gemeenschappelijke standpunten en gemeenschappelijke optredens zijn de belangrijkste juridische instrumenten van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid van de EU (artikelen 13, 14 en 15 van het Verdrag betreffende de Europese Unie). Een groot aantal daarvan betreft mensenrechten en democratisering of bevat belangrijke elementen die betrekking hebben op de mensenrechten.

3.1.1. Gemeenschappelijke strategieën

De gemeenschappelijke strategieën vormen een nieuw instrument, dat bij het Verdrag van Amsterdam is gecreëerd. Zij zijn bedoeld om de algemene samenhang van het internationale optreden van de Unie te versterken. Zij worden door de Europese Raad (staatshoofden en regeringsleiders) aangenomen en door de Unie uitgevoerd op de gebieden waarop de lidstaten aanzienlijke belangen gemeen hebben. Zij worden met eenparigheid van stemmen vastgesteld, doch besluiten op het gebied van het buitenlands en veiligheidsbeleid die op basis van gemeenschappelijke strategieën worden genomen, waaronder gemeenschappelijke optredens en gemeenschappelijke standpunten, worden met gekwalificeerde meerderheid van stemmen vastgesteld.

Op GBVB-gebied kon door de toepassing van de gemeenschappelijke strategie ten aanzien van *Rusland*, die door de Europese Raad van Keulen was aangenomen, een nieuw kader voor een politieke en veiligheidsdialoog worden ingesteld waarbinnen alle vraagstukken van gemeenschappelijk belang zijn behandeld, met name *Tsjetsjenië*.

In de verslagperiode zijn er twee nieuwe strategieën vastgesteld, voor respectievelijk *Oekraïne* en het *Middellandse-Zeegebied*. Ze zijn vastgesteld door respectievelijk de Europese Raad van Helsinki van december 1999 en de Europese Raad van Santa Maria da Feira van juni 2000. De consolidatie van de democratie, de rechtsstaat en de civiele samenleving is een van de belangrijkste doelstellingen van deze strategieën.

3.1.2. Gemeenschappelijke optredens

Gemeenschappelijke optredens hebben betrekking op specifieke situaties waarin een operationeel optreden van de Unie nodig wordt geacht. Zij bevatten dus gewoonlijk budgettaire bepalingen. Gemeenschappelijke optredens binden de lidstaten bij het innemen van standpunten en bij hun verdere optreden.

Tijdens de verslagperiode heeft de EU verscheidene gemeenschappelijke optredens vastgesteld die relevant zijn voor de mensenrechten, met name:

De Palestijnse Autoriteit

Het gemeenschappelijk optreden inzake een meerjarenprogramma voor bijstand van de Europese Unie om de *Palestijnse Autoriteit* te steunen in haar inspanningen ter bestrijding van de terroristische activiteiten die van de onder haar controle staande gebieden uitgaan, omvat bepalingen betreffende de opleiding van politie- en veiligheidsdiensten op het gebied van de mensenrechten en de rechtsstaat. Het programma kan worden opgeschort wanneer de Palestijnse Autoriteit geen passende maatregelen neemt om de eerbiediging van de mensenrechten te garanderen bij de uitvoering ervan.

Bosnië-Herzegovina

In eerste instantie heeft de EU de structuren voor de implementatie van de vrede in *Bosnië-Herzegovina* en voor de verkiezingen in dat land gesteund door middel van gemeenschappelijke optredens. Zij heeft voor ongeveer de helft deelgenomen in de financiering van het Bureau van de Hoge Vertegenwoordiger, die onder meer is belast met de consolidatie van de democratie en de mensenrechten in Bosnië-Herzegovina. Sedert mei 2000 worden deze activiteiten gefinancierd uit de communautaire begroting (Verordening (EG) nr. 1080/2000 betreffende de ondersteuning van de MINUK en het Bureau van de Hoge Vertegenwoordiger in Bosnië-Herzegovina (PB L 122 van 24 mei 2000)).

3.1.3. Gemeenschappelijke standpunten

In de gemeenschappelijke standpunten wordt de aanpak van de Unie bepaald ten aanzien van een specifieke aangelegenheid van algemeen belang van geografische of thematische aard. De lidstaten moeten ervoor zorgen dat hun nationaal beleid overeenstemt met de gemeenschappelijke standpunten.

In de verslagperiode heeft de EU in verband met de mensenrechten de volgende gemeenschappelijke standpunten vastgesteld:

Federale Republiek Joegoslavië: in reactie op de grootschalige schendingen van de mensenrechten in *Kosovo* door de *Federale Republiek Joegoslavië* heeft de EU een aantal restrictieve maatregelen ten aanzien van de FRJ genomen door verscheidene gemeenschappelijke standpunten en uitvoeringsbesluiten aan te nemen. Voorts heeft zij de democratisering in de *FRJ* gestimuleerd door de democratische krachten actief te steunen (gemeenschappelijk standpunt van oktober 1999).

Afrika: in juli 1999 heeft de EU een gemeenschappelijk standpunt van mei 1998 inzake mensenrechten, democratische beginselen, rechtsstaat en behoorlijk bestuur in *Afrika* bijgewerkt. Er is bepaald dat het gemeenschappelijk standpunt van 1998 om de zes maanden opnieuw bezien moet

worden. Het gemeenschappelijk standpunt van de EU bevat beginselen en een kader voor haar optreden en het optreden van de lidstaten. Een essentieel element is het beginsel dat de Unie, die op basis van een partnerschap zowel met de regeringen als met de civiele samenleving samenwerkt, nagaat of haar steun aan de Afrikaanse landen waar positieve veranderingen ten aanzien van de eerbiediging van de mensenrechten en de democratische beginselen hebben plaatsgevonden, kan worden vergroot. Voor landen die zich in negatieve zin ontwikkelen zal de Unie zich beraden over passende antwoorden om die ontwikkelingen te helpen ombuigen. Bij het laatste zesmaandelijks heronderzoek in het kader van het gemeenschappelijk standpunt (in juni 2000) heeft de Unie eraan herinnerd dat mensenrechten en democratische beginselen essentiële criteria en doelstellingen zijn in het kader van een aantal samenwerkingsovereenkomsten tussen de EU en Afrikaanse landen, met name in de herziene Overeenkomst van Lomé; voorts heeft zij een overzicht gegeven van de maatregelen die de Unie in de voorgaande zes maanden had genomen om de eerbiediging van de mensenrechten en de democratie te bevorderen.

Rwanda: in het gemeenschappelijk standpunt betreffende *Rwanda* van 1998, als herzien in juli 1999, worden de bescherming van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden en de overgang naar de democratie centraal geplaatst binnen de beleidsdoelstellingen van de Unie voor dit land.

Democratische Republiek Congo: in november 1999 heeft de EU een gemeenschappelijk standpunt aangenomen betreffende steun van de EU voor de uitvoering van de staakt-het-vuren-overeenkomst van Lusaka en het vredesproces in de *Democratische Republiek Congo (DRC)*. De EU heeft erop gewezen dat een duurzame vrede in de DRC alleen kan worden bereikt door eerbiediging van de democratische beginselen en de mensenrechten in alle staten van de regio.

Angola: in haar gemeenschappelijk standpunt van juni 2000 betreffende *Angola* heeft de EU zich bereid verklaard alle initiatieven te steunen die tot een politieke oplossing van het Angolese conflict kunnen bijdragen, en dringt zij er bij de regering van Angola op aan ervoor te zorgen dat de mensenrechten, de vrijheid van de media, de rechtsstaat en de rechtspleging geëerbiedigd worden.

Myanmar/Birma: gezien de verdere verslechtering van de mensenrechtensituatie in *Birma* heeft de Unie haar gemeenschappelijk standpunt van 1996 in april 2000 aangescherpt door nieuwe beperkende maatregelen tegen de autoriteiten van dat land te nemen en de geldigheidsduur van dit gemeenschappelijk standpunt te verlengen.

Oost-Timor: in juli 1999 heeft de EU een gemeenschappelijk standpunt aangenomen inzake steun voor de volksraadpleging onder de Oost-Timorese bevolking, die in augustus 1999 heeft plaatsgevonden, zulks om bij te dragen tot een rechtvaardige en duurzame regeling van de kwestie Oost-Timor op basis van het beginsel van zelfbeschikking.

Indonesië: op 13 september 1999 heeft de EU een gemeenschappelijk standpunt aangenomen waarbij voor een periode van vier maanden een verbod op de uitvoer van wapens en de militaire samenwerking met de Republiek Indonesië werd ingesteld, ingevolge de ernstige schendingen van de mensenrechten in Oost-Timor.

Afghanistan: in haar gemeenschappelijk standpunt betreffende *Afghanistan* van januari 2000 heeft de Unie de bevordering van de eerbiediging van het internationaal humanitair recht en de mensenrechten, met inbegrip van de rechten van vrouwen en kinderen, tot een van de voornaamste punten gemaakt.

3.1.4 Demarches en verklaringen

Demarches op mensenrechtengebied bij de autoriteiten van derde landen en verklaringen voor de pers zijn eveneens belangrijke instrumenten van het buitenlands beleid van de EU. De demarches worden gewoonlijk, soms op vertrouwelijke wijze, ondernomen door de "trojka" of door het voorzitterschap. Voorts kan de EU openbare verklaringen afleggen om een regering of andere partijen op te roepen de mensenrechten te eerbiedigen, of om positieve ontwikkelingen te verwelkomen. De verklaringen worden gelijktijdig bekendgemaakt in Brussel en in de hoofdstad van het land dat het voorzitterschap van de EU bekleedt.

Demarches en verklaringen worden op ruime schaal gebruikt om uiting te geven aan bezorgdheid over de mensenrechten. De voornaamste behandelde onderwerpen zijn illegale detentie, onvrijwillige verdwijningen, de doodstraf, buitengerechtelijke executies, de vrijheid van meningsuiting en vereniging, en het recht op een rechtvaardig proces.

Tijdens de verslagperiode zijn, afgezien van de demarches betreffende de doodstraf (zie punt 3.1.5), demarches met betrekking tot de mensenrechten ondernomen bij met name *Afghanistan, Algerije, Angola, China, Colombia, India, Indonesië, Iran, Laos, Maleisië, Oezbekistan, Pakistan, de Palestijnse Autoriteit, Rusland, Tanzania, Turkmenistan, Turkije, Vietnam* en *Wit-Rusland*.

3.1.5. Richtsnoeren voor het EU-beleid ten aanzien van derde landen met betrekking tot de doodstraf

Alle EU-landen zijn tot de conclusie gekomen dat de doodstraf een bij uitstek onmenselijke en onomkeerbare straf is. De Europese Unie is daarom in alle omstandigheden tegen de doodstraf en is overeengekomen de wereldwijde afschaffing van de doodstraf te zullen bevorderen. Het is voor haar een punt van zorg dat zo'n 87 staten nog steeds de doodstraf kennen, hoewel in een gegeven jaar slechts een minderheid daarvan (omstreeks 30) de doodstraf voltrekt.

Bij haar streven naar de wereldwijde afschaffing van de doodstraf heeft de Europese Unie een reeks richtsnoeren opgesteld om te bepalen in welke omstandigheden zij specifieke, gerichte maatregelen moet nemen (zie *bijlage*). In die richtsnoeren is gepreciseerd dat de EU landen zal aansporen toe te treden tot het tweede facultatieve protocol bij het ICCPR en vergelijkbare regionale mechanismen voor de afschaffing van de doodstraf, en dat zij de doodstraf in de multilaterale fora ter sprake zal brengen.

Wat betreft de te ondernemen demarches wordt in de richtsnoeren voor het EU-beleid ten aanzien van derde landen met betrekking tot de doodstraf het volgende gezegd:

- i) dit onderwerp zal waar nodig ter sprake worden gebracht in het kader van de politieke dialoog met de betrokken landen;
- ii) er kunnen demarches worden ondernomen wanneer de doodstraf weer dreigt te worden ingesteld, of wanneer een officieel of feitelijk moratorium dreigt te worden beëindigd;
- iii) er worden steunbetuigingsdemarches ondernomen of openbare verklaringen afgelegd wanneer een land stappen onderneemt om de doodstraf af te schaffen;

- iv) er kunnen demarches in individuele gevallen worden ondernomen wanneer de minimum-normen lijken te worden geschonden, bijvoorbeeld wanneer:
- juridische waarborgen ontbreken;
 - de doodstraf wordt toegepast op personen die ten tijde van het begaan van het misdrijf minderjarig waren, zwangere vrouwen of vrouwen met kleine kinderen, of op geestelijk gestoorden;
 - de doodstraf wordt toegepast voor geweldloze misdrijven of overtredingen, zoals geweldloze delicten op grond van overtuiging of geweten, of financiële delicten.

Tijdens het Finse en het Portugese voorzitterschap heeft de EU op basis van deze richtsnoeren de doodstraf ter sprake gebracht bij de autoriteiten van *Antigua en Barbuda, de Bahamas, Burundi, China, de Filipijnen, Guyana, India, Iran, Jemen, Kirgizstan, Oezbekistan, de Palestijnse Autoriteit, Pakistan, Tadzjikistan, Thailand, Trinidad en Tobago, Turkije, de Verenigde Arabische Emiraten, de VS, en Zimbabwe.*

Specifieke aanpak ten aanzien van de VS

Naast haar demarches bij de autoriteiten van de VS in individuele gevallen van terdoodveroordeling, heeft de EU in februari 2000 een algemene demarche ondernomen. De EU heeft de VS opgeroepen een moratorium op het toepassen van de doodstraf in te stellen, om die geleidelijk geheel af te schaffen. De EU heeft er bij de VS op aangedrongen het voorbehoud in te trekken dat zij hebben gemaakt bij artikel 6 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (ICCPR), wat betreft het verbod om de doodstraf op te leggen aan minderjarigen. Ook heeft de EU de VS opgeroepen de strikte voorwaarden voor de toepassing van de doodstraf, zoals die in verscheidene internationale instrumenten zijn neergelegd, te eerbiedigen.

De algemene demarche ging gepaard met een memorandum waarin een overzicht werd gegeven van de beginselen, de ervaringen, de beleidsoverwegingen en de alternatieve oplossingen waardoor de beweging tot afschaffing van de doodstraf in West-Europa zich laat leiden. Het memorandum is ter hand gesteld aan de bevoegde federale en staatsautoriteiten van de VS (*zie bijlage*).

In december 1999 hebben de EU-ambassades in Washington *Gemeenschappelijke maatregelen van de ambassades van de EU met betrekking tot de doodstraf in de VS* opgesteld. Dit document is bedoeld als basis voor lokaal optreden in de VS op basis van de gemeenschappelijke richtsnoeren van de EU met betrekking tot de doodstraf.

In februari 2000 heeft de EU het besluit van de *Gouverneur van Illinois* verwelkomd om een moratorium in te stellen op de voltrekking van alle doodvonnissen in die staat, en in april heeft het voorzitterschap van de EU twee brieven aan de Gouverneur van Tennessee gezonden, waarin het zijn bezorgdheid uitspreekt over de beëindiging, na 40 jaar, van het feitelijke moratorium op de voltrekking van de doodstraf.

In mei 2000 heeft de EU de *Gouverneur van New Hampshire* in een brief opgeroepen om het wetsontwerp tot afschaffing van de doodstraf in New Hampshire te laten goedkeuren.

3.1.6. Politieke dialoog, met inbegrip van de specifieke mensenrechtendialoog, met de geassocieerde landen, de VS, Canada en China

De EU voert met een aantal landen een specifieke mensenrechtendialoog.

Met de Verenigde Staten, Canada en de geassocieerde landen neemt die de vorm aan van een halfjaarlijkse bijeenkomst van deskundigen, in trojka-samenstelling, voorafgaand aan de bijeenkomst van de Commissie voor de rechten van de mens en de jaarlijkse zitting van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties. De dialoog is vooral bedoeld om te spreken over de vraagstukken van gemeenschappelijk belang en over de mogelijkheden van samenwerking in de multilaterale fora voor de mensenrechten. De dialoogbijeenkomsten met de Verenigde Staten geven de Europese Unie ook de gelegenheid het vraagstuk van de doodstraf aan de orde te stellen. De geassocieerde landen worden door de EU op de hoogte gehouden van haar initiatieven, waarbij zij zich kunnen aansluiten wanneer zij dat wenselijk achten. Dat is bijvoorbeeld het geval voor toespraken die de EU in de AVVN en de CHR houdt over de situatie van de mensenrechten in de wereld.

Voorts brengt de Europese Unie mensenrechtenvraagstukken ter sprake in haar betrekkingen met de kandidaat-lidstaat en met de ACS-staten; hierop wordt nader ingegaan in punt 3.1.8 (partnerschaps-overeenkomst EU-ACS).

Tenslotte worden de mensenrechten geregeld ter sprake gebracht in het kader van de geregelde politieke dialoog die met bepaalde belangrijke partners van de EU wordt gevoerd (*Iran, CCG, Sudan, SADC, enz.*).

Dialoog en samenwerkingsprogramma EU-China betreffende de mensenrechten

Behalve een algemene politieke dialoog voert de EU met China een specifieke mensenrechtendialoog. Die dialoog, die in 1997 is hervat, is bedoeld om punten van zorg op het gebied van de mensenrechten open en vrijelijk te bespreken. De Europese trojka en de vertegenwoordigers van de Chinese regering komen tweemaal per jaar bijeen. Er zijn officiële vergaderingen gehouden in oktober 1999 en in februari 2000. Ook worden er in dit kader juridische studiebijeenkomsten georganiseerd voor vertegenwoordigers van de universitaire wereld en de civiele samenleving uit de EU en uit China. In september 1999 is er in Finland (Rovaniemi) een studiebijeenkomst over de rechten van vrouwen en minderheden georganiseerd, en in mei 2000 in Portugal (Lissabon) een studiebijeenkomst over de doodstraf en de bekrachtiging van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten en het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten. China heeft deze verdragen respectievelijk in 1997 en 1998 ondertekend, maar nog niet bekrachtigd. De EU verlangt dat China deze verdragen spoedig bekrachtigt en uitvoert. Zij is bereid haar medewerking te verlenen om dit proces te steunen. Tot de punten van zorg behoren voor de EU de vrijheid van mening, van meningsuiting en van vergadering, het frequente gebruik van de doodstraf, de willekeurige detenties en het gebruik van werkkampen, en de manier waarop religieuze en culturele minderheden worden behandeld. De situatie in Tibet, met name de "patriottische educatiecampagne", blijft voor de EU een punt van ernstige bezorgdheid. De EU heeft in het kader van de dialoog ook haar bezorgdheid uitgesproken over het ontbreken van

juridische waarborgen in het Chinese heropvoedingsstelsel en over de ruime interpretatie die nog steeds wordt gegeven aan het begrip "delicten die de staatsveiligheid in gevaar brengen". Voorts heeft de EU de Chinese autoriteiten verzocht de zaak van personen die op grond van de oude wetgeving voor "contrarevolutionaire misdrijven" zijn veroordeeld, met terugwerkende kracht opnieuw te bezien.

De veelvuldige toepassing van de doodstraf in China blijft de EU ernstige zorgen baren. Zij heeft haar bezorgdheid herhaalde malen in het kader van de mensenrechtendialoog naar voren gebracht. De EU heeft de Chinese autoriteiten met klem verzocht erop toe te zien dat alle beroepen door de Hoge Raad van het Volk worden behandeld en gevraagd om nadere gegevens over het aantal executies en om andere informatie over de toepassing van de doodstraf.

De EU heeft ook talrijke individuele gevallen van in China gedetineerde personen ter sprake gebracht, en sommige van die personen zijn vervolgens vrijgelaten.

Er zijn verscheidene samenwerkingsprojecten ter ondersteuning van de dialoog opgezet in het kader van het Europees initiatief voor de mensenrechten en de democratisering (titel B7-7) en de Financiële en technische samenwerking in Azië (post B7-3000). In maart 2000 is er een samenwerkingsprogramma EU-China voor juridische samenwerking gelanceerd. Dat is bedoeld om de versterking van de rechtsstaat in China te ondersteunen door uitwisselings- en opleidingsprogramma's voor Chinese juristen. Het is het grootste initiatief van dien aard dat ooit in China door een westers land is genomen. De werkzaamheden om de laatste hand te leggen aan een programma ter ondersteuning van de plaatselijke democratie worden voortgezet.

De Commissie heeft in juli 2000 besloten een programma ter bevordering van de economische en sociale rechten van gehandicapten in China te financieren via de Chinese Federatie van gehandicapten. Voorts heeft de Commissie voor 2000 op haar programma staan de instelling van een "mensenrechtenfaciliteit" bij de delegatie van de Commissie in China om kleine projecten in het veld te kunnen financieren.

Tijdens de zitting van de Raad Algemene Zaken van 20 maart hebben de ministers het belang van de dialoog gememoreerd, maar waren zij wel van mening dat die tot voldoende vooruitgang en tastbare resultaten moet leiden. Zij achtten het wenselijk dat er concrete doelstellingen voor de dialoog worden bepaald en dat de vorderingen worden geëvalueerd (*zie mededeling van de Raad Algemene Zaken aan de pers in de bijlage*).

3.1.7. Verslagen van de hoofden van de missies van de EU: een essentieel instrument om de mensenrechtensituatie ter plaatse te beoordelen

De EU-missiehoofden brengen regelmatig verslag uit aan de EU-instanties over de mensenrechtensituatie in bepaalde landen. De Unie heeft richtsnoeren aangenomen voor gemeenschappelijke verslagen over de mensenrechten per land, welke in januari 1999 zijn herzien. De landenverslagen helpen de EU tot gefundeerde analyses en besluiten op het gebied van de mensenrechten te komen. De EU maakt, onder andere op de internetsite van de Raad (<http://ue.eu.int>), samenvattingen openbaar van de verslagen betreffende het vredesproces in het Midden-Oosten (EU-Settlements Watch, EU Jerusalem Watch en EU-Human Rights Watch).

3.1.8. De mensenrechtenclausule in overeenkomsten met derde landen

Mensenrechtenclausules in de EG-wetgeving

De buitenlandse handels- en samenwerkingsbetrekkingen van de EU zijn vastgelegd in een reeks van overeenkomsten, die uiteenlopen van eenvoudige bilaterale handelsovereenkomsten tot geïntegreerde associatieovereenkomsten met bepalingen betreffende verschillende vormen van samenwerking.

Sedert het begin van de jaren '90 neemt de EU mensenrechtenclausules op in een groot aantal handels- en samenwerkingsovereenkomsten met derde landen (zoals de associatieovereenkomsten, de mediterrane overeenkomsten en de Overeenkomst van Lomé). In mei 1995 heeft de Raad een modelclausule goedgekeurd om de samenhang van de verschillende instrumenten te waarborgen. Het model bestaat uit een bepaling waarin wordt gestipuleerd dat eerbiediging van de democratische beginselen en de fundamentele rechten van de mens zoals vervat in de Universele Verklaring van de rechten van de mens van 1948 (en, in Europees verband, tevens in de Slotakte van Helsinki en het Handvest van Parijs voor een Nieuw Europa) en van de rechtsstaat het richtsnoer van het binnen- en buitenlands beleid van de partijen vormt en een "essentieel onderdeel" van de overeenkomst is. Een bepaling betreffende niet-nakoming stipuleert dat alle partijen de wederpartij dienen te raadplegen alvorens maatregelen te treffen, behalve in bijzonder dringende gevallen. In een interpreterende verklaring of in het dispositief zelf wordt gespecificeerd dat onder bijzonder dringende gevallen gewoonlijk wordt verstaan de schending van "essentiële onderdelen" van de overeenkomst. De Gemeenschap geeft zichzelf zo de mogelijkheid om de toepassing van een overeenkomst geheel of ten dele te schorsen in geval van schending van de mensenrechten.

Sedertdien is de mensenrechtenclausule opgenomen in alle algemene bilaterale overeenkomsten (met uitzondering van sectoriële overeenkomsten over textiel, landbouwproducten enz.). Inmiddels zijn meer dan 20 overeenkomsten ondertekend waarin die clausule is opgenomen. Daarnaast zijn er meer dan 30 overeenkomsten met een mensenrechtenclausule van vóór mei 1995. Wanneer men de Overeenkomst van Lomé meetelt, zijn er inmiddels mensenrechtenclausules van toepassing op meer dan 120 landen.

De mensenrechtenclausule impliceert geen verandering van het karakter van de overeenkomsten, die voor het overige betrekking hebben op aangelegenheden welke niet per se rechtstreeks verband houden met de bevordering van de rechten van de mens. De clausule vormt slechts een wederzijdse bevestiging van gedeelde waarden en beginselen; zij is een voorwaarde voor de samenwerking in het kader van de overeenkomsten. Het is dus niet de bedoeling om met deze clausule nieuwe normen in te voeren voor de internationale bescherming van de rechten van de mens. Het is slechts een bevestiging van bestaande verbintenissen die, als algemeen toepasselijk internationaal recht, reeds bindend zijn voor alle staten alsook voor de EG als internationaal rechtssubject.

In de meeste overeenkomsten met derde landen wordt, afgezien van de mensenrechtenclausule, ook een geregelde politieke dialoog ingesteld over alle onderwerpen van gemeenschappelijk belang, ten behoeve van de samenwerking voor de verwezenlijking van bepaalde doelstellingen, met name vrede, veiligheid, democratie en regionale stabiliteit. Deze dialoog geeft de Gemeenschap de gelegenheid ook mensenrechtenvraagstukken aan de orde te stellen, wat ook regelmatig gebeurt en in elk geval telkens wanneer dat nodig is, met name op ministerieel niveau in het kader van de Associatieraad.

In deze geest heeft de EU de mechanismen van de Overeenkomst van Lomé benut om oplossingen te zoeken voor problemen in verband met de mensenrechten, de democratie en de rechtsstaat. Zo heeft de EU bijvoorbeeld in april 1999 na de staatsgreep in *Niger* overeenkomstig de bepalingen van artikel 366 bis van de Overeenkomst van Lomé overleg gevoerd met de regering van Niger en de ACS-landen. Bij gelegenheid van dit overleg heeft de regering van Niger een programma voor de overgang naar de democratie onderschreven; naarmate dat plan wordt uitgevoerd, zullen de betrekkingen tussen de EU en Niger geleidelijk worden genormaliseerd.

Artikel 366 bis van de Overeenkomst van Lomé is ook toegepast in het geval van *Togo, de Comoren, Guinee-Bissau* en *Ivoorkust*.

In al deze gevallen wordt die procedure gekenmerkt door de wil om situaties van schending van de essentiële onderdelen van de overeenkomst te verhelpen door een dialoog, voordat tot eventuele unilaterale maatregelen ter schorsing van de samenwerking wordt overgegaan.

Het stelsel van algemene preferenties (SAP) is door de Europese Gemeenschap ingesteld om autonome en niet-wederzijdse handelspreferenties aan ontwikkelingslanden toe te kennen; daarmee heeft zij handel tot een ontwikkelingsinstrument gemaakt. Naderhand is de opzet van het stelsel aangepast aan de vereisten van duurzame ontwikkeling en de bescherming van de mensenrechten. De voordelen van het APS kunnen worden opgeschort in bepaalde specifieke gevallen van ontoelaatbare handelwijzen. Hieronder vallen alle gevallen van slavernij of dwangarbeid en de uitvoer van goederen die in de gevangenis zijn vervaardigd. Deze procedure is gebruikt tegen *Myanmar* in gevallen waarin sprake was van dwangarbeid en heeft ertoe geleid dat de SAP-preferenties voor dit land met ingang van 1997 zijn ingetrokken.

Nieuwe partnerschapsovereenkomst ACS-EG

De nieuwe partnerschapsovereenkomst is op 23 juni 2000 te Cotonou (Benin) ondertekend door zevenenzeventig ACS-staten enerzijds, en de Europese Gemeenschappen en haar lidstaten anderzijds; het is de opvolger van de Overeenkomst van Lomé. Eerbiediging van alle mensenrechten en fundamentele vrijheden, onder meer inhoudende eerbiediging van de fundamentele sociale rechten, op de rechtsstaat berustende democratie en transparant en verantwoordelijk bestuur, worden in de partnerschapsovereenkomst een integrerend aspect van duurzame ontwikkeling genoemd.

De eerbiediging van de rechten van de mens, de democratische beginselen en de rechtsstaat is een essentieel element van de partnerschapsovereenkomst. De partijen verwijzen naar hun internationale verplichtingen en verbintenissen op dit gebied. De gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen wordt in dit kader ook bevestigd.

Er is een nieuwe overlegprocedure voor gevallen van schending van essentiële elementen opgenomen. In vergelijking met de Overeenkomst van Lomé legt de Overeenkomst van Cotonou meer het accent op de verantwoordelijkheid van de betrokken staat en biedt zij meer flexibiliteit in het overlegproces. In bijzonder dringende gevallen - d.w.z. in gevallen van ernstige schending van een van de essentiële elementen - kunnen er onmiddellijk maatregelen worden genomen. Die worden dan ter kennis gebracht van de andere partij en van de ACS-EG-Raad van Ministers.

De Overeenkomst van Cotonou maakt bovendien goed bestuur, dat in onderling overleg ruim gedefinieerd is, tot een fundamenteel element.

Bovendien zijn de partijen overeengekomen dat ernstige gevallen van corruptie, zowel actief als passief, voortaan kunnen leiden tot toepassing van een specifieke niet-uitvoeringsclausule. Die procedure zal niet alleen worden toegepast in geval van corruptie met EOF-middelen, maar ook ruimer, in alle landen waar de Gemeenschap financieel actief is en waar corruptie de ontwikkeling belemmert.

Over het geheel van essentiële en fundamentele elementen zal geregeld een dialoog tussen de partijen worden gevoerd, waarbij in het bijzonder belang zal worden toegekend aan de veranderingen zoals die zich voordoen en de continuïteit van de bereikte vooruitgang. Bij deze regelmatige evaluatie wordt de economische, sociale, culturele en historische achtergrond van ieder land in aanmerking genomen.

Aan deze terreinen wordt tevens bijzondere aandacht geschonken bij de steun voor ontwikkelingsstrategieën. De Gemeenschap kan in dat kader steun verlenen voor politieke, institutionele en juridische hervormingen en voor het versterken van de capaciteit van openbare en particuliere actoren en de civiele samenleving. Door gendervraagstukken systematisch in het ontwikkelingsbeleid te integreren, zal de samenwerking ook bijdragen tot een gelijke participatie van mannen en vrouwen. De samenwerking moet met name bijdragen tot de verbetering van de toegang van vrouwen tot alle nodige hulpbronnen voor de volwaardige uitoefening van hun fundamentele rechten.

3.1.9. Regionale partnerschapsregelingen

Topontmoeting EU - Latijns-Amerika en Caribisch gebied

De eerste top van de EU en Latijns-Amerika en het Caribisch gebied, op 28 en 29 juni 1999 te Rio de Janeiro, was voor de aanwezige leiders een goede gelegenheid om hun gehechtheid te bevestigen aan de verdere versterking van de bescherming en de bevordering van de mensenrechten. De "Verklaring van Rio" en de "prioriteiten voor actie" die tijdens de top overeengekomen zijn, leggen het accent op de politieke en andere waarden die de deelnemende staten delen.

In de Verklaring van Rio worden de mensenrechten in verschillende punten genoemd, met name in de punten 5 en 21. Actieprioriteit 2 vermeldt dat de leiders zich zullen beijveren voor de formulering van samenwerkingsprogramma's die gericht zijn op de verdere versterking van de bescherming en de bevordering van de mensenrechten. Actieprioriteiten 3 en 4 hebben betrekking op de preventie en bestrijding van vreemdelingenhaat en racisme en de bevordering en bescherming van de rechten van de meest kwetsbare groepen in de samenleving en van vrouwen. Er zijn twee vervolgbijeenkomsten op het niveau van hoge ambtenaren gehouden om over de uitvoering van de actieprioriteiten te spreken. Tijdens de bijeenkomst van 25 februari 2000 te Vilamoura in Portugal zijn verschillende programma's voorgesteld die verband houden met de mensenrechten, te weten:

- A) een door Brazilië en Portugal te organiseren conferentie van mensenrechtendeskundigen in november 2000 in Brazilië;
- B) door Denemarken en Finland te organiseren studiebijeenkomsten van mensenrechtenombudsmannen in 2000.

Top EU-Afrika (3 en 4 april 2000)

Tijdens de eerste Top Afrika-Europa onder auspiciën van de OAE en de EU, op 3 en 4 april 2000 te Caïro, hebben de staatshoofden en regeringsleiders van de beide regio's een plechtige bevestiging gegeven van een aantal beginselen en verbintenissen die de basis moeten vormen voor het mondiale partnerschap voor de eenentwintigste eeuw tussen Afrika en Europa. De Verklaring van Caïro en het actieplan die tot besluit van de Top zijn aangenomen, stellen de gemeenschappelijke waarden van de deelnemers in het licht, met een prominente plaats voor het versterken van de representatieve en participatieve democratie, de eerbiediging van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden, de rechtsstaat, behoorlijk bestuur en pluralisme.

De beginselen en verbintenissen op het gebied van de mensenrechten die in het gehele hoofdstuk IV (punten 42 t/m 61) van de Verklaring van Caïro worden genoemd, zullen concreet gestalte krijgen door o.m. de uitvoering van het pakket maatregelen genoemd in hoofdstuk IV (punten 41 t/m 71) van het actieplan. Die maatregelen, die evenzovele prioriteiten zijn waardoor de deelnemers aan de Top zich bij hun optreden moeten laten leiden, en die geregeld getoetst zullen worden, bestrijken de gehele internationale samenwerking op het gebied van de mensenrechten in ruime zin, en zullen gestalte helpen geven aan de verbintenis van beide regio's om een nieuwe dimensie te geven aan hun mondiale partnerschap.

Derde informeel ASEM-seminar over de mensenrechten (Parijs, 19-20 juni 2000)

Op 19-20 juni jl. is in Parijs het derde informele ASEM-seminar over de mensenrechten gehouden, na de eerdere bijeenkomsten te Lund (Zweden) in december 1997 en te Peking in juni 1999. Het initiatief voor dit soort seminar is genomen door Frankrijk en Zweden, tijdens de vergadering van ministers van Buitenlandse Zaken van de ASEM in februari 1997. Het is bedoeld om vooruitgang te bewerkstelligen in het politieke deel van de dialoog Europa-Azië.

Het seminar bracht meer dan 60 deelnemers (regeringen, NGO's, academici e.a.) uit de lidstaten van de ASEM bijeen. Er stonden drie punten op de agenda:

- vrijheid van meningsuiting en recht op informatie;
- humanitaire interventies en soevereiniteit van de staten;
- bestaat er een recht op een gezond milieu?

Dit informele seminar heeft tot een beter wederzijds begrip geleid, en vond plaats in een constructieve geest. Er zal een gezamenlijke publicatie komen van de Azië-Europa-Stichting, het Franse ministerie van Buitenlandse Zaken en het Wallenberginstituut (Lund, Zweden). Voor het volgende seminar in 2001 zal Indonesië als gastheer optreden.

Het stabilisatie- en associatieproces voor Zuidoost-Europa

De Europese Unie hecht zeer veel belang aan de stabilisatie en ontwikkeling van Zuidoost-Europa. De strategie van de Unie is, de landen van de regio dicht bij het vooruitzicht van integratie in Europa te brengen. Een sleutelement van die strategie is het stabilisatie- en associatieproces voor vijf landen in de regio: *Albanië, Bosnië-Herzegovina, Kroatië, de Federale Republiek Joegoslavië* en de *Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië*. Voor het eerst biedt het stabilisatie- en associatieproces deze vijf landen een vooruitzicht op integratie in de EU, op basis van een geleidelijke aanpak, aangepast aan de specifieke situatie van elk land.

Opgezet om Zuidoost-Europa vrede, stabiliteit en economische ontwikkeling te brengen, is het stabilisatie- en associatieproces gebaseerd op politieke en economische conditionaliteit. Algemene voorwaarden waar alle landen aan moeten voldoen, zijn onder meer democratische hervormingen, eerbiediging van de mensenrechten en de rechten van minderheden, en de terugkeer van vluchtelingen en ontheemden. Als aan die voorwaarden wordt voldaan, vormt dat de basis voor de ontwikkeling van bilaterale betrekkingen met de EG op het gebied van handel, financiële en economische bijstand en contractuele betrekkingen. De bilaterale betrekkingen kunnen naar gelang van het geval omvatten:

- i) stabilisatie- en associatieovereenkomsten: een nieuw type overeenkomsten die voor het eerst een duidelijk vooruitzicht op integratie in de EU-structuren bieden - in ruil voor inachtneming van de aan de overeenkomst verbonden voorwaarden - aan Bosnië-Herzegovina, Kroatië, de Federale Republiek Joegoslavië, de Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië en Albanië;
- ii) autonome handelsmaatregelen en andere economische en handelsbetrekkingen;
- iii) economische en financiële bijstand, zoals PHARE-bijstand, OBNOVA-bijstand, begrotingsbijstand en steun voor de betalingsbalans;
- iv) bijstand voor democratisering en de civiele samenleving;
- v) humanitaire hulp voor vluchtelingen, teruggekeerde vluchtelingen en andere hulpbehoevenden;
- vi) samenwerking op het gebied van justitie en binnenlandse zaken;
- vii) ontwikkeling van de politieke dialoog.

Het stabilisatie- en associatieproces is de voornaamste bijdrage van de EU tot het Stabiliteitspact voor Zuidoost-Europa. Het Stabiliteitspact is in juni 1999 door de EU gelanceerd, en omvat ook de VS, Rusland, Canada, Japan, internationale organisaties (VN, NATO, OVSE, Raad van Europa) en IFI's. Het heeft ten doel de Zuidoost-Europese landen te steunen in hun regionale streven ter bevordering van vrede, democratie, eerbiediging van de mensenrechten en economische welvaart om tot stabiliteit in de gehele regio te komen.

Werkgroep I van het Stabiliteitspact houdt zich bezig met democratisering en mensenrechten, en de EU speelt daar sedert de eerste bijeenkomst van de werkgroep in oktober 1999 een actieve rol in, evenals de Raad van Europa. Tijdens een regionale donorsconferentie in maart 2000 in Brussel heeft de EU € 314 miljoen toegezegd voor projecten ter bevordering van de mensenrechten en de democratisering (de Gemeenschap heeft € 191 miljoen toegezegd). Met de uitvoering van die projecten zal voor maart 2001 een begin worden gemaakt.

Europees-mediterraan partnerschap

De Verklaring van Barcelona die in november 1995 door de ministers van Buitenlandse Zaken van 27 landen aan de noord-, de zuid- en de oostkust van de Middellandse Zee is aangenomen, vormt de basis voor een partnerschap op grote schaal tussen de Europese Unie en de mediterrane landen, met als doel een ruimte van vrede, stabiliteit en welvaart in de regio tot stand brengen.

Daartoe is het proces van Barcelona opgebouwd rond drie grote thema's:

- i) politiek en veiligheid, met name de goedkeuring van een "Europees-mediterraan Handvest van vrede en stabiliteit, dat naar verhoop tijdens de IVe conferentie van ministers van Buitenlandse Zaken van het partnerschap (Marseille, november 2000) zal worden aangenomen;

- ii) een economisch en financieel partnerschap, dat als streefdoel heeft om voor 2010 een Europees-mediterrane vrijhandelszone tussen de 27 landen tot stand te brengen door de sluiting van associatieovereenkomsten tussen de Vijftien en elk partnerland aan de zuidelijke oever en een financiële begeleiding van de Unie in het kader van het MEDA-programma;
- iii) een sociaal, cultureel en menselijk partnerschap om de dialoog tussen de culturen en de volkeren aan weerszijden van de Middellandse Zee en de samenwerking tussen de 27 landen te bevorderen, op zo belangrijke gebieden als migratie of bestrijding van terrorisme en alle vormen van illegale handel.

De 27 partnerlanden hebben in Barcelona een aantal fundamentele beginselen en verplichtingen onderschreven, met name die welke voortvloeien uit het Handvest van de Verenigde Naties en de Universele Verklaring van de rechten van de mens. Zij hebben zich ertoe verbonden de rechtsstaat en de democratie te ontwikkelen, de eerbiediging van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden te bevorderen en pluralisme en tolerantie in hun samenlevingen na te streven. Er zijn met het oog daarop verschillende initiatieven tussen de 27 genomen: er zijn met name studiebijeenkomsten van deskundigen georganiseerd, er zijn netwerken van actoren van de civiele samenleving opgezet, en er is een "civiel forum" ingesteld dat parallel aan de ministeriële conferenties bijeenkomt.

3.1.10. Waarneming en bijstand bij verkiezingen

Volgens de verdragen is de consolidatie van de democratie een van de fundamentele doelstellingen van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid van de EU en van het samenwerkingsbeleid van de Gemeenschap. In het afgelopen decennium heeft een toenemend aantal landen in de wereld een democratische vorm van bestuur aangenomen. Hoewel sommige landen, zonder dat men erop verdacht was, zijn teruggekeerd naar autocratie of afgegleden in civiele of regionale conflicten, is toch enig "demo-optimisme" gerechtvaardigd, omdat de landen waar de volksvertegenwoordigers door middel van rechtstreekse algemene verkiezingen worden gekozen nu wereldwijd in de meerderheid zijn. Nu steeds meer landen zich tot democratieën ontwikkelen, is de bijstand van de Gemeenschap om die overgang te ondersteunen aanzienlijk toegenomen. Het leeuwendeel van de middelen gaat naar steun voor de organisatie van en de waarneming bij verkiezingen; die steun bedroeg de laatste vier jaar welhaast € 150 miljoen, en heeft verschillende vormen aangenomen:

- i) technische bijstand voor de identificatie van de behoeften;
- ii) langlopende technische bijstand aan nationale kiescommissies en instanties voor de verkiezingsadministratie;
- iii) verkiezingsmateriaal en materiaal voor de kiezersregistratie en andere financiële bijstand aan nationale kiescommissies en instanties voor de verkiezingsadministratie;
- iv) steun voor rechterlijke instanties op verkiezingsgebied;
- v) financiering van de opleiding van mensen die opleidingen in maatschappelijke vorming en in verkiezingsadministratie kunnen geven;
- vi) financiering van activiteiten op het gebied van maatschappelijke vorming, hetzij via de autoriteiten van het land, hetzij via organisaties van de civiele samenleving;
- vii) steun voor toezicht op de media door onafhankelijke instanties;
- viii) steun voor organisaties van de civiele samenleving die de democratische waarden uitdragen en tijdens het verkiezingsproces als "waakhond" en waarnemer optreden;

- ix) steun voor de opleiding van verkiezingswaarnemers;
- x) steun voor studiebijeenkomsten en opleiding van journalisten die verkiezingen moeten verslaan;
- xi) financiering van studiebijeenkomsten en onderzoek op het gebied van verkiezingsvraagstukken;
- xii) steun voor maatregelen ter bevordering van een gemeenschappelijke Europese aanpak voor waarneming bij verkiezingen;
- xiii) bijdragen aan door de VN beheerde trustfondsen;
- xiv) steun voor waarnemers van de partijen bij het registratie- en stemproces.

Op 11 april 2000 heeft de Commissie een mededeling aangenomen betreffende bijstand en waarneming bij verkiezingen, waarin wordt voorgesteld een "nieuw kader voor bijstand en waarneming van de EU bij verkiezingen" tot stand te brengen door een samenhangend Europees beleid te bepalen met een duidelijke strategie waarvoor nadrukkelijk lering wordt getrokken uit eerdere verkiezingsmissies van de EU. De mededeling omvat voorstellen om het besluitvormingsproces te verbeteren en de rol van de EU-instellingen te coördineren. Er wordt met name gewezen op het belang van goede regelingen inzake verkiezingswaarneming tussen de EU-instellingen om de respectieve verantwoordelijkheden van de Commissie, de Raad en het Europees Parlement duidelijk af te bakenen. De Raad zal deze mededeling in de nabije toekomst in behandeling nemen.

In het jaar 2000 zijn in de volgende landen verkiezingsprojecten door de EU-Commissie gefinancierd en medegefinancierd (naast de bilaterale bijdragen van een aantal lidstaten aan projecten voor bijstand en waarneming bij verkiezingen):

Bijstand bij verkiezingen

In *Guyana* is in april een missie voor de beoordeling van de behoeften uitgevoerd, met het oog op de in 2001 te houden parlementsverkiezingen.

In *Ivoorkust* heeft de EG bijgedragen aan de financiering van het referendum in juli over de grondwetswijzigingen, de presidentsverkiezingen in september, de parlementsverkiezingen in oktober, en de gemeenteraadsverkiezingen in november. Er is een bedrag van omstreeks € 9 miljoen vrijgemaakt uit tegenwaardemiddelen die voorheen bevroren waren.

In *Ghana* heeft de Gemeenschap drie projecten gefinancierd ter ondersteuning van de verdieping van het democratiseringsproces in Ghana. In totaal is € 1,93 miljoen vastgelegd ter financiering van leveringen aan de nationale kiescommissie. € 1 miljoen is besteed aan maatschappelijke vorming en kiezerseducatie. Deze twee projecten zijn gefinancierd uit het nationale indicatieve programma. Daarnaast is bijna € 600.000 geschonken aan de Friedrich Naumann-stichting voor het programma "Opbouw van een netwerk van binnenlandse waarnemers", dat bedoeld is om een binnenlandse capaciteit tot stand te brengen voor verkiezingswaarneming op de lange termijn.

In *Albanië* heeft de EG voor een bedrag van € 3,7 miljoen bijgedragen aan een door het UNDP beheerd project ter ondersteuning van de plaatselijke verkiezingen.

In *Kosovo* heeft de Gemeenschap de organisatie van plaatselijke verkiezingen gefinancierd met een bijdrage van € 5 miljoen aan het door de VN opgestelde verkiezingsbudget.

De Gemeenschap heeft een project van € 5,5 miljoen gefinancierd ter ondersteuning van de algemene verkiezingen in *Tanzania*. De bijdrage van de EG aan het verkiezingsbudget is bestemd voor de kosten van verkiezingsmateriaal zoals stembiljetten en campagnes van maatschappelijke vorming. Bovendien zal de Gemeenschap een afzonderlijk project voor kiezerseducatie financieren, en een waarnemingsmissie van de EU sturen met waarnemers voor zowel de korte als de lange termijn.

In *Pakistan* heeft de Commissie in september 2000 een missie voor de beoordeling van de behoeften georganiseerd met het oog op de van december 2000 tot juni 2001 te houden gemeenteraadsverkiezingen. De missie moest de haalbaarheid en wenselijkheid van een volledige waarnemingsmissie van de EU beoordelen.

Waarneming bij verkiezingen

Voor verschillende belangrijke verkiezingen van politieke betekenis, met name in Afrika, heeft de EU waarnemingsmissies gezonden. In de onderstaande landen heeft de Gemeenschap EU-waarnemingsmissies gefinancierd:

Zimbabwe was exemplarisch wat de coördinatie en het onderling aanvullende karakter van de maatregelen van de Gemeenschap en de lidstaten betreft, en ook wat betreft de snelheid van de uitvoering en het concrete effect op een verkiezingsproces dat ernstige tekortkomingen en onregelmatigheden vertoonde en werd ontsierd door een hoog mate van geweld en intimidatie. De kosten van de missie van 190 waarnemers beliepen in totaal € 2,6 miljoen, waarvan € 1,8 miljoen werd gefinancierd door de Gemeenschap en de rest door de lidstaten. De missie werd geleid door prominente hoofdwaarnemers, was uiterst zichtbaar en heeft bijgedragen tot beperking van de intimidatie en het geweld.

Een waarnemersmissie van 150 man is ingezet in *Ivoorkust*; waar na de coup van december 1999 democratische verkiezingen plaatsvonden; daarvoor zijn kredieten van € 2 miljoen uit de middelen van het EOF besteed.

De EU heeft een grootschalige waarnemersmissie naar *Tanzania* gezonden voor de tweede democratische algemene verkiezingen, die in oktober hebben plaatsgevonden. Daarnaast is omstreeks € 0,5 miljoen besteed aan de steun voor waarneming door plaatselijke organisaties van de civiele samenleving.

In augustus 2000 heeft de Commissie een missie voor de beoordeling van de behoeften naar Sri Lanka gezonden, om de wenselijkheid van waarneming bij de parlementsverkiezingen te beoordelen.

Ambtenaren van de Commissie, diplomaten van de EU met standplaats Mexico City en leden van het Europees Parlement zijn als waarnemer opgetreden bij de historische presidentsverkiezingen van 2 juli in *Mexico*.

Toezicht op de media

Het door het Europees Instituut voor de media uitgeoefende toezicht op de media in alle landen van Midden- en Oost-Europa en van het GOS is gefinancierd. Dat project was een nuttige aanvulling op door de EG gefinancierde maatregelen ter ondersteuning van of waarneming bij verkiezingen in *Albanië*, *Kosovo* en *Wit-Rusland*.

Opleiding van waarnemers

In aansluiting op de studiebijeenkomsten van Sevilla en Stockholm heeft de Commissie de financiering goedgekeurd van een door het Zweeds Bureau voor Internationale Ontwikkeling uitgevoerd programma voor de totstandbrenging van een gemeenschappelijke Europese norm voor verkiezingswaarnemers. Deskundigen uit alle lidstaten zijn opgeleid om waar nodig als waarnemersopleiders op te treden. De doelstelling op de middellange tot lange termijn van dit project is ervoor te zorgen dat waarnemers voor de korte en de lange termijn in hun eigen land een algemene basisopleiding krijgen, voordat zij naar het gastland worden uitgezonden, waar zij dan instructies krijgen die alleen betrekking hebben op de plaatselijke omstandigheden en het juridisch kader van dat land.

Totaalbedrag van de vastgelegde middelen

Het totaalbedrag van de middelen die de Commissie namens de EG heeft vastgelegd voor bijstand en waarneming bij verkiezingen, kan op omstreeks € 33 miljoen worden geraamd.

Vergeleken met het vorige begrotingsjaar betekent dat een daling met bijna 45% van de vastgelegde middelen. Het aantal van de door de Commissie gesteunde operaties is echter niet sterk veranderd. Het uitzonderlijk hoge bedrag dat in het begrotingsjaar 1999 is vastgelegd, is terug te voeren op drie grote operaties, die tezamen bijna 50% van de totale middelen vertegenwoordigden (Mozambique: € 21 miljoen; Indonesië: € 7 miljoen; en Oost-Timor: € 5 miljoen).

3.1.11. Uitvoering van het Europees initiatief voor de democratie en de mensenrechten (titel B7-7 van de EU-begroting) in 1999

1999 was het eerste jaar waarin de twee verordeningen (EG) nr. 975/1999 en nr. 976/1999 tot vaststelling van de voorwaarden voor de uitvoering van mensenrechtenacties in derde landen van kracht waren; die verordeningen bieden een rechtsgrondslag voor de uitvoering van de 11 begrotingsonderdelen van titel B7-7 van de begroting, welke tezamen bekendstaan als het Europees initiatief voor de democratie en de mensenrechten, en een alomvattend kader voor de mensenrechtenmaatregelen van de EU bieden. De activiteiten die in het kader van titel B7-7 worden uitgevoerd, vormen een aanvulling op andere EU-instrumenten zoals PHARE, TACIS, MEDA en andere instrumenten voor financiële en technische samenwerking waarmee initiatieven voor mensenrechten en goed bestuur in derde landen kunnen worden gesteund.

De verordeningen voorzien in de oprichting van een Comité mensenrechten en democratie, dat in juli 1999 met zijn werkzaamheden is begonnen. Het bestaat uit vertegenwoordigers van de 15 lidstaten en wordt voorgezeten door de Commissie. Het comité kan elke algemene of specifieke aangelegenheid betreffende de communautaire hulp op dit gebied bespreken en dient tevens een nuttige rol te vervullen bij het vergroten van de samenhang tussen de acties op het gebied van mensenrechten en democratisering van de Europese Unie ten behoeve van derde landen. Eenmaal per jaar wordt de programmering voor de volgende periode besproken of wordt van gedachten gewisseld over de algemene richtsnoeren voor de acties die tijdens het daaropvolgende jaar uit hoofde van de verordeningen moeten worden uitgevoerd. Voorts heeft het tot taak de Commissie bij de uitvoering van titel B7-7 bij te staan door advies uit te brengen over projecten van meer dan € 1 miljoen. Van projecten van minder dan € 1 miljoen wordt het comité systematisch in kennis gesteld.

De thematische prioriteiten kunnen voor 2000 als volgt worden samengevat:

- i) mensenrechteneducatie en bewustwording in de civiele samenleving;
- ii) innoverende projecten op het gebied van conflictpreventie en innovatie in landen in crisis;
- iii) bevordering van interetnische en interraciale tolerantie ter voorbereiding van de Wereldconferentie over racismebestrijding (2001) en steun voor inheemse volken;
- iv) goed bestuur - maatregelen ter bevordering van doorzichtigheid, verantwoording en de bestrijding van corruptie, met name maatregelen die de samenwerking en de dialoog tussen de EU en haar partners versterken;
- v) economische, sociale en culturele rechten;
- vi) bescherming van bijzonder kwetsbare groepen, met name van kinderen.

Bij de uitvoering van het begrotingshoofdstuk wordt de genderdimensie in alle beleidssectoren geïntegreerd. Vrouwen worden in de verordeningen uitdrukkelijk als doelgroep genoemd. In een aantal bepalingen is sprake van gelijke kansen, non-discriminatie en bevordering van vrouwen: "bevordering van gelijke kansen en niet-discriminerende praktijken", "bevordering van gelijke deelname van mannen en vrouwen aan de civiele samenleving, het economische leven en de politiek" en "bevordering van de deelneming van specifieke groepen, met name vrouwen, aan de verkiezingen en de opleiding van waarnemers".

Voor de uitvoering van het hoofdstuk zijn in 1999 een hele reeks methodes gebruikt. Geen daarvan is op zich voldoende, aangezien het optreden van de Gemeenschap een combinatie van methodes inhoudt, die worden bepaald door de operationele doeleinden, de timing, de begunstigden en het partnerschap waar het om gaat.

- i) In juni 1999 is voor een aantal begrotingsonderdelen van het hoofdstuk een uitnodiging tot inschrijving gelanceerd. Doel daarvan was, een brede reeks actoren van de civiele samenleving te mobiliseren ter ondersteuning van de prioriteiten van de Commissie. Er zijn 560 voorstellen ontvangen en er zijn 77 projecten geselecteerd voor financiering in 1999. Voorts zijn 44 projecten geoormerkt voor financiering in 2000 in het kader van de uitnodiging.
- ii) De Commissie heeft gekozen voor gedecentraliseerde beheersmethodes om gebruik te maken van het volledige potentieel van kleine plaatselijke NGO's in de landen van het voormalige Joegoslavië, Midden- en Oost-Europa en de NOS. De zogenaamde microprojecten in die regio's gaan van € 3.000 tot € 50.000. In 1999 is in totaal € 5.250.000 toegewezen voor microprojecten.
- iii) In Azië (Bangladesh) en in Latijns-Amerika is gekozen voor een meerjarige regionale aanpak.
- iv) Er zijn projecten ontwikkeld in nauwe samenwerking met internationale organisaties zoals de OVSE en de Raad van Europa. In 1999 zijn er vijf nieuwe gezamenlijke programma's met de Raad van Europa ondertekend. Er zijn contacten gelegd met het Bureau van de Hoge Commissaris voor de mensenrechten om de samenwerking te versterken, met name in het kader van de voorbereiding van de Wereldconferentie over racismebestrijding.
- v) Er zijn activiteiten ontplooid in het kader van politieke initiatieven en verbintenissen.

Een gedetailleerde lijst van de verschillende programma's die in 1999 uit titel B7-7 zijn gefinancierd, gaat in de bijlage.

3.2. MULTILATERALE FORA

De multilaterale fora (Verenigde Naties, OVSE, Raad van Europa ...) zijn voor de EU een belangrijk referentiekader bij het opstellen van haar regelgevingskader en het bepalen van haar standpunt over de verschillende onderwerpen. De debatten die er worden gevoerd en de initiatieven die er worden genomen, geven de Unie de gelegenheid om aan te tonen dat er samenhang is tussen haar beleid en haar optreden.

De lidstaten en de Commissie, die namens de EG optreedt, coördineren hun actie in de internationale organisaties en tijdens internationale conferenties, en verdedigen in die fora de gemeenschappelijke standpunten van de EU. De standpunten die de EU in de internationale instanties inneemt, worden regelmatig gecoördineerd in de verschillende organen, daaronder begrepen de werkgroepen van de Raad (met name de Groepen COHOM en COSCE), en ter plekke.

In algemene zin bepleit de EU in die instanties een versterking van de toezichtsmechanismen en de daadwerkelijke naleving van de mensenrechten, alsmede een gecoördineerde bijdrage aan de ontwikkeling van nieuwe normen.

3.2.1. Verenigde Naties

De EU hecht groot belang aan de werkzaamheden van de Verenigde Naties en de op het gebied van mensenrechten ingestelde mechanismen die de in de verdragen vastgelegde toezichtsorganen alsmede de niet-verdragsmatige mechanismen - rapporteurs en speciale vertegenwoordigers, per thema of per geografisch gebied - omvatten. In de loop der jaren zijn belangrijke maatregelen genomen om de mensenrechten en de fundamentele vrijheden internationaal op de voorgrond te plaatsen, met name door de instelling van de Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor de mensenrechten in 1994. De EU steunt het optreden van mevrouw ROBINSON, de zittende Hoge Commissaris. Zij zal zich blijven inspannen om de doelstelling van de secretaris-generaal van de Verenigde Naties te verwezenlijken, namelijk dat de mensenrechten het middelpunt vormen van ieder aspect van de VN-arbeid.

De EU moedigt de ontwikkeling van technische bijstand aan. Verscheidene lidstaten en de Commissie die namens de EG optreedt, leveren daartoe een aanzienlijke vrijwillige bijdrage aan de activiteiten van het Hoge Commissariaat voor de mensenrechten (*zie details in de bijlage*). In dit verband was de jaarlijkse oproep van het Bureau voor 2000 een ernstige poging om het hele scala aan activiteiten van het bureau in beeld te brengen en een volledig overzicht te geven van zijn behoeften. De EU reageert enthousiast op de verbeteringen die de jongste jaren zijn aangebracht en vindt het bemoedigend dat voortdurend naar meer efficiëntie wordt gestreefd, zoals blijkt uit het oproepinitiatief en andere vernieuwingen van het afgelopen jaar. Dat is begonnen met de jaarlijkse oproep, wijst er ook op dat het Bureau steeds meer financiële middelen nodig heeft. In dit verband

stelde de EU in een verklaring in de Commissie voor de rechten van de mens van dit jaar ondubbelzinnig dat zij vindt dat een veel groter deel van de gewone begroting van de VN naar het Bureau moet gaan om te zorgen dat het Bureau zijn toenemende werklast aankan en dat zijn ruime waaier van activiteiten kan worden bekostigd. Hoeveel meer het Bureau wel te doen krijgt werd duidelijk onderstreept door de secretaris-generaal van de Verenigde Naties in zijn rede tot de 56e Commissie voor de rechten van de mens, toen hij verklaarde dat "mensenrechten een essentieel aspect moeten worden van de heerschappij van het recht in internationale aangelegenheden" en dat de mensenrechten de kern vormen van zinvolle ontwikkeling. De EU ondersteunt deze brede kijk op mensenrechten en benadrukt dat deze zienswijze inhoudt dat het Bureau over voldoende middelen moet kunnen beschikken.

De coördinatie van het optreden van de lidstaten van de EU in de Verenigde Naties wordt steeds hechter, zoals blijkt uit het aantal op initiatief van de EU aangenomen resoluties (6 resoluties in de 54e algemene vergadering van de VN, 8 resoluties en 2 verklaringen in de 56e Commissie voor de rechten van de mens) en het feit dat de lidstaten gezamenlijk stemmen over vrijwel alle in die fora in stemming gebrachte kwesties. In de Algemene Vergadering en in de Commissie voor de rechten van de mens spreekt de EU met één stem over de toestand van de mensenrechten in de wereld (*zie hierna en in de bijlage de toespraak van het voorzitterschap van de EU in de AVVN en in de CHR*), en over de grote thema's inzake mensenrechten (*zie ook hierna*). Het grote belang dat zij hecht aan *de wereldwijde afschaffing van de doodstraf* en de *bescherming van de rechten van het kind* komt voorts tot uiting in het initiatief voor een resolutie over beide onderwerpen (*zie in verband met die punten de delen over de AVVN en de CHR*).

Tijdens die verslagperiode heeft de EU actief deelgenomen aan de debatten of evenementen inzake mensenrechten die door de Verenigde Naties werden georganiseerd, met name:

- i) Derde Commissie,
- ii) openstelling voor ondertekening van het protocol bij het CEDAW-verdrag, dat individuele beroep bij discriminatie mogelijk maakt,
- iii) het vieren dat tien jaar geleden het Verdrag voor de rechten van het kind van kracht werd,
- iv) voorbereiding van de follow-up van de Conferentie van Peking +5 (vrouwen) en Kopenhagen +5 (sociale top),
- v) Commissie voor de rechten van de mens,
- vi) voorbereiding van de wereldconferentie over racisme.

3.2.1.1. 54e zitting van de Algemene Vergadering: werkzaamheden van de 3e Commissie

Anders dan vorig jaar, toen de zitting van de AVVN in het teken stond van de viering van het feit dat vijftig jaar geleden de Universele Verklaring van de rechten van de mens van kracht werd en er teksten werden aangenomen zoals de verklaring over de verdedigers van de rechten van de mens, kenden de debatten in de Derde Commissie van de 54e zitting van de AVVN, die volledig werden gedomineerd door het thema van de inbreuk op de soevereiniteit van de staten op humanitaire gronden, een relatief moeilijker verloop. Dat had nadelige gevolgen voor verscheidene ontwerp-teksten, zoals een Europese ontwerp-resolutie over de doodstraf, die door bepaalde landen die zich

op de soevereiniteit beriepen werd bestreden, of het ontwerp van een "democratische gedragscode", dat werd ingediend door Roemenië en felle tegenkanting kreeg van een kleine groep landen. Het debat over het recht op ontwikkeling was ook moeilijk en werd afgesloten met een stemming over de volledige tekst en een aantal betwiste alinea's.

De EU lag onder Fins voorzitterschap aan de basis van de resoluties die werden aangenomen over de mensenrechtensituatie in Iran, Irak, Sudan en de Democratische Republiek Congo, die zij in nauwe samenwerking met de betrokken speciale rapporteurs had opgesteld. *Zweden* en *Italië* hebben op persoonlijke titel resoluties ingediend over de situatie in *Myanmar/Birma* en *Afghanistan*.

De EU heeft voorts met de Groep Latijns-Amerikaanse landen (GRULAC) de resolutie over de rechten van het kind ingediend. Er zijn nieuwe elementen ingevoegd om de tekst aan te scherpen, met name wat betreft kinderen in gewapende conflicten, migrerende kinderen en seksuele uitbuiting van kinderen. Bij deze resolutie hebben zich 132 landen aangesloten, oftewel 10 meer dan vorig jaar.

Tenslotte heeft de EU voor het eerst geprobeerd een resolutie over de doodstraf te doen aannemen waarin de bewoordingen zijn overgenomen van de tekst die op haar initiatief in de Commissie voor de rechten van de mens is aangenomen. Ondanks aanzienlijke steun (72 landen hadden zich bij het ontwerp aangesloten), stuitte de Europese ontwerp-resolutie op krachtige tegenstand van landen die de doodstraf willen handhaven, en vastbesloten waren in de tekst een aantal wijzigingen te laten aanbrengen die hem deels zouden hebben uitgehold. De EU zal haar initiatief in de AVVN dus niet voortzetten en het voorlopig in de ijskast zetten.

Het Finse voorzitterschap heeft namens de EU gesproken over de toestand van de mensenrechten in de wereld. Deze tekst, die bij dit verslag gaat, geeft het standpunt weer van de EU over de situatie in bijna 50 landen.

Het voorzitterschap heeft ook een betoog gehouden over verscheidene agendapunten (*internationaal jaar van de ouderen, Wereldtop voor de sociale ontwikkeling, misdaadpreventie, positieverbetering van de vrouw en follow-up van de wereldconferentie van Peking, vluchtelingen, rechten van het kind, racisme, zelfbeschikking, toepassing van de instrumenten op het gebied van mensenrechten*). Voorts heeft de EU stem- of standpuntverklaringen afgelegd betreffende een aantal resoluties over bepaalde landen of thema's. (*zie ook hierna*)

Wat de initiatieven van derde landen betreft, heeft het voorzitterschap zich aangesloten bij de resolutie over de toestand in *Bosnië-Herzegovina/Kroatië/FRJ (Servië en Montenegro)* en de resolutie over de toestand in *Kosovo*. Zij heeft een stemverklaring afgelegd over de resoluties over *Rwanda* (van Canada), de *mensenrechten en de culturele verscheidenheid* (Iran), de *globalisering* (Egypte), de *mensenrechten en de eenzijdige dwangmaatregelen* (Cuba), het *recht op ontwikkeling* (Zuid-Afrika, namens de G77).

3.2.1.2. 56e zitting van de Commissie voor de rechten van de mens

De 56e zitting van de Commissie stond vooral in het teken van het akkoord, gesloten bij de *toetsing van de mechanismen van de Commissie voor de rechten van de mens*, en de aanneming van twee facultatieve protocollen bij het Verdrag inzake de rechten van het kind, betreffende kinderen bij gewapende conflicten, de verkoop van kinderen, seksuele uitbuiting van kinderen en daarmee verband houdende pornografie. Het besluit om een nieuw mechanisme in te stellen (speciale vertegenwoordiger van de secretaris-generaal) betreffende de kwestie van de *verdedigers van de rechten van de mens* is een groot succes, zoals de aanneming op initiatief van de EU van een resolutie over de situatie in *Tsjetsjenië*.

De EU speelde onder leiding van het Portugese voorzitterschap een hoofdrol in de Commissie voor de rechten van de mens, de belangrijkste instantie van de Verenigde Naties op dat vlak.

In totaal lag zij aan de basis, rechtstreeks dan wel via een van haar lidstaten, van bijna een derde van de aangenomen resoluties. Voorts heeft het herhaaldelijk redevoeringen gehouden en actief bijgedragen aan tal van onderhandelingen over initiatieven van derde landen.

De Portugese minister van Buitenlandse Zaken heeft bij de opening van de zitting namens de EU het woord genomen om het beleid en de prioriteiten van de EU inzake mensenrechten toe te lichten.

Hij wees met name op de ernst van de humanitaire en de mensenrechtensituatie in *Tsjetsjenië*, en zei dat de EU zich zorgen maakte over het feit dat er in *China* geen vorderingen werden geboekt. Hij onderstreepte in dit verband dat de dialoog die de EU met dit land was aangegaan tot concrete verbeteringen moet leiden, en geen doel op zich is. De tekst van deze redevoering gaat als bijlage bij dit verslag.

Omdat zij van oordeel was dat de situatie in deze landen of gebieden zorgwekkend blijft, gaf de Unie opnieuw de aanzet tot resoluties (die werden aangenomen) over *Iran, Irak, de Israëlische nederzettingen in de bezette gebieden, Myanmar/Birma, de Democratische Republiek Congo en Sudan*.

De EU lag aan de basis van de resolutie die over *Tsjetsjenië* werd aangenomen, via welke zij haar bezorgdheid over de ernst van de mensenrechtensituatie en de schendingen van het humanitaire recht wil uiten en erop wil aandringen dat hiernaar een onderzoek wordt ingesteld en degenen die de schendingen plegen worden vervolgd.

De EU heeft ook het initiatief genomen voor het opstellen van consensusverklaringen van het voorzitterschap van de Commissie voor de rechten van de mens over *Colombia en Oost-Timor*.

In het laatste geval ging het erom *Indonesië* ertoe te brengen de instructies te volgen van de bijzondere zitting van de Commissie voor de rechten van de mens over Oost-Timor in september 1999, waar werd besloten een internationaal onderzoek naar mensenrechtenschendingen in te stellen. In de verklaring wordt nota genomen van het rapport van de Indonesische onderzoekscommissie en van de samenwerking met de internationale gemeenschap. Ook wordt er nota genomen van de toezegging van de Indonesische regering om onderzoek te doen naar schendingen van de rechten van de mens en van het humanitaire recht en degenen die ze hebben begaan voor de rechter te brengen.

De EU heeft stemverklaringen afgelegd om uiting te geven aan haar bezorgdheid over een aantal situaties. Zij heeft de redenen uiteengezet die haar ertoe hebben gebracht zich te kanten tegen de motie van niet-handelen van *China* om de ontwerp-resolutie van de Verenigde Staten over de mensenrechtensituatie in dat land te verhinderen. Zij betreurde ook dat het gebruik van deze procedure de Commissie verhindert de mensenrechtensituatie in *China*, waarover zij haar zorg had uitgesproken, ten gronde te bestuderen. Voorts heeft zij de resolutie van Qatar over *de situatie in de Palestijnse bezette gebieden* gesteund, waarin het recht van het Palestijnse volk op zelfbeschikking wordt bevestigd, daaronder begrepen het recht om een staat te stichten. Ook deelt de Unie de zorg over de mensenrechtensituatie in *Cuba*, maar betreurt zij dat de op initiatief van *Polen* en *Tsjechië* ingediende resolutie geen melding maakt van de negatieve effecten van de eenzijdige economische sancties die dat land treffen. Tenslotte heeft zij zich aangesloten bij de Amerikaanse resolutie over *ex-Joegoslavië*, en haar ongerustheid uitgesproken over het gebrek aan vooruitgang in de *FRJ*, maar wel enige vorderingen in *Bosnië-Herzegovina* geconstateerd, en de positieve politieke ontwikkelingen in *Kroatië* begroet.

Wat de thema's betreft, was afgezien van het besluit tot aanwijzing van een speciale vertegenwoordiger voor de verdedigers van de rechten van de mens, dat de EU resoluut heeft gesteund, één van de opmerkelijkste successen de aanneming van een "resolutie over de doodstraf", die door de EU was ingediend. De resolutie werd gesteund door 67 landen en aangenomen met 27 tegen 13 stemmen, bij 12 onthoudingen.

Thematisch overzicht van de prioriteiten en standpunten van de EU in de AVVN en de CHR:

Doodstraf

De doodstraf doet een hele reeks vragen op filosofisch, religieus, politiek en criminologisch gebied rijzen. De landen van de EU zijn alle tot de slotsom gekomen dat de doodstraf een zeer onmenselijke en onomkeerbare straf is.

Zelfs zeer geavanceerde rechtsstelsels die gegrondvest zijn op het beginsel van een rechtsstaat, met inbegrip van het beginsel van een behoorlijke rechtsgang, zijn niet immuun voor rechterlijke dwalingen b.v. door verschillende interpretaties van het recht, veroordelingen die gebaseerd zijn op ondeugdelijk bewijs, of het gebrek aan degelijke rechtsbijstand. Dit leidt onontkoombaar tot de terechtstelling van onschuldigen. En omdat de doodstraf onomkeerbaar is, is er geen mogelijkheid meer om een rechterlijke dwaling te corrigeren.

Evenmin zijn er strafrechtelijk of criminologisch gezien voldoende termen aanwezig om zo'n straf te handhaven. Studies hebben niet wetenschappelijk aangetoond dat de doodstraf de criminaliteit doeltreffender tegengaat dan andere vormen van bestraffing, zoals levenslange gevangenisstraf. En bij de doodstraf wordt er van uitgegaan dat de veroordeelden niet in staat zijn tot resocialisatie.

De Europese Unie is daarom in alle omstandigheden tegen de doodstraf gekant. De internationale gemeenschap is het in toenemende mate met dit standpunt eens. Tot dusver hebben 108 landen de doodstraf in rechte (86 landen) of in de praktijk (22 landen) afgeschaft. En noch het Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof, noch de resoluties van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties tot instelling van de Internationale Tribunalen voor het voormalige *Joegoslavië* en voor *Rwanda* hebben bepalingen inzake de doodstraf, zelfs niet voor oorlogsmisdaden, genocide en misdaden tegen de menselijkheid.

De EU is derhalve overeengekomen de wereldwijde afschaffing van de doodstraf te bevorderen. Het afgelopen jaar heeft de EU daarom de volledige afschaffing van de doodstraf of de aankondiging van moratoria in *Cyprus, de Filipijnen, Turkmenistan en Oekraïne*, openlijk toegejuicht.

In de landen die aan de doodstraf vasthouden, streeft de EU naar geleidelijke beperking van het toepassingsgebied daarvan en volledige naleving van de strikte minimumwaarborgen die zijn neergelegd in de verschillende internationale instrumenten betreffende de mensenrechten. De EU spoort de landen die de doodstraf handhaven ook actief aan om moratoria op de uitvoering daarvan in te stellen als eerste stap naar volledige afschaffing.

De EU is erover bezorgd dat ongeveer 87 landen de doodstraf handhaven, hoewel in een willekeurig jaar slechts een minderheid daarvan (ongeveer 30) ook daadwerkelijk terechtstellingen uitvoeren. Grote zorgen maakt de EU zich over landen die grote aantallen gevangenen terechtstellen (bijvoorbeeld *China, DRC, Iran, Irak* en de *VSA*), en over de landen die opnieuw tot terechtstellingen overgaan of zich niet meer gebonden achten door internationale waarborgen ter voorkoming van rechterlijke dwalingen, zoals *Trinidad en Tobago* en *Peru*.

Ofschoon verscheidene Afrikaanse landen de doodstraf nog steeds handhaven, hebben zich de afgelopen jaren ook positieve ontwikkelingen voorgedaan, en past een aantal landen de doodstraf in meer beperkte mate toe. In haar dialoog met de Afrikaanse regeringen, heeft de EU hen actief aangespoord om verscheidene stappen te zetten naar het uiteindelijke doel van afschaffing van de doodstraf.

Bij het nastreven van haar doel van wereldwijde afschaffing van de doodstraf heeft de Europese Unie een aantal richtsnoeren ontwikkeld om te bepalen in welke omstandigheden de lidstaten specifieke doelgerichte actie moeten ondernemen (*zie bijlage*).

Rechten van het kind

Via een wereldwijde bevordering van het Verdrag en de bijna wereldwijde ratificering ervan, worden kinderen als individuen met eigen rechten erkend. Overeenkomstig het Verdrag moet het kind niet alleen worden gezien als een kwetsbaar menselijk wezen, dat speciale aandacht en hulp behoeft, maar moet het worden gerespecteerd als rechtssubject. De betekenis van het Verdrag inzake de rechten van het kind voor het overheidsbeleid wereldwijd staat buiten kijf. De EU heeft de landen die het Verdrag nog niet hebben geratificeerd regelmatig opgeroepen dit met spoed te

doen. Het aantal reserves bij het CRC baart de EU zorgen, en de lidstaten van de Unie blijven gekant tegen reserves die niet verenigbaar zijn met inhoud en doel van het Verdrag en dringen er bij de aangesloten landen sterk op aan hun andere reserves regelmatig te toetsen met het doel ze in te trekken. **De EU geeft haar volle steun aan het VN-Comité voor de rechten van het kind, en benadrukt daarbij de belangrijke rol die de leden van het comité spelen bij het vaststellen van betere middelen om de uitvoering van het Verdrag te verbeteren.** De EU is ingenomen met het besluit van het comité om algemene aantekeningen op te stellen die nuttige richtsnoeren kunnen zijn voor de aangesloten landen. Opdat het comité zijn taak succesvol kan vervullen is het van groot belang dat het besluit om het aantal leden van het comité te verhogen door de aangesloten landen wordt aanvaard.

De EU heeft herhaaldelijk haar steun uitgesproken voor het werk van de Hoge Commissaris voor de mensenrechten op het gebied van de rechten van het kind, waaronder zijn inspanningen om ervoor te zorgen dat de nationale instellingen voor de bevordering en bescherming van de mensenrechten aandacht besteden aan de rechten van het kind. **De EU steunt ook ten volle het belangrijke werk van UNICEF** voor de bescherming van de rechten van het kind en de verbetering van het welzijn van kinderen. De EU is bijzonder ingenomen met de leidende rol van UNICEF bij het volgen van een op rechten gebaseerde aanpak waarbij het Verdrag inzake de rechten van het kind wordt gebruikt als basisinstrument wanneer via humanitaire hulp en sociale programma's en via promotie-activiteiten de belangen van het kind worden behartigd.

De EU vindt dat de aanneming van Verdrag 182 van 17 juni 1999 betreffende het verbod op en de onmiddellijke actie voor de uitbanning van de ergste vormen van kinderarbeid een belangrijke stap vooruit betekent. Sinds de aanneming van het nieuwe verdrag hebben alle EU-landen dit verdrag ofwel geratificeerd ofwel gezegd dat zij dit zullen doen. De EU steunt de inspanningen van de IAO ter bestrijding van dit probleem, met name haar IPEC-programma (Internationaal programma voor de uitbanning van de kinderarbeid).

Om vorderingen te boeken en de uitvoering te verbeteren van de in het Verdrag inzake de rechten van het kind opgenomen rechten, is verdere coördinatie nodig tussen de internationale actoren, inclusief binnen de VN-familie. Daarom heeft de EU andere onderdelen van de VN-organisatie aangespoord om, bij het volgen van een op de rechten van het kind gebaseerde aanpak van ontwikkeling op verschillende terreinen, soortgelijke inspanningen te doen als UNICEF en de OHCHR. Er moeten passende mechanismen voor samenwerking met de internationale gemeenschap worden vastgesteld, met name met die instanties die met de coördinatie van de follow-up van belangrijke internationale bijeenkomsten zijn belast.

De EU erkent dat de internationale en nationale NGO's, zowel binnen de EU als daarbuiten, een belangrijke rol spelen bij haar werkzaamheden ter bevordering van de rechten van het kind. In verscheidene landen hebben internationale en nationale NGO's meegewerkt om belangstelling te wekken voor het Verdrag inzake de rechten van het kind en zodoende de toepassing van het verdrag bevorderd. De EU blijft deze NGO-activiteiten, die essentieel zijn voor de uitvoering van het verdrag, politiek en financieel ondersteunen.

Ondanks de vooruitgang die is geboekt, worden wereldwijd miljoenen kinderen en jongeren uitgebuit en worden zij vaak bewust tot slachtoffer gemaakt van velerlei mensenrechtenschendingen. In haar verklaring over de rechten van het kind voor de Algemene Vergadering, bevestigde de EU opnieuw dat zij zich wil inzetten voor de rechten van het kind en onderstreepte dat volledige naleving en bescherming van deze rechten voorwaarden zijn voor een stabiele en vreedzame toekomst. **Punten waarop in de verklaring speciaal werd gewezen** zijn: het recht van elk kind op gratis onderwijs; de onaanvaardbare discriminatie in vele landen van meisjes, van de kindertijd tot de volwassenheid; de behoefte aan onmiddellijke uitbanning van de ergste vormen van kinderarbeid, waarbij de EU erkent dat kinderarbeid zowel een gevolg als een oorzaak is van armoede en moet worden gezien in de context van strategieën voor de uitbanning van armoede en voor sociale ontwikkeling; de situatie van kinderen in gewapende conflicten; en de behoefte aan een sterke nationale actie en internationale samenwerking om het seksuele misbruik en de uitbuiting van kinderen effectief te bestrijden.

De EU-lidstaten namen actief deel aan de onderhandelingen over de twee aanvullende protocollen inzake de betrokkenheid van kinderen bij gewapende conflicten en betreffende de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie. Zij juichen toe dat twee nieuwe belangrijke instrumenten ter bescherming van kinderen voor ondertekening zijn opengesteld, en sporen alle landen aan te overwegen deze te ondertekenen en te ratificeren.

De EU werkt mee aan de voorbereiding van de buitengewone zitting van de Algemene Vergadering die gewijd zal zijn aan de follow-up van de wereldtop over kinderen in september 2001.

Mensenrechten van vrouwen

De EU vindt dat de mensenrechten van vrouwen en meisjes een onvervreemdbaar, integraal en ondeelbaar element zijn van de universele mensenrechten. Al is er reeds veel gedaan om aan genderspecifieke discriminatie en andere schendingen van de mensenrechten van vrouwen een eind te maken, er blijft nog veel te doen om deze schendingen te beëindigen en wereldwijd volledige gelijkheid tussen mannen en vrouwen te bereiken. Geweld tegen meisjes en vrouwen in velerlei vormen, handel in vrouwen en kinderen, het feit dat onevenredig veel vrouwen in extreme armoede leven, ontoereikende gezondheidszorg, ondervoeding en andere maatschappelijke kwalen, te geringe deelname aan de besluitvorming, de economie en het openbare leven en andere misstanden komen nog steeds overweldigend veel voor. Bestrijding van deze kwalen op nationaal en internationaal vlak is een van de prioriteiten van het optreden van de EU zowel binnen de VN-fora als daarbuiten.

Een historische stap voor beëindiging van de discriminatie van vrouwen werd gezet tijdens de 54e zitting van de Algemene Vergadering van de VN met de unanieme aanneming van het facultatief protocol bij het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (CEDAW) op 6 oktober 1999. Het voorziet in het recht van petitie en het recht van enquête ter bescherming van de mensenrechten van vrouwen. De EU-lidstaten behoorden tot de

eersten die het protocol ondertekenden toen het op 10 december 1999 voor ondertekening werd opengesteld, en tot de eersten die het ratificeerden. In een verklaring voor de voltallige zitting van de Algemene Vergadering, riep het voorzitterschap alle staten op ernstig te overwegen het protocol zo spoedig mogelijk te ondertekenen en te ratificeren, zodat er meer kans is dat het spoedig in werking treedt (na ratificatie door tien aangesloten landen). Ook spoorde het voorzitterschap alle staten die dit nog niet gedaan hebben aan om toe te treden tot het CEDAW of het te bekrachtigen, zodat de universele ratificatie en naleving ervan een feit wordt.

De elf resoluties die tijdens de 54e Algemene Vergadering werden aangenomen en betrekking hadden op de mensenrechten van vrouwen werden door vele, en in sommige gevallen door alle, EU-lidstaten gesteund. Bij de onderhandelingen die tot aanneming van de resoluties - steeds via consensus - leidden, speelden de EU-lidstaten een coördinerende, actieve en nuttige rol bij het vinden van oplossingen die zijn gebaseerd op de verklaring van Bejing en het actieplatform (vierde wereldvrouwenconferentie, Bejing; 1995). De EU vatte haar standpunten over deze kwesties tijdens de 54e Algemene Vergadering samen in een uitgebreide verklaring over de positieverbetering van vrouwen (agendapunt 109) en de uitvoering van het resultaat van de vierde wereldconferentie over vrouwen (agendapunt 10). Daarin verklaarde de EU met het oog op de bijzondere zitting van de Algemene Vergadering over vrouwenkwesties in juni 2000 ("Bejing +5", zie hierna 2.1.3.) dat zij haar onvoorwaardelijke steun betuigt aan de volledige uitvoering van de verklaring van Bejing in het actieplatform en oproept nieuwe strategieën uit te stippelen en verdere initiatieven te nemen om de gelijkheid van de geslachten tot stand te brengen op basis van de verbintenissen in Bejing. De EU verklaarde ook onomwonden dat deelneming van de civiele samenleving, inclusief NGO's, essentieel is om dit bereiken.

Tijdens de 56e zitting van de CHR, evenals tijdens de 54e Algemene Vergadering die daaraan voorafging (zie 2.1.1.), sprak de EU haar grote ongerustheid uit over het feit dat lang niet alle vrouwen en meisjes momenteel alle mensenrechten en fundamentele vrijheden genieten op gelijke voet met mannen en jongens. In een verklaring namens de EU over agendapunt 12 "*Integratie van mensenrechten van vrouwen en genderperspectief*", riep het voorzitterschap de staten op alle geweld op grond van geslacht in de particuliere en de openbare sfeer te voorkomen en te bestraffen. Het voorzitterschap vroeg om spoedige en effectieve actie tegen schadelijke traditionele praktijken en geweld tegen vrouwen en meisjes, met inbegrip van het uitbannen van genitale verminking van vrouwen. Ook werden alle staten opgeroepen om discriminatie en onderscheid naar geslacht in de economische en sociale sfeer te beëindigen en te zorgen voor gelijkheid van de geslachten in onderwijs, besluitvorming, gezondheidszorg en andere gebieden. De EU toonde zich ongerust over het verschijnsel van de feminisering van de armoede en juichte de inspanningen toe om mensenhandel terug te dringen en te bestraffen, vooral de vrouwen- en kinderhandel met het oog op seksuele en andere vormen van uitbuiting. In tegenstelling tot het standpunt van andere delegaties, benadrukte de EU dat de mensenrechten van vrouwen ook seksuele rechten en rechten in verband met de reproductieve gezondheid omvatten.

Met het oog op het Verdrag inzake uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (CEDAW) betreurde de EU dat, ondanks bestaande verbintenissen het doel van de wereldwijde ratificering van het CEDAW niet is bereikt. Zij spoort alle staten aan spoedig over te gaan tot ratificatie van of toe te treden tot het CEDAW. Het aantal reserves bij het CEDAW baart de EU grote zorgen, en de EU blijft de aangesloten landen oproepen om reserves die niet met doel en

inhoud van het Verdrag stroken, in te trekken en spoort de aangesloten staten sterk aan om andere reserves regelmatig te toetsen met het oog op de intrekking ervan.

Vluchtelingen en ontheemden

De aanpak van de EU van crisissituaties waarbij mensen ontheemd raken, houdt er rekening mee dat mensenrechtenschendingen, inclusief aanvallen op en intimidatie van de burgerbevolking, vaak de oorzaak zijn van onvrijwillige verplaatsing binnen de landsgrenzen of daarbuiten. Eerbiediging van de mensenrechten, met name van personen die tot minderheden behoren, alsmede democratie en goed bestuur zijn essentieel om te voorkomen dat mensen ontheemd raken. Bescherming van de rechten van personen die tot minderheden behoren is essentieel om de politieke stabiliteit te verhogen en tot duurzame veiligheid van personen te komen. Met andere woorden, een goed functionerend mensenrechtenbeleid is een voorwaarde voor het voorkomen van vluchtelingenstromen en ontheemding in eigen land.

De Europese Unie nam actief deel aan de besprekingen van de Derde Commissie van de 54e zitting van de Algemene Vergadering over agendapunten die verband hielden met vluchtelingen en ontheemding in eigen land. Het Finse voorzitterschap legde namens de Europese Unie een verklaring af over het rapport van de Hoge Commissaris voor de vluchtelingen en sprak er zijn zorg over uit dat nieuwe conflicten en vluchtelingencrisis blijven ontstaan waarbij burgers steeds vaker het slachtoffer worden, zoals in Kosovo, Sierra Leone en Oost-Timor. Voorts werd de ernstige situatie in het gebied van de Grote Meren en de verslechterende humanitaire situatie in de Kaukasus vermeld.

De EU droeg actief bij aan de resoluties over deze punten, meer bepaald de resolutie van het Bureau van de Hoge Commissaris voor de mensenrechten en die over de follow-up van de Conferentie van het GOS om de problemen van vluchtelingen, ontheemden en andere vormen van onvrijwillige verplaatsing en van repatrianten aan te pakken, welke twee resoluties door alle 15 lidstaten mede werden ingediend. De EU steunde voorts de resolutie over de bescherming van en de bijstand aan personen die ontheemd zijn in eigen land. Naar aanleiding van de resolutie inzake de kwestie van de Commissie voor de mensenrechten, liet het initiatief zich lovend uit over het werk van de vertegenwoordiger van de secretaris-generaal inzake personen die in eigen land ontheemd zijn en nam het met waardering kennis van het feit dat VN-instanties, regionale en niet-gouvernementele organisaties bij hun werk gebruikmaken van de richtsnoeren inzake ontheemding in eigen land, en werd de verdere verspreiding en toepassing daarvan aangemoedigd.

De EU was de afgelopen jaren collectief de grootste donor van het UNHCR, en heeft toegezegd zijn volle steun te zullen blijven verlenen aan de inspanningen van de Hoge Commissaris om de vele uitdagingen inzake de bescherming van vluchtelingen op doeltreffende wijze aan te gaan. In dit verband beklemtoonde de EU dat de massale ontheemding van mensen via georganiseerde en gecoördineerde actie die vandaag plaatsvindt, moet worden aangepakt, een noodzaak die in het licht van de Kosovo-crisis alleen maar dwingender wordt. Dit kan alleen worden bereikt door de UNHCR volledige toegang te verschaffen tot de crisisgebieden. Het

bevorderen van duurzame oplossingen is van het grootste belang. Staten hebben de primaire verantwoordelijkheid bij het voorkomen van onvrijwillige ontheemding en het scheppen van voorwaarden voor de vrijwillige, veilige en waardige terugkeer van ontheemden. Vluchtelingen en ontheemden die naar hun huizen willen terugkeren moeten dit snel en ongehinderd kunnen doen. Bijzondere aandacht moet uitgaan naar vrouwen en kinderen, die speciale behoeften hebben, zowel wanneer zij in vluchtelingenkampen verblijven als wanneer zij in een nieuw vaderland bescherming zoeken en zich daar vestigen.

De Unie erkent de noodzaak van internationale solidariteit en lastenverdeling, maar herhaalt dat de verantwoordelijkheid voor de bescherming van vluchtelingen primair bij het gastland berust. De internationale verplichtingen in verband met mensenrechten en het beginsel van "non-refoulement" moeten onder alle omstandigheden worden geëerbiedigd. Daarom veroordeelt de EU de gedwongen terugkeer en uitzetting van vluchtelingen. In dit verband spreekt de EU haar voldoening uit over de recente toetreding van Kazachstan tot het Verdrag van 1951 en het bijbehorende protocol van 1967 en spoort zij andere landen, die nog niet zijn toegetreden, aan dat alsnog te doen of het verdrag zo spoedig mogelijk te bekrachtigen.

Racisme, non-discriminatie en eerbiediging van verscheidenheid

Racisme, non-discriminatie

De Europese Unie is overtuigd van het belang van de Organisatie van de Verenigde Naties als internationaal forum dat het probleem van racisme en vreemdelingenhaat, dat overal ter wereld bestaat, in zijn algemeenheid behandelt. Onder de talrijke internationale instrumenten die onder auspiciën van de VN zijn vastgesteld, neemt het Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie een bijzondere plaats in. In verband met dit Verdrag wenst de Europese Unie universele bekrachtiging of toetreding.

De Europese Unie is van oordeel dat tolerantie en eerbiediging van verscheidenheid essentiële onderdelen zijn van de bestrijding van racisme, met name wat betreft personen die tot minderheden behoren, inheemse bevolkingsgroepen en migranten.

Op 21 oktober 1999, tijdens de 54e Algemene vergadering, heeft de Europese Unie een verklaring over de uitbanning van racisme en rassendiscriminatie uitgesproken. Tijdens dezelfde vergadering hebben alle lidstaten van de Unie zich aangesloten bij de twee bij consensus aangenomen resoluties inzake racisme: de resolutie betreffende de uitvoering van het actieprogramma voor het derde decennium van de bestrijding van racisme en rassendiscriminatie en de wereldconferentie, alsmede de resolutie betreffende maatregelen ter bestrijding van eigentijdse vormen van racisme, rassendiscriminatie en de daarmee gepaard gaande intolerantie.

Tijdens de vorige zitting van de Commissie voor de rechten van de mens (CHR) heeft de EU een verklaring betreffende racisme en rassendiscriminatie, vreemdelingenhaat en de daarmee gepaard gaande intolerantie uitgesproken. Zij heeft een beslissende rol gespeeld bij de

onderhandelingen over de resolutie 2000/14, die bij consensus werd aangenomen. In die tekst is met name de oprichting vastgelegd van het bureau van 11 leden (een van de deelnemende lidstaten van de EU is *Frankrijk*) dat de Wereldconferentie over racisme moet voorbereiden, die in 2001 in Zuid Afrika zal worden gehouden: een grote uitdaging voor de EU in het komende jaar. De Europese Unie is van oordeel dat de wereldconferentie en de voorbereiding daarvan een belangrijke bijdrage leveren aan de algehele campagne tegen racisme, rassendiscriminatie, vreemdelingenhaat en de daarmee gepaard gaande intolerantie. Zij steunt de Hoge Commissaris voor de Mensenrechten in zijn rol van Algemeen Secretaris van de Wereldconferentie. Zij is actief bezig met de voorbereiding daarvan, met name via de Europese Conferentie. Zij heeft zich bereid verklaard de andere regionale voorbereidingsprocessen van de Wereldconferentie met een vrijwillige bijdrage te steunen.

Inheemse bevolkingsgroepen

Alle landen van de EU hebben hun steun uitgesproken voor de door *Denemarken* ingediende resolutie waarin het ECOSOC wordt aanbevolen een permanent forum voor inheemse bevolkingsgroepen op te richten. Ofschoon nog niet alle bijzonderheden van dit forum zijn vastgesteld, betekent dit initiatief toch dat de Verenigde Naties aanzienlijk meer rekening zullen gaan houden met de betrokken problematiek.

Minderheden

Tenslotte is de door *Oostenrijk* ingediende resolutie betreffende de rechten van personen die tot nationale of etnische, religieuze of taalkundige minderheden behoren, bij consensus aangenomen. Daarin worden met name de staten en de internationale gemeenschap verzocht de in de verklaring van 1993 geformuleerde rechten van personen die tot nationale of etnische, religieuze of taalkundige minderheden behoren, te verdedigen en te beschermen, en wordt de Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor de mensenrechten verzocht opnieuw interinstitutioneel overleg met de organen en programma's van de Verenigde Naties over de problemen van minderheden te plegen.

Recht op ontwikkeling

De Eu hecht groot belang aan het recht op ontwikkeling en de beoordeling van het ontwikkelingsvraagstuk vanuit het oogpunt van mensenrechten, en onderstreept dat de mens in de verklaring over het recht op ontwikkeling wordt omschreven als het centrale onderwerp van ontwikkeling. Krachtens het recht op ontwikkeling heeft elk mens het recht deel te nemen en bij te dragen aan, en de voordelen te plukken van, economische, sociale, culturele en politieke ontwikkeling waarin alle mensenrechten en fundamentele vrijheden zich ten volle ontplooiën. Democratie, ontwikkeling en eerbied voor mensenrechten van civiele en politieke alsmede van economische, sociale en culturele aard, zijn onderling afhankelijke en elkaar versterkende factoren.

Het concept van het recht op ontwikkeling heeft voornamelijk door het werk van verschillende VN-conferenties, de Algemene Vergadering van de VN en de VN-Commissie vaste vorm gekregen. Sinds de Algemene Vergadering van de VN in 1986 voor het eerst een verklaring over het recht op ontwikkeling aannam, is het begrip "recht op ontwikkeling" geleidelijk verbreed en verdiept, met name toen de wereldconferentie inzake mensenrechten in 1993 in Wenen het recht op ontwikkeling als een universeel en onvervreemdbaar menselijk recht poneerde.

Zoals bij alle mensenrechten berust de verantwoordelijkheid voor de volledige ontplooiing van het recht op ontwikkeling primair bij de staten. Aangezien de nationale regeringen primair verantwoordelijk zijn voor het uitbannen van alle belemmeringen voor ontwikkeling, wordt het absoluut noodzakelijk dat regeringen transparant en controleerbaar optreden en dat aan democratie en goed bestuur een prominente plaats wordt toegekend bij de bevordering van het recht op ontwikkeling.

Tegelijkertijd is het van belang dat de internationale gemeenschap de inspanningen van de nationale regeringen steunt door middel van een effectieve internationale samenwerking. Het recht op ontwikkeling is derhalve een belangrijk onderdeel van de akkoorden van de EU met de ontwikkelingslanden. Als grote donor van overzeese ontwikkelingshulp heeft de EU voortdurend blijk gegeven van haar wil om haar deel van de lasten te dragen en ervoor te zorgen dat structurele aanpassing economisch haalbaar is en sociaal en politiek kan worden opgevangen. De EU biedt aan, haar bijstand te verlenen bij de versterking van de democratie, de rechtsstaat en de eerbiediging van de mensenrechten, welke anderzijds uitdrukkelijke doelstellingen van het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid van de Unie zijn.

Door procedurele problemen is de door de Mensenrechtencommissie opgerichte groep voor het recht op ontwikkeling lange tijd niet van de grond gekomen; ook werd tijdens de 55e Algemene Vergadering van de VN geen consensus over de resolutie inzake het recht op ontwikkeling bereikt. De problemen werden echter aan de vooravond van de 56e zitting van de Mensenrechten Commissie opgelost. De EU nam er met voldoening nota van dat de Commissie een resolutie inzake het recht op ontwikkeling bij consensus kon aannemen en was erover verheugd dat de groep nu kan beginnen met het inhoudelijke werk. Voorts heeft de EU haar voldoening betuigd over de inspanningen van de Hoge VN-Commissaris voor de Mensenrechten om het recht op ontwikkeling verder te integreren in de werkzaamheden van het gehele VN-stelsel, en daarbij onder andere de banden met de internationale financiële instellingen aan te halen.

De EU zal actief blijven deelnemen aan de besprekingen over het recht op ontwikkeling in de verschillende internationale fora, met name de instanties van de VN die zich bezighouden met mensenrechten en ontwikkelingsvraagstukken.

Economische, sociale en culturele rechten

Voor de EU is er geen discussie mogelijk over de ondeelbaarheid en de onderlinge afhankelijkheid en verwevenheid van alle mensenrechten. Economische, sociale en culturele rechten verschillen niet intrinsiek van de civiele rechten, waarmee zij bepaalde belangrijke aspecten gemeen hebben, zoals eerbiediging van het individu en zijn/haar waardigheid en de beginselen van gelijkheid en non-discriminatie. Beide groepen rechten versterken elkaar: bijvoorbeeld het recht op, respectievelijk, voedsel, onderwijs, gezondheid, sociale zekerheid en

adequate huisvesting draagt bij tot het genot van civiele en politieke rechten. Op dezelfde wijze maakt de eerbiediging van civiele en politieke rechten - bijvoorbeeld vrijheid van meningsuiting en vakbondsrechten - de uitoefening van economische, sociale en culturele rechten mogelijk. Beide groepen rechten dienen samen in de praktijk te worden gebracht en het "Europees initiatief voor de democratie en de mensenrechten" (de belangrijkste post voor activiteiten op het gebied van mensenrechten en democratisering op de begroting van de Unie → "Titel B7-7" in III 1.11) legt dan ook evenveel nadruk op de bevordering van beide groepen van rechten.

In een verklaring in de plenaire vergadering van de Commissie heeft het voorzitterschap (Portugal) voornoemd standpunt van de EU over de status van economische, sociale en culturele rechten herhaald. Het voorzitterschap nam er nota van dat deze rechten verder in praktijk moeten worden gebracht en sprak zijn voldoening uit over het belangrijke werk dat in dit verband wordt verricht door de Hoge Commissaris voor de Mensenrechten, gespecialiseerde instanties en de internationale financiële instellingen. In door de lidstaten (Frankrijk en Duitsland) voorgelegde resoluties zegde de EU ook steun toe voor twee bestaande mechanismen op het gebied van economische, sociale en culturele rechten: de Onafhankelijke Deskundige op het Gebied van Mensenrechten en Extreme Armoede (Anne-Marie Lizin, België), wier mandaat voor twee jaar werd verlengd, en de speciale rapporteur voor het recht op onderwijs (Katarina Tomaševski, Kroatië/Denemarken). De lidstaten van de EU steunden tijdens de 56e zitting van de Commissie ook de vaststelling van mandaten voor twee nieuwe speciale rapporteurs: één voor het recht op huisvesting (gemeenschappelijke mede-indiening van een door Duitsland ingediende consensus-resolutie) en één voor het recht op voedsel (gemeenschappelijke stem voor een Cubaanse resolutie). De mandaten voorzien in begeleidende taken, de formulering van beleidsaanbevelingen en het effenen van de weg voor intensievere samenwerking.

Wat betreft een ander mogelijk belangrijk mechanisme voor de uitoefening van mensenrechten - een voorgestelde klachtenprocedure - erkent de EU dat de uitoefening van alle mensenrechten in beginsel dient te worden bevorderd door ervoor te zorgen dat er adequate rechtsmiddelen beschikbaar zijn. Zij acht het belangrijk dat daaraan op constructieve wijze wordt verder gewerkt teneinde de verschillende juridische en praktische aspecten van de justiciabiliteit van de economische, sociale en culturele rechten te verduidelijken.

In de wetenschap dat armoede, kinderarbeid, ondervoeding en sociale uitsluiting ernstige gevolgen hebben voor de uitoefening van economische, sociale en culturele rechten en dat deze verschijnselen ook binnen de EU voorkomen, is het voorzitterschap in zijn verklaring voor de Commissie nader ingegaan op deze problematiek. De EU heeft ook actief deelgenomen aan de speciale zitting van de door de Commissie georganiseerde dialoog betreffende armoede. Een van de doelstellingen van het EG-Verdrag is dat de EG en de lidstaten uitsluiting moeten bestrijden (→ II 1.3 en inleiding bij III). Op deze problematiek is de EU uitvoeriger ingegaan in verklaringen tijdens de speciale zitting van de Algemene Vergadering van de VN: "Sociale Wereldtop en daarna": sociale ontwikkeling voor iedereen in een zich globaliserende wereld (Kopenhagen+5, Genève, Juni 2000) (→ III 2.1.4).

Burgerlijke en politieke rechten

In haar verklaringen in zowel de Algemene Vergadering als in de Mensenrechtencommissie bevestigt de EU regelmatig, zich in te zetten voor de handhaving van civiele en politieke rechten overeenkomstig de Universele Verklaring van de rechten van de mens en andere relevante mensenrechteninstrumenten. De leden van de EU spelen ook een volwaardige rol bij de onderhandelingen over en de ondersteuning van belangrijke resoluties i.v.m. de relevante agenda-punten. Aan de volgende vraagstukken wordt bijzondere aandacht besteed:

Willekeurige hechtenis en foltering

Tijdens de vorige vergadering van de Mensenrechtencommissie traden alle lidstaten van de EU op als mede-indiener van een door Denemarken ingediende resolutie betreffende folteringen. In de tekst wordt nog eens herhaald dat folteringen nooit gerechtvaardigd kunnen zijn en wordt een beroep gedaan op alle regeringen om folteringen te verbieden en het VN-Verdrag tegen foltering te bekrachtigen. Ook wordt in de tekst het belangrijke werk van zowel het Comité tegen foltering als de speciale rapporteur geprezen, en worden er hogere bijdragen aan het vrijwillige VN-fonds voor de slachtoffers van folteringen gevraagd. Aan de resolutie waren teksten gehecht betreffende de beginselen van het op effectieve wijze onderzoeken en documenteren van folteringen en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandelingen of straffen. De lidstaten van de EU traden ook op als mede-indiener van de resolutie van Costa Rica, waarin steun wordt uitgesproken voor een vroegtijdige afronding van het **ontwerp voor een facultatief protocol bij het Verdrag tegen foltering**. De lidstaten van de EU zijn voorstander van onderhandelingen over dit facultatieve protocol, waarmee de instelling wordt beoogd van een preventief systeem van regelmatige bezoeken aan gevangenen, in de geest van de bestaande voorziening in het kader van het Europees Verdrag ter voorkoming van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing (Comité ter preventie van foltering).

De lidstaten van de EU traden ook op als mede-indiener van een door Frankrijk ingediende ontwerp-resolutie betreffende willekeurige hechtenis. In de tekst wordt het mandaat van de Groep willekeurige hechtenis met drie jaar verlengd en worden de staten verzocht te reageren op de dringende verzoeken van de Groep. Ook werden de staten in de resolutie verzocht ervoor te zorgen dat hun nationale wetgeving strookt met de internationale normen terzake.

In hun verklaring verzochten de staten van de EU alle staten volledig mee te werken aan de speciale VN-procedures i.v.m. folteringen en willekeurige hechtenis. De EU sprak haar voldoening uit over de recente toetreding van *Bolivia, België, Turkmenistan, Japan* en *Mozambique* tot het Verdrag tegen foltering en over bezoeken van de speciale rapporteur aan *Kenia, Kameroen en Roemenië*. De EU sprak de hoop uit dat de speciale rapporteur een bezoek zou kunnen brengen aan China, en betreurde het dat geen van de regeringen van *Algerije, Bahrein, Brazilië, Egypte, India, Indonesië* en *Tunesië* gereageerd had op de verzoeken van de speciale rapporteur om een bezoek te mogen brengen. Ook werd in de EU-verklaring melding gemaakt van de bezorgdheid van de lidstaten over de administratieve hechtenis en heropvoeding door arbeid die in *China* worden toegepast.

Rechtsnormen

De lidstaten van de EU steunden een aantal initiatieven gericht op versterking van de rechtspleging, een essentieel middel om individuen in staat te stellen al hun rechten volledig uit te oefenen.

De EU sloot zich aan bij de consensus over de ontwerp-resolutie van Oostenrijk, waarin voldoening wordt betuigd over de door het Comité voor de rechten van het kind aanbevolen verbeteringen in de nationale systemen voor de berechting van minderjarigen en de wijze waarop het Comité deze problematiek heeft gevolgd. Ook wordt in de tekst een beroep gedaan op alle staten om voldoende middelen toe te wijzen teneinde de internationale normen inzake de berechting van minderjarigen op nationaal niveau volledig te kunnen toepassen.

De lidstaten van de EU traden op als mede-indieners van de Hongaarse resolutie waarin de nadruk wordt gelegd op het essentiële belang van een onafhankelijke en onpartijdige rechterlijke macht voor de bescherming van alle mensenrechten en waarin de rol van de civiele samenleving bij de handhaving van deze beginselen wordt erkend. De tekst liet zich lovend uit over de inspanningen van de speciale rapporteur voor de onafhankelijkheid van rechters en advocaten, met name zijn publicaties via het Hoge Commissariaat voor de Mensenrechten en het Handboek inzake Mensenrechten voor rechters en advocaten.

De EU erkent het belang van effectieve rechtsmiddelen tegen rechterlijke dwalingen en andere schendingen van de mensenrechten. **De lidstaten van de EU konden zich daarom aansluiten bij de consensus over de Chileense resolutie inzake het recht op teruggave, compensatie en rehabilitatie voor slachtoffers van ernstige schendingen van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden.** In de tekst werden de staten verzocht commentaar te leveren op het ontwerp van basisbeginselen en richtsnoeren, dat door de onafhankelijke deskundige op het gebied van teruggave was opgesteld.

In haar tot de Mensenrechtencommissie gerichte verklaring herhaalde de EU het belang van non-discriminatie in de rechtspleging alsmede de beginselen van het vermoeden van onschuld, eerlijke, openbare en tijdige berechting en adequate vertegenwoordiging in rechte. De EU toonde zich verheugd over het bezoek van de speciale rapporteur aan **Guatemala**, maar betreurde het dat financiële beperkingen een gepland verzoek aan **Zuid-Afrika** hadden verhinderd. De EU herhaalde tevens ernstig bezorgd te zijn over de in **Maleisië** tegen de speciale rapporteur ingestelde procedure wegens laster en met name over het feit dat de Maleisische regering zich nog steeds niet voegt naar het advies van het Internationale Gerechtshof over de vrijstelling van de rapporteur van enige vorm van rechtsvervolging voor verklaringen die hij in zijn officiële functie aflegt.

Vrijheid van meningsuiting en vrijheid van godsdienst of overtuiging

Alle lidstaten van de EU traden op als mede-indiener van een door Ierland in de Mensenrechtencommissie voorgelegde resolutie over de uitvoering van de verklaring inzake de uitbanning van alle vormen van intolerantie en discriminatie op grond van godsdienst of overtuiging. In de tekst werd een beroep gedaan op alle staten om ervoor te zorgen dat de nationale wetgeving voorziet in adequate waarborgen en effectieve garanties inzake de vrijheid van godsdienst en overtuiging, waaronder rechtsmiddelen. Ook werd de speciale rapporteur aangemoedigd bijdragen te blijven leveren aan de komende wereldconferentie tegen racisme.

In verband met een aanverwant probleem steunden de lidstaten van de EU de consensus over een door Finland voorgelegde ontwerp-resolutie waarin het recht van eenieder op gewetensbezwaren tegen militaire dienst als legitieme uiting van de vrijheid van denken, geweten en godsdienst wordt erkend. In de tekst wordt de UNHCR verzocht voor de volgend jaar te houden vergadering van de Mensenrechtencommissie een compilatie en analyse van de beste praktijken te maken.

De lidstaten van de EU waren mede-indieners van de door Canada ingediende resolutie over vrijheid van mening en meningsuiting. In de tekst wordt opgeroepen tot de vrijlating van alle personen die vanwege hun geloof worden vastgehouden en worden de staten verzocht maatregelen te treffen om het aantal schendingen terug te dringen waarvan degenen die hun recht op vrije meningsuiting uitoefenen, het slachtoffer worden. Dergelijke maatregelen moeten gericht zijn op grotere duidelijkheid in de staatsveiligheidswetgeving en beëindiging van het misbruik van noodtoestandbepalingen. In de tekst wordt opnieuw de steun van de Commissie voor de speciale rapporteur uitgesproken.

In de EU-verklaring wordt de nadruk gelegd op het belang van vrijheid van mening en meningsuiting alsmede op de vrijheid van godsdienst en overtuiging als fundamenteel onderdeel van een staat die gebaseerd is op de beginselen van democratie, de rechtsstaat en eerbiediging van de menselijke waardigheid. De EU sprak opnieuw haar bezorgdheid uit over met name het lastigvallen en intimideren van politieke tegenstanders en activisten, journalisten en verdedigers van de mensenrechten. Met name toonde de EU zich bezorgd over de zware vonnissen die er recentelijk zijn uitgesproken tegen leden van de Chinese democratische partij en Falun Gong. De EU veroordeelde het feit dat in China individuen gestraft kunnen worden vanwege de uitoefening van hun vrijheid van meningsuiting of godsdienst.

Gedwongen of onvrijwillige verdwijningen, buitengerechtigke, standrechtelijke of willekeurige executies

De lidstaten van de EU traden op als mede-indieners van een door Frankrijk voorgelegde resolutie betreffende gedwongen of onvrijwillige verdwijningen. In de resolutie werden regeringen aangespoord nauwer samen te werken met de VN-werkgroep en werd herhaald dat gedwongen of onvrijwillige verdwijningen misdrijven tegen de menselijkheid vormen. Ook werd de secretaris-generaal van de VN verzocht brede verspreiding te geven aan het ontwerp voor een internationaal verdrag inzake de bescherming van eenieder tegen gedwongen verdwijningen, en kennis te nemen van de opvattingen van staten, internationale organisaties en NGO's. In verband met een aanverwant probleem sloten de lidstaten van de EU zich aan bij een consensus over een door Rusland ingediende ontwerp-resolutie inzake gijzelnemingen, waarin de staten worden verzocht de nodige maatregelen te nemen om gijzelnemingen te voorkomen, te bestrijden en te bestraffen, o.a. door de internationale samenwerking te versterken.

De lidstaten van de EU sloten zich aan bij Zweden door op te treden als mede-indiener van een ontwerp-resolutie inzake buitengerechtigke, standrechtelijke of willekeurige executies. De tekst vestigde er de aandacht op dat straffeloosheid een belangrijke factor blijft bij de pleging van mensenrechtenschendingen. Ook werd melding gemaakt van het grote aantal buitengerechtigke moorden dat wordt gepleegd in naam van hartstocht of eer, of waarvan verdedigers van de mensenrechten het slachtoffer worden. Ook werden de staten die de doodstraf handhaven, opgeroepen volledig te voldoen aan hun verplichtingen in het kader van het internationale recht inzake mensenrechten.

De EU erkende de belangrijke rol van de forensische wetenschap door zich aan te sluiten bij een consensus over een door Zweden voorgelegde ontwerp-resolutie. In de resolutie werd benadrukt dat de forensische wetenschap nuttig kan zijn bij het zoeken naar sporen van ernstige mensenrechtenschendingen zoals foltering en buitengerechtigke moorden en het onderzoeken van verdwijningen. Zij verzocht het OHCHR door te gaan met het produceren van referentiemateriaal en de opleiding van plaatselijke forensische teams.

De EU sprak een krachtige veroordeling uit van gedwongen of onvrijwillige verdwijningen alsmede van buitengerechtelijke, standrechtelijke of willekeurige executies. Dergelijke schendingen zijn onverenigbaar met de rechtsstaat en vertegenwoordigen een stuitende ontkenning van de menselijke en persoonlijke waardigheid. De EU toonde zich ingenomen met het verslag van de betrokken werkgroepen en deed een beroep op alle regeringen om nauw met die groepen samen te werken.

Bevordering en consolidering van de democratie

De lidstaten van de EU traden op als mede-indieners van een door Roemenië voorgelegd initiatief dat was gericht op de omschrijving van de essentiële kenmerken van democratie en hun relatie tot universele mensenrechtennormen. De bij stemming aangenomen ontwerp-resolutie bekrachtigde de onverbreekelijke band tussen mensenrechten en de democratische samenleving, en spoorde de staten aan de democratie te consolideren door middel van pluralisme, bescherming van mensenrechten, ruimere deelneming aan het besluitvormingsproces, ontwikkeling van competente en openbare instellingen, eerbiediging van de rechtsstaat, vrije, eerlijke en periodieke verkiezingen en goed bestuur - in het bijzonder door transparantie en controleerbaarheid te waarborgen.

Verdedigers van de mensenrechten

De EU hecht het grootste belang aan het werk dat overal ter wereld wordt verricht door verdedigers van de mensenrechten, of zij nu individueel handelen of als leden van NGO's, democratische partijen of vakbonden. Deze moedige individuen komen, vaak met groot gevaar voor de eigen persoon, op voor de mensenrechten en verstrekken informatie over de mensenrechtensituaties in hun eigen land of elders ter wereld. Zij trachten verhaal te vinden voor de slachtoffers en bestrijden straffeloosheid. Meestal blijven deze personen voor ons anoniem, maar zij vechten voor rechten die universeel zijn. Zij hebben ook een grote bijdrage geleverd aan veel van de vorderingen die op het gebied van de mensenrechten zijn gemaakt. Wij weten dat hun werk moeilijk is en al te vaak gevaarlijk.

De EU is van oordeel dat de internationale gemeenschap met de Verklaring inzake verdedigers van de mensenrechten, die door de Algemene Vergadering in december 1998 ter gelegenheid van de 50ste verjaardag van de Universele Verklaring van de rechten van de mens werd aangenomen, een veelbetekenend resultaat heeft geboekt. Doel van deze verklaring is, individuen, groepen en organisaties erkenning en bescherming te bieden. Zij schept geen bijzondere rechten, maar bekrachtigt dat de mensenrechten van degenen die opkomen voor de mensenrechten van anderen, geëerbiedigd en beschermd moeten worden.

Op grond van de bepalingen van de Verklaring hebben de staten zich ertoe verbonden bedreigde verdedigers van de mensenrechten effectief te beschermen, maar er zijn nog meer internationale inspanningen nodig om de toepassing van dit nieuwe mensenrechteninstrument te bevorderen.

Daarom heeft de Europese Unie de door *Noorwegen* geïnitieerde Resolutie inzake verdedigers van de mensenrechten tijdens de 56e zitting van de Mensenrechtencommissie krachtig gesteund en mede-ingediend: daarin werd gevraagd om de instelling van een bijzondere voorziening in de vorm van een speciale vertegenwoordiger voor verdedigers van de mensenrechten, die door de

secretaris-generaal zal moeten worden aangewezen. De Europese Unie is van oordeel dat deze nieuwe voorziening de problemen waarmee verdedigers van mensenrechten worden geconfronteerd, zal helpen aanpakken. De vertegenwoordiger van de secretaris-generaal zal overeenkomstig zijn mandaat moeten nagaan wat er gedaan moet worden om effectief bekendheid en uitvoering te geven aan de verklaring. Anderzijds zal hij informatie moeten zoeken en vergaren over schendingen van de rechten van verdedigers van de mensenrechten, en die informatie moeten onderzoeken en daarop op effectieve wijze moeten reageren. Anderzijds zal hij ook maatregelen of praktijken moeten bestuderen die gevolgen hebben voor de activiteiten van verdedigers van de mensenrechten, en dient hij programma's aan te bevelen voor technische bijstand die door het Bureau van de HCHR zal moeten worden verstrekt. De EU is bereid samen te werken met de persoon die zal worden aangewezen, teneinde na te gaan hoe hij of zij het best in de uitvoering van zijn taak kan worden gesteund.

Recht van volkeren op zelfbeschikking

In de mensenrechtenfora van de Verenigde Naties wordt in verband met de problematiek rond het recht op zelfbeschikking gesproken over de situaties in de bezette gebieden en in de Westelijke Sahara alsmede over huurlingen. In de toelichting op haar standpunt tijdens de 54e zitting van de Algemene Vergadering bevestigde de EU het recht op zelfbeschikking van het Palestijnse volk, dat ook de mogelijke keuze voor een eigen staat omvat. Tijdens de 56ste zitting van de Mensenrechtencommissie kon de Europese Unie wederom geen steun geven aan de door Cuba ingediende resolutie inzake huurlingen. In haar verklaring sprak de EU haar bezorgdheid uit over de gevaren i.v.m. de activiteiten van huurlingen, en verwoordde zij opnieuw haar opvatting dat dit vraagstuk behandeld dient te worden in het zesde comité (juridische aangelegenheden) van de Algemene Vergadering en niet in de Mensenrechtencommissie.

3.2.1.3. Evaluatie van Peking

De speciale zitting van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (UNGASS) "Peking + 5" in juni 2000 bood een welkome gelegenheid voor een algehele beoordeling van de huidige situatie van vrouwen wat betreft de doelstellingen van gendergelijkwaardigheid, non-discriminatie en - als gevolg daarvan - de werkelijke mate van empowerment van vrouwen. De evaluatie had betrekking op de 12 kritische aandachtspunten van het Peking-Platform voor Actie, waarbij ervoor werd gezorgd dat er niet opnieuw kon worden onderhandeld over de doelen en doelstellingen van Peking en dat de nieuwe initiatieven niet achter zouden blijven bij de in Peking vastgestelde doelen.

Een innoverende en interactieve regionale voorbereidende vergadering van Europese staten (Economische Commissie voor Europa (ECE)) in Genève, 19-21 januari 2000, leverde een akkoord op over conclusies (E/CN.6/2000/PC/6/Add.4) als toekomstgerichte bijdrage aan de UNGASS. De vergadering bood de landen van Midden- en Oost-Europa de gelegenheid een beeld te geven van hun inspanningen ter bevordering van gendergelijkwaardigheid. Vermeldenswaard is voorts dat aan deze vergadering intensief werd deelgenomen door niet-gouvernementele organisaties.

De UNGASS "Vrouwen 2000: gendergelijkwaardigheid, ontwikkeling en vrede voor de 21ste eeuw" (Peking + 5) slaagde er - na langdurige onderhandelingen - in overeenstemming te bereiken over een gedegen einddocument dat de balans opmaakt van de vorderingen en hinderpalen van na Peking, wijst op nieuwe uitdagingen in verband met gendergelijkwaardigheid, en voorziet in nieuwe en verdere initiatieven die nodig zijn voor volledige en versnelde implementatie van het Platform voor Actie.

In haar evaluatie verklaarde de UNGASS dat juridische hervormingen waren doorgevoerd om alle vormen van discriminatie te verbieden en dat discriminerende bepalingen waren geschrapt uit het civiele, straf- en persoonsrecht inzake huwelijk en familiebetrekkingen, alle vormen van geweld, de rechten van vrouwen op bezit en eigendom, de politieke rechten, en de rechten inzake werk en dienstverband van vrouwen.

Anderzijds werd geconstateerd dat genderdiscriminatie en alle andere vormen van discriminatie, met name racisme, rassendiscriminatie, vreemdelingenhaat en daarmee verband houdende intolerantie, een bedreiging blijven vormen voor de mensenrechten en fundamentele vrijheden van vrouwen (...). Discriminerende wetgeving alsmede schadelijke tradities en gebruiken, en negatieve stereotypen van vrouwen en mannen blijven bestaan (...). Lacunes in wet- en regelgeving alsmede tekortschietende implementatie en handhaving van wet- en regelgeving doen ongelijkheid en discriminatie zowel de jure als de facto voortbestaan, en in enkele gevallen zijn nieuwe wetten doorgevoerd die vrouwen discrimineren.

Ondanks aanzienlijke inspanningen slaagde de EU er niet in voldoende steun te verzamelen voor een specifieke passage in de tekst betreffende discriminatie op grond van seksuele geaardheid.

Het einddocument bevat een aantal nieuwe initiatieven die overeengekomen zijn om belemmeringen weg te nemen en nieuwe uitdagingen aan te gaan teneinde gendergelijkwaardigheid te realiseren. Vermeldenswaard op het gebied van de mensenrechten zijn vooral de toezeggingen om

- i) ernaar te streven zo spoedig mogelijk, bij voorkeur uiterlijk in 2005, discriminerende wetgeving af te schaffen (102b);
- ii) alle passende maatregelen te treffen om discriminatie en geweld tegen vrouwen en meisjes uit te bannen (102m);
- iii) wetgeving vast te stellen inzake de strafrechtelijke aspecten van alle vormen van geweld in huis, waaronder verkrachting binnen het huwelijk (103c);
- iv) wetten te ontwikkelen en uit te voeren om met "eer" verbandhoudende misdrijven waarbij de mensenrechten van vrouwen en meisjes worden geschonden, uit te roeien (103d);
- v) met volledige deelneming van alle landen een internationale consensus te ontwikkelen over indicatoren en methodes waarmee geweld tegen vrouwen kan worden gemeten (125h);
- vi) de internationale samenwerking te intensiveren en effectief uitvoering te geven aan nationale wetgeving ter uitbanning van geweld tegen vrouwen en meisjes, waaronder in naam van de eer gepleegde misdrijven, in naam van de hartstocht gepleegde misdrijven, met een bruidsschat verbandhoudende gewelddadigheden en sterfgevallen en verminkingen met bijtende stoffen (130a);
- vii) de mensenrechten van alle vrouwelijke migranten te bevorderen en te beschermen (132b);

- viii) wettelijke actie te ondernemen en bestaande wetten uit te voeren teneinde de toegang van vrouwen tot bezits- en eigendomsrechten te verbeteren;
- ix) toegang van vrouwen tot politieke rechten en rechten op het werk en de arbeidsmarkt te bevorderen.

In het einddocument werd voorts aan de Commissie voor de status van vrouwen de opdracht gegeven de implementatie van het Peking Platform voor Actie en de follow-up daarvan te evalueren en te bevorderen. Nadat deze commissie als voorbereidend comité voor de UNGASS heeft gefungeerd zal zij dus nu ook haar gedachten moeten laten gaan over de actie die naar aanleiding van het resultaat van Vrouwen 2000 moet worden ondernomen.

De Europese Commissie, die de Europese Gemeenschap in de VN vertegenwoordigt (met waarnemersstatus), was actief betrokken bij de vijfjaarlijkse evaluatie van het Peking Platform voor Actie. De Commissie heeft, als antwoord op de desbetreffende vragenlijst van de VN, een overzicht opgesteld van de implementatie op EG-niveau van het Platform voor Actie. De Commissie heeft de op EG-niveau gerealiseerde vorderingen op alle twaalf kritische aandachtsgebieden bestudeerd. De Commissie heeft tevens in nauwe samenwerking met het Europees Parlement en de NGO's op 3-4 februari 2000 in Brussel een Europese conferentie georganiseerd. De conferentie concentreerde zich op 4 horizontale vraagstukken: integratie van gender in alle beleidssectoren; gender in ontwikkelingssamenwerking; deelneming van vrouwen aan de politiek, de samenleving en de economie en de mensenrechten van vrouwen.

3.2.1.4. Evaluatieproces voor Kopenhagen

De VN-Wereldtop voor sociale ontwikkeling (1995) was de eerste gelegenheid in de geschiedenis waarbij de staatshoofden en regeringsleiders het belang van sociale ontwikkeling en menselijk welzijn met volledige eerbiediging van alle mensenrechten en fundamentele vrijheden erkenden en daaraan de hoogste prioriteit verleenden. De verklaring over sociale ontwikkeling en een actieprogramma vormde de grondslag voor een nieuwe consensus om mensen in het middelpunt van duurzame ontwikkeling te plaatsen en armoede uit te roeien, volledige en productieve werkgelegenheid te bevorderen en sociale integratie te stimuleren teneinde voor iedereen stabiele, veilige en rechtvaardige samenlevingen tot stand te brengen.

Sinds de top is meer prioriteit verleend aan sociale ontwikkeling en nationale en internationale beleidsdoelstellingen. Uit het evaluatie- en beoordelingsproces dat vijf jaar na Kopenhagen plaatsvond als onderdeel van het einddocument van de speciale zitting van de Algemene Vergadering (Genève, juni 2000), blijkt dat ondanks de gemaakte vorderingen de ongelijkheid binnen en tussen staten blijft groeien.

Sinds de top is de wereld geconfronteerd met nieuwe uitdagingen, zoals toenemende mondialisering en interdependentie, in verband met het nakomen van de toezeggingen en het bereiken van de doelen die in de verklaring en het actieprogramma zijn geformuleerd. Daarom heeft de speciale zitting in Genève een aantal nieuwe initiatieven aangenomen om de uitvoering van de verklaring van Kopenhagen en het actieprogramma te verbeteren, en andermaal verklaard dat zij zich in de komende jaren volledig voor het actieprogramma zal inzetten.

Tijdens de speciale zitting herhaalde de Europese Unie het beginsel dat ten grondslag ligt aan de verklaring en het actieprogramma van Wenen en dat inhoudt dat "democratie, ontwikkeling en eerbiediging van mensenrechten en fundamentele vrijheden onderling afhankelijk zijn en elkaar wederzijds versterken". Bovendien beklemtoonde zij dat het belangrijk is dat er een politieke, juridische en economische omgeving bestaat die sociale ontwikkeling in de hand werkt, en dat sociaal duurzame ontwikkeling alleen kan gedijen in een vruchtbare politieke omgeving die gebaseerd is op goed bestuur.

Tegelijkertijd is de gelijkheid tussen mannen en vrouwen, met volledige waarborging van alle mensenrechten en fundamentele vrijheden voor vrouwen, versterkt met de steun van de Europese Unie voor de tijdens de speciale zitting "Vrouwen 2000" (Peking +5) aangenomen initiatieven, die op passende wijze zijn verwerkt in het in Genève aangenomen slotdocument.

Naast de voortdurende inspanningen om de armoede in de wereld uit te roeien en volledige werkgelegenheid en sociale integratie als basisprioriteiten van ons economisch en sociaal beleid te bevorderen, heeft de Europese Unie tijdens de vergadering in Genève bijzondere aandacht besteed aan de drie volgende vraagstukken.

Wat de arbeidsproblematiek betreft, blijft het nodig dat de beginselen die vervat zijn in de verklaring van de IAO over fundamentele beginselen en rechten op het werk en de follow-up daarvan, worden geëerbiedigd, bevorderd en geïmplementeerd als voorwaarde voor economische en sociale ontwikkeling. Bovendien wordt erkend dat een primair belang moet worden gehecht aan de bekrachtiging en volledige uitvoering van de meest essentiële IAO-verdragen. Hoewel de EU de passage over deze problematiek liever wat kernachtiger had geformuleerd (met name wat betreft het bedrijfsleven en de basisrechten van werknemers), kan de huidige tekst van het einddocument op dit punt toch beschouwd worden als een stap vooruit.

Daarnaast is ook de uitbanning van kinderarbeid opgenomen in het einddocument, waarvoor, naast andere maatregelen, de steun van en deelneming aan de wereldwijde campagne voor de onmiddellijke uitbanning van de ergste vormen van kinderarbeid nodig zijn, onder andere door te bevorderen dat het desbetreffende IAO-Verdrag nr. 182 universeel wordt bekrachtigd en volledig wordt uitgevoerd. Evenzeer wordt de aandacht gevestigd op de noodzaak van nauwe samenwerking tussen de IAO, Unicef, de Wereldbank en andere instellingen die zich bezighouden met het ontwikkelen en toepassen van nationale plannen die het basisonderwijs toegankelijk maken, de werkgelegenheids-situatie verbeteren en betaald werk scheppen voor de gezinnen van voormalige kinderarbeiders, waarbij bijzondere aandacht moet worden besteed aan de situatie van meisjes.

De verwijzingen naar "goed bestuur" in de tekst waren voor de Europese Unie even belangrijk. Hoewel de opneming van de term zelf op grote moeilijkheden stuitte (een erfenis van Seattle en UNCTAD X) wordt de omschrijving ervan in het slotdocument, zowel in de politieke verklaring als in het document over nieuwe initiatieven, aanvaardbaar geacht.

Voorts valt er op te merken, wat betreft de vraagstukken die in de sfeer van het internationale pact inzake economische, sociale en culturele rechten en de verklaring op het recht op ontwikkeling liggen, dat de regeringen in de slotdocumenten andermaal verklaren dat zij zich zullen inzetten voor de bevordering van de toepassing van de rechten waarop beide instrumenten betrekking hebben. Meer in het bijzonder werd tijdens de speciale zitting overeenstemming bereikt over het

alomvattende streven (tot dan toe alleen door de OESO verwoord) om het in extreme armoede levende deel van de wereldbevolking voor 2015 te halveren. De speciale zitting nam tevens nota van de resultaten van de Conferentie van Dakar over onderwijs voor iedereen en besteedde veel aandacht aan algemene gezondheidsvraagstukken, toegang tot elementaire sociale dienstverlening en de bestrijding van AIDS.

3.2.1.5. Follow-up van de Wereldtop over kinderen: voorbereiding van de speciale zitting van de Algemene Vergadering in 2001

De speciale zitting over de follow-up van de Wereldtop voor kinderen, UNGASS 2001, wordt in september volgend jaar in New York gehouden. De speciale zitting zal de wereldgemeenschap een belangrijke gelegenheid bieden om andermaal haar engagement voor kinderen te tonen overeenkomstig de verplichtingen in het kader van de CRC (Commissie voor de rechten van het kind) en zich in het komend decennium verder in te zetten voor kinderen en hun rechten. Tijdens de evaluatie en de voorbereidingen van de speciale zitting zullen de staten kunnen nagaan in hoeverre de door Wereldtop voor kinderen geformuleerde doelstellingen zijn verwezenlijkt, binnen het ruimere kader van de bevordering van de rechten van kinderen. De EU hecht het grootste belang aan deelneming van de civiele samenleving aan deze voorbereidingen, alsmede aan de UNGASS zelf, en zal er daarom voor ijveren dat de nodige regelingen worden getroffen om niet-gouvernementele organisaties aan de zitting te laten deelnemen.

De centrale doelstellingen in verband met de rechten van het kind kunnen niet worden verwezenlijkt zonder de deelneming van jeugdorganisaties. Intensievere interactie met jongeren in het kader van het nationale evaluatieproces en op intergouvernementeel niveau moeten evenzeer gestimuleerd blijven worden. De EU zou het toejuichen indien er, met het oog op toekomstige acties voor kinderen, een speciaal evenement/forum voor de rechten van het kind werd georganiseerd dat rechtstreeks gekoppeld is aan de speciale zitting en met een ruime deelneming van kinderen en jongeren, de civiele samenleving en de particuliere sector. De EU meent dat de voorbereidingen zich moeten richten op de resultaten die geboekt zijn ten aanzien van de geformuleerde doelstellingen, waarbij de belangrijkste belemmeringen worden belicht en er gewaarborgd wordt dat een reeks concrete en gerichte initiatieven en vooruitgangsindicatoren worden uitgewerkt om de implementatie te stimuleren.

3.2.2. OVSE

Voor de Europese Unie is met name de menselijke dimensie een van de belangrijkste onderdelen van het alomvattende veiligheidsconcept. Daarom zet de Unie zich krachtig in voor alle activiteiten in het kader van de menselijke dimensie en voor de noodzaak om in de afzonderlijke deelnemende staten alle aspecten van de menselijke dimensie aan de orde te stellen. De EU baseert deze inzet op het document van Kopenhagen en de andere verbintenissen in verband met de menselijke dimensie in de OVSE.

De EU acht de menselijke dimensie van de OVSE tevens van cruciaal belang in haar betrekkingen met andere deelnemende staten, o.m. in de context van het uitbreidingsproces van de EU, welke gebaseerd zijn op een gezamenlijk streven om te komen tot een partnerschap van vrijheid en welvaart.

De EU geeft haar onvoorwaardelijke steun aan de OVSE-instellingen, die uitvoering geven aan het normatieve acquis van de OVSE en aldus conflicten voorkomen. Zij is een belangrijke contribuant van de OVSE, haar plaatselijke missies en instellingen. De EU waardeert het werk van de OVSE-organen die specifiek belast zijn met de mensenrechtenvraagstukken, met name het Bureau voor Democratische Instellingen en Mensenrechten (ODIHR), de Hoge Commissaris voor Nationale Minderheden en de vertegenwoordiger voor mediavrijheid. De EU spreekt opnieuw haar volledige steun uit voor de aanvullende vergaderingen over de menselijke dimensie, die hun waarde reeds bewezen hebben, niet in de laatste plaats als forum voor de dialoog tussen de regeringen en de vertegenwoordigers van de NGO's.

De EU heeft consequent de belangrijke rol van NGO's in menselijkedimensieactiviteiten onderstreept en haar waardering uitgesproken voor de toenemende belangstelling van NGO's voor de implementatievergaderingen inzake de menselijke dimensie alsmede voor de aanvullende vergaderingen over de menselijke dimensie. Tevens is de EU van oordeel dat deze vergaderingen hun dynamiek moeten blijven ontwikkelen teneinde hun waarde voor de civiele samenleving te behouden.

De reeds lang bestaande samenwerking tussen de OVSE en de EU inzake mensenrechten is nog versterkt met het platform voor veiligheidssamenwerking, dat is opgenomen in het Handvest voor de Europese veiligheid, dat door de OVSE-top in november 1999 in Istanbul is goedgekeurd.

Voorts is bij het Handvest het instrument "react" in het leven geroepen, dat de OVSE in staat stelt sneller te reageren op mensenrechtenschendingen teneinde conflicten te voorkomen. Bij een besluit van 30 juni 2000 is react operationeel gemaakt. De EU heeft de instelling van react actief gesteund.

De EU is voornemens de algehele uitvoering te verbeteren van haar diverse programma's voor regionale bijstand en samenwerking alsmede van de programma's die zijn vastgelegd in het uitgestrekte netwerk van uiteenlopende overeenkomsten met bijna alle deelnemende staten van de OVSE.

Overzicht van enkele thema's waaraan de EU in OVSE-verband prioriteit verleent

Gendervraagstukken

De EU is ingenomen met de toenemende nadruk op met gender verband houdende vraagstukken binnen de OVSE. De aanvullende menselijkedimensievergadering over gendervraagstukken (14-15 juni 1999), de discussie over hetzelfde onderwerp in de evaluatieconferentie in Wenen, de menselijkedimensievergadering over mensenhandel (19 juni 2000) en de voltooiing van het Gender Action Plan van de OVSE hebben geleid tot verschillende constructieve voorstellen over de wijze waarop gelijke rechten en kansen voor vrouwen en mannen, zowel in de wetgeving als in de praktijk, volledig gestalte kunnen krijgen. De EU zal een actieve rol spelen bij de inspanningen om de doelstellingen in het genderactieplan te verwezenlijken.

Doodstraf

De doodstraf werd toegevoegd aan de OVSE-lijst van menselijke dimensieverbintenissen ter gelegenheid van het slotdocument van Wenen 1989 en het document van Kopenhagen 1990, waarin de verbintenissen van de OVSE-staten zijn neergelegd.

Deze beginselen en verbintenissen zijn vervolgens door de deelnemende staten bekrachtigd tijdens de vergadering te Moskou (1991), de Top in Helsinki (1992) en de top van Boedapest (1994).

Een aanvullende menselijkedimensievergadering is door de OVSE op 27 maart 2000 in Wenen georganiseerd en had voornamelijk de bedoeling te discussiëren over het thema mensenrechten en onmenselijke behandeling of bestraffing. Ter gelegenheid van die vergadering heeft het Bureau voor Democratische Instellingen en Mensenrechten (ODIHR) een achtergronddocument over "de doodstraf in het OVSE-gebied" uitgegeven. De wereldwijde tendens naar afschaffing, die door de EU actief wordt gesteund, heeft zich ook binnen de grenzen van het OVSE-gebied gemanifesteerd.

Rechten van het kind

De EU is het volledig eens met de voorstellen die tijdens de toetsingsconferentie in Wenen zijn gedaan om de rechten van het kind, zoals omschreven in het document van Kopenhagen, permanent deel te laten uitmaken van de agenda van de OVSE en de activiteiten en bijstandsprogramma's van het ODIHR.

De EU was ingenomen met de nieuwe dynamiek die met kinderen verband houdende vraagstukken binnen de OVSE hebben gekregen en heeft haar steun gegeven aan het initiatief om de verschillende OVSE-dimensies, zoals de politiek-militaire en de economische aspecten te bundelen.

Kinderen in gewapende conflicten

In het kader van de OVSE groeit het bewustzijn dat kinderen het slachtoffer worden van gewapende conflicten, zoals bleek bij de zitting van de Conferentie over de menselijke dimensie van de OVSE in 1990 in Kopenhagen en meer recentelijk tijdens de top in november 1999 in Istanbul.

De dit jaar van 23 tot 26 mei in Warschau gehouden bijeenkomst van het jaarlijkse seminar inzake de menselijke dimensie van de OVSE was speciaal gewijd aan het thema "kinderen en gewapende conflicten". Het Bureau voor Democratische Instellingen en Mensenrechten (ODIHR) heeft een alomvattend verslag van het seminar gepubliceerd (zie: www.odihr.org).

De EU was ingenomen met het vruchtbare en nuttige debat tijdens het seminar in Warschau over alle aspecten van de toekomstige rol van de OVSE in verband met kinderen en gewapende conflicten. **Comparatieve voordelen van de OVSE wat betreft vroegtijdige waarschuwing, conflictpreventie, crisisbeheer en stabilisatie na conflicten** zouden volledig kunnen worden bestudeerd overeenkomstig het door de staatshoofden en regeringsleiders in Istanbul verleende mandaat. In haar slotverklaring over de resultaten van het seminar benadrukte de EU met name de volgende aspecten:

- de OVSE dient via haar bevoegde organen de deelnemende staten aan te moedigen over de gaan tot ondertekening of bekrachtiging van, of toetreding tot, de bestaande internationale instrumenten in verband met de rechten van het kind en de voorbehouden in te trekken die onverenigbaar zijn met strekking en doel van die instrumenten. Voorts zij gememoreerd dat de primaire verantwoordelijkheid voor de omzetting van de internationale verplichtingen en verbintenissen in de nationale wetgeving van de deelnemende staten berust bij de nationale regeringen
- de OVSE-missiehoofden dienen de rechten van het kind een passende plaats te geven in hun regelmatige verslagen
- de OVSE dient voorts voor haar missieleden een gespecialiseerde opleiding inzake de rechten van kinderen te ontwikkelen en dient tevens te onderzoeken of richtsnoeren betreffende de rechten van kinderen voor alle personeelsleden van OVSE-missies en relevante OVSE-instellingen moeten worden opgesteld
- door de deelnemende staten dienen deskundigen te worden gedetacheerd om de situatie samen met plaatselijke autoriteiten en gemeenschappen, NGO's en met deelneming van kinderen te beoordelen
- de deelnemende staten dienen bij de selectie van missieleden rekening te houden met de praktische eisen die worden gesteld aan VN-vredeshandhavers
- het vraagstuk "kinderen en gewapende conflicten" dient tevens gerelateerd te worden aan het probleem in verband met kleine handvuurwapens en lichte wapens.

Hoewel de EU geen voorstander is van het openbreken van de gedragscode inzake de politiek-militaire aspecten van veiligheid, kan zij overwegen of een supplement of een memorandum kan worden opgesteld over de specifieke bepalingen van de code, zulks in het licht van de nieuwe normen in het internationale humanitaire recht en het recht inzake mensenrechten.

Mensenhandel

De aanvullende vergadering inzake de Menselijke Dimensie die op 19 juni 2000 in Wenen werd gehouden, was gewijd aan het thema "mensenhandel".

De OVSE-staten spelen op dit gebied een belangrijke rol omdat zij reeds in het document van Moskou 1991 gezamenlijk hebben toegezegd dat zij "alle vormen van vrouwenhandel en uitbuiting

of prostitutie van vrouwen zullen trachten uit te bannen". Deze verbintenis werd bevestigd in punt 24 van het Handvest voor de Europese veiligheid dat tijdens de OVSE-top in november 1999 in Istanbul werd aangenomen.

De OVSE-staten dienen hun interne wetgeving verder aan te passen teneinde slachtoffers adequate bescherming te bieden en daders onverwijld te vervolgen. Op nationaal niveau dienen onder andere bilaterale overeenkomsten tussen staten te worden gesloten, moeten sociale maatregelen worden uitgevoerd en moeten in de landen van herkomst programma's ter voorkoming van alle vormen van mensenhandel worden ingesteld, overeenkomstig de aanbevelingen van het ODIHR in haar voorgestelde actieplan 2000 voor maatregelen ter bestrijding van mensenhandel.

De EU is van oordeel dat de OVSE kan dienen als een bijzonder effectief forum voor de uitwisseling van informatie en de ontwikkeling van gezamenlijke of gecoördineerde strategieën tegen mensenhandel, aangezien veel belangrijke landen van herkomst, doorreis en bestemming OVSE-staten zijn. De EU is verheugd over de aanwijzing in het ODIHR van een adviseur voor mensenhandelvraagstukken.

3.2.3. Raad van Europa

De Unie en de Raad van Europa hebben dezelfde doelstellingen in verband met de verdediging en de bevordering van de mensenrechten. In 1999, het jaar waarin de Raad van Europa zijn 50-jarig bestaan vierde, heeft de EU nog eens bevestigd hoezeer zij belang hecht aan de door die instelling verdedigde waarden, namelijk democratie, eerbiediging van de mensenrechten en de rechtsstaat.

De EU zal zich blijven beijveren voor een hechtere samenwerking op basis van de conclusies van de Europese Raad van Dublin in 1996.

De afgelopen jaren heeft de EG aanzienlijke middelen ingezet ter ondersteuning van de Raad van Europa, met name door gezamenlijke programma's voor samenwerking en bijstand aan Midden- en Oosteuropese landen uit te voeren.

De EU zal actief haar steun en bijdrage blijven leveren aan de uitvoering van het hervormingsproces binnen de Raad van Europa, dat gericht is op het heroriënteren van de taken en prioriteiten van de Raad van Europa en versterking van zijn samenwerking met andere Europese organisaties, met name de EU en de OVSE.

De EU erkent dat de uitgebreide Raad van Europa een belangrijk pan-Europees politiek forum is dat de EU en andere Europese staten samenbrengt en verdere versterking van gemeenschappelijke mensenrechten en beleidsmaatregelen binnen Europa bevordert,

bijvoorbeeld wat betreft de afschaffing van de doodstraf. De rol van de Raad van Europa vormt een aanvulling op de gemeenschappelijke strategieën van de EU ten aanzien van een aantal specifieke staten, met name de *Russische Federatie*. De normen en waarden van de Raad van Europa in verband met de mensenrechten vormen eveneens een aanvulling op de criteria die bij de toekomstige uitbreiding van de Europese Unie worden gehanteerd.

De EU deelt de opvatting van de Raad van Europa, uitgewerkt onder de noemer "democratische stabiliteit", dat mensenrechten, democratie, goed bestuur en de rechtsstaat alsmede vredesopbouw, stabiliteit en conflictpreventie onderling verweven zijn. De EU is verheugd over de belangrijkere rol die de Raad van Europa in regionale crisissituaties (Zuidoost-Europa, Tsjetsjenië) is gaan spelen, met name via het Stabiliteitspact.

De EU waardeert de betrokkenheid van de onlangs door de Raad van Europa aangewezen Commissaris voor de Mensenrechten bij deze regionale crisissituaties, is ingenomen met de overeenkomst tussen de Raad van Europa en de Russische Federatie over de aanwezigheid van mensenrechtendeskundigen van de Raad van Europa in Tsjetsjenië, en verwacht dat de Russische autoriteiten hun volledige medewerking aan deze werkzaamheden zullen verlenen.

De Europese Unie neemt met voldoening nota van het bijzondere werk dat de Raad van Europa sinds zijn oprichting op het gebied van normgeving heeft verricht alsmede van alle mechanismen die zijn ingesteld om de effectieve toepassing van de mensenrechten te controleren en te waarborgen.

Deze rechten zijn met name verankerd in het Europese Mensenrechtenverdrag, waarbij een uniek en permanent gerechtshof is ingesteld dat belast is met het onderzoek van alle beweerde schendingen van het Verdrag door een verdragsluitende staat. De door dat Europese gerechtshof opgebouwde jurisprudentie oefent een steeds grotere invloed uit op de wetgevingen en de rechtsstelsels van de verdragsluitende staten.

De Europese Unie wenst voorts het belang van het **Europees Sociaal Handvest** te memoreren, dat is opgezet als tegenhanger van het Europees Mensenrechtenverdrag op sociaal gebied en eveneens voorziet in een controlesysteem.

De Unie is ingenomen met de fundamentele rol die wordt gespeeld door het Europees Comité inzake de voorkoming van foltering, een niet-gerechtigd orgaan dat in 1987 is ingesteld bij het Europees Verdrag ter voorkoming van foltering en dat moet voorkomen dat van hun vrijheid beroofde personen worden mishandeld.

Overzicht van bepaalde thema's

Ministeriële Conferentie van Rome (3/4 november 2000)

De EU zou gaarne een bijdrage leveren aan de ministeriële conferentie in november te Rome teneinde de 50e verjaardag van het Europese Mensenrechtenverdrag luister bij te zetten

Het algemene thema van de conferentie zal betrekking hebben op de toekomst van de bescherming van de mensenrechten in Europa, en met name op de middelen om die bescherming te verbeteren, in het bijzonder in crisis- of conflictsituaties.

De Conferentie zal Europa een belangrijke gelegenheid bieden de balans op te maken van de nieuwe uitdagingen voor het Verdrag en het Gerechtshof. Ook zal bij die gelegenheid Protocol nr. 12 bij het Europees Verdrag (betreffende niet-discriminatie) voor ondertekening opengesteld worden.

Organisatie van de Europese Conferentie tegen racisme

De EU zal alle medewerking verlenen aan de komende Conferentie "allen verschillend, allen gelijk: van principe naar praktijk. De Europese bijdrage tot de wereldconferentie tegen racisme rassen-discriminatie, vreemdelingenhaat en daarmee verbandhoudende intolerantie.

De lidstaten, de Europese Commissie en het Europees Parlement hebben alle deelgenomen aan de voorbereidingen van de Europese Regionale Conferentie. De Gemeenschap heeft middelen ter beschikking gesteld van de NGO's en bovendien aangeboden middelen beschikbaar te stellen voor de deelneming van NGO's aan de voorbereidende conferenties in andere regio's.

Het stemt de Unie tot voldoening dat de Europese voorbereidingen voor de wereldconferentie plaatsvinden in het kader van de Raad van Europa, een regionale organisatie die een sleutelrol speelt bij de bevordering van verdraagzame, niet-discriminerende samenlevingen, met name door een aangepast rechtskader uit te werken. De bijdrage van de Europese commissie tegen racisme en intolerantie (ECRI) moet in dit verband worden onderstreept.

Deze conferentie zal van 11 tot en met 13 oktober 2000 plaatsvinden in Straatsburg. Met de blik op de toekomst, pragmatisch, actiegericht en ruim baan biedend voor de civiele samenleving, zal de conferentie het racisme behandelen in de context van de mensenrechten, maar tevens in algemene zin. Zij zal de nadruk leggen op de Europese ervaringen, met name wat betreft de analyse van problemen en goede praktijken. Zij zal algemene conclusies uitwerken die de opvattingen van alle deelnemers weerspiegelen, alsmede een politieke verklaring die door de lidstaten van de Raad van Europa zal worden aangenomen.

Rol van de Raad van Europa in het kader van het Stabiliteitspact

De Raad van Europa speelt een belangrijke rol in twee "task forces" die in het kader van werkgroep I van het Stabiliteitspact zijn opgericht: de task force voor **mensenrechten** en de task force voor **goed bestuur**.

In verband met de task force voor **mensenrechten** heeft de Raad van Europa in overleg met de speciale coördinator van het pact zijn eigen interne prioriteiten en actieplannen ontwikkeld, waarin de noodzaak van etnische verzoening in de regio bijzondere aandacht krijgt.

In het kader van de task force voor **goed bestuur** heeft de Raad van Europa drie prioritaire thema's aangewezen: plaatselijk bestuur, oprichting van effectieve ombudsmaninstellingen en openbaarbestuursrecht.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1

VERDRAG BETREFFENDE DE EUROPESE UNIE

[selectie van artikelen]

ARTIKEL 2

De Unie stelt zich ten doel:

- bevordering van economische en sociale vooruitgang alsmede een hoog werkgelegenheidsniveau en totstandbrenging van evenwichtige en duurzame ontwikkeling, met name door de totstandbrenging van een ruimte zonder binnengrenzen, door de versterking van de economische en sociale samenhang en door de oprichting van een economische en monetaire unie die uiteindelijk een gemeenschappelijke munt inhoudt, overeenkomstig de bepalingen van dit Verdrag;
- bevestiging van de identiteit van de Unie op het internationale vlak, met name door het voeren van een gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid, met inbegrip van de geleidelijke bepaling van een gemeenschappelijk defensiebeleid, dat kan leiden tot een gemeenschappelijke defensie, overeenkomstig het bepaalde in artikel 17;
- versterking van de bescherming van de rechten en de belangen van de onderdanen van de lidstaten van de Unie door de instelling van een burgerschap van de Unie;
- handhaving en ontwikkeling van de Unie als een ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid waarin het vrije verkeer van personen gewaarborgd is in combinatie met passende maatregelen met betrekking tot controles aan de buitengrenzen, asiel, immigratie, en voorkoming en bestrijding van criminaliteit;
- volledige handhaving en verdere ontwikkeling van het acquis communautaire ten einde na te gaan in hoeverre het beleid en de samenwerkingsvormen die bij dit Verdrag zijn ingesteld, herziening behoeven om de doeltreffendheid van de mechanismen en instellingen van de Gemeenschap te verzekeren.

De doelstellingen van de Unie worden verwezenlijkt zoals bepaald in dit Verdrag, onder de voorwaarden en volgens het tijdschema waarin dit Verdrag voorziet, met inachtneming van het subsidiariteitsbeginsel zoals omschreven in artikel 5 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap.

ARTIKEL 6

1. De Unie is gegrondvest op de beginselen van vrijheid, democratie, eerbiediging van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, en van de rechtsstaat, welke beginselen de lidstaten gemeen hebben.

2. De Unie eerbiedigt de grondrechten, zoals die worden gewaarborgd door het op 4 november 1950 te Rome ondertekende Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden en zoals zij uit de gemeenschappelijke constitutionele tradities van de lidstaten voortvloeien, als algemene beginselen van het Gemeenschapsrecht.

3. De Unie eerbiedigt de nationale identiteit van haar lidstaten.

4. De Unie voorziet zich van de middelen die nodig zijn om haar doelstellingen te verwezenlijken en haar beleid ten uitvoer te leggen.

ARTIKEL 7

1. De Raad, in de samenstelling van de staatshoofden en regeringsleiders, kan met eenparigheid van stemmen, op voorstel van een derde van de lidstaten of van de Commissie, en na de instemming van het Europees Parlement te hebben verkregen, een ernstige en voortdurende schending door een lidstaat van in artikel 6, lid 1, genoemde beginselen constateren, na de regering van de lidstaat in kwestie om opmerkingen te hebben verzocht.

2. Wanneer een dergelijke constatering is gedaan, kan de Raad met gekwalificeerde meerderheid van stemmen besluiten tot schorsing van bepaalde rechten die uit de toepassing van dit Verdrag op de lidstaat in kwestie voortvloeien, met inbegrip van de stemrechten van de vertegenwoordiger van de regering van die lidstaat in de Raad. De Raad houdt daarbij rekening met de mogelijke gevolgen van een dergelijke schorsing voor de rechten en verplichtingen van natuurlijke en rechtspersonen.

De verplichtingen van de lidstaat in kwestie uit hoofde van dit Verdrag blijven in ieder geval verbindend voor die lidstaat.

3. De Raad kan naderhand met gekwalificeerde meerderheid van stemmen besluiten om krachtens lid 2 genomen maatregelen te wijzigen of in te trekken in verband met wijzigingen in de toestand die tot het opleggen van de maatregelen heeft geleid.

4. Voor de toepassing van dit artikel besluit de Raad zonder rekening te houden met de stem van de vertegenwoordiger van de regering van de lidstaat in kwestie. Onthouding van stemming door aanwezige of vertegenwoordigde leden vormt geen beletsel voor het aannemen van de in lid 1 bedoelde besluiten. Een gekwalificeerde meerderheid wordt omschreven als hetzelfde aandeel van de gewogen stemmen van de betrokken leden van de Raad als is vastgelegd in artikel 205, lid 2, van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap.

Dit lid is eveneens van toepassing wanneer stemrechten worden geschorst op grond van lid 2.

5. Voor de toepassing van dit artikel besluit het Europees Parlement met een meerderheid van twee derde der uitgebrachte stemmen en tevens bij meerderheid van zijn leden.

ARTIKEL 11

1. De Unie bepaalt en voert een gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid dat alle terreinen van het buitenlands en veiligheidsbeleid bestrijkt en dat de volgende doelstellingen heeft:

- bescherming van de gemeenschappelijke waarden, de fundamentele belangen, de onafhankelijkheid en de integriteit van de Unie, conform de beginselen van het Handvest van de Verenigde Naties;

- versterking van de veiligheid van de Unie in alle opzichten;
- handhaving van de vrede en versterking van de internationale veiligheid overeenkomstig de beginselen van het Handvest van de Verenigde Naties, alsmede de beginselen van de Slotakte van Helsinki en de doelstellingen van het Handvest van Parijs, met inbegrip van die betreffende de buitengrenzen;
- bevordering van de internationale samenwerking;
- ontwikkeling en versterking van de democratie en de rechtsstaat, alsmede eerbiediging van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden.

2. De lidstaten geven in een geest van loyaliteit en wederzijdse solidariteit hun actieve en onvoorwaardelijke steun aan het buitenlands en veiligheidsbeleid van de Unie.

De lidstaten werken samen om hun wederzijdse politieke solidariteit te versterken en tot ontwikkeling te brengen. Zij onthouden zich van ieder optreden dat in strijd is met de belangen van de Unie of dat afbreuk zou kunnen doen aan de doeltreffendheid ervan als bundelende kracht in de internationale betrekkingen.

De Raad ziet toe op de inachtneming van deze beginselen.

ARTIKEL 19

1. De lidstaten coördineren hun optreden in internationale organisaties en op internationale conferenties. Zij verdedigen in deze fora de gemeenschappelijke standpunten.

In internationale organisaties en op internationale conferenties waaraan niet alle lidstaten deelnemen, verdedigen de wel deelnemende lidstaten de gemeenschappelijke standpunten.

2. Onverminderd het bepaalde in lid 1 en in artikel 14, lid 3, houden de lidstaten die zijn vertegenwoordigd in internationale organisaties of op internationale conferenties waar niet alle lidstaten vertegenwoordigd zijn, de niet vertegenwoordigde lidstaten op de hoogte van alle aangelegenheden van gemeenschappelijk belang.

Lidstaten die tevens lid zijn van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties plegen onderling overleg en houden de overige lidstaten volledig op de hoogte. Lidstaten die permanent lid van de Veiligheidsraad zijn, dragen er bij de uitoefening van hun functie zorg voor de standpunten en belangen van de Unie te verdedigen, onverminderd de verantwoordelijkheden die krachtens het Handvest van de Verenigde Naties op hen rusten.

ARTIKEL 29

Onverminderd de bevoegdheden van de Europese Gemeenschap is het doel van de Unie de burgers in een ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid een hoog niveau van zekerheid te verschaffen door de ontwikkeling van gezamenlijk optreden van de lidstaten op het gebied van politieke en justitiële samenwerking in strafzaken en door voorkoming en bestrijding van racisme en vreemdelingenhaat.

Deze doelstelling wordt verwezenlijkt door het voorkomen en bestrijden van al dan niet georganiseerde criminaliteit, met name terrorisme, mensenhandel en misdrijven tegen kinderen, illegale drugshandel en illegale wapenhandel, corruptie en fraude, door middel van:

- nauwere samenwerking tussen politiediensten, douaneautoriteiten en andere bevoegde autoriteiten in de lidstaten, zowel rechtstreeks als via de Europese Politiedienst (Europol), in overeenstemming met de artikelen 30 en 32;
- nauwere samenwerking tussen justitiële en andere bevoegde autoriteiten van de lidstaten overeenkomstig de artikelen 31, onder a) tot en met d), en 32;
- waar nodig, onderlinge aanpassing van de bepalingen betreffende strafzaken in de lidstaten, in overeenstemming met artikel 31, onder e).

ARTIKEL 49

Elke Europese staat die de in artikel 6, lid 1, genoemde beginselen in acht neemt, kan verzoeken lid te worden van de Unie. Hij richt zijn verzoek tot de Raad, die besluit met eenparigheid van stemmen na de Commissie te hebben geraadpleegd en na instemming van het Europees Parlement, dat zich uitspreekt bij volstrekte meerderheid van zijn leden.

De voorwaarden voor de toelating en de uit die toelating voortvloeiende aanpassingen van de Verdragen waarop de Unie is gebaseerd, vormen het onderwerp van een akkoord tussen de lidstaten en de staat die het verzoek indient. Dit akkoord moet door alle overeenkomstsluitende staten worden bekrachtigd overeenkomstig hun onderscheiden grondwettelijke bepalingen.

VERDRAG TOT OPRICHTING VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAP
[selectie van artikelen]

ARTIKEL 3

2. Bij elk in dit artikel bedoeld optreden streeft de Gemeenschap ernaar de ongelijkheden tussen mannen en vrouwen op te heffen en de gelijkheid van mannen en vrouwen te bevorderen.

ARTIKEL 13

Onverminderd de andere bepalingen van dit Verdrag, kan de Raad, binnen de grenzen van de door dit Verdrag aan de Gemeenschap verleende bevoegdheden, met eenparigheid van stemmen, op voorstel van de Commissie en na raadpleging van het Europees Parlement, passende maatregelen nemen om discriminatie op grond van geslacht, ras of etnische afstamming, godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele geaardheid te bestrijden.

ARTIKEL 17

1. Er wordt een burgerschap van de Unie ingesteld. Burger van de Unie is een ieder die de nationaliteit van een lidstaat bezit. Het burgerschap van de Unie vult het nationale burgerschap aan doch komt niet in de plaats daarvan.

2. De burgers van de Unie genieten de rechten en zijn onderworpen aan de plichten die bij dit Verdrag zijn vastgesteld.

ARTIKEL 18

1. Iedere burger van de Unie heeft het recht vrij op het grondgebied van de lidstaten te reizen en te verblijven, onder voorbehoud van de beperkingen en voorwaarden die bij dit Verdrag en de bepalingen ter uitvoering daarvan zijn vastgesteld.

2. De Raad kan bepalingen vaststellen die de uitoefening van de in lid 1 bedoelde rechten vergemakkelijken; tenzij in dit Verdrag anders is bepaald neemt de Raad een besluit volgens de procedure van artikel 251. De Raad besluit tijdens de gehele procedure van artikel 251 met eenparigheid van stemmen.

ARTIKEL 19

1. Iedere burger van de Unie die verblijf houdt in een lidstaat waarvan hij geen onderdaan is, bezit het actief en passief kiesrecht bij gemeenteraadsverkiezingen in de lidstaat waar hij verblijft, onder dezelfde voorwaarden als de onderdanen van die staat. Dit recht wordt uitgeoefend onder voorbehoud van de door de Raad met eenparigheid van stemmen, op voorstel van de Commissie en na raadpleging van het Europees Parlement vastgestelde nadere regelingen; deze nadere regelingen kunnen voorzien in afwijkingen wanneer zulks gerechtvaardigd wordt door bijzondere problemen in een lidstaat.

2. Onverminderd artikel 190, lid 4, en de bepalingen ter uitvoering daarvan, heeft iedere burger van de Unie die verblijf houdt in een lidstaat waarvan hij geen onderdaan is, het actief en passief kiesrecht bij de verkiezingen voor het Europees Parlement in de lidstaat waar hij verblijft, onder dezelfde voorwaarden als de onderdanen van die staat. Dit recht wordt uitgeoefend onder voorbehoud van de door de Raad met eenparigheid van stemmen, op voorstel van de Commissie en na raadpleging van het Europees Parlement vastgestelde nadere regelingen; deze nadere regelingen kunnen voorzien in afwijkingen wanneer zulks gerechtvaardigd wordt door bijzondere problemen in een bepaalde lidstaat.

ARTIKEL 20

Iedere burger van de Unie geniet op het grondgebied van derde landen waar de lidstaat waarvan hij onderdaan is, niet vertegenwoordigd is, de bescherming van de diplomatieke en consulaire instanties van iedere andere lidstaat, onder dezelfde voorwaarden als de onderdanen van die lidstaat. De lidstaten stellen onderling de nodige regels vast en beginnen de internationale onderhandelingen die met het oog op deze bescherming vereist zijn.

ARTIKEL 21

Iedere burger van de Unie heeft het recht een verzoekschrift tot het Europees Parlement te richten overeenkomstig artikel 194.

Iedere burger van de Unie kan zich wenden tot de overeenkomstig artikel 195 ingestelde ombudsman.

Iedere burger van de Unie kan de in dit artikel of in artikel 7 genoemde instellingen of organen aanschrijven in een van de in artikel 314 genoemde talen en ook in die taal antwoord krijgen.

Artikel 22

De Commissie brengt om de drie jaar aan het Europees Parlement, de Raad en het Economisch en Sociaal Comité verslag uit over de toepassing van de bepalingen van dit deel van het Verdrag. In dat verslag wordt rekening gehouden met de ontwikkeling van de Unie.

Op basis van dat verslag en onverminderd de overige bepalingen van dit Verdrag, kan de Raad op voorstel van de Commissie en na raadpleging van het Europees Parlement met eenparigheid van stemmen bepalingen ter aanvulling van de in dit deel vastgelegde rechten vaststellen, waarvan hij de aanneming door de lidstaten overeenkomstig hun onderscheiden grondwettelijke bepalingen aanbeveelt.

ARTIKEL 177

1. Het beleid van de Gemeenschap op het gebied van ontwikkelingssamenwerking, dat een aanvulling vormt op het beleid van de lidstaten, is gericht op de bevordering van:

- de duurzame economische en sociale ontwikkeling van de ontwikkelingslanden en meer in het bijzonder van de armste ontwikkelingslanden;
- de harmonische en geleidelijke integratie van de ontwikkelingslanden in de wereldeconomie;
- de strijd tegen de armoede in de ontwikkelingslanden.

2. Het beleid van de Gemeenschap op dit gebied draagt bij tot de algemene doelstelling van ontwikkeling en consolidatie van de democratie en van de rechtsstaat, alsmede tot de doelstelling van eerbiediging van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden.

3. De Gemeenschap en de lidstaten houden zich aan de verbintenissen en de doelstellingen die zij in het kader van de Verenigde Naties en andere bevoegde internationale organisaties hebben onderschreven.

**RELEVANTE EG-RICHTLIJNEN, MEDEDELINGEN BETREFFENDE
MENSENRECHTENKWESTIES**

- **Conclusies van de Raad betreffende de uitvoering door de lidstaten en de instellingen van de EU van het actieprogramma van Peking**
(Persmededeling 11944/99 - wordt niet bekendgemaakt in PB)
 - **Resolutie van de Raad betreffende de evenwichtige deelneming van mannen en vrouwen aan het beroeps- en gezinsleven**
(Persmededeling 8980/00 - wordt later bekendgemaakt in PB)
 - **Richtlijn van de Raad houdende toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van personen ongeacht ras of etnische afstamming**
(PB L 180 van 19.7.200, blz. 22)
-

**CRITERIA VAN KOPENHAGEN - CONCLUSIES VAN HET VOORZITTERSCHAP
EUROPESE RAAD VAN KOPENHAGEN, 21-22 JUNI 1993**

- iii) De Europese Raad stemde er heden in toe dat de geassocieerde landen in Midden- en Oost-Europa, zo zij dat wensen, lid worden van de Europese Unie. De toetreding zal plaatsvinden zodra een geassocieerd land in staat is om de verplichtingen van het lidmaatschap na te komen door te voldoen aan de vereiste economische en politieke voorwaarden.

Het lidmaatschap vereist dat het kandidaatland zover is gekomen dat het beschikt over stabiele instellingen die de democratie, de rechtsstaat, de mensenrechten en het respect voor en de bescherming van minderheden garanderen, over een functionerende markteconomie alsook over het vermogen om de concurrentiedruk en de marktkrachten binnen de Unie het hoofd te bieden. Het lidmaatschap veronderstelt dat de kandidaten in staat zijn om de verplichtingen van het lidmaatschap op zich te nemen, wat mede inhoudt dat zij de doelstellingen van een politieke, economische en monetaire unie onderschrijven.

Het vermogen van de Unie om nieuwe leden op te nemen, met handhaving van de dynamiek van de Europese integratie, is ook een belangrijke overweging in het algemeen belang van zowel de Unie als de kandidaatlanden.

De Europese Raad zal de vorderingen van elk geassocieerd land bij het vervullen van de voorwaarden voor toetreding tot de Unie van nabij blijven volgen en passende conclusies trekken.

MEMORANDUM VAN DE EU BETREFFENDE DE DOODSTRAF

Indien ik kan bewijzen dat deze straf nuttig noch nodig is, zal ik de zaak van de menselijkheid verder vooruit geholpen hebben.

Cesare Beccaria, "Dei delitti e delle pene" (1764)

De Europese Unie (EU) is in alle gevallen tegen de doodstraf en heeft de universele afschaffing ervan consequent gesteund in haar streven om deze doelstelling te verwezenlijken. In landen die de doodstraf handhaven, streeft de EU naar een geleidelijke beperking van het toepassingsgebied ervan en naar naleving van de strikte voorwaarden voor toepassing van de doodstraf, zoals deze opgenomen zijn in verschillende internationale instrumenten betreffende de mensenrechten, alsook naar de instelling van een moratorium op terechtstellingen om de doodstraf volledig af te schaffen.

De EU is ten zeerste verontrust over het toenemend aantal terechtstellingen in de Verenigde Staten van Amerika (VS), te meer omdat de overgrote meerderheid ervan, na wederinvoering van de doodstraf in 1976, plaatsvond in de jaren '90. Voorts mogen jonge daders die bij het plegen van het misdrijf jonger dan 18 jaar waren, ter dood veroordeeld en terechtgesteld worden, hetgeen duidelijk indruist tegen de internationaal erkende normen betreffende de mensenrechten.

Bij de dageraad van een nieuw millennium wenst de EU de beginselen, de ervaringen, de beleids-overwegingen en de alternatieve oplossingen waardoor de Europese abolitionistische beweging zich laat leiden, met de VS te delen, nu alle EU-lidstaten de doodstraf hebben afgeschaft. Zodoende hoopt de EU dat de VS, die op de beginselen van vrijheid, democratie, rechtsstaat en eerbied voor de mensenrechten tot wasdom zijn gekomen, overwegen om zich bij de abolitionistische pioniers aan te sluiten en, als eerste stap naar de afschaffing, een moratorium op de toepassing van de doodstraf in te stellen en aldus zelf een paradigma te worden voor de landen die vasthouden aan de doodstraf.

1. Europa: op weg naar de afschaffing

In West-Europa trok de kwestie van de doodstraf reeds in een vroeg stadium de aandacht van bepaalde maatschappelijke kringen.

Door de eeuwen heen opgenomen in de instrumenten van zowel het strafrecht als het strafrechtelijk beleid, bracht de doodstraf al snel een debat op gang over humanitaire waarden. Deze ontwikkeling in de houding ten aanzien van de doodstraf startte meer bepaald in de context van de oprichting van de democratische staat in de 18e eeuw en kreeg sedertdien geleidelijk de steun van de volkeren van de staten die nu de EU vormen.

In feite begon men zich in de periode van de Verlichting, aan het einde van de 18e eeuw, vragen te stellen over de legitimiteit van de doodstraf. Destijds was vrijheidsbeneming het favoriete instrument van strafrechtelijke vervolging, terwijl tegelijkertijd het klassieke strafrecht opgang maakte. Hoewel vroege pogingen om de doodstraf af te schaffen, niet volledig geslaagd waren, gingen verscheidene Europese landen toen reeds akkoord met een beperking van de doodstraf tot zware misdrijven en hervormden zij hun rechtsstelsel dienovereenkomstig. Deze tendens om het toepassingsgebied van de doodstraf te beperken, bleef doorzetten in de volgende twee eeuwen, zij het dat meermaals een stap achteruit gezet werd wegens bijzondere politieke omstandigheden.

Desalniettemin gingen sommige landen zelfs verder en schaften zij de doodstraf definitief af voor gewone misdrijven. Portugal gaf het voorbeeld in 1867, op de voet gevolgd door Nederland. Zweden en Denemarken sloten zich na de eerste wereldoorlog bij deze abolitionistische beweging aan. Na de tweede wereldoorlog volgden Italië, Finland en Oostenrijk. In het midden van de eeuw was ook voor Duitsland de tijd gekomen om de doodstraf te verbieden, en wel voor alle misdrijven. In de jaren '60 en '70 ijverden ook het Verenigd Koninkrijk en Spanje voor de wettelijke afschaffing van de doodstraf voor burgerlijke misdrijven.

Ondertussen werd ook de tendens bevestigd om de doodstraf voor alle misdrijven af te schaffen, dus ook voor misdrijven uit hoofde van het militair recht of gepleegd in uitzonderlijke omstandigheden, bijvoorbeeld in tijd van oorlog. Sedert het einde van de jaren '60 hebben alle EU-lidstaten de doodstraf wettelijk afgeschaft.

Hieruit blijkt duidelijk dat de volledige afschaffing van de doodstraf in het merendeel van de lidstaten bereikt werd in twee stadia, waarbij het tweede stadium over het algemeen een proces van lange adem was. Voorts zij onderstreept dat, hoewel landen als het Verenigd Koninkrijk, Spanje, Luxemburg, Frankrijk, Ierland, Griekenland en België de doodstraf tot de tweede helft van deze eeuw in hun wetgeving handhaafden, terechtstellingen slechts zelden plaatsvonden of deze strafvoltage gewoon niet doorging. In feite lag er over het algemeen veel tijd tussen de laatste terechtstelling en de afschaffing van de doodstraf, waaruit geconcludeerd moet worden dat de Europese landen de facto of uit traditie reeds abolitionistisch waren toen zij de doodstraf, die in de justitiële praktijk duidelijk in onbruik geraakt was, formeel afschaften.

Anderzijds zij opgemerkt dat, terwijl in sommige EU-lidstaten de abolitionistische maatregelen de goedkeuring van de bevolking wegdroegen en dus neerkwamen op de voltooiing van een nationale traditie, in andere landen het politieke besluit tot afschaffing van de doodstraf niet door het merendeel van de publieke opinie ondersteund werd. In landen waar dit het geval was, resulteerde het besluit evenwel niet in negatieve reacties, maar doorgaans in een kleinschalig debat over de kwestie. Derhalve zij vermeld dat de afschaffing zelf in positieve zin heeft bijgedragen tot een beter geïnformeerde publieke opinie, die leden van de gemeenschap tot andere gedachten hielp brengen.

2. Gemeenschappelijke grondslag voor de afschaffing: waarden, beginselen en strafrechtelijk beleid

De doodstraf werpt een reeks afzonderlijke vragen van filosofische, religieuze, politieke en criminologische aard op.

Hoewel de lidstaten de doodstraf op verschillende tijdstippen afschaften, hadden zij een gemeenschappelijk uitgangspunt, namelijk de onmenselijkheid, de nutteloosheid en de onomkeerbaarheid van de doodstraf, hoe wreed het door de dader gepleegde misdrijf ook mocht zijn.

Bovendien lijkt deze rechtvaardiging thans te worden gedeeld door de gehele internationale gemeenschap, in zoverre het Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof alsook de resoluties van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties tot oprichting van de internationale tribunalen voor het voormalige Joegoslavië en voor Rwanda de doodstraf niet hebben opgenomen onder het scala van sancties, zelfs al moeten de meest ernstige misdrijven, waaronder genocide, misdrijven tegen de menselijkheid en oorlogsmisdrijven, berecht worden.

Humanistische waarden, ethische opvattingen en redenen in verband met de mensenrechten wogen door ten gunste van de afschaffing van de doodstraf. Voor de Europese regeringen ontpopte de doodstraf als middel voor bestraffing van overheidswege zich al vlug als negatie van de menselijke waardigheid, die een wezenlijk kenmerk is van het gemeenschappelijk erfgoed van de EU als unie van gedeelde waarden en beginselen.

Tegelijkertijd zijn er noch strafrechtelijk noch criminologisch gezien voldoende termen aanwezig om zo'n straf te handhaven. Allereerst kan wetenschappelijk niet bewezen worden dat de doodstraf en de toepassing ervan de criminaliteit doeltreffender tegengaan dan andere vormen van bestraffing. Het misdrijvenpercentage en de doodstraf zijn namelijk onafhankelijke gegevens, omdat de doodstraf en de uitvoering ervan geen ontmoedigend effect hebben en dus niet leiden tot een minder gewelddadige maatschappij. Handhaving van de doodstraf zou bovendien niet passen in de filosofie van wederaanpassing die in de strafrechtstelsels van alle EU-lidstaten wordt nagestreefd; volgens deze grondgedachte is een van de penologische doelstellingen van bestraffing gelegen in wederaanpassing. Voorts wordt ook de klemtoon gelegd op het penologische doel preventie, gezien als proces ante delictum (vóór het misdrijf) en post delictum (na het misdrijf), hetgeen impliceert dat ieder vorm van zowel fysieke als psychologische wreedheid afgewezen wordt ter bevordering van de eerbied voor de mensenrechten en ter voorkoming van de ontwikkeling van een nog meer door criminaliteit beheerste maatschappij. Last but not least mag de doodstraf niet beschouwd worden als passend middel om het leed van de familie van het slachtoffer te verzachten, omdat het justitieel bestel in deze zienswijze louter beschouwd wordt als instrument voor onwettige, persoonlijke wraak. Dit betekent niet dat de Europese strafrechtstelsels ongevoelig zijn voor de rechten en de belangen van het slachtoffer, wel integendeel. Er is immers voorzien in wetgeving die deze rechten waarborgt, alsook in diensten en programma's voor slachtofferhulp.

Voorts zijn er passende alternatieven voor de doodstraf die aan de behoeften van het slachtoffer tegemoetkomen en passende bijstand voor hem waarborgen. Zowel de daders als families van slachtoffers hebben baat bij wederaanpassing. Wat laatstgenoemden betreft, is het essentieel dat de door het geleden verlies veroorzaakte gevoelens overwonnen worden, hetgeen vereist dat er financiële en psychologische steun beschikbaar is.

Op het gebied van de justitiële praktijk dient tevens de onomkeerbaarheid van de doodstraf in aanmerking te worden genomen. Zelfs zeer geavanceerde rechtsstelsels die gegrondvest zijn op het beginsel van de rechtsstaat, met inbegrip van het beginsel van een behoorlijke rechtsgang, zijn niet immuun voor rechterlijke dwalingen. Die onomkeerbaarheid ontnemt ons iedere kans om een rechterlijke dwaling te corrigeren, waardoor het mogelijk is dat onschuldigen terechtgesteld worden. Een rechterlijke fout, uiteenlopende interpretaties van het recht, veroordeling op basis van onduidelijk en niet-overtuigend bewijsmateriaal, alsook het ontbreken van passende rechtsbijstand in alle stadia van de procedure, in het bijzonder wanneer de dader arm is, zijn slechts enkele omstandigheden die kunnen leiden tot terechtstelling van een onschuldige.

Bijgevolg werden de programma's voor het strafrechtelijk beleid doelbewust gehumaniseerd op grond van de gedachte dat het optreden van de overheid geen mensen als slachtoffer mag hebben, doch eveneens dat de bevordering van de mens een van de hoofddoeleinden van de criminologie is. Handhaving van de doodstraf zou daarentegen ongewenste kenmerken van het boete-aspect van het strafrecht aan het licht brengen. Dienovereenkomstig vonden belangrijke hervormingen plaats, waarbij de strafrechtelijke sancties geherstructureerd werden om beter aan te sluiten bij het beginsel van wederaanpassing en herintegratie van de dader in de gemeenschap; tegelijkertijd werd rekening gehouden met de noodzaak om de bescherming van de maatschappij te waarborgen en criminaliteit te voorkomen, veeleer dan te bestraffen.

3. Alternatieve sancties

De keuze voor een humaner, maar ook doeltreffender strafrechtstelsel effende het pad voor passende alternatieve strafrechtelijke sancties voor de doodstraf. In feite namen de Europese wetgevers aan dat misdadaad bestraft kon worden met andere straffen dan de doodstraf, zoals langdurige of levenslange opsluiting. In de praktijk was het zo dat, zelfs toen de doodstraf nog opgenomen was in de wet, en ook verplicht was voorgeschreven, de rechter op grond van verzachtende omstandigheden tot een alternatieve straf besloot of de doodstraf systematisch werd kwijtgescholden en aldus omgezet in een andere straf.

Levenslange gevangenisstraf blijft het gebruikelijke alternatief in geval van zeer ernstige misdrijven. In ieder geval is het zo dat, hoewel nagenoeg alle lidstaten dit type van straf, hetzij als mogelijkheid, hetzij als verplichte straf, opgenomen hebben in hun wetboek van strafrecht, bij levenslang eerder aan een beginsel dan aan een usance gedacht moet worden.

In sommige landen kan levenslange gevangenisstraf in geval van verzachtende omstandigheden namelijk vervangen worden door tijdelijke opsluiting. Verder kunnen personen die tot levenslang veroordeeld zijn, in nagenoeg alle lidstaten voorwaardelijk vrijgelaten worden nadat zij een bepaald deel van hun gevangenisstraf uitgezeten hebben, alsook op grond van andere factoren als goed gedrag, tekenen van heraanpassing of ziekte. Nagenoeg alle betrokken strafstelsels voorzien ook in omzetting van de straf door kwijtschelding. Bovendien kan levenslange gevangenisstraf in sommige landen niet opgelegd worden aan jongeren of geesteszieken.

Wat langdurige opsluiting betreft, blijkt uit het huidige strafrechtelijk beleid van de EU-lidstaten zonder meer dat het vertrouwen in het effect van lange gevangenisstraffen op de herintegratie afneemt en dat er een ontwikkeling aan de gang is om opsluiting tot een absoluut minimum te beperken.

Het staat vast dat de doelstellingen van het strafrechtelijk beleid niet met langdurige opsluiting, en vooral niet met levenslange opsluiting verwezenlijkt worden, tenzij er relevante maatregelen genomen worden om de gevangene in staat te stellen te gelegener tijd naar de maatschappij terug te keren. In deze context is de mogelijkheid van voorwaardelijke vrijlating van het allergrootste belang. Een op voorkoming van criminaliteit gericht beleid dat toelaat dat een veroordeelde die een deel van zijn gevangenisstraf heeft uitgezeten dat overeenkomt met de ernst van het gepleegde misdrijf en die niet langer een gevaar is voor de maatschappij, levenslang opgesloten blijft, voldoet namelijk niet aan de erkende minimumnormen voor de behandeling van gevangenen of aan de doelstelling van sociale wederaanpassing die bereikt wordt met het oog op de bereidheid en de geschiktheid van de dader om een gezagsgetrouw en zelfstandig leven te leiden.

Bovendien zij onderstreept dat het Verdrag van de Verenigde Naties (VN) inzake de rechten van het kind de kwestie van levenslange gevangenisstraf voor minderjarigen uitdrukkelijk behandelt; dit verdrag stelt namelijk dat levenslange gevangenisstraf zonder de mogelijkheid van vrijlating niet mag worden opgelegd voor strafbare feiten gepleegd door personen jonger dan 18 jaar.

4. Internationale context

De door de Europese wetgevers gesteunde tendens om de doodstraf de jure af te schaffen, die duidelijk zichtbaar werd in de tweede helft van deze eeuw, werd ook gunstig beïnvloed door de internationale omgeving. De afschaffing van de doodstraf werd namelijk snel een kwestie van internationaal belang, omdat zij bijdroeg tot de bevordering van de menselijke waardigheid en de geleidelijke ontwikkeling van de mensenrechten.

In 1971 bevestigde de Algemene Vergadering van de VN in Resolutie 2857 (XXVI) de wenselijkheid van afschaffing van de doodstraf in alle landen. Wat de internationale abolitionistische verdragen betreft, zette de Raad van Europa in 1983 de eerste stap met de aanneming van het zesde Protocol bij het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM) inzake de afschaffing van de doodstraf. In het kader van de VN werd in 1989 een tweede Facultatief Protocol bij het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (ICCPR) aangenomen inzake de afschaffing van de doodstraf. Onlangs sloot het Inter-Amerikaans systeem voor de bescherming van de mensenrechten zich aan bij de abolitionistische pioniers en nam de Organisatie van Amerikaanse Staten - waarvan de Verenigde Staten lid zijn - in 1990 het Protocol bij het Amerikaans Verdrag inzake de rechten van de mens, tot afschaffing van de doodstraf aan.

Voorts zijn er strikte voorwaarden voor toepassing van de doodstraf vastgesteld in internationale instrumenten betreffende de mensenrechten, zoals het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten of de Waarborgen ter bescherming van de rechten van terdoodveroordeelden van de Economische en Sociale Raad van de VN (ECOSOC). De EU tracht ervoor te zorgen dat de doodstraf in overeenstemming met die algemeen aanvaarde waarborgen voltrokken wordt in de landen waar zij niet is afgeschaft. De waarborgen schenken in het bijzonder aandacht aan het opleggen van de doodstraf voor andere dan de meest ernstige misdrijven, het voltrekken van de doodstraf met terugwerkende kracht, het opleggen van de doodstraf aan zwangere vrouwen en geesteszieken, het niet-naleven van procedurele waarborgen, met inbegrip van het recht op een eerlijk proces en het recht om gratie te vragen, en onmenselijke voltrekking van de doodstraf. Straf-voltrekking onder deze omstandigheden is in strijd met de internationaal erkende normen voor de mensenrechten en doen afbreuk aan de menselijke waardigheid en waarde.

5. Rechtsbedeling voor jongeren

De EU is in gelijke mate bezorgd over het opleggen van de doodstraf aan personen jonger dan 18 jaar.

Alle EU-lidstaten verwerpen de gedachte dat jongeren niet gecorrigeerd kunnen worden. Deze staten menen dat bij het aanpakken van het probleem van de jeugdcriminaliteit rekening moet worden gehouden met het feit dat jonge daders in volle ontwikkeling zijn en met een aantal aanpassingsmoeilijkheden kampen. Daarnaast zijn een arme achtergrond, het ontbreken van succes op school en drugsverslaving slechts enkele van de sociale problemen die hen beïnvloeden en hun crimineel gedrag in de hand werken.

Als gevolg daarvan zijn zij minder rijp en dus minder schuldig; zij mogen dan ook niet behandeld worden als volwassenen, maar verdienen mildere strafrechtelijke sancties. Dit impliceert onder meer de afwijzing van de doodstraf voor jongeren.

De Europese aanpak op het gebied van rechtsbedeling voor jongeren stemt derhalve in vérgaande mate overeen met de internationaal erkende normen inzake rechtsbedeling voor jongeren, zoals deze verankerd zijn in de volgende internationale instrumenten betreffende de mensenrechten: het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten van de VN, de Waarborgen ter bescherming van de rechten van terdoodveroordeelden van de ECOSOC, het Verdrag inzake de rechten van het kind van de VN en het Amerikaans Verdrag inzake de rechten van de mens. De desbetreffende internationale normen verbieden uitdrukkelijk de terdoodveroordeling van personen die op het tijdstip van het plegen van het misdrijf jonger dan 18 jaar waren. Een soortgelijk verbod is opgenomen in het Vierde Verdrag van Genève van 1949 betreffende de bescherming van burgers in oorlogstijd en de Aanvullende Protocollen van 1977 bij de Verdragen van Genève.

De EU en haar lidstaten baseren hun optreden op de waardigheid van alle menselijke wezens en op de onschendbaarheid van de mens.

Daders zijn mensen die een misdrijf gepleegd hebben, maar die ook een inherente en onvervreembare waardigheid bezitten, en wel dezelfde waardigheid als die welke geclaimd wordt door de rationalisten, door alle relevante religies en door de wet, omdat de doodstraf een negatie is van de menselijke waardigheid.

Het strafrechtstelsel van een land, en meer bepaald het systeem van sancties, kunnen een weerspiegeling zijn van tradities en specifieke historische aspecten van een maatschappij. De kwestie van de doodstraf is, boven alle politieke, wettelijke of strafrechtelijke overwegingen, echter een kwestie van menselijkheid. De humanisering van het probleem van de doodstraf zou een beslissend aspect in het bestaan van een volk moeten zijn.

Lang geleden kozen Europese landen hetzij in de praktijk, hetzij bij wet, voor menselijkheid, door de doodstraf af te schaffen en aldus de eerbied voor de menselijke waardigheid te bevorderen. En dit ultieme beginsel wenst de EU met alle landen te delen, zoals zij andere gemeenschappelijke waarden en beginselen als vrijheid, democratie, rechtsstaat en eerbied voor de mensenrechten met hen deelt. Indien zij erin slaagt dit doel te verwezenlijken, zullen zowel de EU als de andere landen de zaak van de menselijkheid verder vooruit geholpen hebben, zoals Beccaria voorspeld heeft. De EU verzoekt de VS dan ook, zich hierbij aan te sluiten.

RICHTSNOEREN VOOR HET BELEID VAN DE EU TEN AANZIEN VAN DERDE LANDEN INZAKE DE DOODSTRAF

I. INLEIDING

- i) De Verenigde Naties hebben de aanwending van de doodstraf aan strenge voorwaarden onderworpen, onder meer in het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR), het Verdrag inzake de rechten van het kind (VRK) en de Waarborgen ter bescherming van de rechten van terdoodveroordeelden van het ECOSOC. Het Tweede Facultatieve Protocol bij het IVBPR bepaalt dat de staten zich ertoe verbinden de doodstraf af te schaffen. De Europese Unie gaat nu een stap verder en streeft naar de afschaffing van de doodstraf in de Unie en daarbuiten.
- ii) Tijdens de 53e zitting en - in een door alle lidstaten van de Unie gesteunde resolutie - tijdens de 54e zitting heeft de VN-Commissie voor de rechten van de mens de landen waar de doodstraf niet is afgeschaft, opgeroepen om:
 - het aantal misdrijven waarvoor de doodstraf kan worden opgelegd, geleidelijk te beperken;
 - een moratorium op de voltrekking van de doodstraf af te kondigen, met het oog op de volledige afschaffing.
- iii) Tijdens de topconferentie van de Raad van Europa van oktober 1997 hebben de regeringsleiders, waaronder alle regeringsleiders van de lidstaten van de Unie, opgeroepen tot de wereldwijde afschaffing van de doodstraf. Bovendien hebben de nieuwe lidstaten van de Raad van Europa zich ertoe verbonden moratoria in acht te nemen en Protocol nr. 6 bij het EVRM te bekrachtigen, waardoor zij zich tot de afschaffing van de doodstraf verbinden.
- iv) In het Verdrag van Amsterdam van de Europese Unie van 1997 wordt opgemerkt dat de doodstraf sinds de ondertekening van Protocol nr. 6 bij het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens in de meeste lidstaten van de Unie is afgeschaft en in geen enkele lidstaat is toegepast.
- v) De staten die deelnemen aan de OVSE zijn uit hoofde van het Document van Kopenhagen verplicht informatie uit te wisselen over de afschaffing van de doodstraf en deze informatie beschikbaar te stellen voor het publiek. De Europese Unie komt deze verplichting na door regelmatig verklaringen af te leggen in het kader van de Menselijke Dimensie van de OVSE.
- vi) De statuten van het Internationaal Tribunaal voor het voormalig Joegoslavië en het Internationaal Tribunaal voor Ruanda, die beide door de EU werden gesteund, voorzien niet in de doodstraf, hoewel beide rechtscolleges werden ingesteld om massale schendingen van het humanitair recht, met inbegrip van genocide, te bestraffen.

II. WERKWIJZE

De EU is van oordeel dat de afschaffing van de doodstraf bijdraagt tot de verbetering van de menselijke waardigheid en de gestage ontwikkeling van de mensenrechten.

Het doel van de Europese Unie is:

- te streven naar de wereldwijde afschaffing van de doodstraf als een belangrijk beleidsdoel waar alle lidstaten mee instemmen;
- te eisen dat de aanwending van de doodstraf, in de staten waar deze nog bestaat, geleidelijk wordt beperkt en er op aan te dringen dat ze wordt voltrokken met inachtneming van minimumnormen zoals uiteengezet in het betreffende hoofdstuk.

De EU zal aan dit doel bekendheid geven als een integrerend deel van haar mensenrechtenbeleid.

De Europese Unie zal haar optreden, met inbegrip van verklaringen en demarches ter zake van de doodstraf, in internationale fora en ten aanzien van derde landen intensiveren in het licht van het hoofdstuk over de minimumnormen.

De Europese Unie zal geval per geval en op basis van de criteria nagaan of zij bij andere staten demarches zal ondernemen over de aanwending van de doodstraf.

De voornaamste aspecten van de aanpak van de EU zijn:

ALGEMENE DEMARCHES

Waar toepasselijk zal de Europese Unie de kwestie van de doodstraf aan de orde stellen in haar dialoog met derde staten. Bij deze contacten wordt onder meer rekening gehouden met:

- de oproep van de EU voor de wereldwijde afschaffing van de doodstraf, of ten minste voor een moratorium;
- wanneer de aanwending van de doodstraf gehandhaafd wordt, zal de EU er de nadruk op leggen dat de landen deze straf alleen mogen aanwenden in overeenstemming met de minimumnormen die in het betreffende hoofdstuk staan, en dat ze een zo groot mogelijke openheid moeten betrachten bij de aanwending ervan.

De precieze aard van deze aanpak zal onder meer afhangen van de vraag of:

- het land een goed functionerend en open gerecht heeft;
- het land zich er internationaal toe heeft verbonden de doodstraf niet aan te wenden, bijvoorbeeld in het kader van regionale organisaties en instrumenten;
- de rechtsorde van het land en de aanwending van de doodstraf al dan niet openstaan voor openbaar en internationaal toezicht, en of er aanwijzingen bestaan dat de doodstraf vaak in strijd met de minimumnormen wordt aangewend.

Demarches van de EU inzake de aanwending van de doodstraf zullen met name worden overwogen wanneer zich nieuwe ontwikkelingen voordoen in het beleid van een staat ter zake van de doodstraf, bijvoorbeeld wanneer een officieel of feitelijk moratorium op de doodstraf ten einde loopt of wanneer de doodstraf bij wet opnieuw wordt ingesteld.

Bijzondere aandacht zal worden geschonken aan verslagen en conclusies van relevante internationale mechanismen voor mensenrechten.

Een demarche of een publieke verklaring is mogelijk wanneer landen stappen ondernemen om de doodstraf af te schaffen.

INDIVIDUELE GEVALLEN

Bovendien zal de Europese Unie, wanneer zij kennis krijgt van individuele terdoodveroordelingen waarbij de minimumnormen worden geschonden, overwegen of specifieke demarches moeten worden ondernomen.

In dergelijke gevallen is spoed vaak ten zeerste geboden. Lidstaten die dergelijke demarches voorstellen, dienen daarom zoveel mogelijk achtergrondinformatie uit alle beschikbare bronnen te verschaffen. Daaronder vallen bijzonderheden over het ten laste gelegde misdrijf, het strafproces, de precieze aard van de schending van de minimumnormen, de status van eventuele rechtsmiddelen en, indien bekend, de verwachte terechtstellingsdatum.

Wanneer voldoende tijd voorhanden is, moet worden overwogen om bij de hoofden van de missies nauwkeurige informatie en advies in te winnen voordat demarches worden ondernomen.

RAPPORTAGE OVER MENSENRECHTEN

De hoofden van de EU-missies zouden ambtshalve een analyse van de aanwending van de doodstraf in hun verslagen over de mensenrechten moeten opnemen en op gezette tijden een beoordeling moeten maken van het effect en de weerslag van de initiatieven van de Unie.

MOGELIJKE RESULTATEN VAN EU-INTERVENTIES: ANDERE INITIATIEVEN

De EU heeft zich ten doel gesteld om, waar mogelijk, derde landen ervan te overtuigen, de doodstraf af te schaffen. Daartoe zal de EU de landen aansporen om toe te treden tot het Tweede Facultatieve Protocol bij het IVBPR en vergelijkbare regionale instrumenten.

Wanneer zulks niet mogelijk is, zal de EU de afschaffing van de doodstraf niettemin als doelstelling blijven handhaven en:

- de staten aanmoedigen om internationale mensenrechteninstrumenten te bekrachtigen en na te leven, met name de instrumenten over de aanwending van de doodstraf, waaronder het IVBPR;

- de kwestie in internationale fora aan de orde stellen en moratoria op de aanwending van de doodstraf en, te gelegener tijd, de afschaffing ervan, nastreven;
- de bevoegde internationale organisaties aanmoedigen om passende maatregelen te nemen om de staten ertoe aan te zetten de internationale normen inzake de doodstraf te bekrachtigen en na te leven;
- bilaterale en multilaterale samenwerking aanmoedigen en aanbieden, onder meer in samenwerking met de civiele samenleving, met inbegrip van het recht, teneinde een eerlijk en onpartijdig strafproces te bewerkstelligen.

III. MINIMUMNORMEN

Wanneer staten vasthouden aan de doodstraf, is het volgens de EU van belang dat de volgende minimumnormen in acht worden genomen:

- i) Een doodvonnis mag alleen voor de ernstigste misdrijven worden uitgesproken, met dien verstande dat daaronder alleen misdrijven met voorbedachten rade vallen, die de dood of andere uiterst ernstige consequenties tot gevolg hebben. De doodstraf zou niet mogen worden opgelegd voor geweldloze financiële misdrijven of voor het geweldloos tot uiting brengen van zijn godsdienst of levensovertuiging.
- ii) Een doodvonnis mag alleen worden uitgesproken voor misdrijven waarvoor de doodstraf ten tijde van het begaan van toepassing was, met dien verstande dat, mocht de wet na het begaan van het strafbare feit in de oplegging van een lichtere straf voorzien, de overtreder daarvan dient te profiteren.
- iii) Een doodvonnis mag niet worden uitgesproken jegens:
 - personen die ten tijde van het misdrijf de leeftijd van achttien jaar nog niet hadden bereikt;
 - zwangere vrouwen en vrouwen met kleine kinderen;
 - personen die hun geestesvermogen verloren hebben.
- iv) Een doodvonnis mag alleen worden uitgesproken wanneer de schuld van de beklaagde gebaseerd is op duidelijke en overtuigende bewijzen die geen ruimte laten voor een andere verklaring van de feiten.
- v) De doodstraf kan alleen worden voltrokken ingevolge een onherroepelijk geworden vonnis door een bevoegde rechter gewezen, na een behandeling door een bij de wet ingestelde rechterlijke instantie welke alle mogelijke waarborgen op een eerlijk proces biedt en die ten minste gelijk zijn aan die welke in artikel 14 van het IVBPR staan, met inbegrip van het recht van een ieder die verdacht of beschuldigd wordt van een misdrijf waarvoor de doodstraf kan worden opgelegd, op passende rechtsbijstand in alle fasen van de procedure en, waar passend, het recht om contact op te nemen met een consulaire vertegenwoordiger.

- vi) Een ieder die ter dood is veroordeeld, moet een effectief rechtsmiddel ter beschikking hebben om beroep in te stellen bij een hoger rechtscollege en er moeten stappen worden ondernomen om ervoor te zorgen dat die beroepen verplicht zijn.
- vii) Waar toepasselijk moet een ieder die ter dood is veroordeeld, het recht hebben om een individuele klacht neer te leggen overeenkomstig de internationale procedures; de doodstraf zal niet worden voltrokken zolang de klacht overeenkomstig die procedures in behandeling is.
- viii) Een ieder die ter dood is veroordeeld, heeft het recht gratie of verzachting van het vonnis te vragen. Amnestie, gratie of verzachting van het vonnis kan in alle voorkomende gevallen worden verleend.
- ix) De doodstraf mag niet worden voltrokken in strijd met de internationale verplichtingen van een staat.
- x) De tijd die na de terdoodveroordeling verstrijkt, kan ook een rol spelen.
- xi) Wanneer de doodstraf wordt voltrokken, moet zij op zodanige wijze worden uitgevoerd dat zij zo weinig mogelijk lijden veroorzaakt. Zij mag niet in het openbaar of op vernederende wijze worden voltrokken.
- xii) De doodstraf mag niet worden uitgesproken bij wijze van politieke vergelding in strijd met de minimumnormen, bijvoorbeeld tegen personen die een staatsgreep hebben beraamd.

**STATEMENT BY MR JAIME GAMA, MINISTER FOR FOREIGN AFFAIRS OF
PORTUGAL, ON BEHALF OF THE EUROPEAN UNION
56TH SESSION OF THE COMMISSION ON HUMAN RIGHTS
(GENEVA, 20 MARCH – 28 APRIL 2000) - GENEVA, 21 MARCH 2000**

I have the honour to address this Commission on behalf of the European Union. The Central and Eastern European countries associated with the European Union - Bulgaria, the Czech Republic, Estonia, Hungary, Latvia, Lithuania, Poland, Romania, Slovakia, Slovenia - and the associated countries Cyprus, Malta and Turkey have expressed the wish to align themselves with this statement.

Let me start by congratulating you, Ambassador Simkhada, on taking over the Chair of the 56th Session of the Commission on Human Rights. I would also like to express the appreciation of the European Union for the work carried out by your predecessor, Ambassador Anne Anderson.

Mr Chairman,

The importance of human rights in the definition of modern foreign policy is an undeniable reality at the dawn of a new millennium.

The European Union firmly believes that the well-being of all individuals in the world should be of utmost relevance for all governments. As Secretary-General Kofi Annan recently said, «The State is now widely understood to be the servant of its people, and not vice-versa». We do not consider that human rights as a concept can be attached to any particular culture or geographical region. The respect for human rights is a legacy that we have the duty to preserve and to pass on to future generations, irrespective of place, ethnic origin, gender, religion or belief. In other words, we are speaking about universality. No country should be free to invoke sovereignty or interference in internal affairs to prevent the people under its jurisdiction from fully enjoying their human rights. It is the duty of the international community to monitor violations of human rights whenever and wherever they occur. It is also the duty of the international community to call upon the States where those violations are taking place to cease those practices and bring the perpetrators to justice.

A new perspective on human rights has developed in recent decades. It would be difficult nowadays to argue reasonably for a separation between civil and political rights and economic, social and cultural rights. Indivisibility, interdependence and interrelation are the key words when facing those two sets of rights. Progress in one set cannot be achieved without full respect for the other.

However, one should not think that nothing remains to be decided and achieved in the realm of human rights. As the world keeps moving, so we must redefine and deepen concepts and approaches. This effort is now under way within the European Union, as negotiations proceed for the drafting of a European Charter of Human Rights. We expect this Charter to encompass the many different contributions spread out in numerous other sources. What we are striving for is a comprehensive code of common values with the purpose of better protecting those who live in the European Union.

New challenges surface almost continually. If we choose the right path we may be able to draw most of the positive aspects from those challenges. Globalisation is a good example. Globalisation has been accused of being a strategy devised by the developed countries to hamper the progress in developing countries. This is a great way from the truth. But as something which is still in its infancy, globalisation's inherent risks and dangers cannot be denied. However, one should realise the advantages that a global planet can bring to improving the quality of life worldwide. The effect this could produce on a more sustainable society, where people are more knowledgeable about the full enjoyment of their human rights, can scarcely be refuted.

Mr Chairman,

The European Union considers the individual as being at the centre of its policies. As such, the promotion and protection of human rights are integral to peace and security, economic development and social equity. Protecting the individual is at the core of our death penalty policy. The European Union considers that abolition of the death penalty contributes to the enhancement of human dignity and the progressive development of human rights and continues to strive for its universal abolition, or at least for a moratorium on executions.

Mr Chairman,

Tackling human rights issues should not be exclusive to the State structure. Administrations need to work in cooperation with civil society at large and with committed NGOs in particular. We praise the efforts made by NGOs all over the world to inform, monitor and denounce flagrant violations of human rights. We acknowledge their contribution in shaping policies more closely related to people's aspirations. We expect that their freedom of movement and expression is not hindered by any type of obstacle.

This continuous dialogue with NGOs has been helpful to promote more transparency in governments' activities in the European Union. Our policies should be accountable, and to that end people must be familiar with them. This is the main reason why the EU published in 1999 the first annual report on human rights. The European Union's human rights policies, priorities and practices are documented in this report, which is intended to foster a thorough debate.

The European Union is aware that the human rights situation in its Member States is not perfect. We do not consider ourselves to be above criticism and we do not rest on previous achievements. On the contrary, we are constantly seeking to improve our human rights mechanisms to avoid cases where the respect of a person's dignity might be endangered.

Mr Chairman,

The European Union continues to be actively involved in the review processes of the World Conferences of Copenhagen on Social Development and Beijing on the Rights of Women. We hope that the progress achieved in those Conferences can be enhanced in a spirit of cooperation and dialogue among their participants.

The European Union is also actively engaged in the European preparatory process of the World Conference on Racism, on the basis of the firm belief that the defence of the principle of non-discrimination should be at the centre of every country's understanding of human rights.

Mr Chairman,

This Session of the Commission on Human Rights will have to face a huge task. It is our responsibility to address the human rights violations that are taking place. In order to better accomplish this mission, it is of utmost importance to improve and rationalise the functioning of the Commission's mechanisms. The report of the Working Group on this issue, to be approved at this Session, reflects a compromise solution which we expect will contribute to more effective handling of human rights issues.

Mr Chairman,

The European Union will present initiatives and offer its comments under a number of agenda items dealing with thematic issues and country situations. Today, I would like to address a few particular situations.

People were shocked by the images coming out of East Timor last year. The situation demanded a strong reaction from the international community and this was achieved, inter alia, by the convening of a Special Session of this Commission. We took note of the recommendations of the International Commission of Inquiry and the Indonesian Commission of Inquiry regarding the violations of fundamental human rights and international humanitarian law perpetrated in East Timor. The European Union defends that those held responsible for human rights violations will be brought to justice.

The European Union remains concerned over the situation of the refugees and displaced persons in West Timor, and we strongly encourage the creation of conditions for their safe return and for the continued involvement of the international community in this regard.

The situation in Chechnya also demands our attention. Our public opinions are alarmed by reports of widespread human rights violations. A serious and independent investigation must be carried out without delay in order that those responsible can be brought to account. The European Union stresses the importance of an international presence in Chechnya and urges the Russian authorities to comply with their commitments and rapidly launch full and transparent investigations into alleged human rights violations.

The European Union is committed to the existing dialogue on human rights with China. We acknowledge progress made in fulfilling basic needs of the Chinese population. However, we remain concerned about the lack of progress still prevailing in other areas. The use of the death penalty, restrictions on fundamental freedoms, harsh sentences imposed on political dissidents, persecution of religious minorities, non-ratification of the UN human rights international covenants and insufficient cooperation with UN human rights mechanisms are relevant examples of fields where swift action needs to be taken.

Mr Chairman,

The European Union is convinced that at the end of this session progress will certainly have been achieved through the cooperation and efforts of all participants. We hope that this progress will be translated into effective improvement of the situation of human rights for all people worldwide.

Thank you, Mr Chairman.

**STATEMENT BY AMBASSADOR ALVARO MENDONÇA E MOURA ON BEHALF OF
THE EUROPEAN UNION ON THE QUESTION OF THE VIOLATION OF HUMAN
RIGHTS AND FUNDAMENTAL FREEDOMS IN ANY PART OF THE WORLD**

56TH SESSION OF THE COMMISSION ON HUMAN RIGHTS
(GENEVA, 20 MARCH – 28 APRIL 2000) - GENEVA, 29 MARCH 2000

On behalf of the European Union I would like to address the question of the violation of human rights and fundamental freedoms in any part of the world under agenda item 9. The Central and Eastern European countries associated with the European Union – Bulgaria, the Czech Republic, Estonia, Hungary, Latvia, Lithuania, Poland, Romania, Slovakia, Slovenia - and the associated country Malta have expressed the wish to align themselves with this statement.

Respect for human rights and fundamental freedoms, as well as development and consolidation of democracy and the rule of law are major goals for the EU. This determination is expressly stated in the Amsterdam Treaty and is consistent with the obligations under international law to protect and promote human rights and fundamental freedoms. The inherent dignity of all human beings so requires.

In its bilateral relations with third countries, as well as in the framework of international organisations and conferences, the EU aims at actively contributing to building up a world-wide culture of human rights, based on the principles of universality, indivisibility and interdependence. This is the ultimate message of the Universal Declaration of Human Rights.

Human rights are therefore a core element of our policy and encouragement for compliance with international human rights standards rests primarily on the values of co-operation and incentive. Dialogue on human rights issues, co-operation agreements, funding mechanisms and assistance programmes, among others, are the main EU instruments through which we combine efforts with our interlocutors and partners to foster the worth and dignity of the human being. Yet the EU does not refrain from speaking out against human rights abuses and expressing its concern.

In an increasingly globalised world, a catalytic moment has arrived for achieving freedom from fear and freedom from want. Elimination of discrimination and all forms of intolerance, promotion of social justice, addressing the special needs of those who are more vulnerable, universal abolition of the death penalty and the end of impunity are just some of the priorities to which we all must dedicate ourselves.

The EU will take initiatives on the situation of human rights in the **Democratic Republic of the Congo, Sudan, Iran, Iraq and Burma/Myanmar**. I would like to reserve the right to address these situations in the introduction of the respective initiatives under item 9. The EU also seeks support for initiatives on **Colombia** and **East Timor**. The human rights situation in Israel, the occupied territories and the territories under Palestinian authority have been referred to in our statement under item 8.

I will now address more closely the situation of human rights in a number of countries and regions of concern.

1. The EU expresses its deep concern about the situation in **Chechnya** and in particular the plight of innocent civilians and considers that a lasting solution to the conflict requires a political solution to be reached through political dialogue between all parties concerned. Therefore the EU calls again on the Russian Federation to establish a complete cease-fire.

The EU states that continuing reports of violations of human rights and breaches of international humanitarian law in Chechnya must be promptly and credibly addressed by the Russian authorities, in accordance with the international human rights and humanitarian law treaties and conventions to which it is a party. The EU notes the nomination of a Presidential Representative for human rights in Chechnya and the functioning of his office. In accordance with the agreement reached as regards the inclusion of two Council of Europe representatives in that office, these representatives must be granted full independence as well as freedom of movement and contacts. The EU also expects the Presidential Representative to closely co-operate with the OSCE Assistance Group. The EU further expects the Russian Federation to conduct a thorough, independent and transparent investigation into the alleged killing, torture and ill-treatment of civilians and displaced persons in Chechnya and in the neighbouring republics, and to take criminal action against the perpetrators of these human rights violations, and calls upon Russia to give free access to international organisations and the media, including access to the detention camps.

The EU welcomes the willingness of the Russian authorities to receive the United Nations High Commissioner for Human Rights and looks forward to hearing her report.

The EU continues to be particularly concerned about the serious humanitarian situation in the region, not least in the light of the reports given by Mr. Gil-Robles, the Council of Europe's Commissioner for Human Rights, and Lord Judd, Head of a visiting Delegation of the Parliamentary Assembly, after their respective visits to Chechnya. The EU calls upon the Russian authorities to extend full cooperation to the regional organisations and welcomes the forthcoming visit of the OSCE's Chair in office. The EU expresses its firm hope that the Russian authorities will create the necessary conditions for permanent international monitoring of the humanitarian and human rights situation, including monitoring by the Council of Europe. The EU underscores the need for a swift return of the OSCE Assistance Group under circumstances that will allow the entirety of its mandate to be fulfilled.

2. The EU is deeply concerned by the lack of progress in **Federal Republic of Yugoslavia** in the field of human rights and democratisation. The EU reiterates its view that the path towards the full

integration of the FRY into the international community will depend on democratic change in the FRY and on compliance by the FRY with its international obligations. This includes in particular full respect for human rights and the rights of persons belonging to minorities, reform of the electoral system, organisation of free and fair elections, the establishment of a dialogue with the opposition, freedom of expression, in particular freedom of the media, association and peaceful assembly, and independence of the judiciary. The EU believes that freedom of expression is one of the cornerstones of democracy and calls upon the Serbian authorities to allow all citizens to freely express their political will. In particular the EU firmly condemns the recent intensification of repression and harassment of the independent media and the democratic opposition. The EU urges the FRY to co-operate fully with the International Criminal Tribunal for former Yugoslavia.

The EU is willing to strengthen its good relations with the people of the Federal Republic of Yugoslavia and to support its legitimate aspiration to democracy and economic prosperity, respect for human rights and the rule of law as well as the development of good neighbourly relations in the region.

The EU continues to attach the highest importance to the implementation of UN Security Council Resolution 1244 on **Kosovo**, reiterates its full support for KFOR and UNMIK and calls upon all parties to co-operate fully with them in this objective. The EU urges all people in Kosovo to comply fully with the resolution and to end all acts of ethnic violence in order to allow for the creation of a democratic and multi-ethnic Kosovo.

The EU recalls its determination to support the democratisation process in Kosovo. The EU has welcomed the establishment of interim co-administration structures, and recalls the attachment to effective participation by all parties, including the Kosovo Serbs, as provided for in the 31 December 1999 agreement. The EU attaches the utmost importance to the thorough preparation by UNMIK of the local elections to be held later this year. It calls on the Yugoslav authorities to fully co-operate with UNMIK for the civil registration of displaced Serbs from Kosovo in Serbia.

The EU furthermore stresses the need for a safe return of refugees and displaced persons to their homes, and the assurance of security and freedom of movement for all people in Kosovo regardless of their ethnic origin and considers that bringing the perpetrators of atrocities to justice is of the utmost importance.

3. The EU welcomes the steps taken to implement the Peace Agreement in **Bosnia and Herzegovina**. It nevertheless remains concerned about the lack of progress in many areas vital for the protection of, and respect for human rights and fundamental freedoms. The EU particularly stresses the need to continue reform of the police and the judicial system with a view to full establishment of the rule of law, and to end discriminatory practices in the area of economic and social rights, which have a negative effect on minority returns. The EU also remains concerned about continuing tension between the different ethnic communities and violence against returnees and calls upon all parties to implement their commitments under the Dayton Agreement and to create appropriate conditions for the unrestricted and safe return of displaced persons, particularly those belonging to minorities. The EU urges the authorities in the Republika Srpska part of Bosnia and Herzegovina to co-operate fully with the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY).

4. The EU welcomes significant developments recently achieved in **Croatia** and expresses its firm hope that they will strengthen the path towards the full establishment of democracy and the rule of law in the country. This includes the comprehensive implementation of measures concerning return of refugees and displaced persons, respect for the rights of persons belonging to minorities, reform of the judicial system and ensuring freedom of expression. The EU welcomes the ongoing legislative process on the amendment of the discriminatory laws and the extradition to The Hague of Mladen Naletilic which reflects the willingness of the new Croatian leadership to cooperate with the ICTY.

5. The EU continues to be strongly committed to the stabilisation and development of the Western Balkans region and is determined to play a leading role in the implementation of the Stability Pact for South Eastern Europe. Along with all governments and organisations concerned, the EU is willing to work in close partnership with the countries of the region to create the conditions for their integration within the European structures.

6. The EU welcomes the decision of the Turkmen authorities to abolish the death penalty. We are otherwise deeply concerned at the deteriorating situation of Human Rights in **Turkmenistan**. The EU has raised its concerns about harassment of political opponents, political arrests and treatment of political prisoners. We observe with grave concern the difficult situation of small religious groups resulting from steadily growing repression. The EU urges Turkmenistan to implement the UN Human Rights covenants, which guarantee, inter alia, freedom of opinion, expression, religion, assembly and association. In this regard, the EU is gravely concerned by the events at the end of last year which opened the way for President Nyazov to remain President for life and which, if implemented, would undermine one of the fundamental bases of democracy.

7. The EU urges the government of **Uzbekistan** to respect freedom of opinion, expression, information, assembly and association, including freedom for religious groups. In particular, the EU encourages the authorities to actively protect the human rights of persons belonging to religious minorities. The government ought to allow Human Rights Defenders to work unhindered and respect the right to personal integrity. The right to a fair trial, including fair treatment in pre-trial detention, must be protected as a fundamental right. The EU is deeply concerned at the death sentences passed in Uzbekistan and urges its authorities to refrain from the use of the death penalty. The EU is concerned at the existence of a «concentration camp» in the steppes of Karakalpakhia and calls for its immediate dissolution.

8. The EU has noted with concern the results of the latest parliamentary elections in **Kyrgyzstan** in which the majority of the opposition was prevented from taking part because of obstructions created by the government. This means a setback for the development of democracy in this country. Steps should be taken to ensure that the presidential elections in December can take place in a climate of freedom and fairness.

9. The EU remains concerned about the lack of civil and political rights in **Belarus**, in particular reports of arbitrary arrests and detentions, ill treatment and disappearances as well as restrictions on freedom of expression, association and peaceful assembly. Deficiencies in the legal and judicial system also raise our concern, especially as regards State interference in judicial proceedings, prolonged pre-trial detentions and poor prison conditions. The EU calls upon the government to undertake legislative reforms in order to improve civil and political rights and calls for the early implementation of such reforms, especially with a view to the parliamentary elections later this year, which should be conducted in a free and fair manner. Furthermore, the position of the parliament vis-à-vis the powers of the executive should be reinforced so as to ensure the restoration of the democratic balance of power in the State. The EU also urges the government to abolish the

death penalty and, as a first step, to introduce a moratorium on executions.

10. The EU welcomes the launch of the talks aiming at an overdue, comprehensive, just and lasting solution to the **Cyprus** problem in December, in accordance with the relevant UN Security Council resolutions, and expresses its strong support for the UN Secretary-General's efforts to bring the process to a successful conclusion. The EU continues to follow the situation in Cyprus closely and reaffirms that the status quo there remains unacceptable. The EU calls for full respect for human rights and fundamental freedoms on the whole island. In the same context, we express our wish that the Committee of Missing Persons will very soon be able to duly proceed with its work.

The EU supports UNFICYP's continued efforts to implement its humanitarian mandate, calling upon all concerned to allow it to do so without hindrance.

We particularly welcome the recent decision of the Republic of Cyprus to ratify Protocol 6 to the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms concerning the abolition of the death penalty.

11. The EU welcomes recent positive developments in **Turkey** as well as its intention to continue its reforms towards fulfilling the criteria for accession to the EU, with particular reference to the issue of human rights. We welcome the government's efforts to implement democratic, social, legislative and administrative reforms, as well as initiatives adopted to improve human rights conditions, and we encourage further steps towards the strengthening of civil and political rights. The EU nevertheless remains concerned at continuing reports on the use of torture and ill-treatment, extra-judicial killings, lack of information on missing persons, restrictions on freedom of expression and assembly, as well as the insufficient observance of the rights of persons belonging to minorities. Despite some notable efforts to combat human rights violations in detention facilities, the situation in Turkish prisons remains alarming. The EU notes with satisfaction the stated intention of the government to adhere to the International Covenants on civil and political as well as on economic, social and cultural rights, and calls upon Turkey to fully respect the rule of law and international standards of human rights, including in the fight against terrorism. The EU also calls upon the government of Turkey to urgently abolish the death penalty.

12. While noting some improvement, the EU remains concerned about the human rights situation in **Syria** and emphasises that further progress is needed in order to achieve compliance with international human rights norms. Arbitrary arrests, prison conditions and detentions beyond the end of prison sentences are of great concern to the EU. Notwithstanding the fact that an amnesty was granted in the previous year, we call upon the government of Syria to release all those imprisoned for exercising freedom of association and expression. The EU also urges Syria to provide information about the whereabouts and situation of detained persons to their families or, in the case of foreigners, to their country of origin. We particularly deplore the denial of freedom of expression, assembly and association, as well as restrictions on the freedom of movement. We equally condemn the repression in Syria of human rights activists and discrimination against the Kurdish minority, in particular stateless Syrian-born Kurds. The EU stresses that it is fundamental that Syria fulfil its obligations under international human rights treaties, taking all the appropriate measures to implement them.

13. With regard to **Afghanistan**, the EU remains deeply concerned about the continuing and widespread human rights violations taking place. The EU's Common Position on Afghanistan, adopted in January 2000, renews our call to all parties to recognise, protect and promote all human rights and fundamental freedoms. The EU is also deeply concerned about the continuing grave violations of the human rights of women and girls, including all forms of discrimination against them, in all areas of Afghanistan, particularly those under Taliban control. The EU is also disturbed by reports of human rights violations in the Shomali Plain during the Taliban's offensive in 1999, including house and crop burning, forced movements of civilian population and destruction of the agricultural infrastructure. The EU therefore welcomes the proposed deployment of UN Civilian Monitors. We urge all Afghan factions to end discriminatory policies and to promote equal rights, dignity and access to education, employment and health care for women and men. The EU is deeply concerned about reports of the use of child soldiers by the warring factions and strongly urges them to end this practice without any delay. The EU remains convinced that the conflict in Afghanistan has no military solution and that the major contribution to improving the human rights situation in Afghanistan would be an immediate cease-fire, followed by a negotiated settlement in line with the efforts of the UN leading to the establishment of a broad-based government.

14. The EU remains deeply concerned at the situation of human rights in **Saudi Arabia**. The EU urges the government to ensure the respect for civil and political rights. The EU remains particularly worried at prohibitions of, or restrictions on, fundamental freedoms, including freedom of expression, assembly and association. The EU encourages Saudi Arabia to remove obstacles to freedom of religion. The EU is gravely concerned about the serious violations of the human rights of women in Saudi Arabia and renews its call for the improvement of human rights of women in law and practice. We strongly urge Saudi Arabia to become party to and implement the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women. Reports of torture and other inhuman treatment and punishment particularly worry the EU, all the more so since Saudi Arabia is a party to the UN Convention against Torture. Considering that the accession of Saudi Arabia to some conventions in the field of human rights is a positive step, the EU encourages the government of Saudi Arabia to implement these texts and to go further by acceding to the International Covenants on Civil and Political Rights and on Economic, Social and Cultural Rights. The EU encourages Saudi Arabia to cooperate with human rights mechanisms by inviting Special Rapporteurs, in particular the Special Rapporteur on the Independence of Judges and Lawyers. The EU is also worried by the increasing number of executions in the country and urges Saudi Arabia to limit the use of the death penalty.

15. The EU remains concerned about the human rights situation in **Jammu and Kashmir**, where, despite positive steps taken by the Indian Government, the situation continues to be far from normal. Terrorism and armed infiltration across the Line of Control have substantially contributed to the current situation. The EU encourages Pakistan to prevent such infiltration by adopting the appropriate measures. At the same time, the EU encourages India to take all appropriate measures to stop human rights violations. Following the full access given to the EU Troika mission to Jammu and Kashmir in October 1999 and in previous years, the EU would like to stress the need for improvement of access to Kashmir for international and non-governmental organisations as well as for the Special Rapporteur on Torture.

16. The EU is concerned about religious intolerance on the subcontinent, including cases of murder, assault and destruction of places of worship. In the case of **India**, the EU therefore welcomes the renewed commitment by the Indian Government to protect the rights of religious minorities. The EU calls upon Pakistan to protect the right of religious minorities and to abolish the death penalty for blasphemy.

17. The EU takes note of the declarations by the Pakistani authorities stating their commitment to democracy, the rule of law and respect for human rights. These are core elements for whose implementation we urge **Pakistan** to take all necessary and adequate measures. We remain disturbed by the occurrence of human rights violations in Pakistan, including the use of torture, the lack of fair trials, arbitrary detention, violations of the human rights of women and children and of the rights of ethnic minorities. The EU calls upon Pakistan to take effective measures to stop the practice of honour killings of women and girls. The EU is seriously concerned about the independence of the judiciary. The EU is particularly concerned about cases of individuals who have been kept in «protective custody» since last October or have subsequently been arrested and transferred to an unknown destination, without being charged with offences. The EU urges Pakistan to accede to the Covenants on Civil and Political Rights and on Economic, Social and Cultural Rights and the Convention against Torture.

18. The EU remains deeply concerned about the continuing armed conflict in **Sri Lanka** and urges all parties to end the conflict and work for a negotiated and just settlement. In this respect, the EU hails the resumption of the political dialogue between the incumbent President and the leader of UNP. The EU renews its condemnation of terrorist attacks by the LTTE and other paramilitary groups against civilian targets and calls for these to stop. The EU also calls on the LTTE to cease using child soldiers. While recognising some positive developments in the human rights situation, we remain concerned at continuing human rights violations such as arbitrary detentions, disappearances, torture and extra-judicial killings. We call upon the government to investigate these abuses thoroughly, bringing those responsible to justice. The EU again calls upon the government of Sri Lanka to strengthen the capacity of the Human Rights Commission of Sri Lanka to investigate and provide for the resolution of violations of human rights and for the Commission to be given increased resources and financial support. We are concerned about intimidation of the independent media. We call upon the government to respect the rights of the free press and to invite the UN Special Rapporteur on Freedom of Expression to visit Sri Lanka this year.

19. The EU is following with great attention the human rights situation in **China** and is deeply concerned about the fact that, despite some steps in the improvement of the legal system and social and economic rights, little progress has been achieved on the ground, in particular regarding civil and political rights. We firmly condemn the continuing restrictions upon fundamental freedoms, including freedom of thought, expression, religion, assembly and association. The EU expresses its concern in particular at the harsh sentences imposed on political dissidents calling for democracy in China, as well as at the alarming human rights situation in Tibet and Xinjiang. The EU is equally dismayed by the severe sentences passed upon the members of the Falun Gong movement. The maintaining of administrative detention and the use of the death penalty also remain matters of particularly serious concern to the EU. We attach great importance to the EU/China human rights dialogue, which we evaluate permanently, but we emphasise that it is fundamental that the willingness by the Chinese authorities to discuss human rights issues of common concern is translated into concrete actions towards the effective and full realisation of the human rights of all persons under Chinese jurisdiction. The EU urges China to restrict the use of the death penalty and to take steps towards its abolition. The EU calls upon the Chinese Government to ratify, as a matter of priority, the two UN Human Rights Covenants and to co-operate with the CHR Special Rapporteurs and Working Groups. As well, we urge the government of China to sign a Memorandum of Understanding with the Office of the HCHR in the near future. The EU also urges China not to impose restrictions upon fundamental freedoms which are contrary to internationally recognised standards.

20. While a complete assessment of the human rights situation in the **Democratic People's Republic of Korea (DPRK)** is extremely difficult to obtain due to lack of transparency and openness, reports indicate widespread human rights violations. The EU condemns the denial of human rights and fundamental freedoms and underlines its concerns regarding the situation of political prisoners, the absence of the rule of law, attempts to disregard the obligations undertaken under the ICCPR and the grave humanitarian situation in general. The EU is equally concerned at persisting restrictions concerning freedom of movement, including the case of seven North Koreans who were repatriated to the DPRK last January, after the UNHCR had granted refugee status to them.

21. The EU acknowledges the commitment shown by the Government of Indonesia to bring the perpetrators of violations of human rights and international humanitarian law in **East Timor** to justice, possibly through the establishment of a Special Human Rights Court. The EU calls on the Secretary General and the High Commissioner to consult with the Government of Indonesia on any assistance it may need in order to establish a legal process that meets international standards of justice and fairness.

President Wahid's recent visit to East Timor was an important and constructive step towards the normalisation of the relationship between Indonesia and East Timor. Special reference should be made to the agreement between UNTAET and the Indonesian authorities to exchange information relevant to investigations, prosecutions and trials. The EU is encouraged by the intention of the Government of Indonesia and UNTAET to conclude a Memorandum of Understanding on mutual collaboration on legal, judicial and human rights affairs. Accountability of those responsible for the violations perpetrated in East Timor and the redress of victims are a core element of the process of reconciliation and of democratic institution building and will improve the prospects for friendly and peaceful relations between Indonesia and East Timor.

The EU is still concerned at the lack of a secure environment for the safe and voluntary return of refugees in West Timor. Intimidation and misinformation by pro-integration militias and the presence of TNI soldiers not integrated under a normal command structure appear to be the strongest impediments to repatriations. The enhancement of co-operation between the Indonesian authorities and UNTAET announced during President Wahid's visit to East Timor should contribute to solving subsisting problems.

22. The EU is disturbed by the human rights situation in **Malaysia**. Restrictions of human rights and fundamental freedoms such as freedom of peaceful assembly and freedom of speech and opinion are matters of concern to the EU. We urge the Malaysian authorities to bring to an end politically motivated repressive measures against political opponents and activists as well as Human Rights Defenders. The EU equally expresses its apprehension in view of the continued erosion of the independence and impartiality of the judiciary in Malaysia, as well as the persisting excessive use of force by police forces. We call upon the Malaysian government to abide by the advisory opinion of the International Court of Justice on the immunity of the CHR Special Rapporteur on the Independence of Judges and Lawyers, Param Cumaraswamy. The EU regrets that doubts remain about the truly independent nature of the national commission on human rights recently established by law.

23. The government of **Cambodia** has manifested a political will to build a society based on the rule of law and respect for human rights. This political will needs to be reflected in decisive action. While noting that positive steps have been taken, in particular by virtue of the adoption of several legislative measures relating to human rights and the institutionalisation of a Governmental

Committee on Human Rights, the EU recognises that areas of special concern in the overall human rights situation persist, such as impunity and the weakness of the rule of law. The EU is also particularly concerned at the use of violence by the security forces, as well as the sexual exploitation of women and children. We believe that the trial of the Khmers Rouges by an independent tribunal meeting the international standards of justice, fairness and due process of law is essential for tackling the problem of impunity in Cambodia. The EU calls upon the Cambodian government to co-operate with the UN in this matter. The EU stresses its support for the continuing work of the Office of the UNHCHR in Cambodia and encourages the Cambodian authorities to establish independent national institutions for the promotion and protection of human rights.

24. The EU is disturbed by the human rights situation in **Laos**. While the EU recognises that the government of Laos has a willingness to promote some of the economic, social, and cultural human rights, the EU regards the authoritarian rule of Laos to be a major obstacle to the fulfilment of human rights in general. The EU is concerned about the fact that the exercise of political opposition is not tolerated, the arbitrary nature of some of the arrests, the non-existence in practice of the right to preparation of legal defence and counsel, and the lack of legal training of the judiciary, but takes note of progress on the last issue. The EU is prepared to co-operate with Laos in order to improve the situation in the above-mentioned areas. The EU is also dismayed by the restrictions upon fundamental freedoms, including freedom of expression, assembly, association and religion. It is particularly concerned at the detention of several persons since last October for demonstrating against the government. The EU equally condemns the fact that militias are tolerated by the authorities. It also urges the Laotian authorities to ratify the two UN Human Rights Covenants. The EU reiterates its humanitarian appeal regarding Mr. Khamphoui and Mr. Sakchittaphong, two sexagenarian prisoners of conscience in poor health conditions.

25. The EU recognises the undeniable regional dimension of human rights in the **Great Lakes area**. Indeed, the promotion and protection of human rights for all are essential for achieving stability and security in the Great Lakes region and will contribute to the necessary environment for cooperation among States in the region.

26. The EU remains concerned about continued human rights violations in **Rwanda** in spite of some progress, namely the improvement of the quality of the criminal procedures and the passing of the ruling on the capacity of widows to inherit. Recovery from genocide, promotion and protection of human rights and fundamental freedoms are primarily responsibilities of the Government of Rwanda. The EU welcomes the establishment of the National Human Rights Commission and supports its work. We stress the importance of its independence, effectiveness, broad-based composition and its close co-operation with the human rights mechanisms of the UN. The EU welcomes the renewed co-operation between the government of Rwanda and the International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR). The use of capital punishment in Rwanda is of concern to the EU. The EU calls on the Government of Rwanda to establish a moratorium on executions. Prison conditions in Rwanda are also of great concern. The EU is concerned that the programme of regrouped settlement (imudugudu) affects human rights and therefore urges the Government of Rwanda to apply the programme only with the participation and consent of the population. The EU hopes that the implementation of a system of traditional participatory justice will facilitate an independent and fair solution to the persisting problem of detention without trial. The EU encourages the government of Rwanda to ensure that this system is in conformity with the law and international human rights standards. The EU encourages the Government of Rwanda to strengthen its relationship with the UNHCHR in this regard.

27. The EU is seriously concerned about the continuing and serious human rights abuses in **Burundi** in spite of some progress, such as the entry into force of the new Code of Criminal Procedure. In the struggle between the armed forces and the rebels, the victims are mostly women, children and the elderly. The EU is particularly concerned about the forced removals of civilians by the Burundian army and welcomes the decision of the government to start dismantling regroupment camps. The EU also calls upon the government of Burundi to ensure that full protection is given to civilians returning home and support for their reintegration. The EU strongly condemns the renewed outbreak of indiscriminate violence in Burundi and the attack on humanitarian relief personnel. The EU urges all parties to refrain from any violence and to fully respect human rights. With respect to the Arusha peace process we encourage all parties to contribute constructively, to accept compromise and to reach a negotiated settlement as soon as possible. Progress is particularly needed with regard to the transnational arrangements, the reform of the army and the judicial sector as well as the question of land, property and housing for the returning refugees. The EU notes with interest a plan for reform of the judicial and penitentiary system prepared by the Government of Burundi. The EU emphasises the importance of the fight against impunity and urges the government of Burundi to accelerate investigations relating to human rights violations, especially those where army units have been involved, and to bring those responsible to justice. The functioning of the legal system and the prison conditions in Burundi continue to be an area of deep concern. A great number of detained persons have not been charged or are still awaiting trial, the judicial procedure continues to lack transparency and prison conditions are extremely poor, particularly in the case of prisoners sentenced to death. The EU regrets the frequent violations of the human rights of prisoners. The EU calls on the government of Burundi to establish a moratorium on executions. The EU calls upon the government of Burundi to continue its co-operation with the UN human rights mechanisms, in particular with the Office of the UNHCHR.

28. The EU is concerned about the present status of human rights in **Uganda**. The EU acknowledges the progress realised in this field such as the recent adoption of an Amnesty Act, and the important role played by the Human Rights Commission. But the EU still notes serious violations of human rights such as torture, rape and arbitrary arrest of civilians by members of the police force and UPDF as well as cases of extra-judicial killings. The EU condemns the recruitment and use of child soldiers by rebel armies in Uganda. The EU urges the government of Uganda to abide by its obligations under the International Covenants on Civil and Political Rights as well as on Economic, Social and Cultural Rights.

29. The EU welcomes the cease-fire agreement recently signed in Brazzaville, the effective and complete interruption of fighting and the amnesty and reintegration decisions taken subsequently by the government of the **Republic of Congo**. The EU strongly hopes that the cessation of hostilities will quickly lead to an improvement of the situation of human rights and to the restoration of democracy. The EU is still strongly preoccupied by reports of human rights violations against the civilian population, such as arbitrary detention, torture, involuntary disappearances and arbitrary killings. The EU calls upon the authorities of the Republic of the Congo to investigate all human rights abuses and to bring the perpetrators to justice.

30. The EU welcomes the new developments in **Algeria** and signs of co-operation by the Government with international partners. In this regard the EU welcomes the stated readiness of the Government of Algeria to develop a dialogue with all human rights mechanisms and calls for early, full and effective co-operation of the Government of Algeria with these mechanisms. The EU also notes the invitation issued by the President to human rights NGOs to visit the country and hopes that the visits will take place soon.

Although reports of human rights violations such as disappearances, torture, arbitrary detention and extra-judicial executions have decreased the EU continues to remain concerned. The EU therefore calls on the Government to investigate outstanding cases of serious human rights violations allegedly undertaken by the security forces, such as extra-judicial executions and forced disappearances, in order to promote the rule of law and combat impunity. The EU welcomes President Bouteflika's pursuit of national reconciliation. The EU condemns terrorist violence and underlines that terrorism can only be combated in the context of the rule of law and fully respecting international human rights standards. The EU is concerned at recent terrorist attacks that threaten the security situation in the country. The EU confirms its readiness to support and encourage the reform process in Algeria. It attaches great importance to continuing a comprehensive political dialogue with the Algerian authorities.

31. The EU remains concerned about the human rights situation in **Chad**, in particular as regards extra-judicial killings, arbitrary arrest and detention and prison conditions including torture and ill treatment. Inadequacies of the judicial system as well as restrictions on freedom of speech and press, association and assembly also raise concern. The EU urges the government of Chad to take effective steps to end human rights violations in the country and ensure the effective establishment of the rule of law.

32. The EU notes with concern that the human rights situation in **Ivory Coast** continues to present insufficiencies in a number of areas, notably as regards the number of summary and extra-judicial executions as well as arbitrary detention and prison conditions. The EU calls upon the authorities in Ivory Coast to create the necessary conditions for the full respect of human rights and the establishment of the rule of law in the country and in particular to undertake a reform of its judicial and penitentiary system.

33. The EU has welcomed the political development in **Nigeria**, in particular the democratisation process and the overall improvements in the human rights situation. The EU appreciates the decision of President Obasanjo and his government to set up a commission mandated to investigate human rights abuses during the period of military rule. Further the EU welcomes the fact that the Judiciary has started to initiate penal proceedings against some individuals accused of grave human rights violations. The EU encourages the government of Nigeria to further promote human rights, in particular regarding ethnic minorities in the Delta area. The EU stresses its firm support for freedom of religion and for the right to a fair trial according to internationally set standards and its opposition to the application of degrading and cruel penalties. The EU welcomes the Federal Government's continuing commitment to these principles.

34. The EU has repeatedly condemned violations of human rights in the context of the **Eritrea and Ethiopia** conflict, including violations against other nationalities living within Eritrea's or Ethiopia's borders, and against persons belonging to minorities. The EU underlines that deportations and other violations of human rights and humanitarian principles undermine the quest for peace, reconciliation and confidence building between the two nations. The EU urges Ethiopia and Eritrea to continue the co-operation with the OAU to find a diplomatic solution to end this tragic conflict. The EU commends the efforts of the OAU in seeking a peaceful solution to the conflict, which has caused enormous losses in both countries. The EU urges Ethiopia and Eritrea to immediately end all hostilities and proceed to a cease-fire and to the signature and the implementation of the framework agreement.

35. The EU notes with concern that since the last parliamentary elections held in **Equatorial Guinea**, in March 1999, in themselves marred with irregularities, a single-party regime has been reintroduced in the country. The EU appeals to the government of Equatorial Guinea to continue to dialogue with all political parties and to ensure the independence and efficacy of the National

Electoral Committee, so as to avoid these incidents in the future, namely in the local elections scheduled to take place in the middle of this year. The EU remains concerned by continuing allegations of torture, poor prison conditions and arbitrary detention of family members of wanted suspects and calls upon the Government of Equatorial Guinea to give its full support to the newly appointed Special Representative of the Commission on Human Rights.

36. The EU welcomes the peace agreement between the Government of **Sierra Leone** and the RUF signed in Togo on 7 July 1999. The EU calls upon all parties to implement the Peace Agreement speedily and in full as the only basis for lasting peace and stability. In particular, the EU urges the parties to step up efforts to implement all aspects of the Disarmament, Demobilisation and Reintegration programme. The EU welcomes the establishment of a Truth and Reconciliation Commission as provided for in the agreement and stresses the importance of its successful functioning. The EU emphasises that the accountability of individual perpetrators of grave human rights violations is important in ensuring a fair and equitable justice system and ultimately reconciliation and stability in Sierra Leone. Grave violations of human rights, atrocities such as murder, mutilation, torture, abductions, rape and the use of children as soldiers must be addressed. The EU condemns continuing incidents of violence against civilians. The EU urges all parties to the Peace Agreement to co-operate with the UN human rights mechanisms, including the appointed UN adviser promoting children's rights, and to allow unhindered access for humanitarian organisations and UNAMSIL throughout the country.

37. The EU remains concerned about the continuing human rights violations caused by the ongoing conflict in **Somalia**, in particular in the southern parts of the country. The EU urges all parties in the conflict to continue their efforts to find a peaceful settlement and to respect and promote human rights. The situation is aggravated by a lack of legal authority and the absence of the rule of law and of a fair judicial system as well as by persisting acts of violence against humanitarian relief workers. The violations of the human rights of women and girls, including the practice of female genital mutilation, are of deep concern.

38. The EU continues to be concerned about the human rights situation in **Angola**. The resumption of the war in December 1998, for which UNITA bears the primary responsibility, has led to serious human rights abuses and breaches of international humanitarian law also across the borders, including extra-judicial and arbitrary killing of civilians and forcible recruitment of children into military service. The number of refugees and displaced persons continues to rise. The EU reiterates its appeal to the government of Angola and UNITA to respect human rights and co-operate with the humanitarian organisations in the delivery of emergency relief assistance, to guarantee the safety and freedom of movement of their personnel, as well as access to affected populations. We call on the government, but particularly on UNITA, to immediately cease mine-laying activities and to allow the population access to food supplies. The EU considers the UN continued presence in Angola highly important for the promotion of peace, national reconciliation and respect for human rights and calls on the government and UNITA to co-operate fully with the UN human rights activities in the country.

39. The EU deplors the systematic and systemic denial of civil and political rights and fundamental freedoms in **Cuba** and calls upon the Cuban authorities to take vigorous steps with a view to guaranteeing freedom of expression, opinion, association and assembly for the Cuban people. We deplore the cases of detention and house arrests for political reasons, as well as the continued repression of dissidents and political opponents in the country. In line with the EU Common Position, the EU encourages the Cuban government to enable a peaceful transition towards democratic pluralism and a multiparty system, where separation of powers, accountability and transparency in decision-making are ensured. We note with interest the steps taken to guarantee a degree of freedom of religion, but are concerned about the continued existence of the death penalty. The EU calls upon Cuba to accede to the UN Human Rights Covenants.

40. The EU follows with great attention the political and human rights developments in **Haiti** and hopes that the parliamentary elections will create the conditions for the country to return to normal political life and the rule of law, while noting with concern the persistence of an environment of political tension and violence. The EU remains hopeful that the current postponed elections will be held as soon as possible in a free, fair and transparent way, which is fundamental for the consolidation of the democratic process in Haiti as well as for granting international assistance. The EU notes with interest the steps so far taken in the realm of judicial reform, but condemns the persisting practices of popular justice, threats and intimidation of Human Rights Defenders and human rights abuses by the security forces. The EU calls upon the Haitian authorities to fully cooperate with the International Civilian Mission for Support in Haiti (MICAH) so that it can favourably discharge its mandate in the fields of justice, human rights and training of police forces.

41. With regard to the **Caribbean**, the EU remains concerned about the trend towards further use of the death penalty. We continue to urge all countries to refrain from applying the death penalty. We deeply regret that some Caribbean countries have withdrawn as States Party to the Optional Protocol to the ICCPR and re-acceded with a reservation on Article 1, which limits the obligations of the governments towards individuals under sentence of death.

42. The EU encourages the new government of **Guatemala** to take all the necessary and appropriate measures to implement the peace accords, with a view to fostering reconciliation in Guatemalan society. Major reforms are needed, mainly in the military and judicial realms, in order to improve the situation of human rights in the country, including tackling the problem of impunity for human rights violations. The investigation of the assassination of bishop Juan Gerardi shows clearly the current state of the justice administration system, characterised by threats and intimidation of those participating in lawsuits. It is encouraging that the new government has expressed its strong interest in promoting a situation in which those responsible for the murder of Bishop Gerardi can be brought to justice. The EU will be following this process closely. For the EU, compliance with the recommendations made by the Commission for Historical Clarification is of paramount importance and it strongly urges the Guatemalan authorities to take the necessary steps for their full implementation as a matter of urgency.

43. The EU notes with satisfaction the continued progress made in **Mexico** as far as the process of democratisation in the country is concerned and welcomes the invitation made to the UN for an observation mission in the forthcoming presidential and congressional elections. The EU takes note with satisfaction of the Mexican government's commitment to human rights and the steps taken towards improvement of the situation. The visit by the UNHCHR and the Special Rapporteur on forced executions, as well as the invitations to visit issued to the Special Rapporteurs on violence against women and on the independence of judges and lawyers show that commitment clearly. However, we are deeply concerned about persisting corruption and impunity within the administration and judiciary, which are major obstacles to the rule of law. Moreover, the EU encourages the Mexican government to take legislative measures designed to implement constitutionally guaranteed rights. Harassment and intimidation of media professionals still occur. Illegal detention and torture are practised by police forces. The EU remains concerned about extra-judicial executions, forced disappearances, the abduction of political opponents, particularly in conflict areas, and the harassment of human rights workers. We emphasise that the human rights of indigenous people should be fully respected in all circumstances and the EU encourages the Mexican government to continue to strengthen its efforts to end discrimination against indigenous peoples and to actively promote their full enjoyment of human rights. The EU stands ready to cooperate with the Mexican government and hopes that those positive intentions will soon translate into a real and substantial improvement of the human rights record of the country.

44. The EU continues to be disturbed by the decline of the rule of law and democratic institutions in **Peru**, including deterioration in the electoral process. We express our concern about practices seriously undermining the separation of powers, lack of due process, particularly where military penal courts of justice are concerned, disrespect for procedural guarantees, harassment of Human Rights Defenders, journalists and opposition political leaders, extra-judicial executions, torture and appalling conditions in detentions centres. The EU deplors the withdrawal by Peru from the jurisdiction of the Inter-American Court of Human Rights. It attaches great importance to the existence of complaints procedures at international level and considers that this unilateral decision deeply weakens the protection of the individual guarantees afforded by that regional system for the protection of human rights and fundamental freedoms.

We are not moved by any kind of confrontational approach towards any of the above-mentioned countries. Our purpose is to offer sincere co-operation to help in reducing tensions and promote the dialogue between all involved. A more stable world can only be achieved if everyone is truly and irrevocably freed from all types of violence and harassment.

INSTRUMENTEN BETREFFENDE DE MENSENRECHTEN

VERENIGDE NATIES

- Universele Verklaring van de rechten van de mens (1948)
- Verdrag inzake de voorkoming en de bestraffing van genocide (1948)
- Verdrag van Genève voor de verbetering van het lot der gewonden en zieken zich bevindende bij de strijdkrachten te velde (1949)
- Verdrag van Genève voor de verbetering van het lot der gewonden, zieken en schipbreukelingen van de strijdkrachten ter zee (1949)
- Verdrag van Genève betreffende de behandeling van krijgsgevangenen (1949)
- Verdrag van Genève betreffende de bescherming van burgers in oorlogstijd (1949)
- Verdrag betreffende de status van vluchtelingen (1951)
- Verdrag tot beperking der staatloosheid (1954)
- Verdrag betreffende de status van staatlozen (1954)
- Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie (1966)
- Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten (1966)
- Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (1966)
- Facultatief Protocol behorend bij het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (1966)
- Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (1979)
- Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of ontterende behandeling of bestraffing (1979)
- Verklaring over de uitbanning van alle vormen van intolerantie en discriminatie op basis van religie of geloof (1981)
- Verklaring inzake het recht op ontwikkeling (1986)
- Verdrag inzake de rechten van het kind (1989)
- Tweede Facultatief Protocol bij het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten inzake de afschaffing van de doodstraf (1989)
- Internationale Overeenkomst inzake de bescherming van de rechten van migrerende werknemers en hun gezinsleden (1990)
- Verklaring over de rechten van personen die deel uitmaken van nationale of etnische, godsdienstige of taalkundige minderheden (1992)
- Verklaring over de uitbanning van geweld tegen vrouwen (1993)
- Verklaring betreffende de rechten en verantwoordelijkheden van personen, groeperingen en maatschappelijke instanties voor de bevordering en bescherming van universeel erkende mensenrechten en fundamentele vrijheden (1998)
- Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (1999)
- Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake de rechten van het kind betreffende het inzetten van kinderen in gewapende conflicten (2000)
- Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake de rechten van het kind betreffende kinderhandel, kinder prostitutie en kinderporno (2000)

RAAD VAN EUROPA

- Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (1950), als gewijzigd bij het Elfde Protocol (1994)
- Zesde Protocol bij het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele -vrijheden, inzake de afschaffing van de doodstraf (1983), als gewijzigd bij het Elfde Protocol (1994)
- Elfde Protocol bij het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (1994)
- Europees Verdrag ter voorkoming van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing (1987)
- Europees Sociaal Handvest (1961)
- Aanvullend Protocol bij het Europees Sociaal Handvest tot instelling van een systeem van collectieve klachten (1995)
- Europees Sociaal Handvest - gewijzigd (1996)
- Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden (1992)
- Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden (1995)

ORGANISATIE VOOR VEILIGHEID EN SAMENWERKING IN EUROPA

- Slotakte van Helsinki (1975)
- Slotdocument van de bijeenkomst in Wenen van de vertegenwoordigers van de staten die deelnemen aan de Conferentie over Veiligheid en Samenwerking in Europa (1986)
- Document van de bijeenkomst in Kopenhagen van de Conferentie over de menselijke dimensie van de Conferentie over Veiligheid en Samenwerking in Europa (1990)
- Handvest van Parijs voor een nieuw Europa (1990)
- Document van de bijeenkomst in Moskou van de Conferentie over de menselijke dimensie van de Conferentie over Veiligheid en Samenwerking in Europa (1991)
- Document van Helsinki van de Conferentie over Veiligheid en Samenwerking in Europa (1992)
- Document van de bijeenkomst in Rome van de Raad van de Conferentie over Veiligheid en Samenwerking in Europa (1993)
- Document van Wenen van de bijeenkomst van vertegenwoordigers van de staten die deelnemen aan de Conferentie over Veiligheid en Samenwerking in Europa (1994)
- Verklaring van de Top van Boedapest van de Conferentie over Veiligheid en Samenwerking in Europa (1994)
- Verklaring van de Top van Lissabon van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (1996)
- Verklaring van de Top van Istanbul van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (1999)
- Handvest voor de Europese Veiligheid (1999)

DOOR EU-LIDSTATEN ONDERTEKENDE MENSENRECHTENINSTRUMENTEN

VERENIGDE NATIES

- Verdrag inzake de voorkoming en de bestraffing van genocide (1948)
- Verdrag van Genève voor de verbetering van het lot der gewonden en zieken zich bevindende bij de strijdkrachten te velde (1949)
- Verdrag van Genève voor de verbetering van het lot der gewonden, zieken en schipbreukelingen van de strijdkrachten ter zee (1949)
- Verdrag van Genève betreffende de behandeling van krijgsgevangenen (1949)
- Verdrag van Genève betreffende de bescherming van burgers in oorlogstijd (1949)
- Verdrag betreffende de status van vluchtelingen (1950)
- Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie (1966)
- Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten (1966)
- Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (1966)
- Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (1979)
- Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing (1979)
- Verdrag inzake de rechten van het kind (1989)

RAAD VAN EUROPA

- Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (1950), als gewijzigd bij het Elfde Protocol (1994)
- Zesde Protocol bij het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, inzake de afschaffing van de doodstraf (1983), als gewijzigd bij het Elfde Protocol (1994)
- Elfde Protocol bij het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (1994)
- Europees Verdrag ter voorkoming van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing (1987)
- Europees Sociaal Handvest (1961)

**REPORTS SUBMITTED BY MEMBER STATES TO
HUMAN RIGHTS TREATY BODIES**

BELGIQUE

Pacte sur les droits civils et politiques.

- Date pour le prochain rapport fixée en octobre 2002.

Pacte sur les droits économiques, sociaux et culturels.

- 2° rapport périodique. Soumis le 23/12/97 doc (E/1990/6/add18) du 5/3/98 à l'examen du Comité à sa session de novembre 2000.

Convention sur les droits de l'enfant.

- 2° rapport périodique. Soumis le 15/5/99. Examen par le Comité : septembre 2001

DENMARK

- 5th Periodic Report to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women was submitted in May 2000.
- 14th Periodic Report to the Convention on the Elimination of all Forms of Racial Discrimination was submitted on 8 January 1999. It was examined on 9th March 2000.
- 4th Report on the Convention against Torture was submitted on 4th August 2000.
- 4th Periodic Report to the Covenant on Civil and Political Rights was submitted 30th December 1998. It will be examined on 20th October 2000.
- 3rd Report on the Covenant on Economic, Social and Cultural Rights was submitted on 8th August 1996. It was examined on 3rd May 2000.
- 2nd Periodic Report to the Convention on the Rights of the Child was submitted in August 1998.

Reports in English have been published at the website of the Danish Ministry of Foreign Affairs: <http://www.um.dk>. Details can also be found at the websites of the treaty bodies.

GERMANY

- CESCR: 4th Report submitted Jan. 11, 2000 (Doc. E/C 12/4/Add.3)
- CEDAW: 4th Report submitted Oct. 27, 1998 (Doc. CEDAW/C/DEU); examined Feb. 1st, 2000 (Doc. CEDAW/C/2000/1/CRP.3/Add.7/rev.1)
- CERD: 15th Report submitted June 16, 2000 (Doc. N.N.)

Internet sites:

In English: www.unhchr.org

In German: www.auswaertiges-amt.de

GRECE

- 2e et 3e rapports périodiques en application de la convention sur l'élimination de toutes les formes de discrimination à l'égard des femmes, publiés sous réf. cedaw/c/grc/2-3 et présentés au comité "CEDEF" ("CEDAW") lors de sa 20e session le 28.1.1999. Site sur ces rapports: <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/greece.htm>. Site sur les conclusions-recommandations y relatives du "CEDEF": <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/20thsess.htm>.

- 3e rapport périodique en application de la convention contre la torture et autres peines ou traitements cruels, inhumains ou dégradants, soumis au comité "CCT"("CAT") le 29.11.1999. Le texte du rapport n'est pas encore publié, sa traduction dans les langues de travail du comité étant en cours. L'examen du rapport, ainsi que des rapports d'autres pays, est prévu lors de la 26e session du "CCT" du 20.4 au 18.5.2001. Site sur la convocation de ladite session:http://www.unhchr.ch/html/menu_2/6/cat/cats_24.htm.

SPAIN

Convention on the rights of the child.

- Second report (crc/c/70/add.9) Submitted on 1st June 1999.

Convention on the elimination of all forms of racial discrimination.

- 14th and 15th reports (cerd/c/338/add.6) Considered jointly by the CERD on 13-14 March 2000.

These reports can be found on the High Commissioner for Human Rights website http://www.unhchr.ch/spanish/data_sp.htm.

FRANCE

- Présentation du rapport en application de la Convention pour l'élimination de la discrimination raciale (Genève, mars 2000)
- Envoi du rapport en application du Pacte sur les droits économiques et sociaux (juillet 2000)

IRELAND

International Covenant on Civil and Political Rights

- Second report of Ireland on the measures adopted to give effect to the provisions of the International Covenant on Civil and Political Rights, submitted 1998 CCPR/C/IRL/98/2. Concluding observations of Committee, July 2000 CCPR/CO/69/IRL.

Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women

- Second and third periodic reports of Ireland to the Committee on the Elimination of Discrimination Against Women, submitted 1997 CEDAW/C/IRL/2-3. Concluding observations of the Committee on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women: Ireland, July 1999 CEDAW/C/1999/L.2/Add.4.

All the reports and the concluding observations are available at www.uchchr.ch or at the Department of Foreign Affairs website at www.iveagh.irlgov.ie

ITALIE

- Comité pour l'élimination de la discrimination raciale. Le douzième/treizième rapport a été présenté le 26.07.2000 et la date de son examen n'a pas encore été déterminée.
- Comité pour les droits des enfants. Le deuxième rapport a été soumis le 21.03.2000, la date de son examen n'a pas encore été déterminée.
- Comité pour les droits économiques, sociaux et culturels. Le troisième rapport (e/1994/104/add.19), soumis le 20.10.1997, a été examiné lors de la 22ème session du Comité (27-28.04.2000). Le rapport peut être consulté sur le site de l'Haut Commissaire des Nations Unies pour les Droits de l'Homme.

LUXEMBOURG

- Comité pour l'élimination de la discrimination à l'égard des femmes : troisième rapport périodique soumis le 12 mars 1998 (cedaw/c/lux/3 et add.1); examiné le 19 janvier 2000.

Tous ces rapports sont à trouver sur le site Internet du Haut Commissaire pour les Droits de l'Homme : www.unhchr.ch

NETHERLANDS

Convention Against Torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment (CAT):

- Latest report no. CAT/C/44/Add.8 (third reporting round) was submitted on 27/12/99

Convention on the Elimination of all forms of Discrimination Against Women (CEDAW):

- Latest report no. CEDAW/C/NLD/2; Add.1; Add.2 (second reporting round) was submitted on 10/12/98

Convention on the Rights of the Child (CRC):

- Latest report no. CRC/C/51/Add.1 (first reporting round) was submitted on 15/05/97 (concluding observations/comments: no. CRC/C/15/Add.114)

International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (CERD):

- Latest report no. CERD/C/362/Add.4 (thirteenth and fourteenth reporting round) was submitted on 27/04/99.

International Covenant on Civil and Political Rights (CCPR):

- Latest report no. CCPR/C/NET/1999/3 (third reporting round) was submitted on 10/02/99.

International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ESOCUL):

- Latest report no. E/1990/6/Add.11 (second reporting round) was submitted on 20/06/96 (concluding observations/comments: no. E/C.12/1/Add.25).

These reports can be found on the UN Human Rights Website <http://www.unhchr.ch>.

AUSTRIA

- Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women:

Last report submitted: fifth periodic report

Date of submission: 20 Sept 1999

Date of examination : 15 June 2000

- Convention Against Torture and Other Cruel Inhuman or Degrading Treatment or Punishment:

Last report submitted: second periodic report

Date of submission: 12 October 1998

Date of examination : 10-12 November 1999

All reports, summary records of the examination and concluding observations and recommendations - with the exception of the recently submitted report to CERD and the concluding observation of CEDAW on the most recent report - can be found on the Treaty Body Database which is available on the Internet homepage of the Office of the High Commissioner for Human Rights under <http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf>.

PORTUGAL

- Contre la Torture – troisième rapport soumis le 02.02.2000 (CAT/C/44/Add.7) et analysé par le Comité le 03.5.2000. Le rapport peut être consulté dans le site www.gddc.pt/pt/dh/Tortura/CAT44_English_i.htm ou dans le site de l'Haut Commissaire des Nations Unies pour les Droits de l'Homme <http://www.unhchr.ch>.
- Comité pour l'Élimination de la Discrimination Raciale – neuvième rapport soumis le 06.01.2000, sera analysé lors de la 58ème session du CERD en mars 2001.
- Comité pour les Droits Économiques, Sociaux et Culturels – troisième rapport soumis le 7.11.97 (E/1994/104/Add.20), lors de la pré-sessionale du Comité qui a eu lieu entre le 17 et le 21.05.99 des questions ont été posées sur le rapport auxquelles le Portugal a répondu le 13.01.2000. Le rapport sera analysé par le Comité lors de sa 24ème session qui aura lieu entre le 13.11 et le 1.12.2000. Ce rapport peut être consulté dans le site www.gddc.pt/pt/dh/MDH/cdesc/index.htm
- Comité pour l'Élimination de la Discrimination contre les Femmes – quatrième rapport soumis le 23.11.99 (CEDAW/C/PRT/4). La date de son analyse n'a pas encore été déterminée.
- Comité pour les Droits des Enfants – deuxième rapport soumis le 8.10.98 (CRC/C/65/Add.11), sera analysé pendant la 27ème session du Comité en mai-juin 2001.

FINLAND

United Nations:

- The 15th report concerning the implementation of the CERD was submitted in August 1999. The examination will take place 1-2 August 2000.
- The 3rd report to the CAT Committee was submitted in October 1998. The report was examined 11-12 November 1999.
- The 2nd report to the CRC was submitted in July 1998. The examination will take place 19 September 2000.
- The 4th report to the Committee on Economic, Social and Cultural Rights was submitted in July 1999. The Committee has not set a date for the examination.
- The 3rd report to the CEDAW was submitted in January 1997 and the 4th report in October 1999. Both reports will be examined in January 2001.

Council of Europe:

- European Social Charter: The 6th report was submitted in April 2000.
- The initial report concerning the application of the European Charter on Regional or Minority Languages was submitted 2 March 1999.
- The initial report concerning the implementation of the Framework Convention on National Minorities was submitted 4 February 1999.

Reports in English can be viewed at the website of the Finnish Ministry for Foreign Affairs: <http://virtual.finland.fi/ministry/english/humanrights.html>. Reports in Finnish (except the 4th report to the HRC and the 3rd report to CEDAW) are also published at the Ministry's website: <http://virtual.finland.fi/ministry/suomi/ihmisoikeudet.html>.

Details about the examinations can be found at the websites of the treaty bodies. Shadow reports are published at the website of the Finnish League for Human Rights: www.ihmisoikeusliitto.fi.

SWEDEN

International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights:

- The latest report was submitted 10 April 2000. The time when the Committee will consider the report is not yet scheduled.

International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination:

- The latest report was submitted 5 August 1999. The Committee will consider the report 10-11 August 2000.

Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women:

- The latest report was submitted 21 May 1996. The Committee has scheduled to consider the report in June-July 2001.

The reports and the concluding observations of the committees can be found through the website of the UN High Commissioner for Human Rights: <http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf>.

Sweden is also preparing to make the reports and the committees concluding observations available through the website of the Ministry for Foreign Affairs: <http://www.utrikes.regeringen.se>.

UNITED KINGDOM

UN Treaty Monitoring Bodies

- Fifth periodic report under the International Covenant on Civil and Political Rights. Submitted: August 1999. Website: www.homeoffice.gov.uk
- Second periodic report under the Convention on the Rights of the Child. Submitted: August 1999. Website: www.doh.gov.uk
- Initial report of UK in respect of the Overseas Territories and Isle of Man under the Convention on the Rights of the Child. Submitted: February 2000. Website: www.unhchr.ch. Examination date: 21 September 2000
- Fifteenth periodic report under the Convention on the Elimination of Racial Discrimination. Submitted: May 2000. Website: www.unhchr.ch. Examination: 14/15 August 2000

Other examinations:

- Human Rights Committee examined the combined 4/5th reports of the UK in respect of the Isle of Man, Jersey, Guernsey in New York on 17 March 2000. The reports and the Committee's conclusions are available on www.unhchr.ch.

Reports submitted under the European Social Charter

- UK's 20th Annual Report

FINANCIAL CONTRIBUTIONS BY MEMBER STATES TO THE UN HUMAN RIGHTS MECHANISMS

BELGIQUE

- Le montant des contributions budgétaires volontaires de la Belgique affectées aux mécanismes de protection des droits de l'homme de l'ONU s'est élevé, pour la période entre le 1/1/99 et le 31/12/99, à 1.141.364 USD

DENMARK

- For the year 1999 Denmark has contributed 10 600 000 DKK to the Office of the High Commissioner for Human Rights covering field operations, UN Voluntary Fund for Victims of Torture, Treaty Bodies etc.
- In the budget for 2000 Denmark has also budgeted for 10 mill. DKK to OHCHR for the above-mentioned purposes. Furthermore, Denmark has contributed 1 300 000 DKK to the UN Voluntary Fund for the Programme of Action of the Third Decade to Combat Racism and Racial Discrimination earmarked for the World Conference on Racism for the period 1998-2001.
- For assistance to human rights and democracy projects in Cambodia Denmark has budgeted for 2 000 000 DKK in 1999 and 2 000 000 DKK in 2000.

GERMANY

- DM 225.000 Voluntary Fund for Victims of Torture
- DM 675.000 Trust fund technical cooperation activities
- DM 100.000 Documentation of human rights violations in Congo
- DM 200.000 Technical cooperation activities/national institutions
- DM 150.000 Human rights support for peace-making, peacekeeping and peace-building activities/Burundi
- DM 150.000 Human rights support for peace-making, peacekeeping and peace-building activities/Colombia
- DM 75.000 World conference against racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance
- DM 25.000 Trust fund 3rd decade to combat racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance
- DM 50.000 Trust fund for indigenous populations
- DM 250.000 Voluntary fund for Victims of Torture
- DM 200.000 Technical cooperation activities/Yemen
- DM 200.000 Technical cooperation activities/national institutions
- DM 250.000 Human rights support for peace-making, peacekeeping and peace-building activities/Colombia
- DM 500.000 Human rights support for peace-making, peacekeeping and peace-building activities/Federal Rep. of Yugoslavia
- DM 200.000 Human rights support for peace-making, peacekeeping and peace-building activities/Croatia

- DM 250.000 Human rights support for peace-making, peacekeeping and peace-building activities/Bosnia and Herzegovina

Grand Total: DM 3.450.000

GRECE

Les contributions financières de la Grèce aux mécanismes onusiens de protection des droits de l'homme pour l'an 1999 s'élèvent à 972.200 USD.

SPAIN

- World Conference on Racism: 15.000.000 PTAs.
- UN fund for technical cooperation in the field of human rights: 10.000.000 PTAs.
- UN voluntary fund for victims of torture: 7.000.000 PTAs.
- Office for Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA) : 300.000.000 PTAs
- Office of the UN High Commissioner for Human Rights (UNHCHR): 15.000.000 PTAs.
- Office of the UNHCHR in Bogota (Colombia): 15.000.000 PTAs.

FRANCE

Pour la période couverte par le Rapport, les contributions volontaires de la France s'élèvent à 5.85 MF, soit:

- 4.35 MF pour le Haut Commissariat aux Droits de l'homme
- 0.5 MF pour les victimes de la torture
- 0.5 MF pour les populations autochtones
- 0.5 MF Togo

IRELAND

Funding:

Details of funding for 2000 and 1999 below:

- UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA)
2000 IR£200,000
1999 IR£175,000
- UN Voluntary Fund for Assistance in Mine Clearing
2000 IR£125,000
1999 IR£100,000
- Office of the Special Representative for Children and Armed Conflict
2000 IR£35,000
1999 IR£38,000
- UNV
2000 £350,000 (Some 50% of this funding for projects to which Irish APSO-sponsored volunteers are assigned; £50,000 in support of Ombudsman office in Peru)
1999 £275,000
- Office of the UN High Commissioner for Human Rights
2000 IR£650,000
1999 IR£440,000

ITALIE

- 1999: lit. 1.300.000.000;
- 2000: lit. 1.200.000.000.

LUXEMBOURG

En 1999 :

- Fonds des Nations Unies de contributions volontaires aux victimes de la torture : 500.000 flux (12.395 euros)
- Bureau du Haut Commissaire aux Droits de l'Homme : 60.000.000 flux (1.487.362 euros)

En 2000 :

- Fonds des Nations Unies de contributions volontaires aux victimes de la torture : 500.000 flux (12.395 euros)
- Bureau du Haut Commissaire aux Droits de l'Homme : 1.000.000 flux (24.790 euros)

NETHERLANDS

Contributions to the Office of the UN High Commissioner for Human Rights in 1999/2000 a total of NLG 5.537.000 consisting of:

- General contribution to the office: NLG 3.000.000
- Torture Fund: NLG 1.000.000
- Indigenous People Fund : NLG 212.000
- Technical Assistance Fund: NLG 1.000.000
- World Conference against racism: NLG 250.000
- Trust Fund Slavery: NLG 75.000

AUSTRIA

- UN Voluntary Fund for Technical Cooperation:
1999: 120.000,00 USD
2000: 40.000 USD
- UN Voluntary Fund for Victims of Torture:
1999: 20.000,00 USD
2000: 40.000 USD

PORTUGAL

Dans la période entre le 1.1.99 et le 31.12.99 le Portugal a contribué volontairement avec 85.000 USD pour les mécanismes onusiens de protection des droits de l'homme.

FINLAND

In 1999 Finland's contribution was c. 5 700.000 FIM, which was divided as follows:

Directly to the OHCHR:

- Treaty monitoring bodies 1 200.000 FIM
- Field operations (Congo, Columbia, Bosnia-Herzegovina) 2 100.000 FIM
- World Conference on Racism 150.000 FIM

Through the OHCHR:

- UN Fund for Technical Co-operation in the Field of Human Rights, VFTC 1 000.000 FIM
- UN Voluntary Fund for Victims of Torture 1 000.000 FIM
- UN Voluntary Fund for Indigenous Populations 200.000 FIM

Due to the late date of disbursement of some 1999 grants, these would appear in OHCHR accounts as revenue received 2000. In the budget for the year 2000, Finland has allocated c. 6 000.000 FIM for the above-mentioned purposes.

SWEDEN

Sweden contributes with 9 300 000 Swedish crowns (SEK) to OHCHR's activities, 1 000 000 SEK to "national institutions" through the OHCHR, 8 900 000 SEK to OHCHR Field Offices in Burundi, Cambodia and Colombia, about 3 000 000 SEK to SRSG for Children in Armed Conflicts and 1 000 000 SEK to SRSG on Internally Displaced Persons. Sweden also finances about 20 JPOs working with human rights issues. Not including the costs of the JPOs this amounts to 23 200 000 SEK.

UNITED KINGDOM

- £2,000,000 to OHCHR every year from 1999-2002. Projects include strengthening resource mobilisation capacity, support to the TMBs and strengthening core management systems.
- UN Voluntary Fund for Victims of Torture: £130,000
- Convention against Torture Fund for Urgent Cases: £50,000
- UNHCHR Voluntary Fund for Technical Cooperation: £115,000
- UNHCHR Trust Fund for the World Conference against Racism: £100,000
- UNHCHR Office in Bogota Technical Cooperation Programme: £108,000

**BEZOEKEN VAN VERTEGENWOORDIGERS VAN MENSENRECHTENINSTANTIES
AAN DE LIDSTATEN****BELGIË**

België heeft in het recente verleden geen bezoek van vertegenwoordigers van mensenrechteninstanties ontvangen.

DENEMARKEN

Denemarken heeft in de periode van juli 1999 tot en met juni 2000 geen bezoek van vertegenwoordigers van mensenrechteninstanties ontvangen.

DUISSLAND

De speciaal rapporteur voor illegaal vervoer en lozing van giftig afval, mevrouw Fatma-Zohra Ouhachi-Vesely, heeft Duitsland bezocht van 25 toetredingsonderhandelingen 29 oktober 1999. Zij heeft verslag uitgebracht op 20 maart 2000 (doc. E/CN.4/2000/50/Ad.1).
Internet site: www.unhchr.ch (in het Engels).

GRIEKENLAND

Griekenland heeft in het recente verleden geen bezoek van vertegenwoordigers van mensenrechteninstanties ontvangen.

SPANJE

Spanje heeft in het recente verleden geen bezoek van vertegenwoordigers van mensenrechteninstanties ontvangen.

FRANKRIJK

- Bezoek van een delegatie van twee leden van de ECRI (Europese Commissie tegen racisme en intolerantie) in oktober 1999
- Bezoek van een delegatie van het Europees Comité inzake de voorkoming van folteringen in mei 2000

IERLAND

Bezoek van de speciaal rapporteur voor de bescherming en bevordering van het recht op vrijheid van meningsuiting en meningsuiting (1999): verslag van de missie in Ierland E/CN.4/2000/63/Add.2. Het verslag is beschikbaar op internetsite www.uchchr.ch.

ITALIË

Italië heeft in het recente verleden geen bezoek van vertegenwoordigers van mensenrechteninstanties ontvangen.

LUXEMBURG

Luxemburg heeft in het recente verleden geen bezoek van vertegenwoordigers van mensenrechteninstanties ontvangen.

NEDERLAND

In de periode van mei 1999 tot mei 2000 heeft Nederland bezoek gehad van mevrouw Fatma-Zohra Ouhachi-Vesely, speciaal rapporteur van de VN voor illegaal vervoer en lozing van giftig afval. Het verslag van haar missie in Nederland van 18-20 oktober 1999 (E:CN.4/2000/50/Add.1 van 20.03.00) is te vinden op de VN-mensenrechtenwebsite <http://www.unhchr.ch>.

OOSTENRIJK

Oostenrijk heeft geen bezoek van instanties van de Commissie voor de rechten van de mens gehad.

PORTUGAL

Portugal heeft in het recente verleden geen bezoek van vertegenwoordigers van mensenrechteninstanties gehad.

FINLAND

Raad van Europa:

- Het Comité van het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden heeft Finland in december 1999 bezocht en het Adviescommissie voor nationale minderheden heeft Finland in augustus 1999 bezocht. Verslagen waarin de bezoeken worden vermeld, zijn bekendgemaakt op de website van de raad van Europa: <http://www.coe.int>.
- De Adviescommissie voor nationale minderheden is nog niet klaar met de opstelling van haar aanbevelingen, die vermoedelijk in het najaar van 2000 ter definitieve goedkeuring aan het Comité van Ministers zullen worden voorgelegd.

ZWEDEN

Zweden heeft in de verslagperiode (juli 1999 - juni 2000) geen bezoek van vertegenwoordigers van VN-mensenrechteninstanties gehad.

VERENIGD KONINKRIJK

- De speciaal rapporteur voor het recht op onderwijs heeft het Verenigd Koninkrijk bezocht op 18-22 oktober 1999. Het verslag van haar missie is beschikbaar op www.unhchr.ch.
- De speciaal rapporteur voor de vrijheid van meningsuiting heeft het Verenigd Koninkrijk bezocht op 25-28 oktober 1999. Het verslag van zijn missie is beschikbaar op www.unhchr.ch.
- Het Europees Comité inzake de voorkoming van folteringen heeft Noord-Ierland bezocht van 29 november 2000 tot 8 december 1999.

**VERKLARING VAN DE EUROPESE UNIE
TER GELEGENHEID VAN HET VIJFTIGJARIG BESTAAN
VAN DE UNIVERSELE VERKLARING VAN DE RECHTEN VAN DE MENS
WENEN, 10 DECEMBER 1998**

A.

Ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van de Universele Verklaring van de rechten van de mens, memoreert de Unie het bijzonder grote belang dat zij aan die verklaring hecht. De verklaring vormt de grondslag van het nationale, regionale en mondiale beleid dat tot doel heeft de menselijke waardigheid in de hele wereld te bevorderen en te waarborgen.

De algemene geldigheid en ondeelbaarheid van de mensenrechten en de verantwoordelijkheid voor de bescherming en de bevordering van de mensenrechten, samen met de bevordering van pluralistische democratie en daadwerkelijke waarborgen voor de rechtsstaat, zijn wezenlijke doelstellingen voor de Europese Unie, met haar gemeenschappelijke waarden, en vormen een fundamentele grondslag voor ons optreden.

In ons beleid staat de mens centraal. Het garanderen van de menselijke waardigheid van eenieder blijft ons gemeenschappelijk doel. De volledige verwezenlijking van de rechten van vrouwen en kinderen moet in het bijzonder worden benadrukt omdat deze rechten nog steeds op grote schaal worden miskend.

Bescherming en bevordering van de mensenrechten en van de fundamentele vrijheden, waarvoor de regeringen verantwoordelijk zijn, dragen bij tot welvaart, gerechtigheid en vrede in de wereld. Deze doelstellingen kunnen echter niet worden bereikt zonder het werk van internationale organisaties, de civiele samenleving en afzonderlijke personen.

De Unie zal de verdere bevordering en bescherming van de mensenrechten, ter uitvoering van het Verdrag betreffende de Europese Unie, het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden en de verklaringen van de Europese Raad van Luxemburg van 1991 en 1997, blijven steunen en neemt de volgende verklaring aan:

B.

- I. Sedert de aanneming van de Universele Verklaring van de rechten van de mens vijftig jaar geleden, is de Unie getuige geweest van vooruitgang op het gebied van de mensenrechten en de verbreiding van de democratie over de hele wereld. Terzelfder tijd blijft de Unie zich er echter van bewust dat de vooruitgang kwetsbaar is en dat zij haar vastberadenheid en haar inspanningen voor de verwezenlijking van alle mensenrechten voor iedereen ter wereld moet opvoeren.

- II. Met de aanneming van de Universele Verklaring is een onomkeerbaar proces ingeleid van wereldwijde bewustwording van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden in de civiele samenleving. De verklaring vormt met name de grondslag voor de latere ontwikkeling van een indrukwekkend aantal belangrijke internationale rechtsinstrumenten, zoals de Internationale Verdragen inzake burgerrechten en politieke rechten en inzake economische, sociale en culturele rechten. In 1993 is tijdens de Wereldconferentie over de mensenrechten in Wenen andermaal de algemene geldigheid en ondeelbaarheid van de mensenrechten bevestigd. De Unie roept alle landen die dat nog niet hebben gedaan, op om toe te treden tot alle belangrijke mensenrechtenverdragen.

De toepassing van de Universele Verklaring en van de andere internationale mensenrechteninstrumenten is van het grootste belang wil de algemene geldigheid van de rechten die erin zijn vastgelegd een realiteit worden. Van de in deze instrumenten vastgelegde beginselen kan geen enkele geldige vrijstelling worden verleend via bijzondere bepalingen op basis van nationale, culturele of religieuze overwegingen. Het vijftigjarige bestaan van de Universele Verklaring is het juiste moment om de balans op te maken en om met verdubbelde ijver de eerbiediging van de mensenrechten in alle landen ter wereld te bevorderen. De Unie maakt van deze gelegenheid gebruik om haar verbintenis inzake de verwezenlijking van alle mensenrechten voor iedereen opnieuw te bevestigen.

De Unie, indachtig de verklaring van de Europese Raad te Luxemburg van 28/29 juni 1991, erkent en spreekt haar voldoening uit over hetgeen sedert de aanneming van de Universele Verklaring is verwezenlijkt. Toch moet de Unie het ook betreuren dat de mensenrechten in vele landen nog steeds op flagrante wijze worden geschonden. De Unie bevestigt andermaal dat het de gewettigde en permanente plicht is van de internationale gemeenschap en van alle staten, om, elk voor zich dan wel collectief, de mensenrechten in de hele wereld te bevorderen en te vrijwaren. De Unie zal wat haar betreft, schendingen, waar die zich ook mogen voordoen, blijven aanklagen. Terzelfder tijd verheugt de Unie zich erover dat steeds meer staten met de Unie op basis van partnerschap samenwerken om de mensenrechten te bevorderen en de algemene geldigheid ervan te garanderen.

Tijdens de voorbije vijftig jaar hebben mannen en vrouwen in de hele wereld gestreden om die waarden te beschermen en daar vaak een zware tol voor betaald. De Unie brengt hulde aan hun moedige optreden, dat de EU zal leiden in haar vaste voornemen om de rechten die in de verklaring zijn vervat, te bevorderen.

De Unie juicht in dit verband de aanneming toe van een verklaring over de verdedigers van de mensenrechten door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties. Over de hele wereld leveren afzonderlijke personen en niet-gouvernementele organisaties onontbeerlijke, moedige bijdragen aan de vrijwaring en bevordering van de mensenrechten. Zij hebben voortdurende, krachtige steun nodig.

- III. De Europese Unie, die gegrondvest is op de beginselen van vrijheid, democratie, eerbiediging van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, en op de beginselen van de rechtsstaat, draagt de waarden die aan de verklaring ten grondslag liggen in zich. Zij is zich ervan bewust dat de mensenrechten ook in haar eigen landen moeten worden bevorderd. Zowel intern als extern vormt eerbiediging van de mensenrechten zoals verkondigd in de Universele Verklaring een wezenlijk onderdeel van de activiteiten van de Unie. Onder het toezicht van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen eerbiedigen de instellingen van de Unie bij hun activiteiten de mensenrechten, zoals die worden gewaarborgd door het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, en zoals zij uit de gemeenschappelijke constitutionele tradities van de lidstaten voortvloeien. Ook de lidstaten zijn gebonden door het Europees Verdrag. Op hun handelen wordt toegezien door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

Bij de inwerkingtreding van het Verdrag van Amsterdam wordt eerbiediging van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden gesteld als voorwaarde voor toetreding tot de Europese Unie, en kan een ernstige en voortdurende schending van deze rechten leiden tot de schorsing van rechten van een lidstaat.

Bovendien zal het Verdrag van Amsterdam een verdere versterking behelzen van de verbintenis om de mensenrechten en de fundamentele vrijheden te vrijwaren en te bevorderen, met name door maatregelen ter bestrijding van discriminatie op een groot aantal gebieden, waaronder verbetering van de mogelijkheden om gelijke kansen voor mannen en vrouwen te garanderen. Voorts worden er, indachtig het Europees Sociaal Handvest en het Gemeenschapshandvest van de sociale grondrechten van de werknemers, doelstellingen in omschreven op het gebied van de sociale grondrechten. De Europese Unie zal zich bij de versterking van de samenwerking op het gebied van justitie en veiligheid eveneens laten leiden door eerbied voor de mensenrechten.

Eerbiediging van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden behoort tevens tot de doelstellingen van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid van de Unie en van haar ontwikkelingssamenwerking. De Unie streeft deze doelstelling zowel in haar bilaterale betrekkingen met derde landen na, als in het kader van de Verenigde Naties en andere multilaterale fora, met name de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa en de Raad van Europa.

In het kader van haar beleid ter bevordering van de mensenrechten in alle delen van de wereld, stelt de Unie geregeld in haar dialoog met derde landen - als een belangrijk en gewettigd onderdeel van die dialoog - alsook in demarches en verklaringen mensenrechtenkwesties aan de orde.

De Europese Gemeenschap heeft in de overeenkomsten die zij sluit een clausule opgenomen volgens welke eerbiediging van de mensenrechten, met name zoals vervat in de Universele Verklaring van de rechten van de mens, een essentiële factor is voor haar instemming om zich te binden. Op deze manier neemt de Unie haar verantwoordelijkheid voor de bevordering en bescherming van de mensenrechten als een rechtvaardige zaak waarvoor de internationale gemeenschap zich moet inzetten, en bevestigt zij terzelfder tijd opnieuw dat deze bescherming en bevordering de voornaamste verantwoordelijkheid van elke afzonderlijke regering blijft.

De Unie spreekt haar bezorgdheid uit over recente voorvallen van racisme en vreemdelingenhaat in de Unie en elders in de wereld, en zal zich metterdaad beijveren opdat de Wereldconferentie over Racisme zinvolle resultaten bereikt. De inspanningen van de Unie op dit vlak worden aangevuld met een reeks praktische maatregelen; in dit verband wenst de Unie met name de werkzaamheden van het Europees Waarnemingscentrum voor racisme en vreemdelingenhaat in Wenen te benadrukken.

De Unie heeft dit jaar besloten dat zij krachtiger zal gaan ijveren voor de wereldwijde afschaffing van de doodstraf als een fundamenteel beleidsdoel dat door de EU wordt aanvaard. Waar de doodstraf nog bestaat, pleit de Unie ervoor dat het gebruik ervan wordt beperkt en dringt zij erop aan dat zij slechts wordt voltrokken met inachtneming van internationale garanties. De Unie oefent in voorkomend geval ook druk uit met het oog op de afkondiging van moratoria.

De Unie hecht groot belang aan ondersteuning van de inspanningen ter bevordering van de democratie, de eerbiediging van de mensenrechten, de rechtsstaat en goed bestuur. De Unie steunt daartoe een brede waaier van projecten en programma's op deze gebieden in de hele wereld.

De Unie en haar lidstaten hebben toegezegd op mondiaal en regionaal niveau te zullen samenwerken met de internationale mensenrechtenmechanismen. De Unie verleent actieve steun aan het optreden van de Hoge Commissaris voor de rechten van de mens van de VN en met name aan haar activiteiten in het veld. De Unie steunt de inspanningen van de secretaris-generaal van de VN om de mensenrechten beter in de brede waaier van VN-activiteiten te integreren.

De Unie is in het bijzonder verheugd over de aanneming van het statuut van een permanent Internationaal Strafhof, dat bevoegd zal zijn voor de behandeling van de ernstigste misdrijven tegen en schendingen van het humanitair recht die de internationale gemeenschap aangaan, en zij doet een oproep tot spoedige ratificatie van dat statuut.

IV. Dit beleid moet worden voortgezet, en zonodig versterkt en verbeterd. In dit verband is het van belang dat de Unie zich beter toerust om haar doelstellingen inzake de bescherming en bevordering van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden te bereiken. In dit verband is de Unie vastbesloten ervoor te zorgen dat de mensenrechten in al haar acties worden geëerbiedigd. De Unie zal met name maatregelen in overweging nemen zoals:

- 1) het vermogen versterken om samen de mensenrechtensituatie in de wereld te beoordelen, door middel van nauwere coördinatie, en voorts garanderen dat alle relevante middelen voor optreden binnen het kader van de Unie beschikbaar zijn, onder meer door de mogelijke publicatie van een jaarlijks mensenrechtenverslag van de EU;
- 2) in samenspraak met andere betrokken organisaties de samenwerking op het gebied van mensenrechten zoals onderwijs- en opleidingsactiviteiten verder ontwikkelen en zorgen voor de continuering van het door vijftien Europese universiteiten georganiseerde programma voor doctoraalstudie inzake mensenrechten;
- 3) nadenken over het nut van het bijeenroepen van een periodiek mensenrechtenforum met deelneming van de instellingen van de EU, alsook van vertegenwoordigers van de academische instellingen en de NGO's;
- 4) het vermogen versterken om in te spelen op internationale operationele eisen op het gebied van de mensenrechten en democratisering, bijvoorbeeld door de mogelijke instelling van een gemeenschappelijk register van Europese deskundigen op het gebied van mensenrechten en democratie, voor mensenrechtenacties in het veld en bijstand en waarneming bij verkiezingen;
- 5) de ontwikkeling en consolidering van de democratie en de rechtsstaat en van de eerbiediging van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden in derde landen bevorderen, met name door te streven naar een zo spoedig mogelijke aanneming van de momenteel in EU-kader ter tafel liggende ontwerp-verordeningen betreffende de uitvoering van samenwerkingsactiviteiten;
- 6) alle middelen waarborgen voor een coherente verwezenlijking van deze doelstellingen, onder meer door zich te beraden op versterking van de desbetreffende structuren van de EU.

**2249e ZITTING VAN DE RAAD ALGEMENE ZAKEN
BRUSSEL, 20 MAART 1999
COMMUNIQUE OVER CHINA**

**56e ZITTING VAN DE VN-COMMISSIE VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS -
GENÈVE, MAART-APRIL 2000**

- CHINA - CONCLUSIES

1. Overeenkomstig zijn conclusies van 22 maart 1999, in het licht van de dialoog over de mensenrechten EU/China en aan de vooravond van de 56e vergadering van de VN-Commissie voor de rechten van de mens heeft de Raad zijn beleid ten aanzien van de mensenrechten in China onder de loep genomen.
2. De Raad is verheugd over de door China vertolkte bereidheid om samen te werken met de VN-mechanismen inzake mensenrechten en dringt er bij China op aan zijn inspanningen daartoe op te voeren. De EU moedigt China er meer bepaald toe aan de VN-verdragen over economische, sociale en culturele rechten en burger- en politieke rechten zo spoedig mogelijk te ratificeren, nauwer samen te werken met de speciale rapporteurs en werkgroepen van de VN-Commissie voor de rechten van de mens, en het Memorandum van Overeenstemming met het Bureau van de Hoge commissaris voor de rechten van de mens te ondertekenen.
3. De Raad herhaalt dat hij belang hecht aan de gelegenheid die wordt geboden door de mensenrechtendialoog EU/China en het samenwerkingsprogramma, waarbij gezamenlijk kan worden geijverd voor de bevordering en de eerbiediging van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden in China. De Raad neemt er akte van dat China bereidwilligheid aan de dag heeft gelegd om in het kader van de dialoog te praten over een aantal gevoelige vraagstukken van gemeenschappelijke bezorgdheid. De EU blijft bij haar standpunt dat de dialoog alleen een aanvaardbare mogelijkheid is wanneer voldoende vooruitgang wordt geboekt en er tastbare resultaten voorliggen.
4. De Raad betreurt het evenwel dat de positieve initiatieven die China op internationaal niveau heeft ondernomen, niet alleen geen vooruitgang te zien geven, maar ook niet gevolgd zijn door tastbare vorderingen op het gebied van de binnenlandse mensenrechtensituatie. De EU is ernstig bezorgd over de voortdurende en wijdverspreide beperkingen van de fundamentele vrijheden, met name vrijheid van vergadering, meningsuiting en vereniging. De EU is meer bepaald ontzet over het feit dat de Chinese regering strenge straffen blijft opleggen aan actieve voorstanders van de democratie en strenge maatregelen blijft nemen tegen sommige minderheidsgroepen, meer bepaald in Tibet en Xinjiang. De EU is eveneens verontrust over het aantal arrestaties van en de strenge straffen die zijn opgelegd aan volgelingen van de Falun Gong, en over de beperkingen en de straffen die worden opgelegd aan leden van de Christian Church en andere religieuze groepen.

5. De Raad neemt met hevige verontrusting akte van de frequente toepassing van de doodstraf in China. Bovendien kan, ondanks de recente hervormingen die in het Chinese rechtssysteem zijn doorgevoerd, het aantal niet gewelddadige delicten, waaronder economische delicten, waarop nog steeds de doodstraf staat, nauwelijks voldoen aan de door de Chinese autoriteiten gehanteerde definitie van ernstige delicten. De handhaving van administratieve detentiekampen, waar mensen kunnen worden vastgehouden zonder passende juridische bijstand, en in de meeste gevallen zonder een eerlijk proces, is een verdere bron van bezorgdheid waaraan de Chinese autoriteiten geen passende aandacht hebben geschonken.
6. De Raad zal de dialoog opnieuw bezien om te komen tot een meer geconcentreerde, resultaatgerichte aanpak, meer bepaald op de voornaamste gebieden waarover de EU zich, zoals gezegd, zorgen maakt. Voor die gebieden zullen doelstellingen worden vastgesteld en die publiekelijk worden toegelicht, om te beginnen in de toespraak van het voorzitterschap van de EU in de 56e vergadering van de Commissie voor de rechten van de mens (CHR), en tevens wanneer gesproken wordt over de situatie van de afzonderlijke landen, en in agendapunten over burger- en politieke rechten en thematische vraagstukken. De EU zal de toekomst van de dialoog moeten beoordelen op basis van de geboekte resultaten. De EU zal publiekelijk uiting blijven geven aan haar bezorgdheid over de mensenrechten in China en die in vergaderingen met China op alle niveaus ter sprake brengen.
7. De Raad deelt de bezorgdheid van het Europees Parlement, de civiele samenleving en de NGO's met betrekking tot de mensenrechten in China. Hij zal het EU-beleid met betrekking tot China regelmatig in het oog blijven houden, ook in de 56e vergadering van de CHR.
8. De Raad neemt er nota van dat de Verenigde Staten werken aan een resolutie over de mensenrechten in China, die in de 56e vergadering van de CHR zal worden ingediend. De Raad is van oordeel dat een efficiënte dialoog het beste middel is om te zorgen voor een betere naleving van de mensenrechten in China.
9. De Raad komt overeen dat de EU in de komende vergadering van de CHR de onderstaande aanpak dient te volgen:
 - A. - geen co-sponsoring van de resolutie
 - B. - stemming tegen een "no-action motion"
 - C. - indien de resolutie ter stemming wordt gebracht, zullen de EU-landen die lid zijn van de CHR, voorstemmen.
10. De Raad komt voorts overeen zijn aanpak volgend jaar te laten afhangen van de resultaten die in China op het gebied van de mensenrechten zijn geboekt door middel van de dialoog.

**OVERZICHT VAN DE INITIATIEVEN DIE IN 1999 ZIJN GEFINANCIERD
UIT TITEL B7-7**

Steun voor de democratie in de landen van Midden- en Oost-Europa, met inbegrip van de uit het voormalige Joegoslavië voortgekomen republieken

B7-700 Beschikbaar bedrag: € 15 miljoen; 21 projecten (+microprojecten) goedgekeurd.

Steunverlening aan de democratie in de nieuwe onafhankelijke staten van de voormalige Sovjetunie en Mongolië

B7-701 Beschikbaar bedrag: € 10 miljoen; 14 projecten (+microprojecten) goedgekeurd.

Mensenrechten en democratie in de ontwikkelingslanden, met name in de ACS-staten

B7-7020 Beschikbaar bedrag: € 17 miljoen; 27 projecten goedgekeurd.

Mensenrechten en democratie in de landen van Zuidelijk Afrika

B7-7021 Beschikbaar bedrag: € 4 miljoen; 8 projecten goedgekeurd.

Speciaal programma voor democratie en goed bestuur in Nigeria

B7-7022 Beschikbaar bedrag: € 4 miljoen; 6 projecten goedgekeurd.

Democratiseringsproces in Latijns-Amerika

B7-703 Beschikbaar bedrag: € 12.625.000; 3 projecten + 1 regionaal meerjarenprogramma (Andesgemeenschap) goedgekeurd.

Subsidies ten gunste van bepaalde activiteiten van organisaties die doelstellingen op het gebied van mensenrechten nastreven

B7-704 Beschikbaar bedrag: € 15 miljoen; 29 projecten goedgekeurd.

Meda-programma voor de democratie en de mensenrechten

B7-705 Beschikbaar bedrag: € 10.075.000; 6 projecten goedgekeurd.

Steun voor de activiteiten van de internationale straftribunalen en voor de oprichting van een Permanent Internationaal Strafhof

B7-706 Beschikbaar bedrag: € 3,3 miljoen; 5 projecten goedgekeurd.

Mensenrechten en democratie in de Aziatische landen

B7-707 Beschikbaar bedrag: € 5 miljoen; 2 projecten betreffende China en 1 programma ter versterking van het democratiseringsproces in Bangladesh goedgekeurd.

Steun aan en toezicht op verkiezingsprocessen

B7-709 Beschikbaar bedrag: € 2 miljoen; 3 projecten goedgekeurd.

De begrotingsonderdelen B7-700, B7-701, B7-704, B7-706 en B7-709 zijn vanaf mei 1999 beheerd met technische bijstand van de European Human Rights Foundation.

CONFERENTIES OVER DE MENSENRECHTEN

- BRUSSEL: Discussieforum over de mensenrechten, 30.11.99 - 1.12.99,
http://europa.eu.int/comm/dg1a/human_rights/intro
 - VENETIË: "De Europese Unie en de centrale rol van de mensenrechten en de democratische beginselen in de vetrekkingen met derde landen", 25-28.05.00,
<http://hrd-euromaster.venis.it>
-

HUMAN RIGHTS ON THE INTERNET**EUROPEAN COMMISSION**

Service Commun Relex des relations extérieures

http://europa.eu.int/comm/scr/index_en.htm

Secretariat General of the Commission - A Guide to Grants and Loans

http://europa.eu.int/comm/secretariat_general/sgc/aides/en/en.htm

External Relations

http://europa.eu.int/comm/external_relations/index.htm

Development policy

http://europa.eu.int/comm/development/index_en.htm

Humanitarian aid

http://europa.eu.int/comm/echo/en/index_en.html

Enlargement

<http://europa.eu.int/comm/enlargement/index.htm>

Justice and Home Affairs

http://europa.eu.int/comm/justice_home/index_en.htm

Employment and social affairs

http://europa.eu.int/comm/dgs/employment_social/index_en.htm

EUROPEAN PARLIAMENT

<http://www.europarl.eu.int>

EU COUNCIL OF MINISTERS

<http://ue.eu.int/>

EUROPEAN COURT OF JUSTICE

<http://europa.eu.int/cj/index/>

ACADEMICA - UNIVERSITY

European Masters Degree in Human Rights and Democratisation

<http://www.hrd-european.master.venis.it>

Mediterranean Masters Degree in Human Rights and Democratisation

<http://www.um.edu.mt/courses/prospectus.medmahrd>

Netherlands Institute of Human Rights

<http://www.law.uu.nl/english/sim>

The Danish Center for Human Rights

<http://www.humanrights.dk>

NON-GOVERNMENTAL ORGANISATIONS

Coalition to stop the use of child soldiers

<http://www.child-soldiers.org>

The Death Penalty Information Centre
<http://www.deathpenaltyinfo.org>
International Rehabilitation Council for Torture victims
<http://www.irct.org/>
The European Human Rights Foundation
<http://www.ehrfoundation.org>
European Roma Rights Centre
<http://errc.org/>
International Coalition for the establishment of an International Criminal Court
<http://www.iccnw.org/>
Amnesty International
<http://www.amnesty.org/>
International Federation of Human Rights
<http://www.fidh.org/>
Human Rights Watch
<http://www.hrw.org/>
Human Rights Web
<http://www.hrweb.org/>
Search engine specialized in human rights issues
<http://www.hri.ca>
Sweden - Save the Children
<http://www.raddabarnen.se>
The Asia-Europe Child Welfare Center
<http://www.asem.org>
International Committee of the Red Cross
<http://www.icrc.org>
The Human Rights Informations Centre
<http://www.humanrights.coe.int>

INTERGOVERNMENTAL ORGANISATIONS

Organisation of African Unity
<http://www.oau-oau.org>
The Commonwealth
<http://www.thecommonwealth.org>
Organisation of American States
<http://www.oas.org>
International Labour Organisation
<http://www.ilo.org>
Organisation for Security and Cooperation in Europe
<http://www.osce.org>

UNITED NATIONS

<http://www.un.org/>
Office of the High Commissioner for Human Rights
<http://www.unhchr.ch/>
United Nations - the UN working for women
<http://www.un.org/womenwatch/un/index.html>
World Conference Against Racism

<http://www.unhchr.ch/html/racism/index.htm>

International Criminal Court

<http://www.un.org/law/icc>

United Nations Children's Fund

<http://www.unicef.org>

COUNCIL OF EUROPE

<http://www.coe.int/>

The European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment

<http://www.cpt.coe.int>

European Court of Human Rights

<http://www.echr.coe.int>

MEMBER STATES

German Foreign Ministry

<http://www.auswaertiges-amt.de>

German Permanent Mission to the United Nations

<http://www.germany-info.org/UN/index.htm>

German Federal Ministry for Development

<http://www.bmz.de>

UN Information Centre in Germany

<http://www.uno.de>

Ireland: Department of Foreign Affairs

<http://www.irlgov.ie/iveagh/>

Sweden: Swedish EU Presidency's website

<http://EU2001.se>

Sweden: Ministry for Foreign Affairs/International Law and Human Rights Department

<http://www.utrikes.regeringen.se/dettaar/organisation/depart/enheter/fmr.htm>

Sweden: Permanent Mission to the United Nations

<http://www.un.int/sweden>

United - Kingdom: The Foreign and Commonwealth Office

<http://www.fco.gov.uk>

España: Defensor del Pueblo Español

<http://www.defensordelpueblo.org>

España: Ministerio de Asuntos Exteriores/Oficina de Derechos Humanos

E-mail: juan.zurita@mae.es

España: Ministerio de Justicia/Dirección del Servicio Jurídico del Estado

Abogacía del Estado para el Tribunal Europeo de Derechos Humanos

E-mail: dhumanos@dsje.mju.es

France: Site Internet de la présidence française:

<http://www.presidence-europe.fr>

**VERORDENING (EG) Nr. 975/1999 VAN DE RAAD
van 29 april 1999**

tot vaststelling van de voorwaarden voor de uitvoering van acties op het gebied van de ontwikkelingssamenwerking die een bijdrage leveren tot de verwezenlijking van de algemene doelstelling van ontwikkeling en consolidatie van de democratie en de rechtsstaat, alsmede van de doelstelling van eerbiediging van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden

DE RAAD VAN DE EUROPESE UNIE,

Gelet op het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, inzonderheid op artikel 130 W,

Gezien het voorstel van de Commissie (1),

Volgens de procedure van artikel 189 C van het Verdrag (2),

- (1) Overwegende dat praktische regels moeten worden vastgesteld voor de uitvoering van acties op het gebied van de ontwikkelingssamenwerking die een bijdrage leveren tot de algemene doelstelling van ontwikkeling en consolidatie van de democratie en de rechtsstaat, alsmede tot de doelstelling van eerbiediging van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden;
- (2) Overwegende dat de Raad tegelijkertijd met deze verordening Verordening (EG) nr. 976/1999 van de Raad van 29 april 1999 heeft aangenomen tot vaststelling van de voorwaarden voor de uitvoering van niet onder de ontwikkelingssamenwerking vallende communautaire acties die binnen het kader van het communautaire samenwerkingsbeleid een bijdrage leveren tot de algemene doelstelling van ontwikkeling en consolidatie van de democratie en de rechtsstaat, alsmede tot de doelstelling van eerbiediging van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden in derde landen (3) heeft vastgesteld;
- (3) Overwegende dat Gemeenschapsbeleid op het gebied van de ontwikkelingssamenwerking een bijdrage levert tot de algemene doelstelling van ontwikkeling en consolidatie van de democratie en de rechtsstaat, alsmede tot de doelstelling van eerbiediging van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden;
- (4) Overwegende dat artikel F, lid 2, van het Verdrag betreffende de Europese Unie bepaalt dat de Europese Unie de grondrechten eerbiedigt, zoals die worden gewaarborgd door het op 4 november 1950 te Rome ondertekende Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden en zoals zij uit de gemeenschappelijke constitutionele tradities van de lidstaten voortvloeien, als algemene beginselen van het Gemeenschapsrecht;
- (5) Overwegende dat de actie van de Europese Gemeenschap op het gebied van de bevordering van de mensenrechten en de democratische beginselen past in het kader van de eerbiediging van de beginselen van algemene geldigheid en ondeelbaarheid van de mensenrechten die de hoeksteen van het internationaal systeem voor bescherming van de mensenrechten vormen;
- (6) Overwegende dat de actie van de Europese Gemeenschap op het gebied van de bevordering van de mensenrechten en de democratische beginselen is geïnspireerd door de algemene beginselen zoals die voortvloeien uit de Universele Verklaring van de rechten van de mens, het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten en het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten;
- (7) Overwegende dat de Europese Gemeenschap erkent dat alle rechten van de mens onderling samenhangen en dat de vooruitgang in de economische en sociale ontwikkeling en de vooruitgang bij de totstandbrenging van burgerlijke en politieke rechten elkaar positief beïnvloeden;

- (8) Overwegende dat de eerbiediging van het internationale humanitaire recht moet worden gezien als een onderdeel van de rechten van de mens in de zin van deze verordening; tevens wijzende op de Verdragen van Genève van 1949 en hun aanvullend protocol van 1977, het Verdrag van Genève van 1951 betreffende de status van vluchtelingen en het Verdrag van 1948 inzake de voorkoming en de bestraffing van genocide alsmede op andere normen van het op overeenkomsten of gewoonten berustende volkenrecht;
- (9) Overwegende dat in de op 28 november 1991 door de Raad en de lidstaten, in het kader van de Raad bijeen, aangenomen resolutie inzake mensenrechten, democratie en ontwikkeling richtsnoeren, procedures en concrete voorstellen voor acties worden omschreven die ertoe strekken parallel met de economische en sociale rechten, de burgerlijke en politieke vrijheden te bevorderen via een representatief politiek stelsel dat is gebaseerd op eerbiediging van de mensenrechten;
- (10) Overwegende dat de actie van de Europese Gemeenschap op het gebied van de bevordering van de mensenrechten en de democratische beginselen is gebaseerd op een positieve en constructieve aanpak waarin de mensenrechten en de democratische beginselen als onderwerp van gemeenschappelijk belang voor de Gemeenschap en haar partners worden beschouwd en als element van een dialoog die kan leiden tot initiatieven die de daadwerkelijke eerbiediging van deze rechten en beginselen bevorderen;
- (11) Overwegende dat deze positieve aanpak tot uiting zou moeten komen in de uitvoering van acties ter ondersteuning van democratiseringsprocessen, versterking van de rechtsstaat en de ontwikkeling van een pluralistische en democratische burgermaatschappij en in de uitvoering van vertrouwensschepende maatregelen die met name beogen conflicten te voorkomen, de vredesinspanningen te ondersteunen en straffeloosheid te bestrijden;
- (12) Overwegende dat het derhalve van wezenlijk belang is dat de financiële instrumenten die worden aangewend om de positieve acties op deze terreinen in elk land te steunen, de nodige samenhang vertonen met de geografische programma's en in de andere ontwikkelingsinstrumenten worden geïntegreerd, teneinde het effect en de doelmatigheid ervan te verhogen;
- (13) Overwegende dat er ook op moet worden toegezien dat deze acties binnen het externe beleid van de Europese Unie, inclusief het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid, passen;
- (14) Overwegende dat deze acties met name gericht zouden moeten zijn op slachtoffers van discriminatie, armen of achtergestelden, kinderen, vrouwen, vluchtelingen, migranten, minderheden, ontheemden, inheemse volkeren, gevangenen en slachtoffers van martelingen;
- (15) Overwegende dat communautaire steunverlening aan het democratiseringsproces en de eerbiediging van de beginselen van de rechtsstaat in het kader van een politiek stelsel dat de fundamentele vrijheden van het individu eerbiedigt, bijdraagt tot de verwezenlijking van de doelstellingen die zijn opgenomen in de verschillende door de Europese Gemeenschap met haar partners gesloten overeenkomsten, die eerbiediging van de mensenrechten en de democratische beginselen tot een essentieel onderdeel van de betrekkingen tussen de partijen maken;
- (16) Overwegende dat het van wezenlijk belang is de kwaliteit, het effect en de continuïteit van de maatregelen te verbeteren, met name door de mogelijkheid te bieden tot het opzetten van meerjarenprogramma's ter bevordering van de mensenrechten en de democratische beginselen die in overleg met de autoriteiten van het betrokken land worden uitgewerkt in een geest van partnerschap en met inachtneming van de specifieke behoeften van het land;
- (17) Overwegende dat het voor een doelmatige en samenhangende actie noodzakelijk is dat er rekening wordt gehouden met de typische kenmerken van een actie ter bevordering van de mensenrechten en de democratische beginselen, die met name vragen om soepele, doorzichtige en snelle procedures voor het nemen van besluiten betreffende de financiering van de op dit gebied uit te voeren acties en projecten;
- (18) Overwegende dat het van wezenlijk belang is te zorgen voor een snel reactievermogen op nood-situaties of situaties die van bijzonder belang zijn zodat de geloofwaardigheid en de doelmatigheid van de communautaire inzet op het gebied van de bevordering van de mensenrechten en de democratische beginselen in landen waar dergelijke situaties zich kunnen voordoen, worden versterkt;
- (19) Overwegende dat er met name wat de procedures voor de toekenning van subsidies en de evaluatie van de projecten betreft rekening moet worden gehouden met het bijzondere karakter van de ontvangers van de communautaire steun, met name het niet-winstgevende karakter van hun activiteiten, de door hun leden - die vaak vrijwilligers zijn - gelopen risico's in een soms vijandige omgeving en met de beperkte manoeuvreerruimte die hun eigen middelen hun laat;

- (20) Overwegende dat de ontwikkeling van de civiele maatschappij met name vorm moet krijgen door de opkomst en de organisatie van nieuwe actoren en dat de Gemeenschap zich in die context genoodzaakt kan zien in de begunstigde derde landen financiële steun te verlenen aan partners die geen voorafgaande ervaring op dat gebied kunnen aantonen;
- (21) Overwegende dat ervoor moet worden gezorgd dat de besluiten betreffende de toekenning van financiële steun aan projecten ter bevordering van de mensenrechten en de democratische beginselen op onpartijdige wijze worden genomen met eerbiediging van het beginsel van niet-discriminatie op grond van raciale, godsdienstige, culturele, sociale of nationale verschillen jegens de organisaties die communautaire steun ontvangen en de personen of groepen personen waarvoor de gesteunde projecten bedoeld zijn, en dat ze niet mogen worden ingegeven door politieke overwegingen;
- (22) Overwegende dat de regels moeten worden vastgesteld voor de uitvoering en het beheer van de uit de algemene begroting van de Europese Gemeenschappen gefinancierde hulp van de Gemeenschap voor de bevordering van de mensenrechten en de democratische beginselen;
- (23) Overwegende dat in deze verordening een financieel referentiebedrag in de zin van punt 2 van de verklaring van het Europees Parlement, de Raad en de Commissie van 6 maart 1995 (4) is opgenomen voor de gehele looptijd van het programma, zonder dat zulks afbreuk doet aan de bevoegdheden van de begrotingsautoriteit zoals die in het Verdrag zijn omschreven,

HEEFT DE VOLGENDE VERORDENING VASTGESTELD:

HOOFDSTUK I

Doelstellingen

Artikel 1

Met deze verordening wordt beoogd de voorwaarden vast te stellen voor de uitvoering van communautaire acties die, binnen het kader van het communautaire ontwikkelingssamenwerkingsbeleid, een bijdrage leveren tot de verwezenlijking van de algemene doelstelling van ontwikkeling en consolidatie van de democratie en de rechtsstaat, alsmede van de doelstelling van eerbiediging van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden.

De in deze verordening bedoelde acties worden uitgevoerd op het grondgebied van ontwikkelingslanden of houden rechtstreeks verband met situaties die zich voordoen in ontwikkelingslanden.

Artikel 2

Binnen de grenzen van artikel 1 en in samenhang met het algehele externe beleid van de Europese Unie levert de Europese Gemeenschap technische en financiële bijstand aan acties die met name het volgende ten doel hebben:

- 1) de bevordering en de verdediging van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden, zoals die zijn afgekondigd in de Universele Verklaring van de rechten van de mens, alsook andere internationale instrumenten voor ontwikkeling en consolidatie van de democratie en de rechtsstaat, in het bijzonder:
 - a) bevordering en bescherming van de burgerlijke en politieke rechten,
 - b) bevordering en bescherming van de economische, sociale en culturele rechten,
 - c) bevordering en bescherming van de mensenrechten van slachtoffers van discriminatie en armen of achtergestelden, waardoor mede de armoede en de sociale uitsluiting zal worden teruggedrongen,
 - d) steun aan minderheden, etnische groepen en inheemse volkeren,

- e) steun aan plaatselijke, nationale, regionale of internationale instanties, met inbegrip van NGO's, die activiteiten ontplooiën die verband houden met de bescherming, de bevordering of verdediging van de mensenrechten,
 - f) steun voor rehabilitatiecentra voor slachtoffers van martelingen en voor organisaties die concrete hulp verlenen aan slachtoffers van schendingen van de mensenrechten, dan wel hulp verlenen om de omstandigheden te verbeteren op plaatsen waar mensen van hun vrijheid zijn beroofd, zulks ter voorkoming van marteling of mishandeling,
 - g) steun voor onderwijs, opleiding en bewustmaking op het gebied van de mensenrechten,
 - h) steun aan acties op het gebied van het toezicht op de eerbiediging van de mensenrechten, met inbegrip van de opleiding van waarnemers,
 - i) bevordering van gelijke kansen en niet-discriminerende praktijken, met inbegrip van maatregelen ter bestrijding van racisme en vreemdelingenhaat,
 - j) bevordering en bescherming van de fundamentele vrijheden die in het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten zijn vermeld, met name de vrijheid van mening, meningsuiting en geweten, alsook het recht om zich in de eigen taal uit te drukken;
- 2) ondersteuning van democratiseringsprocessen, in het bijzonder:
- a) bevordering en versterking van de rechtsstaat, met name via acties ter ondersteuning van de onafhankelijkheid en de versterking van de rechterlijke macht en van de ontwikkeling van een gevangeniswezen dat de menselijke waardigheid eerbiedigt; ondersteuning van constitutionele en wetgevende hervormingen; ondersteuning van initiatieven ten behoeve van de afschaffing van de doodstraf,
 - b) bevordering van de scheiding van de machten, met name van de rechterlijke en wetgevende macht ten opzichte van de uitvoerende macht, en ondersteuning van institutionele hervormingen,
 - c) bevordering van het pluralisme, zowel op politiek niveau als op het niveau van de civiele maatschappij. Hiertoe moeten de instellingen die het pluralistische karakter van de maatschappij moeten waarborgen, inclusief niet-gouvernementele organisaties (NGO's), worden versterkt en moeten de onafhankelijkheid en de verantwoordelijkheid van de media, alsmede de ondersteuning van de persvrijheid en de eerbiediging van het recht op vrijheid van vereniging en vergadering, worden bevorderd,
 - d) bevordering van behoorlijk bestuur, met name door steun voor de doorzichtigheid van het overheidsapparaat en steun aan preventie en bestrijding van corruptie,
 - e) bevordering van de deelneming van de bevolking aan het besluitvormingsproces, zowel op nationaal als op regionaal en op plaatselijk niveau, met name door bevordering van gelijke deelname van mannen en vrouwen aan de civiele maatschappij, het economische leven en de politiek,
 - f) ondersteuning van verkiezingsprocessen, met name door steun aan onafhankelijke kiescommissies, toekenning van materiële, technische en juridische bijstand met het oog op de voorbereiding van de verkiezingen, met inbegrip van de opstelling van de kiezerslijsten, maatregelen ter bevordering van de deelneming van specifieke groepen, met name vrouwen, aan de verkiezingen en de opleiding van waarnemers,
 - g) ondersteuning van nationale inspanningen om de civiele en militaire verantwoordelijkheden af te bakenen, alsmede bewustmaking en opleiding op het gebied van de eerbiediging van de mensenrechten ten behoeve van het burgerpersoneel en het personeel van de strijdkrachten;
- 3) ondersteuning van acties ter bevordering van de eerbiediging van de mensenrechten en de democratisering om in nauwe samenwerking met de terzake bevoegde organen conflicten te voorkomen en de gevolgen daarvan te verhelpen, in het bijzonder:
- a) ondersteuning van capaciteitsopbouw, inclusief de instelling op plaatselijk niveau van systemen voor vroegtijdige waarschuwing,
 - b) ondersteuning van maatregelen die gericht zijn op een evenwichtige verdeling van de kansen en op overbrugging van bestaande scheidslijnen tussen verschillende groepen met een eigen identiteit,
 - c) ondersteuning van maatregelen ter bevordering van een vreedzame verzoening tussen groepsbelangen, inclusief ondersteuning van vertrouwensheppende maatregelen op het gebied van mensenrechten en democratisering om conflicten te voorkomen en de vrede onder de bevolking te herstellen,
 - d) bevordering van het internationale humanitaire recht en van de eerbiediging ervan door alle partijen bij een conflict,

- e) steun aan internationale, regionale of plaatselijke organisaties, inclusief de NGO's, die een rol spelen bij het voorkomen en beslechten van conflicten, alsmede bij het verhelpen van de gevolgen daarvan, met inbegrip van steun voor de instelling van internationale ad hoc-straftribunalen en de oprichting van een permanente internationale strafrechtbank, alsook bij de ondersteuning van en de bijstand aan slachtoffers van schendingen van de mensenrechten.

Artikel 3

Daartoe kan de communautaire steun onder meer de financiering omvatten van:

- 1) de acties ter bewustmaking, voorlichting en opleiding van de betrokken actoren en van de burgers;
- 2) de acties die nodig zijn ter identificatie en voorbereiding van de projecten, te weten:
 - a) identificatie- en haalbaarheidsstudies,
 - b) uitwisseling van technische kennis en ervaringen tussen Europese organisaties en organisaties in derde landen,
 - c) de kosten die voortvloeien uit aanbestedingen, met name de beoordeling van aanbiedingen en de opstelling van de documenten betreffende de projecten,
 - d) de financiering van algemene studies over de communautaire actie op de onder deze verordening vallende terreinen;
- 3) de uitvoering van de projecten:
 - a) acties gericht op technische bijstand en het buitenlands en plaatselijk personeel dat is aangeworven om deze projecten te helpen uitvoeren,
 - b) aankoop en/of levering van elk product of materiaal dat strikt noodzakelijk is voor de uitvoering van de acties, inclusief, in uitzonderlijke omstandigheden en mits naar behoren gemotiveerd, de aankoop of leasing van ruimten,
 - c) in voorkomend geval, maatregelen die ertoe strekken het communautaire karakter van de acties tot zijn recht te laten komen;
- 4) de follow-up, controle- en evaluatieactiviteiten aangaande communautaire acties;
- 5) de activiteiten die erop gericht zijn om de publieke opinie van de betrokken landen uitleg te geven over de doelstellingen en de resultaten van deze acties, alsmede over de taken op het gebied van administratieve en technische bijstand, die zowel de Commissie als de begunstigde tot nut strekken.

HOOFDSTUK II

Regels voor de hulpverlening

Artikel 4

1. De partners die financiële steun uit hoofde van deze verordening kunnen krijgen, zijn regionale en internationale organisaties, niet-gouvernementele organisaties, nationale, regionale en plaatselijke overheden en nationale, regionale en plaatselijke overheidsinstellingen, organisaties die hun zetel in de Gemeenschap hebben, alsmede overheids- of particuliere instituten en ondernemingen.

2. De door de Gemeenschap uit hoofde van deze verordening gefinancierde acties worden op verzoek van de in het voorgaande lid vermelde partners of op eigen initiatief door de Europese Commissie uitgevoerd.

Artikel 5

De hulp van de Europese Gemeenschap staat open voor de in artikel 4, lid 1, bedoelde partners die hun hoofdzetel in een voor steun van de Gemeenschap uit hoofde van deze verordening in aanmerking komend derde land of in een lidstaat van de Gemeenschap hebben. Bedoelde zetel moet het daadwerkelijk centrum zijn waar alle besluiten met betrekking tot de uit hoofde van deze verordening gefinancierde acties worden genomen. Bij uitzondering kan deze zetel zich in een ander derde land bevinden.

Artikel 6

Ongeacht de institutionele en politieke context waarin de in artikel 4, lid 1, vermelde partners hun activiteiten verrichten, wordt, om vast te stellen of een partner in aanmerking komt voor communautaire financiering, met name met de volgende elementen rekening gehouden:

- a) zijn inzet met betrekking tot het zonder discriminatie verdedigen, eerbiedigen en bevorderen van de mensenrechten en de democratische beginselen;
- b) zijn ervaring met bevordering van de mensenrechten en de democratische beginselen;
- c) zijn vermogen op het gebied van administratief en financieel beheer;
- d) zijn technische en logistieke capaciteit voor de beoogde actie;
- e) eventueel, de resultaten van eerder uitgevoerde acties en met name van acties die communautaire financiering genoten;
- f) zijn vermogen tot samenwerking te komen met andere actoren van de burgermaatschappij in het betrokken derde land en tot het rechtstreeks leveren van bijstand aan plaatselijke organisaties die de burgermaatschappij verantwoording verschuldigd zijn.

Artikel 7

1. De hulp wordt enkel aan de in artikel 4, lid 1, bedoelde partners verleend, indien deze toezeggen de hun door de Commissie opgelegde toewijzings- en uitvoeringsvoorwaarden, waaraan zij zich contractueel hebben gehouden, na te zullen komen.

2. Elke voor communautaire hulp in aanmerking komende actie wordt uitgevoerd overeenkomstig de in het financieringsbesluit van de Commissie vastgestelde doelstellingen.

3. De communautaire financiering krachtens deze verordening vindt plaats in de vorm van niet-terugvorderbare hulp.

4. Voorzover de acties leiden tot financieringsovereenkomsten tussen de Gemeenschap en de landen die voor krachtens deze verordening gefinancierde acties in aanmerking komen, wordt daarin bepaald dat belastingen, rechten en heffingen niet door de Gemeenschap worden betaald.

Artikel 8

1. De deelneming aan aanbestedingen en opdrachten staat onder gelijke voorwaarden open voor alle natuurlijke en rechtspersonen uit het gastland en uit de lidstaten. Zij kan in naar behoren gemotiveerde uitzonderingsgevallen worden uitgebreid tot andere landen.
2. De leveringen zijn van oorsprong uit de lidstaten of het gastland. Zij kunnen in naar behoren gemotiveerde uitzonderingsgevallen van oorsprong zijn uit andere landen.

Artikel 9

1. Ten behoeve van de samenhang en complementariteit en met het oog op het waarborgen van optimale doelmatigheid van de acties kan de Commissie, in nauwe samenwerking met de lidstaten, alle noodzakelijke coördinatiemaatregelen treffen.
2. In elk geval stimuleert de Commissie uit hoofde van lid 1 het volgende:
 - a) de totstandbrenging van een stelsel van uitwisseling en systematische analyse van informatie over de gefinancierde acties en de acties waarvan de financiering door de Gemeenschap en de lidstaten wordt overwogen;
 - b) coördinatie op de plaats van uitvoering van de acties via regelmatige bijeenkomsten in het ontvangende land, waarop informatie wordt uitgewisseld tussen de vertegenwoordigers van de Commissie en van de lidstaten in het gastland;
 - c) bevordering van een samenhangende aanpak inzake humanitaire bijstand en, waar mogelijk, inpassing van de bescherming van de mensenrechten in de humanitaire bijstand.

HOOFDSTUK III

Procedures ter uitvoering van de acties

Artikel 10

Het financieel referentiebedrag voor de uitvoering van deze verordening tijdens de periode 1999 tot en met 2004 beloopt 260 miljoen euro.

De jaarlijkse kredieten worden door de begrotingsautoriteit toegestaan binnen de grenzen van de financiële vooruitzichten.

Artikel 11

De Commissie is belast met de programmering, het onderzoek van, de besluitvorming aangaande en het beheer, de follow-up en de evaluatie van de onder deze verordening vallende acties overeenkomstig de vigerende begrotings- en andere procedures. Zij stelt de voorwaarden voor de toewijzing, terbeschikkingstelling en uitvoering van de onder deze verordening vallende steun vast.

Artikel 12

1. Volgens de procedure van artikel 13, lid 2, worden door de Commissie:

- de besluiten vastgesteld met betrekking tot de acties waarvan de financiering krachtens deze verordening de 1 miljoen euro per actie overschrijdt, alsmede van iedere wijziging van deze acties die een overschrijding met meer dan 20% van het oorspronkelijk voor de betrokken actie uitgetrokken bedrag meebrengt;
- de actieprogramma's vastgesteld die bestemd zijn om te zorgen voor een samenhangend actiekader in een bepaald land of een bepaalde regio of ten aanzien van een bepaald thema met geconstateerde duurzame behoeften, met name op grond van hun omvang en hun complexiteit.

2. De Commissie stelt het Comité van artikel 13 op de hoogte van de financieringsbesluiten die zij voornemens is te nemen ten aanzien van de projecten en programma's waarvan de kosten minder dan 1 miljoen euro bedragen. Deze kennisgeving geschiedt uiterlijk een week vóór het nemen van de besluiten.

Artikel 13

1. De Commissie wordt bijgestaan door een Comité mensenrechten en democratie, hierna "comité" genoemd, dat bestaat uit vertegenwoordigers van de lidstaten en wordt voorgezeten door de Commissievertegenwoordiger.

2. Wanneer wordt verwezen naar dit artikel, legt de vertegenwoordiger van de Commissie het comité een ontwerp voor van de te nemen maatregelen. Het comité brengt binnen een termijn die de voorzitter kan vaststellen naar gelang van de urgentie van de materie advies uit over dit ontwerp. Het advies wordt uitgebracht met de meerderheid van stemmen die in artikel 148, lid 2, van het Verdrag is voorgeschreven voor de aanneming van de besluiten die de Raad op voorstel van de Commissie dient te nemen. Bij stemming in het comité worden de stemmen van de vertegenwoordigers van de lidstaten gewogen overeenkomstig genoemd artikel. De voorzitter neemt niet aan de stemming deel.

De Commissie stelt de beoogde maatregelen vast wanneer zij in overeenstemming zijn met het advies van het comité.

Wanneer de beoogde maatregelen niet in overeenstemming zijn met het advies van het comité of indien geen advies is uitgebracht, dient de Commissie onverwijld bij de Raad een voorstel in betreffende de te nemen maatregelen. De Raad besluit met gekwalificeerde meerderheid van stemmen.

Indien de Raad na verloop van een termijn van drie maanden na de indiening van het voorstel bij de Raad geen besluit heeft genomen, worden de voorgestelde maatregelen door de Commissie vastgesteld.

Artikel 14

1. De Commissie kan noodmaatregelen voor een bedrag van ten hoogste 2 miljoen euro financieren. Daarbij wordt ervan uitgegaan dat acties die noodmaatregelen vereisen betrekking hebben op onmiddellijke en onvoorziene behoeften die zijn gerezen in verband met een onverwachte onderbreking van het democratiseringsproces of het zich voordoen van een crisissituatie of een situatie waarin onmiddellijk buitengewoon gevaar dreigt voor de gehele bevolking of een deel van de bevolking van een land, wat een ernstige bedreiging voor het behoud van de rechten en fundamentele vrijheden van de burgers betekent.

2. Wat de aan deze voorwaarden beantwoordende acties betreft, neemt de Commissie een besluit na op de meest efficiënte wijze overleg te hebben gepleegd met de lidstaten. De lidstaten beschikken over een termijn van vijf werkdagen om eventueel bezwaar te maken. In geval van bezwaar bespreekt het comité van artikel 13 de aangelegenheid in zijn eerstvolgende vergadering.

3. De Commissie stelt het Comité van artikel 13 in diens eerstvolgende vergadering in kennis van alle uit hoofde van deze bepalingen gefinancierde noodmaatregelen.

Artikel 15

Het comité kan elke algemene of specifieke aangelegenheid betreffende de communautaire hulp op dit gebied bespreken en dient tevens een nuttige rol te vervullen bij het vergroten van de samenhang tussen de acties op het gebied van mensenrechten en democratisering van de Europese Unie ten behoeve van derde landen. Eenmaal per jaar wordt de programmering voor de volgende periode besproken of wordt van gedachten gewisseld over de algemene richtsnoeren voor de acties die tijdens het daaropvolgende jaar uit hoofde van deze verordening moeten worden uitgevoerd.

Artikel 16

1. De Commissie evalueert de door de Gemeenschap krachtens deze verordening gefinancierde acties regelmatig om vast te stellen of hun doelstellingen zijn bereikt en richtsnoeren op te stellen teneinde de doeltreffendheid van toekomstige acties te verbeteren. De Commissie geeft het comité een samenvatting van de verrichte evaluaties, die indien zulks noodzakelijk is door het comité kunnen worden bestudeerd. De evaluatieverslagen staan, desgewenst, ter beschikking van de lidstaten.

2. Op verzoek van de lidstaten kan de Commissie samen met hen ook evaluaties verrichten van de resultaten van de in deze verordening bedoelde acties en programma's van de Gemeenschap.

Artikel 17

In elk financieringscontract dat of elke financieringsovereenkomst die uit hoofde van deze verordening wordt gesloten, wordt met name bepaald dat de Commissie en de Rekenkamer ter plaatse en in de zetel van de in artikel 4, lid 1, bedoelde partners controles kunnen uitoefenen op de door de Commissie in het kader van de geldende bepalingen, met name die van het Financieel Reglement van toepassing op de algemene begroting van de Europese Gemeenschappen, vastgestelde gebruikelijke wijzen.

Artikel 18

1. De Commissie brengt de lidstaten uiterlijk binnen een maand na haar besluit op de hoogte van de goedgekeurde acties en projecten onder vermelding van de uitgetrokken bedragen voor en de aard van de acties en projecten, het begunstigde land en de partners.

2. De Commissie legt na afloop van elk begrotingsjaar een jaarverslag aan het Europees Parlement en de Raad voor, waarin een samenvatting wordt gegeven van de in de loop van het begrotingsjaar gefinancierde acties.

De samenvatting omvat informatie over de partners waarmee de in artikel 1 bedoelde acties zijn uitgevoerd. Het verslag omvat eveneens een samenvatting van de verrichte externe evaluaties en doet eventueel voorstellen voor specifieke acties.

Artikel 19

De Commissie dient drie jaar na de inwerkingtreding van deze verordening bij het Europees Parlement en de Raad een algemene beoordeling in van de door de Gemeenschap in het kader van deze verordening gefinancierde acties, die vergezeld kan zijn van passende voorstellen voor de toekomst van deze verordening.

Artikel 20

Deze verordening treedt in werking op de derde dag volgende op die van haar bekendmaking in het Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen.

Zij is van toepassing tot en met 31 december 2004.

Deze verordening is verbindend in al haar onderdelen en is rechtstreeks toepasselijk in elke lidstaat.

Gedaan te Luxemburg, 29 april 1999.

voor de Raad
de Voorzitter
W. MÜLLER

-
- (1) PB C 282 van 18.9.1997, blz. 14.
 - (2) Advies van het Europees Parlement van 19 november 1997 (PB C 371 van 8.12.1997, blz. 74), gemeenschappelijk standpunt van de Raad van 25 januari 1999 (PB C 58 van 1.3.1999, blz. 17) en besluit van het Europees Parlement van 14 april 1999 (nog niet verschenen in het Publicatieblad).
 - (3) Zie bladzijde 8 van dit Publicatieblad.
 - (4) PB C 102 van 4.4.1996, blz. 4.

**VERORDENING (EG) Nr. 976/1999 VAN DE RAAD
van 29 april 1999**

tot vaststelling van de voorwaarden voor de uitvoering van niet onder de ontwikkelingssamenwerking vallende communautaire acties die binnen het kader van het communautaire samenwerkingsbeleid een bijdrage leveren tot de algemene doelstelling van ontwikkeling en consolidatie van de democratie en de rechtsstaat, alsmede tot de doelstelling van eerbiediging van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden in derde landen

DE RAAD VAN DE EUROPESE UNIE,

Gelet op het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, inzonderheid op artikel 235,

Gezien het voorstel van de Commissie (1),

Gezien het advies van het Europees Parlement (2),

- (1) Overwegende dat praktische regels moeten worden vastgesteld voor de uitvoering van niet onder de ontwikkelingssamenwerking vallende communautaire acties die binnen het kader van het communautaire samenwerkingsbeleid in derde landen een bijdrage leveren tot de algemene doelstelling van ontwikkeling en consolidatie van de democratie en de rechtsstaat, alsmede van de doelstelling van eerbiediging van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden in derde landen;
- (2) Overwegende dat de Raad samen met deze verordening Verordening (EG) nr. 975/1999 van de Raad van 29 april 1999 tot vaststelling van de voorwaarden voor de uitvoering van acties op het gebied van de ontwikkelingssamenwerking die een bijdrage leveren tot de verwezenlijking van de algemene doelstelling van ontwikkeling en consolidatie van de democratie en de rechtsstaat, alsmede van de doelstelling van eerbiediging van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden (3) heeft vastgesteld;
- (3) Overwegende dat in het kader van bestaande programma's inzake de samenwerking met derde landen, waaronder Tacis, Phare, Meda en de verordening betreffende de wederopbouw in Bosnië-Herzegovina, alsmede toekomstige samenwerking van deze aard die op de grondslag van artikel 235 van het Verdrag zal worden uitgevoerd, acties nodig zijn om een bijdrage te leveren tot de algemene doelstelling van ontwikkeling en consolidatie van de democratie en de rechtsstaat, alsmede tot de doelstelling van eerbiediging van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden in derde landen;
- (4) Overwegende dat de Europese Unie, zoals in artikel F, lid 2, van het Verdrag betreffende de Europese Unie is bepaald, de grondrechten eerbiedigt, zoals die worden gewaarborgd door het op 4 november 1950 te Rome ondertekende Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden en zoals zij uit de gemeenschappelijke constitutionele tradities van de lidstaten voortvloeien, als algemene beginselen van het Gemeenschapsrecht;
- (5) Overwegende dat de actie van de Europese Gemeenschap op het gebied van de bevordering van de mensenrechten en de democratische beginselen past in het kader van de eerbiediging van de beginselen van algemene geldigheid en ondeelbaarheid van de mensenrechten die de hoeksteen van het internationaal systeem voor bescherming van de mensenrechten vormen;

- (6) Overwegende dat de actie van de Europese Gemeenschap op het gebied van de bevordering van de mensenrechten en de democratische beginselen is geïnspireerd op de algemene beginselen zoals die voortvloeien uit de Universele Verklaring van de rechten van de mens, het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten en het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten;
- (7) Overwegende dat de Europese Gemeenschap erkent dat alle rechten van de mens onderling samenhangen en dat de vooruitgang in de economische en sociale ontwikkeling en de vooruitgang bij de totstandbrenging van burgerlijke en politieke rechten elkaar positief beïnvloeden;
- (8) Overwegende dat de eerbiediging van het internationale humanitaire recht moet worden gezien als een onderdeel van de rechten van de mens in de zin van deze verordening; tevens wijzende op de Verdragen van Genève van 1949 en hun aanvullend protocol van 1977, het Verdrag van Genève van 1951 betreffende de status van vluchtelingen en het Verdrag van 1948 inzake de voorkoming en de bestraffing van genocide alsmede op andere normen van het op overeenkomsten of gewoonten berustende volkenrecht;
- (9) Overwegende dat in de op 28 november 1991 door de Raad en de lidstaten, in het kader van de Raad bijeen, aangenomen resolutie inzake mensenrechten, democratie en ontwikkeling richtsnoeren, procedures en concrete voorstellen voor acties worden omschreven die ertoe strekken parallel met de economische en sociale rechten, de burgerlijke en politieke vrijheden te bevorderen via een representatief politiek stelsel dat is gebaseerd op de eerbiediging van de mensenrechten;
- (10) Overwegende dat de actie van de Europese Gemeenschap op het gebied van de bevordering van de mensenrechten en de democratische beginselen is gebaseerd op een positieve en constructieve aanpak waarin de mensenrechten en de democratische beginselen als onderwerp van gemeenschappelijk belang voor de Gemeenschap en haar partners worden beschouwd en als element van een dialoog die kan leiden tot initiatieven die de daadwerkelijke eerbiediging van deze rechten en beginselen bevorderen;
- (11) Overwegende dat deze positieve aanpak tot uiting zou moeten komen in de uitvoering van acties ter ondersteuning van democratiseringsprocessen, versterking van de rechtsstaat en ontwikkeling van een pluralistische en democratische burgermaatschappij en in de uitvoering van vertrouwenwekkende maatregelen die met name beogen conflicten te voorkomen, de vredesinspanningen te ondersteunen en straffeloosheid te bestrijden;
- (12) Overwegende dat het derhalve van wezenlijk belang is dat de financiële instrumenten die worden aangewend om de positieve acties op deze terreinen in elk land te steunen, de nodige samenhang vertonen met de geografische programma's en in de andere ontwikkelingsinstrumenten worden geïntegreerd, teneinde het effect en de doelmatigheid ervan te verhogen;
- (13) Overwegende dat er tevens op moet worden toegezien dat deze acties binnen het algehele externe beleid van de Europese Unie, inclusief het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid, passen;
- (14) Overwegende dat deze acties zouden moeten zijn gericht op slachtoffers van discriminatie, armen of achtergestelden, kinderen, vrouwen, vluchtelingen, migranten, minderheden, ontheemden, inheemse volkeren, gevangenen en slachtoffers van martelingen;
- (15) Overwegende dat communautaire steunverlening aan het democratiseringsproces en de eerbiediging van de beginselen van de rechtsstaat in het kader van een politiek stelsel dat de fundamentele vrijheden van het individu eerbiedigt, bijdraagt tot de verwezenlijking van de doelstellingen die zijn opgenomen in de verschillende door de Europese Gemeenschap met haar partners gesloten overeenkomsten, die eerbiediging van de mensenrechten en de democratische beginselen tot een essentieel onderdeel van de betrekkingen tussen de partijen maken;

- (16) Overwegende dat het van wezenlijk belang is de kwaliteit, het effect en de continuïteit van de maatregelen te verbeteren, met name door de mogelijkheid te bieden tot het opzetten van meerjarenprogramma's ter bevordering van de mensenrechten en de democratische beginselen die in overleg met de autoriteiten van het betrokken land worden uitgewerkt in een geest van partnerschap en met inachtneming van de specifieke behoeften van het land;
- (17) Overwegende dat het voor een doelmatige en samenhangende actie noodzakelijk is dat er rekening wordt gehouden met de typische kenmerken van een actie ter bevordering van de mensenrechten en de democratische beginselen, die met name vragen om soepele, doorzichtige en snelle procedures voor het nemen van besluiten betreffende de financiering van de op dit gebied uit te voeren acties en projecten;
- (18) Overwegende dat het van wezenlijk belang is te zorgen voor een snel reactievermogen op nood-situaties of situaties die van bijzonder belang zijn, zodat de geloofwaardigheid en de doelmatigheid van de communautaire inzet op het gebied van de bevordering van de mensenrechten en de democratische beginselen in landen waar dergelijke situaties zich kunnen voordoen, worden versterkt;
- (19) Overwegende dat er met name wat de procedures voor de toekenning van subsidies en de evaluatie van de projecten betreft, rekening moet worden gehouden met het bijzondere karakter van de ontvangers van de communautaire steun, met name het niet-winstgevend karakter van hun activiteiten, de door hun leden - die vaak vrijwilligers zijn - gelopen risico's in een soms vijandige omgeving en met hun beperkte manoeuvreerruimte wat hun eigen middelen betreft;
- (20) Overwegende dat de ontwikkeling van de civil society met name gestalte dient te krijgen door de opkomst en organisatie van nieuwe actoren en dat de Gemeenschap uit dien hoofde ertoe kan overgaan in de begunstigde derde landen financiële steun te verlenen aan partners die niet kunnen bogen op ervaring op dit gebied;
- (21) Overwegende dat ervoor moet worden gezorgd dat de besluiten betreffende de toekenning van financiële steun aan projecten ter bevordering van de mensenrechten en de democratische beginselen op onpartijdige wijze worden genomen met eerbiediging van het beginsel van niet-discriminatie op grond van raciale, godsdienstige, culturele, sociale of nationale verschillen jegens de organisaties die voor de communautaire steun in aanmerking komen en de personen of groepen personen waarvoor de gesteunde projecten bedoeld zij, en dat zij niet worden ingegeven door politieke overwegingen;
- (22) Overwegende dat de regels moeten worden vastgesteld voor de uitvoering en het beheer van de door de algemene begroting van de Europese Gemeenschappen gefinancierde hulp van de Gemeenschap voor de bevordering van de mensenrechten en de democratische beginselen;
- (23) Overwegende dat de uitvoering van die acties kan bijdragen tot de verwezenlijking van de doelstellingen van de Gemeenschap en dat het Verdrag, wat deze acties betreft, niet voorziet in andere bevoegdheden dan die van artikel 235;
- (24) Overwegende dat in deze verordening een financieel referentiebedrag in de zin van punt 2 van de verklaring van het Europees Parlement, de Raad en de Commissie van 6 maart 1995 (4) is opgenomen voor de gehele looptijd van het programma, zonder dat zulks afbreuk doet aan de bevoegdheden van de begrotingsautoriteit zoals die in het Verdrag zijn omschreven,

HEEFT DE VOLGENDE VERORDENING VASTGESTELD:

HOOFDSTUK I

Doelstellingen

Artikel 1

Met deze verordening wordt beoogd de voorwaarden vast te stellen voor de uitvoering van niet onder de ontwikkelingssamenwerking vallende communautaire acties in derde landen die, binnen het kader van het communautaire samenwerkingsbeleid, een bijdrage leveren tot de algemene doelstelling van ontwikkeling en consolidatie van de democratie en de rechtsstaat, alsmede tot de doelstelling van eerbiediging van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden.

De in deze verordening bedoelde acties worden uitgevoerd op het grondgebied van de derde landen of houden rechtstreeks verband met situaties die zich voordoen in die derde landen.

Artikel 2

De procedures van deze verordening zijn van toepassing op acties op de in de artikelen 3 en 4 vermelde gebieden, die worden uitgevoerd in het kader van bestaande programma's inzake de samenwerking met derde landen, waaronder Tacis (5), Phare (6), Meda (7) en de verordeningen inzake Bosnië-Herzegovina (8), alsmede alle niet onder ontwikkelingssamenwerking vallende toekomstige acties in het kader van de communautaire samenwerking op deze gebieden met derde landen, die op de grondslag van artikel 235 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap worden uitgevoerd.

Artikel 3

Binnen de grenzen van de artikelen 1 en 2 en in samenhang met het algehele externe beleid van de Europese Unie levert de Europese Gemeenschap technische en financiële bijstand aan acties die met name het volgende ten doel hebben:

- 1) de bevordering en de verdediging van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden, zoals die zijn afgekondigd in de Universele Verklaring van de rechten van de mens, alsook de andere internationale instrumenten voor ontwikkeling en consolidatie van de democratie en de rechtsstaat, in het bijzonder:
 - a) bevordering en bescherming van de burgerlijke en politieke rechten,
 - b) bevordering en bescherming van de economische, sociale en culturele rechten,
 - c) bevordering en bescherming van de mensenrechten van slachtoffers van discriminatie en armen of achtergestelden, waardoor mede de armoede en de sociale uitsluiting zal worden teruggedrongen,
 - d) steun aan minderheden, etnische groepen en inheemse volkeren,
 - e) steun aan plaatselijke, nationale, regionale of internationale instanties, met inbegrip van NGO's, die activiteiten ontplooiën die verband houden met de bescherming, bevordering of verdediging van de mensenrechten,
 - f) steun voor rehabilitatiecentra voor slachtoffers van martelingen en voor organisaties die concrete hulp verlenen aan slachtoffers van schendingen van de mensenrechten, dan wel hulp verlenen om de omstandigheden te verbeteren op plaatsen waar mensen van hun vrijheid zijn beroofd, zulks ter voorkoming van marteling of mishandeling,
 - g) steun voor onderwijs, opleiding en bewustmaking op het gebied van de mensenrechten,

- h) steun aan acties op het gebied van de observatie inzake mensenrechten, met inbegrip van de opleiding van waarnemers,
 - i) bevordering van gelijke kansen en niet-discriminerende praktijken, met inbegrip van maatregelen ter bestrijding van racisme en vreemdelingenhaat,
 - j) bevordering en bescherming van de fundamentele vrijheden die in het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten zijn vermeld, met name de vrijheid van mening, meningsuiting en geweten, alsook het recht om zich in de eigen taal uit te drukken;
- 2) steun aan democratiseringsprocessen, in het bijzonder:
- a) bevordering en versterking van de rechtsstaat, met name via acties ter ondersteuning van de onafhankelijkheid en de versterking van de rechterlijke macht en van de ontwikkeling van een gevangeniswezen dat de menselijke waardigheid eerbiedigt; ondersteuning van constitutionele en wetgevende hervormingen; steun aan acties voor het afschaffen van de doodstraf,
 - b) bevordering van de scheiding van de machten, met name van de rechterlijke en wetgevende macht ten opzichte van de uitvoerende macht, en ondersteuning van institutionele hervormingen;
 - c) bevordering van het pluralisme, zowel op politiek niveau als op het niveau van de civiele maatschappij. Hiertoe moeten de instellingen die voor het pluralistisch karakter van de maatschappij moeten instaan, inclusief niet-gouvernementele organisaties (NGO's) worden versterkt en moeten de onafhankelijkheid en de verantwoordelijkheid van de media, alsmede de ondersteuning van de persvrijheid en de eerbiediging van het recht op vrijheid van vereniging en vergadering worden bevorderd;
 - d) bevordering van behoorlijk bestuur, met name door steun voor de doorzichtigheid van het overheidsapparaat en steun aan preventie en bestrijding van corruptie;
 - e) bevordering van de deelneming van de bevolking aan het besluitvormingsproces, zowel op nationaal als op regionaal en op plaatselijk niveau, met name door bevordering van gelijke deelname van mannen en vrouwen aan de civiele maatschappij, het economische leven en de politiek;
 - f) steun voor verkiezingsprocessen, met name door steun voor onafhankelijke kiescommissies, toekenning van materiële, technische en juridische bijstand met het oog op de voorbereiding van de verkiezingen, met inbegrip van de opstelling van de kiezerslijsten, maatregelen ter bevordering van de deelneming van specifieke groepen, met name vrouwen, aan de verkiezingen en de opleiding van waarnemers;
 - g) steun voor nationale inspanningen om de civiele en militaire verantwoordelijkheden af te bakenen, alsmede bewustmaking en opleiding op het gebied van de eerbiediging van de mensenrechten ten behoeve van het burgerpersoneel en het personeel van de strijdkrachten;
- 3) steun voor acties ter bevordering van de eerbiediging van de mensenrechten en de democratisering om in nauwe verbinding met de terzake bevoegde organen conflicten te voorkomen en de gevolgen daarvan te behandelen, in het bijzonder:
- a) ondersteuning van capaciteitsopbouw, inclusief de instelling op plaatselijk niveau van systemen voor vroegtijdige waarschuwing,
 - b) ondersteuning van maatregelen die gericht zijn op een evenwichtige verdeling van de kansen en op overbrugging van bestaande scheidlijnen tussen verschillende groepen met een eigen identiteit,
 - c) ondersteuning van maatregelen ter bevordering van een vreedzame verzoening tussen groepsbelangen, inclusief ondersteuning van vertrouwenwekkende maatregelen op het gebied van mensenrechten en democratisering om conflicten te voorkomen en de vrede onder de bevolking te herstellen,
 - d) bevordering van het internationale humanitaire recht en van de eerbiediging ervan door alle partijen bij een conflict,
 - e) steun aan internationale, regionale of plaatselijke organisaties, inclusief de NGO's, die een rol spelen bij het voorkomen en beslechten van conflicten, alsmede bij de behandeling van de gevolgen daarvan, met inbegrip van steun voor de instelling van internationale ad hoc-straftribunalen en de totstandbrenging van een permanente internationale strafrechtbank, alsmede op het gebied van steun en bijstand aan slachtoffers van schendingen van de mensenrechten.

Artikel 4

Daartoe kan de communautaire steun onder meer de financiering omvatten van:

- 1) acties ter bewustmaking, voorlichting en opleiding van de betrokken actoren en van de publieke opinie;
- 2) acties die nodig zijn ter identificatie en voorbereiding van de projecten, te weten:
 - a) identificatie- en haalbaarheidsstudies,
 - b) uitwisseling van technische kennis en ervaringen tussen Europese organisaties en organisaties in derde landen,
 - c) de kosten die voortvloeien uit aanbestedingen, met name de beoordeling van aanbiedingen en de opstelling van de documenten betreffende de projecten,
 - d) de financiering van algemene studies over de communautaire actie op de in deze verordening vermelde terreinen;
- 3) de uitvoering van de projecten:
 - a) acties op het gebied van technische bijstand en het buitenlands en plaatselijk personeel dat is aangeworven om deze projecten te helpen uitvoeren,
 - b) aankoop en/of levering van elk product of materiaal dat strikt noodzakelijk is voor de uitvoering van de acties, inclusief, in uitzonderlijke omstandigheden en mits naar behoren gemotiveerd, de aankoop of leasing van ruimten,
 - c) in voorkomend geval, acties die ertoe strekken het communautaire karakter van de acties tot zijn recht te laten komen;
- 4) de follow-up-, controle- en evaluatieactiviteiten aangaande communautaire acties;
- 5) de activiteiten die erop gericht zijn om de publieke opinie van de betrokken landen uitleg te geven over de doelstellingen en de resultaten van deze acties, alsmede over de taken op het gebied van administratieve en technische bijstand, die zowel de Commissie als de begunstigde tot nut strekken.

HOOFDSTUK II

Regels voor de hulpverlening

Artikel 5

1. De partners die financiële steun uit hoofde van deze verordening kunnen krijgen, zijn regionale en internationale organisaties, niet-gouvernementele organisaties, nationale, regionale en plaatselijke overheden en nationale, regionale en plaatselijke overheidsinstellingen en organisaties die hun zetel in de Gemeenschap hebben, alsmede overheids- of particuliere instituten en ondernemers.

2. De door de Gemeenschap uit hoofde van deze verordening gefinancierde acties worden op verzoek van de in het voorgaande lid vermelde partners of op eigen initiatief door de Europese Commissie uitgevoerd.

Artikel 6

De hulp van de Europese Gemeenschap staat open voor de in artikel 5, lid 1, bedoelde partners die hun hoofdzetel in een voor steun van de Gemeenschap uit hoofde van deze verordening in aanmerking komend derde land of in een lidstaat van de Gemeenschap hebben; bedoelde zetel moet het daadwerkelijk centrum zijn waar alle besluiten met betrekking tot de uit hoofde van deze verordening gefinancierde acties worden genomen. Bij uitzondering kan deze zetel zich in een ander derde land bevinden.

Artikel 7

Ongeacht de institutionele en politieke context waarin de in artikel 5, lid 1, vermelde partners hun activiteiten verrichten, wordt om vast te stellen of een partner in aanmerking komt voor communautaire financiering, met name met de volgende elementen rekening gehouden:

- a) zijn inzet tot het zonder discriminatie verdedigen, eerbiedigen en bevorderen van de mensenrechten en de democratische beginselen;
- b) zijn ervaring met bevordering van de mensenrechten en de democratische beginselen;
- c) zijn vermogen op het gebied van administratief en financieel beheer;
- d) zijn technische en logistieke capaciteit voor de beoogde actie;
- e) eventueel, de resultaten van eerder uitgevoerde acties en met name van acties die communautaire financiering genoten;
- f) zijn vermogen tot samenwerking met andere actoren van de burgermaatschappij in de betrokken derde landen en tot het rechtstreeks leveren van bijstand aan plaatselijke organisaties die de burgermaatschappij verantwoording schuldig zijn.

Artikel 8

1. De hulp wordt enkel aan de in artikel 5, lid 1, bedoelde partners verleend, indien deze toezeggen de hun door de Commissie opgelegde toewijzings- en uitvoeringsvoorwaarden, waartoe zij zich contractueel hebben verplicht, na te zullen komen.

2. Elke voor communautaire hulp in aanmerking komende actie wordt uitgevoerd overeenkomstig de in het financieringsbesluit van de Commissie vastgestelde doelstellingen.

3. De communautaire financiering krachtens deze verordening vindt plaats in de vorm van niet-terugvorderbare hulp.

4. Voorzover de acties leiden tot financieringsovereenkomsten tussen de Gemeenschap en de landen die voor krachtens deze verordening gefinancierde acties in aanmerking komen, wordt daarin bepaald dat de betaling van belastingen, rechten en heffingen niet door de Gemeenschap wordt gefinancierd.

Artikel 9

1. De deelneming aan aanbestedingen en opdrachten staat onder gelijke voorwaarden open voor alle natuurlijke en rechtspersonen uit het voor steun in aanmerking komende land en de lidstaten. Zij kan in naar behoren gemotiveerde uitzonderingsgevallen worden uitgebreid tot andere landen.

2. De leveringen zijn van oorsprong uit de lidstaten of het gastland. Zij kunnen in naar behoren gemotiveerde uitzonderingsgevallen van oorsprong zijn uit andere landen.

Artikel 10

1. Ter verwezenlijking van de doelstellingen van samenhang en complementariteit en met het oog op het waarborgen van optimale doelmatigheid van alle acties kan de Commissie, in nauwe samenwerking met de lidstaten, alle noodzakelijke coördinatiemaatregelen treffen.

2. In elk geval steunt de Commissie uit hoofde van lid 1 het volgende:

- a) de totstandbrenging van een stelsel van uitwisseling en systematische analyse van informatie over de gefinancierde acties en de acties waarvan de financiering door de Gemeenschap en de lidstaten wordt overwogen;
- b) coördinatie op de plaats van uitvoering van de acties via regelmatige bijeenkomsten in het ontvangende land, waarop informatie wordt uitgewisseld tussen de vertegenwoordigers van de Commissie en de vertegenwoordigers van de lidstaten in het gastland;
- c) bevordering van een samenhangende aanpak inzake humanitaire hulp en, waar mogelijk, inpassing in de humanitaire hulp van de bescherming van de mensenrechten.

HOOFDSTUK III

Procedures ter uitvoering van de acties

Artikel 11

Het financieel referentiebedrag voor de uitvoering van deze verordening tijdens de periode 1999 tot en met 2004 beloopt 150 miljoen euro.

De jaarlijkse kredieten worden door de begrotingsautoriteit toegestaan binnen de grenzen van de financiële vooruitzichten.

Artikel 12

De Commissie is belast met de programmering, het onderzoek van, de besluitvorming aangaande en het beheer, de follow-up en de evaluatie van de in deze verordening bedoelde acties overeenkomstig de vigerende begrotings- en andere procedures. Zij stelt de voorwaarden voor de toewijzing, terbeschikkingstelling en uitvoering van de in deze verordening bedoelde steunmaatregelen vast.

Artikel 13

1. Volgens de procedure van artikel 14, lid 2, worden door de Commissie:

- e besluiten vastgesteld met betrekking tot de acties waarvan de financiering krachtens deze verordening de 1 miljoen euro per actie overschrijdt, alsmede van iedere wijziging van deze acties die een overschrijding met meer dan 20% van het oorspronkelijk voor de betrokken actie uitgetrokken bedrag meebrengt;
- de actieprogramma's vastgesteld die bestemd zijn om te zorgen voor een samenhangend actiekader in een bepaald land of een bepaalde regio of ten aanzien van een bepaald thema met geconstateerde duurzame behoeften, met name op grond van hun omvang en hun complexiteit.

2. De Commissie stelt het Comité van artikel 14 op de hoogte van de financieringsbesluiten die zij voornemens is te nemen ten aanzien van de projecten en programma's met een waarde van minder dan 1 miljoen euro. Deze kennisgeving geschiedt uiterlijk een week vóór het nemen van de besluiten.

Artikel 14

1. De Commissie wordt bijgestaan door het comité, hierna Comité mensenrechten en democratie genoemd, van artikel 13 van Verordening (EG) nr. 975/1999.

2. Wanneer wordt verwezen naar de in dit lid bedoelde procedure, legt de vertegenwoordiger van de Commissie het comité een ontwerp voor van de te nemen maatregelen. Het comité brengt binnen een termijn die de voorzitter kan vaststellen naar gelang van de urgentie van de materie advies uit over dit ontwerp. Het advies wordt uitgebracht met de meerderheid van stemmen die in artikel 148, lid 2, van het Verdrag is voorgeschreven voor de aanneming van de besluiten die de Raad op voorstel van de Commissie dient te nemen. Bij stemming in het comité worden de stemmen van de vertegenwoordigers van de lidstaten gewogen overeenkomstig genoemd artikel. De voorzitter neemt niet aan de stemming deel.

De Commissie stelt de beoogde maatregelen vast wanneer zij in overeenstemming zijn met het advies van het comité.

Wanneer de beoogde maatregelen niet in overeenstemming zijn met het advies van het comité of indien geen advies is uitgebracht, dient de Commissie onverwijld bij de Raad een voorstel in betreffende de te nemen maatregelen. De Raad besluit met gekwalificeerde meerderheid van stemmen.

Indien de Raad na verloop van een termijn van drie maanden na de indiening van het voorstel bij de Raad geen besluit heeft genomen, worden de voorgestelde maatregelen door de Commissie vastgesteld.

Artikel 15

1. De Commissie kan noodmaatregelen voor een bedrag van ten hoogste 2 miljoen euro financieren. Daarbij wordt ervan uitgegaan dat acties die noodmaatregelen vereisen betrekking hebben op onmiddellijke en onvoorziene behoeften die zijn gerezen in verband met een onverwachte onderbreking van het democratiseringsproces of het zich voordoen van een crisissituatie of een situatie waarin onmiddellijk buitengewoon gevaar dreigt voor de gehele bevolking of een deel van de bevolking van een land, welke een ernstige bedreiging voor het behoud van de rechten en fundamentele vrijheden van de burgers betekent.

2. Wat de aan deze voorwaarden beantwoordende acties betreft, neemt de Commissie een besluit na op de meest efficiënte wijze overleg te hebben gevoerd met de lidstaten. De lidstaten beschikken over een termijn van vijf werkdagen om eventueel bezwaar te maken. In geval van bezwaar bespreekt het comité van artikel 14 de aangelegenheid in zijn eerstvolgende vergadering.

3. De Commissie stelt het Comité van artikel 14 in diens eerstvolgende vergadering in kennis van alle uit hoofde van deze bepalingen gefinancierde noodmaatregelen.

Artikel 16

Het comité kan elke algemene of specifieke aangelegenheid betreffende de communautaire hulp op dit gebied bespreken en dient tevens een nuttige rol te vervullen bij het vergroten van de samenhang tussen de acties op het gebied van mensenrechten en democratisering van de Europese Unie ten behoeve van derde landen. Eenmaal per jaar wordt op basis van een presentatie door de Commissievertegenwoordiger van gedachten gewisseld over de richtsnoeren voor de acties die tijdens het daaropvolgende jaar uit hoofde van deze verordening moeten worden uitgevoerd.

Artikel 17

1. De Commissie evalueert de door de Gemeenschap krachtens deze verordening gefinancierde acties regelmatig om vast te stellen of hun doelstellingen zijn bereikt en richtsnoeren op te stellen, teneinde de doeltreffendheid van toekomstige acties te verbeteren. De Commissie geeft het comité een samenvatting van de verrichte evaluaties, die eventueel door het comité kunnen worden bestudeerd. De evaluatieverslagen staan, desgewenst, ter beschikking van de lidstaten.

2. Op verzoek van de lidstaten kan de Commissie samen met de lidstaten ook evaluaties verrichten van de resultaten van de in deze verordening bedoelde acties en programma's van de Gemeenschap.

Artikel 18

In elk financieringscontract dat of elke financieringsovereenkomst die uit hoofde van deze verordening wordt gesloten, wordt met name bepaald dat de Commissie en de Rekenkamer ter plaatse en in de zetel van de in artikel 5, lid 1, bedoelde partners controles kunnen uitoefenen op de door de Commissie in het kader van de geldende bepalingen, met name die van het Financieel Reglement van toepassing op de algemene begroting van de Europese Gemeenschappen, vastgestelde gebruikelijke wijzen.

Artikel 19

1. De Commissie brengt de lidstaten uiterlijk binnen een maand na haar besluit op de hoogte van de goedgekeurde acties en projecten onder vermelding van de uitgetrokken bedragen voor en de aard van de acties en projecten, het begunstigde land en de partners.

2. De Commissie legt na afloop van elk begrotingsjaar een jaarverslag aan het Europees Parlement en de Raad voor, waarin een samenvatting wordt gegeven van de in de loop van het begrotingsjaar gefinancierde acties.

De samenvatting omvat met name informatie over de partners waarmee de in artikel 1 bedoelde acties werden uitgevoerd.

Het verslag omvat eveneens een samenvatting van de verrichte externe evaluaties en doet eventueel voorstellen voor specifieke acties.

Artikel 20

De Commissie dient drie jaar na de inwerkingtreding van deze verordening bij het Europees Parlement en de Raad een algemene beoordeling in van de door de Gemeenschap in het kader van deze verordening gefinancierde acties, die vergezeld kan zijn van passende voorstellen voor de toekomst van deze verordening.

Artikel 21

Deze verordening treedt in werking op de derde dag volgende op die van haar bekendmaking in het Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen.

Zij is van toepassing tot en met 31 december 2004.

Deze verordening is verbindend in al haar onderdelen en is rechtstreeks toepasselijk in elke lidstaat.

Gedaan te Luxemburg, 29 april 1999.

voor de Raad
de Voorzitter
W. MÜLLER

-
- (1) PB C 282 van 18.9.1997, blz. 14.
 - (2) Advies uitgebracht op 14 april 1999 (nog niet verschenen in het Publicatieblad).
 - (3) Zie bladzijde 1 van dit Publicatieblad.
 - (4) PB C 102 van 4.4.1996, blz. 4.
 - (5) Verordening (EG) nr. 2157/91 (PB L 201 van 24.7.1991, blz. 2). Verordening laatstelijk gewijzigd bij Verordening (EG) nr. 1279/96 (PB L 165 van 4.7.1996, blz. 1).
 - (6) Verordening (EG) nr. 3906/89 (PB L 375 van 23.12.1989, blz. 11). Verordening laatstelijk gewijzigd bij Verordening (EG) nr. 753/96 (PB L 103 van 26.4.1996, blz. 5).
 - (7) Verordening (EG) nr. 1763/92 (PB L 181 van 1.7.1992, blz. 5). Verordening laatstelijk gewijzigd bij Verordening (EG) nr. 1488/96 (PB L 189 van 30.7.1996, blz. 1).
 - (8) Verordening (EG) nr. 753/96 (PB L 103 van 26.4.1996, blz. 5).

LIJST VAN AFKORTINGEN

ACS	Staten in Afrika, het Caribisch gebied en de Stille Oceaan
ASEM	Bijeenkomst Azië-Europa
AVVN	Algemene Vergadering van de Verenigde Naties
CAT	Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing
CEDAW	Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen
CHR	Commissie voor de rechten van de mens
COHOM	Groep rechten van de mens (Raad EU)
COREPER	Comité van permanente vertegenwoordigers
CPT	Europees Verdrag ter voorkoming van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing
CRC	Verdrag inzake de rechten van het kind
CSW	Commissie inzake de positie van de vrouw
DAPHNE	Communautair actieprogramma betreffende preventieve maatregelen ter bestrijding van geweld tegen kinderen, jongeren en vrouwen
DRC	Democratische Republiek Congo
DVK	Democratische Volksrepubliek Korea
EG	Europese Gemeenschap
ECHO	Bureau voor humanitaire hulp van de Europese Gemeenschap
EUMM	Waarnemersmissie van de Europese Unie
ECOSOC	Economische en Sociale Raad
ECRI	Europese Commissie tegen racisme en intolerantie
ECU	Europese valuta-eenheid
EP	Europees Parlement
ESC-comité	Comité voor economische, sociale en culturele rechten van de Verenigde Naties
EU	Europese Unie
EVRM	Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden
FRJ	Federale Republiek Joegoslavië
FYROM	Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië
GBVB	Gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid
GOS	Gemenebest van Onafhankelijke Staten
GRULAC	Latijns-Amerikaanse en Caribische Groep
HOM	Missiehoofd
IAO	Internationale Arbeidsorganisatie
ICC	Internationaal Strafhof
ICCPR	Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten
ICESCR	Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten
ICTR	Internationaal Tribunaal voor Rwanda
ICTY	Internationaal Tribunaal voor het voormalige Joegoslavië
IMF	Internationaal Monetair Fonds
NGO	Niet-gouvernementele organisatie

OAS	Organisatie van Amerikaanse Staten
OAE	Organisatie voor Afrikaanse Eenheid
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
ODIHR	Bureau voor Democratische Instellingen en Mensenrechten
OHCHR	Bureau van de Hoge Commissaris voor de Mensenrechten
OVSE	Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa
PHARE	Programma voor Midden- en Oost-Europa
SAP	Stelsel van algemene preferenties
STOP	Stimulerings- en uitwisselingsprogramma voor personen die verantwoordelijk zijn voor acties tegen mensenhandel en seksuele uitbuiting van kinderen
UDHR	Universele Verklaring van de rechten van de mens
UNCHR	Commissie voor de rechten van de mens (VN)
UNHCR	Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor Vluchtelingen
UNDP	Ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties
UNICEF	Kinderfonds van de VN
VEG	Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap
VEU	Verdrag betreffende de Europese Unie
VN	Verenigde Naties
WEOG	Groep van West-Europese en andere staten

REGISTER

A

ACS	157
Afghanistan	29, 30, 46, 102
Afrika	28, 37, 41, 55, 131, 157
AIDS	66
Algerije	30, 58
Angola	29, 30, 108
ASEM	37, 134, 157
Asiel	16, 17, 21, 22, 74

B

Behoorlijk bestuur	28, 37, 139, 150
Beijing	5, 6, 22, 95
Birma	29, 46, 47
Bosnië-Herzegovina	28, 37, 38, 46, 48, 146, 149
Bureau van de Hoge Vertegenwoordiger	28
Bureau voor Democratische Instellingen en Mensenrechten	67, 68, 158
Burgerrechten en politieke rechten	8, 126

C

Canada	2, 32, 38, 46, 60
China	2, 4, 30, 31, 32, 33, 47, 48, 49, 58, 60, 96, 103, 129, 130, 131
Civiele samenleving	6, 7, 14, 16, 25, 27, 29, 32, 36, 38, 39, 41, 43, 52, 59, 66, 67, 72, 92, 125, 126, 130
Clausule	34, 127
COHOM	1, 44, 157
Colombia	30, 47, 98, 119, 120, 122
Comité van permanente vertegenwoordigers	157
Commissie inzake de positie van de vrouw	157
Commissie voor de rechten van de mens	3, 5, 6, 14, 32, 45, 46, 47, 54, 124, 130, 157, 158
Comoren	35
Conferentie	5, 6, 7, 9, 15, 24, 36, 38, 45, 53, 55, 64, 66, 68, 71, 72, 112
Congo	29, 46, 47, 98, 106, 119, 121, 157
Cuba	46, 48, 62, 108
Culturele rechten	8, 19, 43, 56, 57, 65, 126, 129, 138, 149, 157
Culturele verscheidenheid	46

D

DAPHNE	157
Demarches	2, 30, 31, 90, 91, 127
Democratie	3, 5, 6, 8, 9, 13, 25, 26, 27, 28, 29, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 42, 53, 55, 56, 57, 60, 61, 65, 70, 71, 74, 76, 80, 82, 83, 88, 125, 126, 127, 128, 129, 131, 136, 137, 138, 143, 146, 147, 149, 154
Dialog	6, 7, 8, 9, 16, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 43, 47, 49, 57, 67, 90, 127, 129, 130, 137, 147
Doodstraf	2, 3, 6, 9, 30, 31, 32, 33, 45, 46, 48, 49, 60, 68, 71, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 111, 112, 113, 127, 130, 139, 150

E

Economische rechten.....	22, 23
Egypte.....	46, 58
Europees Handvest.....	2, 24, 112, 124
Europees Hof voor de Rechten van de Mens.....	126
Europees Parlement.....	7, 10, 17, 20, 21, 24, 40, 41, 64, 72, 75, 77, 78, 79, 130, 138, 144, 145, 146, 148, 155, 156, 157
Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens.....	9, 11, 75, 87, 89, 125, 126, 136, 146, 157
Europees Waarnemingscentrum voor racisme en vreemdelingenhaat.....	15, 127
Europees-mediterraan partnerschap.....	38
Europese Commissie.....	7, 10, 24, 64, 72, 123, 141, 151, 157
Europese Raad.....	3, 10, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 70, 82, 125, 126
EVRM.....	87, 89, 157

F

Federale Republiek Joegoslavië.....	28, 37, 38, 157
Filipijnen.....	31, 49
Foltering.....	58, 71, 112, 113, 157
Forum.....	7, 10, 39, 54, 55, 66, 67, 70

G

Gedragscode.....	46, 69
Gemeenschappelijke optredens.....	2, 27, 28
Gemeenschappelijke standpunten.....	2, 27, 28, 44, 76
Gemeenschappelijke strategieën.....	2, 27, 71
Gemeenschapsrecht.....	9, 11, 75, 136, 146
Gender.....	64, 67, 94
Gezondheid.....	20, 52, 56
Grondrechten.....	2, 9, 10, 11, 13, 14, 24, 75, 127, 136, 146
GRULAC.....	46, 157
Guatemala.....	59, 109
Guinee-Bissau.....	35

H

Handel.....	24, 35, 38, 39, 51
Handicap.....	9, 14, 78
Handvest.....	13, 24, 25, 34, 38, 39, 67, 70, 75, 76, 112
Helsinki.....	26, 27, 34, 68, 76, 112
Hof van Justitie.....	9, 10, 11, 25, 126
Hoge Commissaris.....	43, 44, 50, 53, 55, 57, 67, 128, 158

I

IAO.....	50, 65, 157
ICC.....	135, 157
Immigratie.....	14, 22, 74
India.....	30, 31, 58, 102

Indonesië	29, 30, 37, 42, 47, 58
Inheemse volken	43
Internationaal Strafhof	6, 49, 85, 128, 131, 157
Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten	31, 32, 87, 89, 111, 113, 136, 139, 147, 150, 157
Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten	32, 111, 113, 136, 147, 157
Internationale arbeidsorganisatie	157
Intolerantie	54, 55, 59, 63, 72, 111, 123, 157
Iran	30, 31, 32, 46, 47, 49, 98
Ivoorkust	35, 40, 41

J

Joegoslavië	28, 43, 49, 85, 89, 131, 157
-------------------	------------------------------

K

Keulen	24, 25, 27
Kinderarbeid	50, 51, 57, 65
Kinderen	3, 5, 6, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 29, 31, 43, 46, 47, 49, 50, 51, 54, 66, 68, 69, 77, 92, 111, 125, 137, 147, 157, 158
Kopenhagen	3, 5, 6, 25, 26, 45, 57, 64, 66, 68, 82, 89, 112
Kosovo	28, 40, 41, 46, 53, 99

M

MEDA	42, 146, 149
Media	15, 29, 39, 41, 98, 99, 103, 109, 139, 150
Meningsuiting	32, 60, 123, 129, 139, 150
Mensenrechtenbeleid	6, 7, 8, 10, 14, 16, 22, 53, 90
Mensenrechtenclausule	2, 34
Mensenrechtenforum	5, 128
Middellandse Zee	38, 39
Minderheden	16, 20, 25, 26, 32, 38, 53, 54, 55, 67, 82, 111, 112, 124, 137, 138, 147, 149
Mozambique	42, 58
Myanmar	29, 35, 46, 47, 98

N

NGO	6, 7, 37, 43, 50, 52, 60, 61, 64, 67, 69, 72, 128, 130, 139, 140, 149, 150, 157
Niet-gouvernementele organisaties	6, 7, 14, 15, 53, 62, 66, 126, 139, 140, 150, 151
Nigeria	107, 131

O

OAS	134, 158
Oekraïne	27, 49
Ombudsman	10, 11, 79, 120
Onderwijs	14, 15, 18, 19, 21, 51, 52, 56, 57, 66, 124, 128, 139, 149
Ontwikkeling	6, 7, 8, 9, 10, 13, 15, 18, 21, 22, 23, 35, 36, 37, 38, 42, 44, 45, 46, 50, 51, 55, 56, 57, 61, 63, 64, 65, 70, 74, 76, 79, 80, 83, 85, 86, 87, 90, 111, 126, 128, 136, 137, 138, 139, 146, 147, 148, 149, 150, 158

Oorlogsmisdaden.....	49
Oost-Timor	29, 42, 47, 53
Organisatie van Amerikaanse Staten.....	87, 158
Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa.....	12, 112, 127, 158
Overeenkomst van Lomé.....	29, 34, 35
OVSE.....	3, 6, 38, 43, 44, 66, 67, 68, 69, 70, 89, 158

P

Pakistan	30, 31, 41, 102, 103
Peking.....	3, 37, 45, 46, 62, 63, 64, 65, 81
Peru.....	49, 110, 120
PHARE.....	42, 146, 149, 158
Politieke dialoog.....	2, 30, 32, 34, 38
Programma voor Midden- en Oost-Europa.....	158
Prostitutie	70
Protocol	9, 30, 45, 51, 52, 54, 58, 72, 87, 89, 91, 101, 109, 111, 112, 113, 137, 147

R

Raad van Europa	3, 9, 12, 25, 38, 43, 44, 70, 71, 72, 73, 87, 89, 112, 113, 124, 127
Racisme	2, 5, 6, 7, 13, 14, 15, 26, 36, 45, 46, 54, 55, 63, 72, 76, 123, 127, 139, 150, 157
Rapporteur	10, 57, 58, 59, 60, 102, 103, 104, 109
Rassendiscriminatie.....	13, 15, 54, 55, 63, 72
RAXEN	15
Rechtsstaat.....	5, 9, 13, 16, 17, 26, 27, 28, 29, 33, 34, 35, 37, 39, 48, 56, 60, 61, 70, 71, 74, 76, 80, 82, 83, 85, 88, 125, 126, 127, 128, 136, 137, 138, 139, 146, 147, 149, 150
Regelingen.....	40, 66, 79
Religie	8, 111
Richtsnoeren.....	2, 3, 18, 30, 31, 33, 42, 49, 50, 53, 59, 69, 89, 137, 144, 147, 155
Roma	134
Rusland.....	27, 30, 38, 60
Rwanda.....	29, 46, 49, 85, 105, 157

S

Seksueel misbruik.....	20
Seksuele uitbuiting	17, 20, 46, 47, 158
Sierra Leone	53, 108
Sociaal Handvest.....	71, 112, 113, 127
Sociale rechten	22, 25, 33, 35, 137, 147
Sociale zekerheid.....	56
Speciaal Rapporteur	123, 124
Speciale vertegenwoordiger	44, 47, 48, 61
Sri Lanka	41, 103
Stabiliteit	8, 13, 34, 38, 53, 71
Stelsel van algemene preferenties	35, 158
STOP	21, 102, 103, 133, 158
Studiebijeenkomsten	32, 36, 39, 40, 42
Sudan.....	32, 46, 47, 98

T

TACIS	42, 146, 149
Terrorisme	39, 77
Tibet.....	32, 103, 129
Timor.....	96, 98, 104
Toespraak	45, 130
Trinidad en Tobago	31, 49

U

Uganda.....	106
Uitbreiding.....	2, 7, 13, 25, 71
UNICEF.....	50, 65, 135, 158
Universele Verklaring van de rechten van de mens.....	4, 5, 8, 13, 34, 39, 45, 58, 61, 111, 125, 127, 136, 138, 147, 149, 158

V

Venetie.....	6, 132
Verdedigers	5, 10, 45, 47, 48, 60, 61, 62, 126
Verdedigers van de mensenrechten.....	5, 10, 60, 61, 62, 126
Verdrag betreffende de Europese Unie	3, 9, 11, 14, 25, 27, 74, 125, 136, 146, 158
Verdrag inzake de rechten van het kind.....	5, 47, 49, 50, 87, 89, 111, 113, 157
Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen	51, 111, 113, 157
Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie	13, 54, 111, 113
Verdrag tegen foltering	58, 111, 113, 157
Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens.....	112, 113
Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap	3, 9, 14, 74, 75, 78, 136, 146, 149, 158
Verdrag van Amsterdam	9, 10, 14, 15, 22, 27, 89, 127
Verdrag van Maastricht.....	10
Verenigde Naties.....	3, 5, 12, 32, 39, 44, 45, 47, 49, 54, 55, 62, 75, 76, 80, 85, 86, 89, 111, 113, 126, 127, 157, 158
Verenigde Staten	32, 48, 83, 87, 130
Vereniging.....	30, 129, 139, 150
Vergadering.....	3, 5, 6, 25, 32, 37, 45, 51, 52, 53, 54, 56, 57, 58, 59, 61, 62, 64, 65, 66, 68, 69, 87, 126, 129, 130, 139, 144, 150, 154, 157
Verkiezingen	3, 28, 39, 40, 41, 42, 43, 61, 79, 128, 139, 150
Verkiezingswaarnemers	40, 42
Verklaring.....	4, 7, 8, 9, 10, 14, 22, 34, 36, 37, 38, 45, 47, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 61, 62, 64, 65, 72, 91, 92, 111, 112, 125, 126, 138, 148
Verscheidenheid.....	8, 54
Vertegenwoordiger voor Mediavrijheid.....	67
Vluchtelingen	38, 46, 53, 54, 111, 113, 137, 147, 158
Vreemdelingenhaat.....	2, 6, 13, 14, 15, 26, 36, 54, 55, 63, 72, 76, 127, 139, 150
Vrijheid van godsdienst.....	59, 60
Vrijheid van mening.....	10, 11, 30, 32, 37, 57, 59, 60, 124, 139, 150
Vrijheid van meningsuiting.....	10, 11, 30, 37, 57, 59, 60, 124
Vrouwen.....	2, 5, 6, 10, 16, 17, 18, 20, 22, 23, 24, 29, 31, 32, 35, 36, 43, 45, 51, 52, 54, 62, 63, 64, 65, 67, 70, 78, 81, 87, 92, 111, 125, 126, 127, 137, 139, 147, 150, 157

W

Wapens	29, 69
Wenen.....	4, 5, 8, 15, 20, 21, 22, 56, 65, 67, 68, 69, 112, 125, 126, 127
Wereldconferentie over de mensenrechten	8, 22, 126
Wereldconferentie tegen racisme	59, 72
Werkkampen	32
Werknemers.....	65, 111, 127
Willekeurige detentie	32
